Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

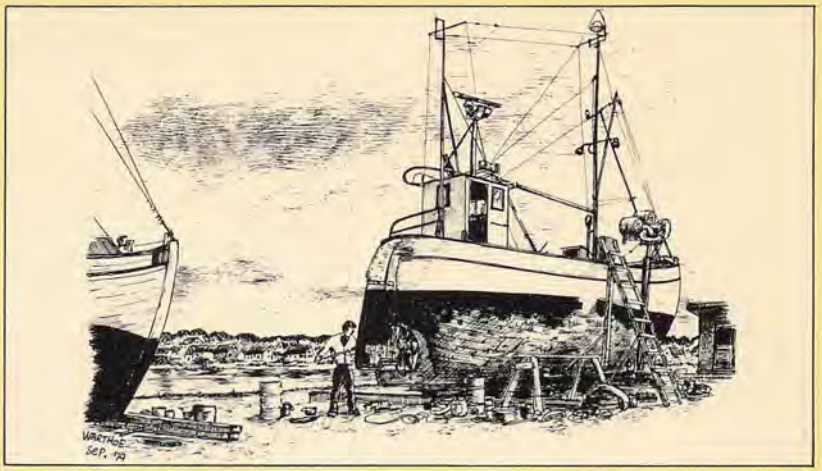

1979

GRENAA og OMEGN · FØR og NU

GRENAA og OMEGN FØR og NU

1979

ISBN 87-87629-13-5
1. oplag 1979
© P. S. Johnsen
Redaktion: P. S. Johnsen
Tryk og grafisk tilrettelægning:
JOHNSEN bogtryk/offset . Grenaa

Tidligere udgivet i denne serie:
Grenaa og Omegn - Før og Nu 1976
Grenaa og Omegn - Før og Nu 1977
Grenaa og Omegn - Før og Nu 1978

Nørre Djurs - Før og Nu 1977
Nørre Djurs - Før og Nu 1978

Omslagets tegninger udført af Warthoe
Forsiden:

Aftenstjernen, Lillegade 39, Grenaa

Bønnerup havn

Anlægget, Grenaa

Bagsiden:

Grenaa havn

Åens udmunding ved Grenaa havn

Hulvejen, Katholm

Hessel set fra syd

Forord

Den fjerde udgave af Grenaa og Omegn Før og Nu præsenteres hermed.
I den nye årbog er tilstræbt en ligelig fordeling af stof, der lægger vægt på både det nutidige og det historiske, og dermed har interesse for både yngre og ældre, ligesom man heller ikke behøver at være »indfødt« for at få noget ud af artiklerne.
Årbogen bringer også en tak til de mange bidragydere, der med J. A. Nielsen fra Grenaa Egnsarkiv i spidsen, har bidraget med en lang række interessante skildringer, der uden tvivl vil fremkalde minder og måske af og til diskussioner, om det skrevne nu også er rigtigt.
Det ældre billedmateriale er især lånt fra Grenaa Egnsarkiv, men private har også igen i år velvilligt stillet materiale og viden til rådighed, og derfor også en tak til de mange, der på denne måde har vist årbogen deres interesse.

P. S. Johnsen.

Indholdsfortegnelse

Set og sket 1978/79 af Rud. Christiansen ..... side 5
Døde 1978/79 ..... side 31
Det var nyheder dengang af J. A. Nielsen ..... side 33
Købmand Edv. Hansens gård brænder ..... side 39
Da kastanietræerne på Torvet faldt af J. A. Nielsen ..... side 40
Villaen på H. P. Rosenvinges Plads af J. A. Nielsen ..... side 41
Grenaa-Hallen af J. A. Nielsen ..... side 42
Kolonnemarch af J. A. Nielsen ..... side 43
Grenaa Håndværkerforening 125 år af J. A. Nielsen ..... side 44
To forretninger i Grenaa fylder 100 år af J. A. Nielsen ..... side 45
Grenaa Arresthus 100 år af C. E. Thomasen ..... side 53
W. Meiers maskinfabrik 75 år af Axel Meier ..... side 56
Installatør Axel Meiers 60-års jubilæum af J. A. Nielsen ..... side 60
25 år med Jyllands østligste redningsstation af Hans Thordrup ..... side 62
Grenaa Latinskole af Johs. Hoffmeyer ..... side 69
Lidt om rådhusene i Grenaa af J. A. Nielsen ..... side 81
Fattiggården i Ålsø af Frantz Mygind ..... side 84
Automobilet fortrængte herskabskusken af Børge Breitenbauch .... side 87
Grenaas nye bibliotek af Erik Lembo ..... side 91
Nina og Vilh. Bech af Bodil Rasmussen ..... side 96
Et postkort med 11 kendte forretninger af J. A. Nielsen ..... side 103
Vagtværnet af Rud. Christiansen ..... side 105
Fra krigsbarakker i Østrig til herregårdsliv på Djursland
fortalt af Ingrid Marie Madsen ..... side 110
Grindstedværket af J. H. Weaver ..... side 113
Træk af en skolebygningshistorie af Hans Mogensen ..... side 117
Baunhøj Mølle gennem tiderne af Ingrid Marie Madsen ..... side 119
Katholm - sagn og spøgeri..! ..... side 122
Grenaa havn fra århundredskiftet op til vore dage
fortalt af Ingrid Marie Madsen ..... side 125
Faldskærmsulykken med Emilie Sannom af J. A. Nielsen ..... side 130
Min barndoms by af Børge Mostgaard, Dronninglund ..... side 132
Kapervognen Grenaa-Havnen af J. A. Nielsen ..... side 137
Regentbesøg i Grenaa af P. S. Johnsen ..... side 139
Træk af Lyngby seminariums historie af Nanna Mostgaard Eldrup .. side 144
Fra Grenaa Egnsarkiv af J. A. Nielsen ..... side 148

Set og sket 1978/79

Tekst: Rud. Christiansen
Foto: Kurt Leth Jakobsen, Nils Mogensen og Warthoe.

Oktober 1978

1.
Der har været rundt regnet 5.000 besøgende på en salgsmesse i Grenaahallen. Især modeshow trak mange gæster.

2.
3 færøske fiskere slipper ud i tide under farlig brand i deres skib. De vågnede ved, at der var brand i kutterens lukaf, medens de var til køjs i Bønnerup havn. Ilden var opstået ved en olieovn i skibet »Arnbjørg« af Gøtri. Skibet led betydelig skade indenbords, men er sødygtig trods skaderne.

3. oktober
35 medlemmer af Grenaa Husmoderforening er samlet hos bagermester Herluf Kristensen, »Byens Konditori«, der lærer fra sig om at bage wienerbrød.

5.
Der tages fat på en omfattende regulering af vejen gennem Ålsø mod Hoed. Vejen forsynes med gang- og cyklesti til yderligere sikring af trafikken, specielt børnenes færden til og fra »Mølleskolen«.

6.
Der holdes rejsegilde på Grenaas nye bibliotek til 10 mill. kr.

10. oktober
Skytten Ebbe Pedersen, Kirial, vender hjem med en broncemedalje efter en hold-trapskydning i Malaga i Spanien. Der deltog hold fra 10 nationer. Det danske hold opnåede at nedskyde 550 lerduer af 600 mulige. Italien sejrede med 555, og Sverige blev nr. 2 med 553 lerduer.

14.
Ved en mindehøjtidelighed på Grenaa Rådhus stifter Danmarks Afholdsforening et legat på 150.000 kr. til minde om borgmester Aksel H. Hansen, der var borgmester i Grenaa fra 1946 til sin død i 1976 og var afholdssagen en god mand hele sit liv.

15.
Første etape af Nørre Djurs kommunes hidtil største vejprojekt indvies - forlægningen af Bønnerupvej nord om Gl. Bønnerup mod Hemmed og Glæsborg. Projektet har hidtil kostet kommunen 2,3 mill. kr.

24.
Djursland havde fire pløjere til danmarksmesterskab i pløjning med hesteforspand ved Roskilde. Af ialt 17 deltagende spand blev det til en andenplads til Ove Jensen, Enslev. Ingrid Appel, Gl. Dæmning, var iøvrigt pløjestævnets eneste pige.

27. oktober
Ægteparret Kathrine og Herluf Johansen, Bønnerup strand, fejrer diamantbryllup.

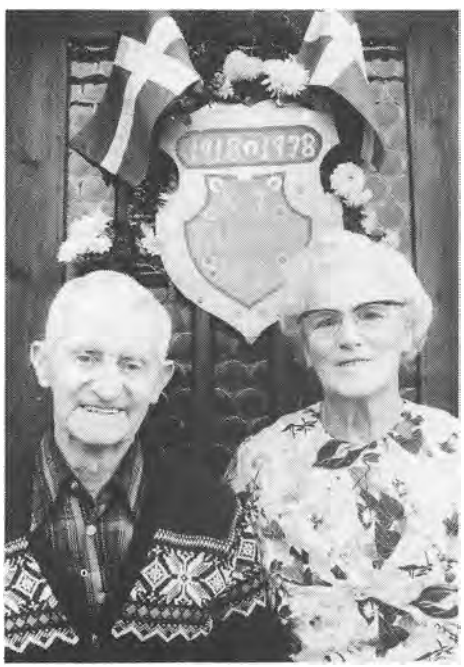

30.
Lions Club, Grenaa, udgiver sit julemærke, der gennem nogle få år er blevet et samlerobjekt. Mærkets motiv er denne gang Baunhøj mølle og tegnet af lærer Holger Wolsing, Ålsrode.

November 1978

2. november
Dette hus eksisterer ikke mere. Det er brudt ned sammen med andre i Mogensgade i Grenaa for at give plads til et nyt rådhus. Ejendommen her, Mogensgade 2, har i en lang årrække tilhørt og været anvendt som kontorer for firmaet Kjølhede, Grenaa Kulimport.

7. november
Ægteparret Kirstine og Niels Jakobsen, plejehjemmet »Nørrevang«, Rimsø, fejrer diamantbryllup.

5. november

Voldbys nye brugsforening tages i brug efter færdiggørelse. Nybyggeriet, der har et gulvareal på 560 kvadratmeter, er placeret uden for byen ved Thorsøvejen.

10.

En betonmur i et kornlager på godset »Hessel« ved Grenaa vælter ved kornets pres, og den 56-årige chauffør Jens Aage Møller, Randers, bliver dræbt under muren.

14.

En fremtrædende forretningsmand i Grenaa, formand for Djurslands Banks bestyrelse og tidligere formand for Grenaa Handelsstandsforening, trælastdirektør Svend Tøttrup, dør pludseligt af et hjerteonde, 61 år gammel.

16.

I Grenaa byråd sker den endelige vedtagelse af rådhusbyggeri til 27,3 mill. kr. efter godkendelse af de aftaler der ligger mellem kommunen som bygherre og ledende teknikere.

17.

Trustrup får lov at beholde sit postnummer 8570 og dermed bevarelse af eget postdistrikt. Det har været på tale at lade Grenaa være poststed også for dette område i forbindelse med rationalisering, men beboerprotest har fået Direktoratet for Post- og Telegrafvæsenet til at ændre beslutning efter nyvurdering.

23.

En styregruppe nedsat af Grenaa byråd starter sit projekt med ombygning af en landbrugsejendom i Åstrup til ungdomsgård. Foreløbig er 11 unge langvarigt arbejdsløse i sving.

10. november

Grenaa kirke får et flygel. Det er foræret efter indsamling i kirkekredsen »Børnegudstjenestens venner«. På billedet ses fra venstre organist fru Clara Gabel, fru Ilse Sørensen, pastor Arne Jakobsen og menighedsrådets næstformand og formand Niels Bay Lund og A. Toft Nielsen

25. november
Djurslands Bank A/S indvier sin nye bank i Grenaa efter halvandet års byggeri samt modernisering af den hidtidige bankbygning ud mod Torvet. Det samlede byggeri har kostet ca. 10 mill. kr.

2.
Bestyrtelse blandt mange og vrede og bitre udtalelser fremsættes i anledning af, at Jydsk Færgefart har besluttet at halvere færgeafgangene på ruten Grenaa-Hundested fra 1. januar på grund af forringet rentabel drift.

3.
Advokatstanden i Grenaa meddeler, at man vil åbne fælles rådgivningskontor.

5.
Den såkaldte julemærke-march i Grenaa samler 600 deltagere.

6.
En rigtig oliesheik, Hamd Sabah, Kuweit, køber tæppefabrikken »Scantuft« i Grenaa.

14.
Grenaa byråd beslutter at lade foretage en samlet analyse af luftforureningen i byen, idet Miljøstyrelsens luftforureningslaboratorium vil påtage sig opgaven og derved spare kommunen for betydelige udgifter.

December 1978

1.
Når den nye SAS-forbindelse Tirstrup-London etableres fra 1. januar, vil man kunne købe en tur-retur billet for 975 kr.

13. december
Lyngby brugs kan fejre 75 års jubilæum, og på denne dag fylder uddeler Viggo Christensen 50 år.

15.
Endelig beslutning i Grenaa byråd om kloakering af sommerhusarealerne ved Grenaa strand. Der beregnes en samlet udgift på 6,2 mill. kr., hvilket beløb sommerhusejerne kommer til at betale gennem forhøjet leje af de kommunale grunde. Arbejdet, der er led i byens samlede kloakeringsplan, iværksættes straks.

15. december
Det svenske rederi Sten A. Olssons container-færge »Stena Timer« af Gøteborg i Grenaa havn for at få monteret mandskabsmesse af firmaet Grenaa Modulbyg.

27.
Stærkt snefald i julen er varsel om en hård vinter, der viser sig at blive lang med et snelag på jorden uafbrudt i tre måneder og til stor trafikbesvær og med mange skader.

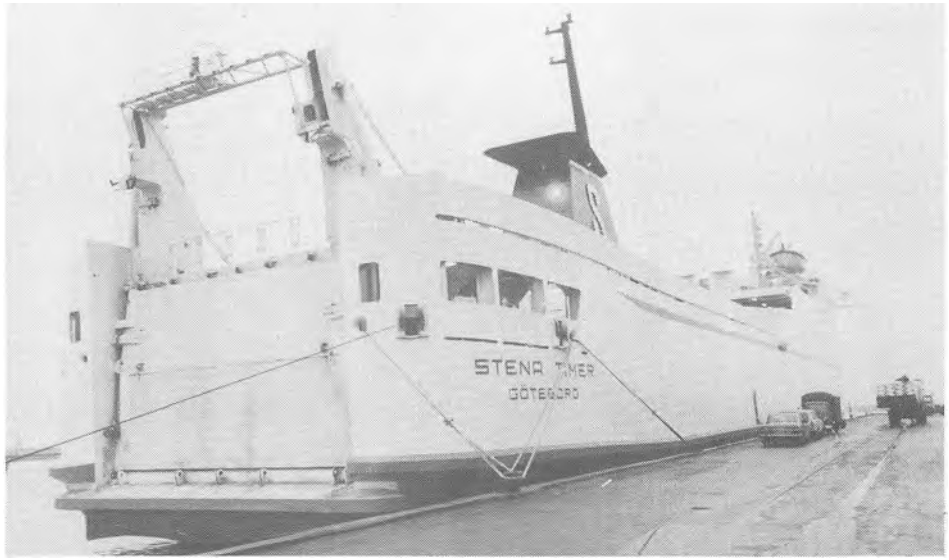

29. december
Ægteparret forhenværende murermester Niels Kristian Nielsen og hustru, Margrethe Nielsen, Havnevej 50, Grenaa, fejrer krondiamantbryllup.

30. december
Den nye efterlønsordning, der træder i kraft 1. januar, har vakt betydelig opmærksomhed og interesse blandt de 60-67 årige på arbejdsmarkedet, og mange menes at ville benytte denne overgang til pensionisttilværelsen. Her er tre mand på Østjysk Andelsslagteri afdeling i Grenaa, Aage Precht, Otto Broni og Harry Nielsen en af de sidste dage i arbejde i det hvide slagterantræk.

Januar 1979

1. januar

Til nytåret måtte flyvevåbnet med helikopter fra Grenaa stadion undsætte Anholt, der er udgået for forsyninger, idet vejret hindrer Grenaa-Anholt færgen i at sejle. De sidste juledage findes ikke brød på øen, endsige mælk til nyfødte, ligesom der mangler andre madvarer til øens beboere og en del julegæster.

Stuehuset hos gårdejer Freddy Andersen, Ørum, nedbrænder, da man på årets første dag vil tø et frosset vandrør op med en blæselampe.

Nytåret 1979 er som sjældent tidligere præget af hårdt vintervejr med snestorm og frost. Grenaa Brandvæsen begrænser den omhandlede brand til stuehuset, der ikke står til at redde trods effektiv indsats, medens udlængerne reddes. Brandvæsenet har besvær, dels med transport, dels med slangeudlægning, idet vandet fryser til is i slangerne.

Et hus på Skovvangen 7, Grenaa, bliver også nytårsdag totalt raseret af en brand.

1.
Blandt andre genvordigheder på grund af vinter og ufremkommeligt føre er den, at 112 unge idrætsfolk fra Grenaa, Åstrup og Hammelev sner inde mellem jul og nytår på Ollerup Idrætshøjskole.

2.
Falck meddeler ved nytårsparolen, at man vil samarbejde med de praktiserende læger i Grenaa om en vagtordning. Lægetilkald på aften- og nattevagt sker fremover gennem redningskorpset og ikke mere hos Taxa, der i en årrække har varetaget opgaven.

2.
For første gang i en årrække har der været tilbagegang på årsbasis for fiskeriet fra Grenaa. I 1978 har man haft en samlet omsætning på fiskeaktionen på 34,5 mill. kr., hvilket er ca. 3 mill. kr. mindre end i 1977. Det skyldes især nedgang i torskefiskeriet, som indbragte 9,3 mill.kr. mod 14,9 mill. kr. året før.

3.
Sprængte vandrør hører til dagens »orden« i det hårde frostvejr. En fagfløj på Grenaa vestre skole oversvømmes, og Falck er på en større redningsaktion.

4.
Der holdes en række møder, også på lokalt topplan, efter Grenaa-Hundested færgefartens indskrækning af driften. Således er lokale politikere som amtsborgmestre og borgmestre samlet, ligesom deputationer gør forestillinger over for ministre - alt uden synlig ændret resultat.

4.
Bønnerup-fiskeflåden er spærret inde af isen, der iøvrigt på landsplan skaber større og større hindringer for sejladsen. Isbrydere er nu i aktion.

9.
Ved licitation afklares, at det nye rådhus i Grenaa kan bygges for 17,5 mill kr. i rene håndværkerudgifter eller rundt regnet 2 mill. kr. mindre end anslået af teknikere.

15. januar
Firmaet Grenaa Smedie- og Maskinfabrik har udviklet en brændeovn til etageboliger. Den har fået navnet »Munken«, og prisen er omkring 4.000 kr. Ovnen fremstilles også til eksport.

19.
Grenaa Erhvervsråd ændrer navn til Djurslands Erhvervsråd, idet både Nørre Djurs og Midtdjurs kommuner nu er inde under erhvervschef Erik Holme Pedersens domicil. På en generalforsamling, hvor endelig beslutning herom træffes, udvides også bestyrelsen i samklang med det større virkeområde.

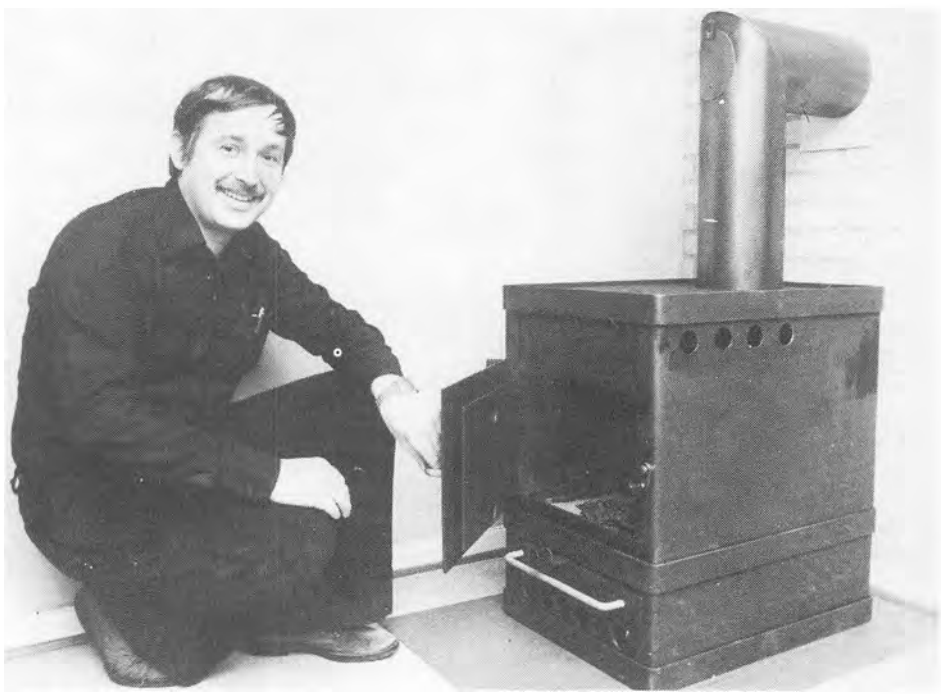

Februar 1979

22. januar
Kanefart er i vor tid en sjælden foreteelse - men det forekommer. Vinteren 1979 giver mulighed. Det idylliske billede er taget i Baunhøj-kvarteret i Grenaa. Forspandet her, Sabine og Vic, tilhører hesteejerne Anne Moesgaard og Poul Thomsen.

23.
Overordnede myndigheder - og med trafikminister Ivar Hansens endelige accept - afgør, at SAS får koncession på ruteflyvning Tirstrup-London. Fortalere for en Billund-rute taber i opløbet.

24.
En oliebræmme i vand og is ud for kysten Djursland-Mols efter lækage i et tankskib forudses at medføre døden for tusindvis af svømmefugle. I første omgang aflives 800 hjælpeløse havfugle på Grenaa strand.

3.
Brugsforeningen, supermarkedet »Kvickly«, Grenaa, indleder en ombygning og udvidelse til 10 mill. kr.

5.
Grenaa Håndværkerforening fejrer 125 års jubilæum under stor opmærksomhed. I gaveregnen er der samlede kontanter på 22.000 kr.

2. februar
Børnehaveklasser bliver en realitet ved Grenaa kommunale skolevæsen fra august i år. Foreløbig er indskrevet 217 elever i sådanne klasser på fire skoler. Toubroskolen skal udbygges, før sådanne elever kan modtages. Her er Jakob og Thomas med deres mor, fru Rita Nielsen, på Østre skole. De to drenge skal henholdsvis i børnehaveklasse og første klasse.

5. februar

I Trustrup-Ålsrode idrætsforening har man et gymnastik-pigehold med spring i. Pigerne - mellem 10 og 13 år deltog i denne week-end i en landsdækkende konkurrence og skal i den nærmeste fremtid ud på opvisninger i Ollerup, Flensborg, Århus og Auning. Her ses pigerne under øvelse i Toubroskolen.

6. februar

Rådhusbyggeriet i Grenaa indledes. Borgmester Arne Jessen tager det første spadestik til det store projekts udførelse i bymidten.

8.
Den gule røg fra Dansk-Norsk Kvælstoffabrik i Grenaa skal bringes til ophør. Fabriksledelsen har besluttet at ofre 6 mill. kr. til luftforureningsbekæmpelse og får støtte gennem miljøministeriet i forbindelse med den analyse af forurening af luften som sådan, Grenaa kommune iværksætter i samarbejde med ministeriets laboratorium.

9.
Et tog på Århus-Grenaa banen sidder fast i sneen vest for Trustrup, og 17 passagerer må undsættes af Falck efter flere timers forgæves forsøg på at få toget fri.

13.
Djurslands Bank i Grenaa er efter den store udvidelse også blevet kunstformidler. I den mellembygning, der »binder« den gamle og den nye bankafdeling sammen, stilles plads til rådighed for udstillinger af kunstværker som billeder og skulpturer. Første udstiller er Grenaa-maleren Arne Tipsmark.

13.
Medens nyt rådhusbyggeri kommer til at stå på gennem halvandet år, frygter man i forretningskredse svigtende besøg i Grenaa på grund af lukkede parkeringsarealer midlertidig og beskæring af hidtidige pladser permanent. Byrådets tekniske udvalg etablerer derfor en række midlertidige P-pladser for at afbøde mangelen, som vil være mest udtalt i sommer- og turisttiden.

14.
Advokat Per Gudme, Ålborg, tidligere folketingsmand, ansættes som kommunaldirektør i Grenaa, når Viggo Th. Ramm efter ansøgning fratræder stillingen til foråret for at tiltræde som kommunaldirektør i Svendborg.

15.
»Europafärjan III« er spærret inde af is i Grenaa havn midlertidig. Grenaa-Hundested færgerne klarer sig -endnu.

17.
Fiskeriet fra Grenaa er gået helt i stå på grund af is i havn og farvande. Der måles is på 5 meters tykkelse visse steder.

19.
Det nye bibliotek på N. P. Josiassensvej i Grenaa åbnes. Det helt tidssvarende biblioteks-kompleks, hvis tegninger er blevet til ved arkitekt E. Rønnow Lynnerup, Grenaa, står kommunen i 10 mill. kr. Byggeriet vækker fortjent beundring ved »åbent hus«-arrangement, hvor der indfinder sig 6.000 besøgende.

24.
Andelsbanken i Grenaa tager det såkaldte on-line EDB-system i brug i forbindelse med bogføringscentralen i Fredericia.

7. marts
Grenaa amatørteaters dygtige aktører præsenterer »jubilæumsrevyen«, en god gammeldags lagkagerevy, der er virkelig vittig og morsom og høster stort bifald ved flere opførelser.

Marts 1979

8.
I den spændte situation efter indskrænkninger af sejladsen på Grenaa-Hundested overfarten til fordel for Ebeltoft-Odden ruten er der fortsat møder og aktivitet i forsøg på at få oprettet en konkurrerende rute Grenaa-Hundested. Midt i den standende strid udsender Jydsk Færgefart en lille pjece med temaet: »Vi er her, og vi bliver her«, hvis argumentation gennemhulles i en række læserbreve i dagspressen.

10.
Grenaa Bibliotek præsenterer en udstilling af digteren Martin Andersen Nexøs værker. Sådanne specielle udstillinger med præsentation af fremtrædende, danske forfatterskaber bebudes at ville blive et tilbagevendende led i bibliotekets kundeservice efter ibrugtagelse af det nye og rummelige bibliotek.

15.
Grenaa byråd giver på et møde afslag på en plan, hvorefter Tvind-skolerne har ønske om at erhverve Grenaa Dampvæveris tidligere administrationsbygning på Østerbrogade til højskole og efterskole. Den kommunale afvisning sker med begrundelse, at det er uheldigt at placere en skole i et industrikvarter, der er støj- og trafikbelastet.

16.
Navnet »Gredana« på et tekstil-kvalitetsprodukt skal genoplives i forbindelse med virksomhedsfusion, hvor A/S Grenaa Dampvæveri sammenlægges med De danske Bomuldsspinderier, Vejle, og A/S B. Muus & Co., Odense.

16.
I Grenaa indledes for første gang en »Spil sammen«-uge, hvortil der er lagt et musikalsk omfattende og afvekslende program.

17.
Restaurant, natklub »Albana«, Havnevej 10, Grenaa, er erhvervet af restauratør Per Hansen, Grenaa, der gennemrestaurerer lokalerne inden genåbning.

16. marts
Fabrikant Per Udsen, Grenaa, hvis virksomhed i første række er baseret på fremstilling af fly-komponenter, fører sig nu frem i skibsbyggerbranchen - dog foreløbig kun med en kanotype, fremstillet af hærdet aluminium.

April 1979

22. marts
Kunstneren Jais Nielsens glasmosaik i Grenaa kirke forestillende lignelsen om den fortabte søn er blevet restaureret efter et hærværk, hvor der blev kastet en sten gennem denne rude i korbuen. Den kirkelige kasse må for istandsættelsen betale en regning på 6.000 kr.

2.
Det af Grenaa Menighedsråd udarbejdede budget for 1980 viser en stigning på ca. 300.000 kr. til ca. 1,3 mill. kr. i forhold til indeværende regnskabsår. Der gives udtryk for bekymring over en så kraftig stigning, som i første række skyldes planen om at erhverve ejendommen Storegade 6 til kirkecenter.

5.
Handels- og Kontorfunktionærernes Forbunds Grenaa afdeling får for første gang en kvindelig formand, nemlig Inge Højer, Ebeltoft.

4. april
Djursland skal gøres videre kendt som turistmål, og i den forbindelse har britiske pressefolk været på besøg. Under ophold på Hotel du Nord er de her foreviget sammen med Grenaa Turistforenings formand, hoteldirektør Jørgen Guldstrøm og borgmester Arne Jessen til venstre. Midt i billedet ses turistchef Vivien Andersen sammen med entertaineren Simon Rosenbaum. Sidstnævnte er engageret til jævnligt at underholde hotellets gæster i den kommende sæson.

7. april
Ægteparret fhv. gårdejer Carl Pedersen og hustru, Karen Marie Pedersen, plejehjemmet »Vestervang« i Ørum, fejrer diamantbryllup.

21.
Fabrikken »Danapak« har haft en årsomsætning på 198 mill. kr. i det forløbne regnskabsår, og det er en stigning på 15%. Her et luftfoto af denne virksomhed i Grenaa, der beskæftiger 320 ansatte og på relativt få år er blevet et af byens store og solide firmaer.

28.
Grenaa Idrætsforenings formand, maskinmester Bent Mikkelsen, giver udtryk for dyb skuffelse over, at en ny hal i forbindelse med et ambitiøst stadionprojekt ikke som før lovet af kommunen vil kunne opføres inden foreningens jubilæumsfestligheder i 1980.

30.
Gudstjenester for børn er en nyskabelse i det kirkelige liv og sognepræst Arne Jakobsens fortjeneste. En sådan gudstjeneste i Grenaa, som fjernsynet »dækker«, bliver et tilløbsstykke af også alle de voksne, der kan blive plads til. Sceneriet viste sig også for seerne som værende det, man forstår ved godt fjernsyn.

Maj 1979

1.
Det er lykkedes på kommunalt og amtsligt plan at påvirke politikerne så meget, at den tidligere planlagte storlufthavn ved Hammel er droppet i regionsforslaget til fordel for Tirstrup. Det understregede amtsrådsmedlem Ib Frederiksen, Mariager, på et majmøde i Grenaa, hvor han også påpegede, at små lufthavnes antal bør øges - selvom det ikke er ensbetydende med, at enhver kommune bør have en lufthavn!

5.
Der forberedes en idékonkurrence om Grenaa købstads fremtidige udseende. Efter programudkastet bliver der en samlet præmiesum på 200.000 kr.til de bedste forslag.

10.
Djurslandsmesterskabet i skak arrangeret af Grenaa Skakklub vindes for 2. år i træk af Gunnar Madsen, Auning. I den løbende vinterturnering har han ikke tabt et eneste parti.

13.
Post er ikke noget, man altid på længere strækninger befordrer med tog. Med sommerkøreplanens ikraft-træden - hvor Århus-Grenaa banen endda får flere hurtige forbindelser -ophører posttransporten med tog på denne strækning. Den ekspederes fra Grenaa med biler.

15. maj

Grenaa plantage blev efter en længere tørkeperiode, udsat for en voldsom og faretruende brand i området, der er omkranset af Hedevej, Fuglsangsvej og sommerhuskvarteret ved Grenaa strand. - Takket være en hurtig indsats fra kommunens folk med deres entreprenørmaskiner, Grenaa brandvæsen med deres 20 mand og en hel del sommerhusbeboere bevæbnet med flammedaskere, ja, så lykkedes det relativt hurtigt at få bekæmpet ilden. Der herskede samtidigt en meget stærk vind fra vest, som forårsagede dramatiske øjeblikke i yderkanten af sommerhusområdet. Ca. 10 tønder land nedbrændte.

17. maj

Sparekassen »Bikuben« skænker fra sin fond fra den gamle »Sparekassen for Grenaa og Omegn« 30.000 kr. som hjælp til restaurering af fregatten »Jylland« i Ebeltoft havn. Det er formanden for Sparekassen »Bikuben«s tilsynsråd, direktør Henry Carlsen, der overrækker gavechecken til borgmester Jens Aage Rasmussen og politiassistent S. A. Jensen, Ebeltoft.

30. maj
Denne kæmpetank bygget af Grenaa Rustfrit Stål til Carlsberg-bryggerierne kan rumme 5000 kubikmeter. Transporten til København vil være en omstændelig men vel forberedt sag. Øl- eller vandtanken - hvad det nu er - placeres på en særlig pram på slæb efter bugserbåden »Brage«.

Juni 1979

1.
Djurslands Museum har fået skænket Europas største lertøjssamling som gave. Den stammer fra keramikerne Margrethe og Louis Ehlers, København, og de enkelte genstande daterer sig fra middelalderen op til slutningen af 1800-tallet. Det vil kræve godt 500 kvadrameter plads at få udstillet de godt 3000 numre permanent på passende måde.
Grenaa-museets formand, overlæge Ejnar Hovesen, beretter med stolthed om gaven, der skal placeres i tidligere magasinbygninger i den gamle købmandsgård tillige med det danske fiskerimuseum, der vil blive overflyttet fra Københavns-området til Grenaa i løbet af et års tid.

2. juni

Grenaa har fået et nyt og smukt særdeles velbeliggende parkeringsareal i det tidligere Afholdshotellets have med tilkørsel fra Aagade. Med selve gårdarealet ved den store ejendom og en tidligere have eller park omtrent ned til åen er antallet af parkeringspladser i byen forøget med små 100.

8.

Stemmedeltagelsen ved EF-valget er overalt en slem skuffelse. I Grenaa er der kun 40,6% af de stemmeberettigede, der afgiver deres stemme og i Nørre Djurs kommune 45,5%.

9. juni

Den kommunale Højskole i Grenaa er netop indviet efter en ejendomsudvidelse på 50%. Nybyggeriet har kostet ejeren, Kommunernes Landsforening, 23 mill. kr.

I forbindelse med indvielsesfestligheden er her fotograferet højskolens bestyrelse, fra venstre formanden, borgmester Henning Rasmussen, Esbjerg, og videre borgmester Kamma Larsen-Ledet, Åbenrå, borgmester Ove Sundborg, Hørsholm, borgmester Evan Jensen, Osted og borgmester Egon Ree, Rosenholm (Hornslet).

22.
Turistforeningen i Grenaa har på tærskelen til turistsæsonen udsendt sin varslede nye brochure, en flot tryksag i 65.000 eksemplarer fordelt på dansk, svensk, tysk og engelsk tekst. Turistbureauet råder desuden over 30.000 tekstløse brochurer til afsluttende tryk om et par år, når bycentret i Grenaa har gennemgået visse ændringer, først og fremmest ved rådhusbyggeriet.

23. juni
I anledning af droningens besøg i Grenaa var der opvisning foran Djurslands museum, af Grenaa og omegns folkedansere. De gennemførte deres farverige og festlige program, selvom vejret var gråt og regnfuldt.

25. juni
Det kongelige besøg i Grenaa er som begivenhed et »tilløbsstykke«. Grenaa har ikke siden 1951 haft sådant besøg. Da var det kong Frederik og dronning Ingrid, der med »Dannebrog« lagde til i Grenaa havn i forbindelse med besøg på en international spejder-jamboree i byen med ca. 10.000 deltagere.
Nu er det så den efterfølgende monark. På billedet her er dronning Margrethe og prins Henrik sammen med prinserne Frederik og Joachim i synsfeltet på en regnvejrs-gåtur i bymidten »anført« af borgmester Arne Jessen, der pytter på en smule vand.

26. juni
På torvet ved Grenaa kirke handles der livligt hver eneste onsdag og lørdag.

10.
I dag er det 60 år siden, de første slesvigske børn kom på ferieophold hos danske værtsfamilier. På Djursland er der aktive i det sydslesvigske arbejde, der holder denne tradition i hævd. I år er 15 børn af dansksindede syd for grænsen på ferieophold på egnen her.

Juli 1979

4. juli
En af sommerens aktiviteter på Djurslands museum var udhugningen af en stenalderbåd, en 3 tons tung poppelstamme var grundlaget og værktøjet bestod naturligvis af flintønsker. Både de besøgende gæster og museumspersonalet skulle deltage i opgaven.

11. juli

I turisttiden er Grenaa havn præget af ferielivet med et stort antal lystsejlere. Her et glimt fra Grenaas nordhavn med de dejlige fartøjer - forankret for en kort bemærkning. Svenske sejlere siges at være i overtal hvad angår dette gæsteklientel.

16. juli

Handelstandsforeningen stod for arrangementet af Hammel-toget som til stor fornøjelse kørte igennem Grenaas gader en hel uge. Det blev en succes, for lige fra startet blev vogntoget fyldt med børn og voksne.

17. juli
Morgengymnastikken på Grenaa strand, under ledelse af gymnastiklærer Else Juul, har lige fra det begyndte for 3 år siden været meget populært. - Gennemsnitlig har der kommet ca. 40-50 morgenfriske motionister kl. 9,00 til 45 min. undervisning. Især turister fra Polderrev campingplads har benyttet sig af tilbudet.

19. juli
Ægteparret fhv. landmand Kristian Kromand og hustru, Johanne Kromand, Ramten, fejrer diamantbryllup.

18. juli
Ægteparret fhv. fisker og murer Lars Peter Jensen og hustru, Julie Jensen, plejehjemmet »Nørrevang«, Rimsø, fejrer krondiamantbryllup.

25. juli
Billedet her viser et kig nedover Djurslands-museets gård, hvori en større mængde gæster med stor interesse følger stenalderbådens tilblivelse. Båden er på det tidspunkt halvvejs tilhugget, og mange af gæsterne har prøvet at svinge øksen.

August 1979

26. juli

Også børn og personale fra børnehaven på P. H. Rosenvinges plads skulle dyrke morgengymnastikkens glæder. Børnene morede sig fortræffeligt, enkelt synes dog, at pogrammet mangler noget med kolbøtter i..!

28.

Pladsen hos politiet i Grenaa - på 1. og 2. sal i den kommunale ejendom Østergade 7 - er nu så trang for personalet og omfanget af arbejdsopgaver, at politiet har måttet leje lokaler på 1. sal i genbo-ejendommen Østergade 20. Det var forøvrigt her, den samlede politistyrke i Grenaa havde til huse indtil for godt en snes år siden.

Planerne om en ny politigård på arealet på hjørnet af Ringvejen og Århusvej ventes ikke realiseret indenfor et nærmere angivet tidspunkt.

4.

Dagens indvielse af nærbanetrafiknettet mellem Århus og Hornslet »smitter af« på Grenaa, idet en del af togene fortsætter på strækningen. Den kollektive trafik Århus-Grenaa er hermed betydeligt forbedret, endda til populære - det vil sige - nedsatte billet-

6. august

Sommerrevyen »Greny-vås 79« er afsluttet med stigende - mod slutningen fuldtalligt publikum. Med svag publikumstilstrømning fra starten på grund af skepsis fra sidste års revy-fiasko er en Grenaa-revy til næste sommer et åbent spørgsmål, idet de 7 personer som firmasponsorer, der har garanteret revyen økonomisk, ikke undgår at få et eftersmæk. På billedet får de ved sidste opførelse blomster som tak og som plaster på såret.

priser. Der er fine forbindelser med 1 og 2 timers interval på faste minuttal på en banestrækning, som ellers af DSB har været truet af lukning. Det dyre brændstof til biler, benzinen, skulle også med det nye togmateriel og en køretid mellem 1 og 1½ time på strækningen medvirke til et opsving for denne form for personalebefordring.

9.
Det nødvendige tilsagn foreligger til, at ejendommen Storegade 6, det tidligere »Sparekassen for Grenaa og Omegn«, kan erhverves og indrettes som kirkecenter. Formanden for Grenaa Menighedsråd, A. Toft Nielsen, har netop af biskop Herluf Eriksen, Århus, modtaget meddelelse om, at stiftøvrigheden har godkendt planen og accepterer menighedsrådets køb af ejendommen.
Trods en vis modstand, der er kommet til udtryk, også indenfor rådet, er der dog klart flertal, og rådet har nu til hensigt snarest at gå i gang med realisation, det vil sige projektering.

11.
Grenaa kommune fortsætter en praksis med at bortlodde byggegrunde i attraktive områder, så interesserede får lige chancer. I denne omgang gælder det 85 parceller i »Åstrupparken«. Grundene er i størrelse fra ca. 800 kvadratmeter til knapt 1200 kvadratmeter, og prisen er 90 kr. pr. m². De, der bliver tilstået en grund, skal lægge 40% af grundprisen på bordet i løbet af en måned, og bebyggelsen skal være påbegyndt inden et år.

18. august
Postens Marchforening samler rekordstor deltagelse til sin årlige herregårdsmarch, der denne gang foregår på Norddjursland med Meilgård slot som center. Ruterne er på henholdsvis 10, 20 og 30 km og arrangementet klapper i enhver henseende.

15.
Grenaa byråd principgodkender, at der bygges ferieby på Anholt med 96 lejligheder, men planen skal gennem flere instancer, før en ansøgt tilladelse kan udnyttes. Øen kan derimod med vished se hen til at få gjort elforsyningen tidssvarende. Det vil koste offentlige kasser rundt regnet 2 mill. kr.

24.
En kvindelig basisgruppe på fem medlemmer har efter indbydelse tilslutning fra ca. 100 medsøstre, da de på et møde i Pavillonen drøfter spørgsmålet at erhverve et kvindernes hus. Der bliver givet udtryk for, at mange kvinder har brug at »finde deres egen identitet« i samvær med kønsfæller. Første skridt for at få realiseret planen og komme målet nærmere er iværksættelse af en underskriftindsamling.

28.
Grenaa får egen erhvervsvejleder. Arbejdsformidlingschef P. Würtz Sørensen, Randers, meddeler beslutningen om at stationere en mand i Grenaa, som på dette felt er et noget forsømt område. Erhvervsvejleder Palle Christiansen skal virke i Grenaa - foreløbig 4 dage om ugen, og kontorsted bliver hos Arbejdsformidlingen på Vestervej.

September 1979

3.
En ny børnehave, bygget af Grenaa kommune på Lupinskrænten ved Åstrupvej, tages i brug før indvielsen. Fornødent personale tager sig foreløbig af 15 småbørn, medens børnehaven ved sin endelige færdiggørelse er normeret til 60 børn.

4.
Grenaa byråd vedtager ved 1. behandling et budget for 1980, der balancerer med 382 mill kr. og forudsætter en skatteindtægt på 105 mill. kr. Det er med budgettet tilstræbt at holde beskatningsprocenten på 17,5 som uændret fra indeværende år, ligesom grundskyldspromillen på 6,4 og kirkeskatteprocenten på 0,6 fastholdes. Budgettet er at betragte som en opbremsning i den kommunale aktivitet på grundlag af de af folketinget dikterede snævre økonomiske rammer.

6.
Selvom færgeafgangene på Grenaa-Hundested ruten er reduceret, regner Grenaa kommune alligevel med nogenlunde samme indtægt af færgedriften i det kommende regnskabsår. I budgettet for 1980 er opført 1,2 mill. kr. som havneafgift fra dette færgeselskab, og det er kun en nedgang på 65.000 kr. i forhold til indeværende år.

7.
Ikke mindst i Nørre Djurs kommune har man været optaget af tanken om at lave nedsivningsanlæg i stedet for de gennem miljølovgivningen påbudte rensningsanlæg for spildevand. Men kommunalbestyrelsen har nu afvist alle indvendinger på grundlag af tekniske beregninger, der viser, at nedsivningsanlæg med brønde er dyrere - ikke mindst i driftsudgifter - end de planlagte centrale rensningsanlæg for en række områder. Et væsentligt moment til gunst for regelrette rensningsanlæg er også frygten for forurening af vandårer ved spildevandsnedsivning.

9. september
Gennem lang tid har et vejarbejde været i gang fra hovedvej 15 gennem Ålsø by og videre mod Mølleskolen. Arbejdet er nu afsluttet, og specielt er beboere og trafikanter glade for de anlagte cykelstier, der er med til at sikre børnenes færden til og fra skolen.

10. september

Hemmed er en stille og gammel landsby, men det var dog ved at tage overhånd med stilheden, da beboerne kun var ældre mennesker, i overvejende grad pensionister. I den senere tid er handlet med nogle huse, og børn er igen blandt blandt byens ca. 100 indbyggere. Byens samlingspunkt er købmandsforretningen - en tidligere brugs - og den er i høj grad det, man forstår ved en blandet landhandel, omend hovedvægten er lagt på daglige forbrugsvarer.

Medvirkene til landsbyidyllen er flere meget gamle og velholdte huse. På billedet således det 200-årige »Skovens hus«, beboet af ægteparret skovløber Carlo Boye og hustru Martha. På det andet billede ses malerinden Ruth Falk ved sit bindingsværkhus, som hun har beboet omtrent en snes år.

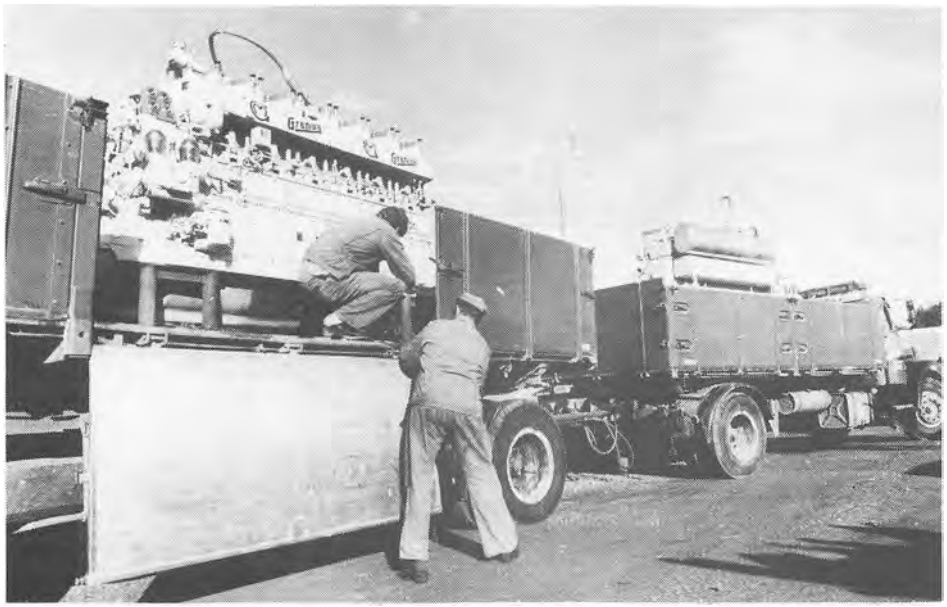

11. september

Dette er en Grenaa-leverance. Grenaa Motorfabrik har fremstillet de motorer, der skal indsættes i to skibe, som miljøstyrelsen lader bygge på værft i Nykøbing Mors. Det er den stigende risiko for olieforurening af danske farvande, der har fået overordnede myndigheder til at bygge specialskibe til sådan forureningsbekæmpelse. Begge skibe får to motorer med hver sin propel. De Grenaa-fabrikerede motorer er hver på 330/336 hestes kraft. Her er et par af motorerne til forestående lastbiltransport til værftet.

12. september

Brandsikrede lofter over staldene muliggør at få samtlige dyr ud af den brændende Nybrogård ved Skindbjerg, tilhørende gårdejer Niels Arne Christensen. Tre udlænger nedbrænder, medens et fritbeliggende stuehus ved brandvæsenets bistand ikke lider overlast. Branden er opstået på loftet, hvor 11.000 halmballer fra nytærsket afgrøde er stuvet sammen. Kortslutning i el-installationer er årsag til branden.

13.
Menighedsrådet for Gjerrild-Hemmed kirkesogne indstiller den 27-årige stud. theol. Carsten Harder, Århus, til sognepræst efter Helge Aagaard, der har taget sin afsked på grund af alder. Såfremt indstillingen godkendes af stiftøvrigheden, ventes Carsten Harder som færdiguddannet og ordineret præst at kunne tiltræde embedet inden årets udgang.

14.
Mordet i Domkirken. En overraskende form for overskrift til en dagbladsannonce fra menighedsrådet i Grenaa om et skuespil i Grenaa kirke. »Kaldesignalet« gælder for Sønderjysk Forsøgsscenes opførelse af et kirkespil om Thomas Becket, anglikansk kirkefyrste, ærkebiskop af Canterbury, der myrdedes foran alteret i 1170. - Trods den iøjnefaldende indbydelsesform er der kun et begrænset publikum til et iøvrigt fremragende skuespil.

21.
Grenaa Menighedsråd vedtager på et møde endeligt at realisere planen om indretning af ejendommen Storegade 6 til kirkecenter efter overordnede myndigheders godkendelse af købet. Til købsprisen på 525.000 kr. venter man at skulle bruge 500.000 kr. til ombygning, der snarest iværksættes. Modernisering af kapellet på Grenaa kirkegård til godt 600.000 kr. er ligeledes forestående, så snart håndværkere er færdige med at bygge maskinhus og mandskabslokaler ved kirkegården, og det er i sig selv en udgift på 450.000 kr.

24.
Den hollandske slæbebåd »Diana« - med slæbepram - har i Grenaa havn hentet en af de sidste laster sten, som udskibes herfra til tysk kystsikring. Videre udskibning vil ske fra Glatved, hvor stenene kommer fra, og hvor selv dybtgående fartøjer kan komme tæt på kystlinien.

25.
Grenaa byråd hæver ved 1980 budgettets 2. behandling beskatningsprocenten med 0,4 til 17,9 og grundskyldspromillen med 0,5 til 6,9. Det vil øge den kommunale indkomst af skatter med ca. 10 mill. kr. til 97 mill. kr. Forhøjelsen sker ikke enstemmigt. Socialdemokraterne må selv gennemføre økonomiudvalgets forslag herom, medens den borgerlige fløj efter ændringsforslag stemmer for besparelser, der er udsættelse af ellers planlagte opgaver.

27.
På den næsten nye Grenaa Handelsskole har man allerede brug for udvidelse. Skolen har netop af undervisningsministeriet fået tilladelse til byggeri af 4-6 nye undervisningslokaler, og det er et projekt anslået til 4,8 mill. kr. Heraf skal skolen for sin part udredde en sjettedel eller 800.000 kr., og kommunen, amt og staten financierer resten. Med godkendelse af projektet er ikke meddelt byggetilladelse, og med den kan det godt trække ud.

28.
Ikke en lokal, men en landsnyhed optager sindene. Danske vælgere skal til valgurnerne i oktober, efter at socialdemokratiets og venstres regeringssamarbejde er brudt sammen efter godt et års konstellation. Man kan ikke blive enige om midlerne til at bedre økonomien, i første række nedbringelse af udlandsgælden, samt den stadig alt for store arbejdsløshed.

29.
En ny bedding på havnen i Bønnerup står interessentskabet bag havnen i 1,1 mill kr. Det fremgår af generalforsamlings-forhandlingen, at eksportører ved Bønnerup-havnen godt må sælge fisk detail fra hyttefade, men uden at gøre fiskene i stand.

30.
En varemesse i Grenaa-hallen har for få lokale udstillere, og publikum svigter da også i nogen grad arrangementet, idet der er ca. 2000 færre gæster end i fjor, da en tilsvarende salgsmesse besøgtes af 5200 voksne og børn.

Døde i Grenaa kommune

01.10. 1978 til 30.09. 1979

Husmoder	Abrahamsen, Andersine Julie Mary	72 år 19.06.79
Husmoder	Andersen, Agnes Dorthea Rasmine	86 år 10.01.79
Fhv. modeh.	Andersen, Agnes Sidse Marie	89 år 23.05.79
Fhv. gdr.	Andersen, Anders Peter Alfred	83 år 26.01.79
Fhv. tømrer	Andersen, Axel	68 år 24.02.79
Kartonnagearb.	Andersen, Charles	66 år 08.12.78
	Andersen, Edith Johanne	66 år 21.05.79
Fhv. gdr.	Andersen, Johannes Christian	77 år 22.06.79
Husmoder	Andersen, Marie	86 år 04.01.79
Fhv. medhjælper	Andersen, Martin Valdemar	86 år 28.10.78
Husmoder	Andersen, Petra Elvine	73 år 28.03.79
Husmoder	Balle, Eleonora Kirstine Frederikke	70 år 11.07.79
	Bjerre, Anna	73 år 20.09.79
Ingeniør	Bang, Peter Christian	67 år 25.11.78
	Berthelsen, Kirstine Sørensen	87 år 17.12.78
Fhv. godsejer	Blach, Erik	86 år 05.02.79
Fhv. måleriarb.	Brink, Agnes Amalie Nikoline	81 år 14.07.79
Murerarbm.	Brøgger, Søren	53 år 18.01.79
Fhv. husmoder	Bønløkke, Gudrun Margrethe	90 år 02.11.78
Fhv. fisker	Carlsen, Johannes August	74 år 09.09.79
Husmoder	Christensen, Asta Johanne Lilhauge	69 år 11.08.79
Fhv. husmoder	Christensen, Klare Amanda Elvine	86 år 15.06.79
Fhv. skovopsynsm.	Christensen, Peder Mikael	82 år 17.08.79
Husmoder	Dahlgren, Agnes Sylvia Ulrika E. K.	74 år 25.11.78
Fhv. husmoder	Eskildsen, Ane Marie Nielsine	82 år 24.08.79
Direktør	Fribo, Gert Nielsen	43 år 19.05.79
	Friis, Jensine	87 år 22.02.79
Fhv. vognmand	Gregersen, Gregers Peter Kristian	76 år 13.09.79
Fhv. slagterm.	Hansen, Hugo Elias	65 år 06.05.79
Lagerforv.	Hansen, Knud	65 år 30.08.79
Fhv. textilmester	Hansen, Niels Arne	74 år 23.09.79
Fhv. væver	Hjelm, Charles	86 år 20.05.79
Møbelhandler	Hjeresen, Svend Aage Marius	69 år 04.12.78
Fhv. gdr.	Hjortshøj, Johannes	69 år 23.10.78
Gdr.	Holck, Gunnar	53 år 03.01.79
	Jakobsen, Nanna Lovise	77 år 24.01.79
Fhv. gdr.	Jacobsen, Severin	90 år 18.06.79
Skibstømrer	Jensen, Albert Willy	58 år 01.11.78
Cykelhandler	Jensen, Karl	77 år 10.01.79
Fhv. væver	Jensen, Ejlert	69 år 10.12.78
Fiskepakker	Jensen, Helle Birthe Skaarup	26 år 06.09.79
Fhv. kasserer	Jensen, Holger Holst	75 år 14.01.79
	Jensen, Julia	82 år 08.12.78
Fhv. husmoder	Jensen, Kirsten Marie	80 år 08.04.79
Fhv. husmoder	Jensen, Martha Marie	91 år 29.04.79
Fhv. arbm.	Jensen, Martin	83 år 10.01.79
Arbm.	Jensen, Per	35 år 06.10.78
Typograf	Jensen, Aage Villy Bøjstrup	66 år 15.11.78
Fhv. fisker	Johansen, Robert	62 år 17.07.79
Fhv. husmoder	Johnsen, Anna Andrea	83 år 09.04.79
Husmoder	Johnsen, Betty Marie	82 år 16.02.79
Fhv. gdr.	Jørgensen, Alfred Emil	81 år 19.12.78
Fhv. husmoder	Jørgensen, Anna	85 år 31.10.78
Biavler	Jørgensen, Knud Bagge	53 år 10.10.78
Fhv. arbm.	Kajhøj, Jens Jensen	72 år 21.06 79
Papirhandler	Kejser, Poul	83 år 13.08.79
Husmoder	Kildal, Martha Elvine	86 år 24.11.78
Husmoder	Kjær, Gerda Vogt	68 år 14.01.79
Fhv. arbm.	Kristensen, Axel Marinus	87 år 19.04.79
Fhv. husmoder	Kristensen, Anna Sofie	69 år 02.01.79
Fhv. husmoder	Kristensen, Johanne	74 år 20.08.79
Fhv. husmoder	Krogh, Minna Marie	85 år 19.01.79
Fhv. husmoder	Lahn, Mary Erna Marie Møller	74 år 24.07.79
Fhv. husmoder	Larsen, Edith Friis	71 år 26.03.79
Maskinfører	Larsen, Egon	57 år 08.06.79
Fhv. skovarb.	Laursen, Laurits Jensen	81 år 23.10.78
Læge	Laursen, Per Martin Bondegaard	87 år 21.02.79
Læge	Lumholdt, Per	42 år 23.03.79
Fhv. forretter	Lund, Bertel Marius	93 år 26.04.79
Husmoder	Lund, Klara Sofie	61 år 16.01.79
Fhv. væver	Lyngsø, Herman Jensen	74 år 16.04.79
Fhv. smed	Løkke, Rasmus Andersen Rasmussen	84 år 26.03.79
Husmoder	Madsen, Ane Kirstine	67 år 24.09.79
Fhv. syerske	Madsen, Birthe Marie	84 år 20.09.79
Husmoder	Madsen, Elisa Marie Busk	53 år 08.04.79
Reparatør	Marquardsen, Klaus Peter	54 år 05.05.79
Husmoder	Mikkelsen, Anni Magdalene	66 år 22.09.79
Husmoder	Mikkelsen, Helliggunda Bertha	82 år 18.09.79
Fhv. sygeplske.	Mogensen, Lydia	62 år 08.07.79
Kursussekretær	Mortensen, Ib	40 år 30.10.78
Fhv. gdr.	Mortensen, Johannes	88 år 30.10.78
Fhv. husmoder	Mostgaard, Maren Kristine Sørensen	94 år 02.10.78
Husmoder	Musted, Kitty	58 år 12.01.79
Fhv. husmoder	Möhlenberg, Emma	90 år 09.03.79
Fhv. husmoder	Møller, Ane Petrea	87 år 08.04.79
Fhv. husmoder	Møller, Kristine Zilstorff	90 år 07.11.78
Fhv. Handelsmand	Møller, Ejnar	77 år 07.11.78
	Møller, Ingeborg Sofie	92 år 03.03.79
Fhv. gdr.	Møller, Jens Peter	78 år 29.09.79

Textilarb.	Møller, Villy Theodor	61 år 26.04.79
Fhv. husmoder	Nielsen, Betty Charlotte Kristiansen	85 år 10.02.79
Kontorass.	Nielsen, Charlotte Sommer	35 år 11.05.79
Fhv. husmoder	Nielsen, Dora	89 år 19.08.79
Fhv. textilarb.	Nielsen, Gerhard Henry	63 år 01.10.78
Fhv. husmoder	Nielsen, Johanne Petrine	82 år 10.07.79
Fhv. husmoder	Nielsen, Mette Marie	88 år 20.11.78
	Nielsen, Preben	19 år 06.05.79
Civiling.	Nordestgaard, Leif	49 år 28.05.79
Husmoder	Olesen, Emilie Kathrine	68 år 02.06.79
Fhv. husmoder	Olesen, Jensine	84 år 11.06.79
Fhv. gdr.	Olesen, Rasmus Overgaard	88 år 25.04.79
Fhv. fiskeskipper	Petersen, Alfred Emil	73 år 02.05.79
Husmoder	Pedersen, Anna Rasmine	75 år 13.11.78
	Pedersen, Karl	74 år 28.12.78
Fhv. arbm.	Pedersen, Hjalmar Henrik Kristen	76 år 30.01.79
Snedker	Pedersen, Holger	67 år 18.11.78
	Pedersen, Jenny Petrine	74 år 25.11.78
Fhv. husmoder	Petersen, Marta Nielsine	90 år 23.11.78
Pens. kriminalass.	Pedersen, Niels Christian Rudolf	91 år 14.12.78
Fhv. auktionsm.	Pedersen, Søren Møller	87 år 25.07.79
Textilarbejder	Pedersen, Villy Johan	62 år 08.05.79
Arbm.	Pilgaard, Poul Axel Jensen	56 år 31.08.79
Husmoder	Plesner, Johanne Caroline	74 år 28.09.79
Fhv. graver	Post, Trier	77 år 16.08.79
Husmoder	Præst, Mathilde Kristine	82 år 19.12.78
Mekaniker	Paaske, Peter Madsen	70 år 14.11.78
	Rasmussen, Ane Cecilie	79 år 27.02.79
Fhv. væver	Rasmussen, Carl Sønder	60 år 24.04.79
Husmoder	Rasmussen, Karoline Petrea	74 år 27.06.79
Husmoder	Rasmussen, Edith	52 år 17.12.78
Husmoder	Rasmussen, Elisabeth	84 år 04.07.79
Fhv. husmoder	Rasmussen, Maren	79 år 06.04.79
Fhv. gdr.	Rasmussen, Niels Leth	74 år 14.03.79
Fhv. arbm.	Rasmussen, Vagner Mathiesen	64 år 19.08.79
Pens. overbanef.	Ravn, Peder	63 år 09.12.78
Glarmester	Rose, Arne Osvald	65 år 03.03.79
Fhv. gdr.	Schou, Jens Peter	85 år 21.03.79
Fhv. husmoder	Stenfeldt, Dagny Leonia	67 år 24.01.79
Fhv. husmoder	Stephensen, Anna Gerda	85 år 13.05.79
Fhv. husmoder	Svendson, Thomasine Andrea	77 år 25.01.79
Fhv. smed	Sørensen, Christian Rudolph	91 år 01.11.78
Fhv. husmoder	Sørensen, Elly	68 år 20.05.79
Damefrisør	Sørensen, Gerda Precht	47 år 30.05.79
Arbm.	Sørensen, Jens Reinhard	63 år 14.02.79
Fhv. husmoder	Sørensen, Marie Kirstine	90 år 22.08.79
Husmoder	Sørensen, Olga Amanda	75 år 05.04.79
Fhv. forpagter	Sørensen, Aage Henry	82 år 21.05.79
Fhv. gdr.	Thomsen, Mads Pedersen Busk	91 år 02.07.79
Fhv. papirarb.	Thomsen, Poul	68 år 22.01.79
Fhv. kioskejer	Thomsen, Reinholt Erhardi	71 år 07.04.79
Husmoder	Thøgersen, Anna Lise	44 år 13.07.79
Fhv. væver	Thøgersen, Ejnar Ruberg	70 år 18.08.79
Fhv. komm.-arbm.	Tholstrup, Martin	73 år 24.11.78
Direktør	Tøttrup, Svend	61 år 14.11.78
	Winther, Christian Børge	56 år 18.03.79
Fhv. vulkanisør	Wissing, Ove Karl	89 år 19.06.79
Husmoder	Østenkær, Ruth	56 år 09.11.78

Det var nyheder dengang

Af J. A. Nielsen.

1919

Januar
Stien langs åen til havnen påbegyndes.
Grenaa Boldklub har en årsomsætning på 106 kr.
Djurslands Museum lader udføre maleri af Christopher Vogel.

Februar
Grenaa kommune har nu strandretten på hele Grenaa strand.

Marts
Grund til margarinefabrik købes.
Edv. Hansens købmandsgård ved Torvet brænder (se særlig omtale).
A. Willesen bliver byrådssekretær.
Sagfører A. Andersen bliver første folkevalgte borgmester - men siger nej tak!
Olivia Holm Møller udstiller i Grenaa.
N. Bonke bliver borgmester.

April
Rutebil Grenaa-Ebeltoft.
Dampskibsselskabet »Fornæs« likviderer, efter 3 måneders sejlads.
Politibetjent Jensen fra Trustrup til Grenaa.
Forslag til alderdomshjem nedstemt med 7-4.

Maj
Storm Petersen og Chr. Gottschalch på hotel Skandinavien.
Der søges om koncession på rutefart til havnen med bil.

Juni
Byrådet køber strøm fra Kaløvigværket.
Udstillinger af elektriske lamper.

Juli
Afholdsrestaurant åbnes i Markedsgade 30.
Grundstensnedlæggelse - Djurslands Landmandsbank på Torvet.
Flyvning med passagerer forbydes i Grenaa, men senere går det bedre.
Grosserer Yde Poulsen og læge Ilsøe anskaffer biler og sælger hestene.

August
Ny Grenaa-sang: Herlige by ved den blinkende å.
Cykelløb på Randers landevej - 600 tilskuere.
Grenaa havn udvides for 950.000 kr.

September
Djurslands Kartoffelmelsfabrik starter.
Stort flyvestævne ved Roelshøj.
Bager Skov køber hotel Dagmar for 285.000 kr. Sælger det nogle dage efter for 275.000 kr.

Oktober
Djurslands Margarinefabrik lancerer AMO margarine.

November
Mindesten for konsul Momme rejses.

December
Djurslands Kartoffelmelsfabrik indstiller driften.

1929

Januar
Lillegade 44 brænder. Hjørnet ødelagt.
Skal Grenaa have automobilbrandsprøjte?
Skolen skal have brusebadsanlæg.

Februar
Grenaa Håndværkerforening 75 år.
Kolindsund-selskabet likviderer.
Skøjtebane indrettes i det gamle anlæg.

April
Arkitekt Thoft genvalgt til borgmester.
Knud Poulsen: »Breve fra Danmark«.
Overlærer Juul tager afsked.
Chr. Vogel 50 års jubilæum (se særlig omtale).

Maj
Ny gangbro over åen ved Badehotellet.

Juni
Borgmester Thoft brandinspektør.
Baunhøj Mølle skal flyttes.

Juli
Drenge-terrorisme i anlægget.

August
Grenaa Andels Svineslagteri 25 år.
Grenaa-Hundested-ruten spøger.

September
Vaskedemonstration med selvvirkende vaskemidler: 200 deltagere.

Oktober
Automobil-brandsprøjte kommer til Grenaa.
Forslag om færge til Hundested.
Den sidste kørende landpost fra Grenaa forsvinder.
El, gas og vand til Søndermøllevej.
Skøjtebane i det gamle anlæg bevilges.

November
Vilhelm Hansens Boghandel 50 år (se særlig omtale).
»Djursland« bliver aflægger af »Randers Amts Avis« med G. Reimann som redaktør.
Overstræde skal ikke lukkes.

December
Havneudvielse i Grenaa til 1.500.000 kr.

1939

Januar
Nu kommer kælkebanen i anlægget.
Skal Hundested-færgen anløbe Aarhus?
Smedene i Grenaa danner selvstændig fagforening (tidl. under Aarhus).

Februar
Vejlby Præstegård brænder delvis.
Svendehjemmet på Bredstrupvej nedlægges. (se særlig omtale).
Vinter-svømmestævne i Grenaa havn.
Danmarks vandrerute nr. 1 på Djursland.
Anholt forkert placeret på kortet!
Sømærke udlægges på Naveren.

Marts
FDF bygger væbnerhytte på Fuglsang Hede.

April
Vejlby ny skole indvies.

Maj
Jernbanerestaurant etableret i Grenaa.

Juni
GIFs mellemrækkehold rykker op i mesterrækken.
Grenaa havn får postindleveringssted.

Juli
Trustrup Kro nedbrænder til grunden.
Enslev og Fannerups nye pumpestationer indviet.
Badetog til Grenaa havn.
Ny lodsbåd til Grenaa.

August
Forsvarsbrødrene 50 år.
Krigen bryder ud. - Næsten intet mørklægningspapir!
Ny Hundested-færge skal hedde »Mark Stig«.
Jens Udsen vil have sommerhusbyggeriet standset.

September
Anholt får bibliotek.
Djurslands Husmandsskole en realitet.

Oktober
Grenaa Dampvæveri går på halv kraft.
Et hørskætteri i Grenaa?
Grenaa Arbejdsgiverforening 25 år.

November
Der søges efter olie på Djursland.
Rationering på gasværket: 1 hektoliter koks pr. uge.
Baunhøj Mølle kun en turistattraktion? Holdes alligevel i drift.
Grenaa Missionshus 50 år.
Ny lodsbåd i Grenaa: pris 11.500 kr.

December
Brdr. Lassens Konditori 40 år.
Aastrupvejs regulering fuldført.
Redaktør Josiassen går ud af byrådet efter 30 år.

1949

Januar
DSB vil ikke overtage Grenaa-Hundested.
Aarhusvej eller Søndermøllevej?

Februar
21 rækkehuse skal bygges ved Kølvej.
Søren Kanne skal stå på Torvet.
Hørskætteriet standser.

Marts
Mur bygges ved biblioteket.
Læskur m.m. bygges på legepladsen.

April
Den ene kastanie på Torvet fældes (se særlig omtale).
Grenaa Ungdomsklub er en realitet.

Maj
Nye tennisbaner er færdige ved Stadion.

Juni
Der sættes mindeplade på »Kvindernes Frihedseg« i anlægget.
Bagerne vil ikke åbne om søndagen.
En fordeling er upraktisk og besværlig.
Licitation over Østre Skole.
Badetog til Grenaa 9 søndage i træk.

Byggeri i gang i haveforeningen »Skrænten« (ved Violskrænten).

Juli
»Elverhøj« på Stadion med Det kgl. Teater.
Grenaa melder sig i Gudenåcentralen.
»Saxogården«s barak opføres ved stranden.

August
Søren Kannes statue afsløret (se særlig omtale).
Grenaa Folketidende 75 års jubilæum.
Fredskovpligt ophæves: Der må bygges huse i granskoven ved Aarhusvej.

September
Professor August Krogh død.
Grenaa Redningsstation 50 år.
Anholt får elektricitet.

Oktober
Hørfabrikken træder i likvidation.
Den sidste kastanie på Torvet må også fældes.
Grenaa Ungdomsklub indvies.

November
Kolding Hørfabrik lejer Hørskætteriet.
Licitation over Lynggården: Grenaa Andels Boligforening.
Arbejdernes Fællesbageri 25 år.

December
Brdr. Lassens Konditori 5o år.
Rutebilstationen skal ligge ved banen.
Hørskætteriet til tvangsauktion. Sælges for 736.000 kr.
»Nedlæggelse af Gjerrild-banen en katastrofe for egnen«.
Skitse foreligger af Lynggården.
Licitation over stationsforstanderbolig.

1959

Januar
Politiet nu installeret i Østergade 7.
Børnehave indviet på Rosenvinges Plads. (Se særlig omtale).
Skibsrute på Grenaa-Varberg på tale.
Hørfabrikken: Muligvis papirproduktion.
Anholts elværk er 10 år gammel.
Varberg eller Halmstad? Grenaa valgte Varberg.
Grenaa-Hundested 25 år.
Nye skoler i Lyngby og Trustrup.
Gymnasieplaner på Djursland.

Februar
Bevilling til Mølleskolen.
Sidste del af Ringgade-projektet projekteret til 3,2 mill. kr.
Typograf Knud Pedersen ny rådhusbetjent.
Sønder Homå skole solgt.
Sygeplejeordning for Anholt.
Løvenholm med i gymnasiedrøftelserne.
To store tæpper skal »samle lyden« i Grenaa-hallen: Dårlig akustik.
Søndergade 5 skal saneres.
Store planer om motel, cafeteria m.m. ved Ringgaden.
Den gamle Vestergade-skole skal vige for nybygning.
Udvalg skal arbejde med fjernvarmeprojekt.

Marts
Samlingslokale for ældre i Kannikegade 5.
»Hjørnet« Østergade-Torvet rives ned.
Grenaa kommune indfører vederlagsfri sygepleje.

April
Ny toiletbygning ved stranden.
Rejsegilde på 38 boliger ved vestbaneterrænet.
Ny renovationsvogn til 300.000 kr.
Gjerrild-banen »fulgt hen«.

Maj
Grenaa-hallen afleveret til halselskabet (se særlig omtale).
Papfabrikken udvides - hørfabrikationen går i stå.
Krav om lystbådehavn i Grenaa.
Kalkværksskorstenen på Bredstrup strand sprængt bort.
Arbejdernes brændselsforening ophævet.
Simon From flytter fra Grenaakredsen.
»Grønnegården« ved Violskrænten i brug.
Stort røre i Djurslands Museum - Overlæge Hovesen ny formand.
Konsortium køber grund til hotel og motel ved Grenaa strand.
Vil Europafærgen anløbe Anholt?
Hørfabrikken har standset driften.
Travlhed i papfabrikken.
Grenaa stadion ved at være for lille.
Grenaa-Hundested 25 år - nyt skib?
Købmands-annoncekrig i Grenaa.
Ny dyrskueplads ved Grenaa-Hallen i brug.
Det offentlige slagtehus nedlægges.
Kontrakt med KDAK om camping ved Polderrev.

Nu får Grenaa et gymnasium.
Tørken på Djursland katastofal.
Ordning med hjemmehjælp træder i kraft.
Centralskole mellem Trustrup og Lyngby. Jens Toubro skænker grund.
Plan for fjernvarmeværk i Søndenå.

Juni
Hidtil længste tog i Grenaa: 27 vogne.
»Vejviser for Grenaa« udkommer: Grenaa Bogtrykkeri.
Gammelt anker til Djurslands Museum.
GD borer efter vand til eget brug - p.g.a. urent vand i ledningerne!
Tredobbelt jubilæum i Grenaa Kulkompagni: Firma, direktør og bogholderske.
»Ring i Ring« ophører: Forening for alkoholskadede.
Planer om Metodistskole ved Aarhusvej.
Søren Kannes statue 10 år - nu kommer der en bænk på stedet.
Rejsegilde på telefonhuset på Østerbrogade.

August
Ny færge Ebeltoft-Hasnæs?
Redningsbåden får radiodobbeltsender.
Grønt lys for færgeleje til Europafærgen.
Grenaa-spegepølser til hele kloden.
Grenaa Havns Brugsforening 50 år.

September
»Bakkehegnet«: De første flytter ind.
Metodistkirkens skoleprojekt en realitet.
Grenaa Sygehus antager sygemedhjælpere.
Grenaa Motorfabrik udvider til det dobbelte.
Man kan ikke finde ud af årsagen til »Grenaa-sygen«.
»Messen« i Storegade 50 års jubilæum.
Ny motorfærge til Grenaa-Hundested.
12 klublejligheder i den gamle biograf.
Grenaa Børnehave 75 år (se særlig omtale).

Oktober
Sidste etape af Ringvejen tages i brug.
Jens Vesters Skibsværft 25 år.
Svagføretog i Grenaa.
Gamle Vestergade-skole nedbrydes.
Hotel »Skandinavien«: Nye ejere efter Gusta og Holm Sørensen.
Glarmesterfirma Chr. Lauritzen & Søn 50 års jubilæum.
Parkeringsforbud i Storegade.

November
Fartbegrænsninger i Grenaa og Trustrup.
Storindustri ved Grenaa nordstrand.
Der købes 65 tønder land.
Fjernvarmen: Det må være billigst for de første.
Skole til 1,7 mill. mellem Lyngby og Trustrup.
2500 nye skraldespande kommer til Grenaa.
150 til møde med »Frk. Cinders« (om fjernvarme og kakkelovne!)

December
Grenaa-hallen kostede 567.000 kr.
Meget store boligbyggerier under forberedelse i Grenaa.
KDAK kan leje campingplads ved Polderev - eller lade være!
Nyt nødtørftshus ved Nytorv.
Bjørn Tidman vinder - som soldat - amatørkonkurrence i Pavillonen.
Det offentlige Slagtehus' drift overgår til svineslagteriet.
»Søndenå« er moden til fjernvarme.
Byggeri af 40 rækkehuse ved Aug. Kroghsvej indledes.
Kastanjealleen på kirkegården fjernes.
Nye tider: Grenaa Maltfabrik laver sodavand og æblemost.
Færgeleje 3 på Grenaa havn forberedes.

1969

Januar
Byrådet sælger GD-ejendomme.
»Det gyldne Krus« i Lillegade åbner.
Rekordoverskud i Grenaa kommune.
Rensningsanlæg i Grenaa projekteret.
Motel ved Aarhusvej (Caltex, Fuglsang)?
Carl og Alf Gregersen overtager fragtruten Grenaa-København efter Haakon Ekstrand.
Aalsø-Vejlby får sundhedsplejerske sammen med Lyngby-Albøge.
Flyveinteresserede ønsker kommunal flyveplads ved Hessel.
Hammelev vandværk skal tilsluttes Grenaa.
Sammenslutning mellem Grenaa, Aalsø-Vejlby og Lyngby-Albøge indstilles til vedtagelse
Grenaa lægger vandledninger til Aastrup.
Staten overtager antagelig Løvenholmkollegiet.
»Messen« med 5000 m² grund sælges af Axel Dyhr-Nielsen.
Arbejdsformidlingskontor på Vestervej 4.

»Gasværkets nedlæggelse vil være urimelig dyr«.
HF-kurser indføres på Gymnasiet.
Viceskoleinspektør Thomas Kristensen går af efter 44 år (byrådet rejser sig).
Grenaa Folkeskole nu et udelt skolevæsen.
Aalsø kirke restaureres: 425.000 kr.
De blå pigespejdere får eget hus på Høgevej.
Kunstnerhjemmet genopbygges med udstillingssal og meget andet.

Februar
Nu vokser Grenaa igen: 13.338.
10 pensionistboliger bygges i Lyngby-Albøge kommune, Trustrup og Lyngby.
Grenaa Hjemstavnsforening i København arrangerer tur til Canada.
Bilsynshal ved Fuglsang skole?
Vestre skoles 4. afsnit kostede 2,2 mill.
TV-kanalomsætter ved Grenaa havn i drift.
Sommerhusejere i Grenaa danner forening i Randers.
Kommunalreformkommissionen godkender kommunesammenlægningen.
Kreaturslagtning ophører på Grenaa Andels Svineslagteri. Afgiver eksportautorisation.
300 arbejdsløse i Grenaa.
»Tyregården« i Bredstrup sælges: 115.000 kr.
Flyveklub oprettes i Grenaa.
Plan over 100 boliger til vanføre i Grenaa.
Første sommerhusejer ved Kystvej får lov til at installere el: »Hul på bylden«!
Natrestaurant »Albana« åbner på Østerbro.

Marts
Ny redaktør på Grenaa Folketidende: Knud Chr. Jensen efter L. K. Hangsgaard.
Lyngby-Albøge sygekasse 100 år.
Over 1800 elever i Grenaas folkeskoler.
Grenaa Andels Boligforening: 2. afsnit på hjørnet af Fasanvej-Fuglevænget færdigt.
Elever på Østre skole får ikke lov at ryge i timerne!
Kurt Westergård vil lave en »lille skole« i Grenaa.
»Papirgården« brænder delvis.
Villa »Pax« på Aarhusvej rives ned.
Aastrup forsamlingshus får toiletter!
Kommunen opsætter gamle tranlamper i Nederstræde - med el.
Abbé Pierre-klunserlejr i Grenaa.
Erhvervsrådet ønskes genoplivet.
To blokke af andelsboligforeningens byggeri i Fuglsang under tag.
Initiativudvalg oprettes - efter affæren med GDs salg til konsul Meyer (aviserne er fyldte med indlæg om denne sag).
Gammelt projekt til bibliotek frem igen.

April
Byrådet godkender udkast til kommunesammenlægning.
Fuldmægtig Raben stedfortræder for borgmesteren ved borgerlige vielser.
Rejsegilde på 2. afsnit af »Gasanigården«.
Det kommunale anlæg i Trustrup overdrages borgerforeningen.
Avisdebat om anden placering af Frederik den Syvendes statue.
Ny redningsbåd stationeres ved Anholt.
Ny væverivirksomhed i kælderen under »Epidemihuset«: Dralon-stoffer!
Lørdagsfrihed på Grenaa skoler påbegyndes.
Kannikegade udvides. Harald Hentz Sørensens hus nedbrydes.
Grønland 47 nedrives (Det gamle Sygehus).

Maj
Er der en klosterruin under Kannikegade?
Lillegades handlende »vil lave noget«.
Telefonautomatisering i Balle.
Forslag: Den gamle borgmestergård bør laves til fritidscenter for ældre.
Aalsrode Borgerforening 25 år.
Togafsporing i Trustrup.
De danske Spritfabrikker vil bygge fabrik ved Glatved.
Lysstofarmaturer opsættes i Storegade.
Handelsstandsforeningen opsætter blomsterkurve - på prøve.
600 deltagere i vognmandskongres i Grenaa.
Lillegades handlende vil organisere sig.
CF-forbundet i Grenaa holdes endnu i live.
Anholt får en kro.
Forening af sommerhusgrund-lejere ved Grenaa strand stiftet.
Initiativudvalg stiftet i Grenaa.
Nyt motto: På hat med Lillegade!
Per Udsens Byggeselskab vil bygge 184 lejligheder i Fuglsang.
Ingeniør H. A. Kreutler genoptager del af GD-produktion: Dralon med 10 vævere.
Falck-Zonen får radioantenne på Baunhøj.
Lodsedler til byfesten: 100 kr. pr. stk.

Juni
Anholt bør sammenlægges med Grenaa.
Midlertidige skolelokaler bygges på festpladsen ved biblioteket.
Anholt-beboerne vil godt høre til Grenaa.
150 års jubilæum for Anholt kirke.
Kongeparret til fest på øen.
Handelsstandsforeningens motto: Grenaa hygger om Dem!
Konfektionsfirma på GD: Jørgen Nyhuus med syersker fra GD.
Volvo-center skal bygges ved Fuglsang.

Juli
Aalsø-Vejlby med i protest mod Anholt.
Olivia Holm Møller og museumskomiteen i Aalsø-Vejlby forhandler.
Klunserlejr i Fuglsang skole.
Kalkleje åbnet på Sangstrup mark.
Grenaa-Hundesteds direktion flytter til Hundested.
Den gamle vestbanegård vil forsvinde helt.
Flyvepladsen ved Hessel kasseret af luftfartsinspektøren.
Aalsø-Vejlby frafalder krav om Olivia Holm Møllers malerier - de går til Løgumkloster.
Hærværk mod Søren Kannes statue.
Lyngby-Albøge protesterer mod udgifterne ved Anholts indlemmelse.
Grenaa Andels Svineslagteri vil ikke fusionere.
GIF starter motionsvandreture.

August
Harald Hentz Sørensens hus på Søndergade-Kannikegade nedrives.
To unge mænd drukner under badning ved Katholm strand.
Pavillonens nye tilbygning indviet. Får navnet »Grenada« efter konkurrence.
Grenaa Andels Svineslagteri skal fortsætte som selvstændigt.
Grenaa Handelsskole: Merconomstudier.
Grenaa-koret synger i radioen.
Grenaa får stor arbejdsløshedsprocent efter afskedigelser på GD.
Lillegade 50 købes af malermester Herluf Sørensen (Grenaa Folketidende).
Nu ligger Djurslands Museum frit.
Åbningsindskrænkning på Trustrup station.
Grindstedværket vil bygge fabrik ved Bredstrup Markvej med 80-100 ansatte.

September
Måske kolonnemarch igen i Grenaa (se særlig omtale).
Arbejdernes Fællesbageri udbudt til salg.
Alfred Wichmann vil samle en »Grenaa forenede Sportsklubber«.
»Danapak« udvider med 50 %.
Grenaa Husmoderforening 25 år.
Anholt-færgeselskabet ophører.
Storm over Djursland: Kartoflerne blæste op af jorden!
Sygekassesammenslutning for Grenaa storkommune. Lyngby-Albøge og Aalsø-Vejlby sygekasser ophører at eksistere.
Grenaa Margarinefabrik 50 år.

Oktober
Grenaa Mikkelsmarked i radioen.
Havnekontoret flytter tilbage til havnefogedboligen.
Amtet vil ikke godkende udkørsel til pensionistboliger i Lyngby. Udsættelse.
Kolonnemarch en stor succes: 17 hold.
GD vil sælge administrationsbygningen.
Aarhus-Grenaa banen foreslås omdannet til nærbane.

November
Planer om stort kongrescenter i Grenaa.
Fællesbageriet lukker udsalget i Bredgade og indskrænker iøvrigt driften.
Fyrvæsnet vil indrette lystønde-depot ved Grenaa havn: Ved »Kulkajen«.
GD har overskud på regnskabet.
Reserve-pavillon skal opføres ved rådhuset på Nytorv.
48 »vidundervæve« begynder at komme til GD.
Naturfredningsforeningen vil søge at standse fabriksbyggeri ved Glatved.
Beboerne ved Glatved vil godt have bygget.
Aktioner for gågader i Grenaa.
Afgjort: Nu skal Anholt til Grenaa!
Anholt Fyr skal automatiseres.
Ny færdselsåre langs åen fra Åboulevarden til Sønderallé.
Arbejdernes Fællesorganisation 75 år.
Missionshuset i Grenaa 80 år.
Olivia Holm Møller udstilling i Homå: 25 billeder i privat eje.
Rideklubben overtager ridehallen.

December
Fuglsang skole rives nu ned.
Andreas Jakobsens hus på Søndergade falder for gadeudvidelse inden længe.
Endelig afgørelse i Anholt-spørgsmålet.
Skøjtebane på Grenaa stadion åbnet. Stor succes.
Byudviklingsplan for Grenaa-området klar.

Købmand Edv. Hansens gård brænder

Den gamle købmandsgård på hjørnet af Torvet og Storegade, nu Andelsbanken, blev delvis ødelagt af en brand i 1919. Branden opstod i tændstiklageret i selve hjørnet af huset, og butikken og privatlejligheden blev slemt raseret. Det meste af gården blev brudt ned, og nyt bygget af købmand Emil Holch (senere Torvets Kiosk). Boghandler Knud Hansen tog en serie billeder fra begivenheden. Dette her er set fra gården. Længen til højre mod Torvet sydøst. Huset med skorstenene i midten er det gamle rådhus.
Kopi: Max Laursen

Dette postkort er udsendt af Hellemann Nielsens boghandel og viser Edv. Hansens købmandsgård på hjørnet af Torvet-Østergade. Hjørnet til højre blev raseret af brand. - Bemærk ponyvognen, sengeladet til luftning af dyner m.m., vandpumpen med kjeldtruget o.s.v. - De små huller i træværket på svalegangen viser, at købmanden havde duer! Stakitværket på Vogels tag til venstre er telefonselskabets. -

Da kastanietræerne på Torvet faldt

- og da Søren Kannes statue kom.

Af J. A. Nielsen

I april måned 1949 fældedes den østligste af de to store kastanietræer på Torvet i Grenaa - til stor sorg for mange. De store træer hørte jo med til bybilledet i Grenaa; de var fotograferet et utal af gange, og der var skrevet vers til deres pris. Byrådet var nærmest bange for at fælde træerne; borgerskabet mente, træerne kunne stå længe endnu. De havde ellers tabt deres gode udseende ganske. Under en stærk storm knækkedes store grene af, og det var på det stærkt trafikerede sted livsfarligt at lade træerne stå. Man nøjedes med at fjerne det østlige, og der plantedes to nye.

I 1949 kom Søren Kannes statue til Grenaa. Det var kunstneren Johannes Bjergs mening, at Søren skulle stå i krogen ved kirketårnet - ud mod syd. Statuen skulle have baggrund, sagde han. Byrådet ønskede statuen opstillet ved kastanietræerne, og en borgergruppe forlangte, at Søren Kannes statue skulle stå ved havnen, hvor redningsdåden var udført - og der blev en vældig ståhej over den sag . . .

Hotelejer Richard Udsen, hotel »Ankerstjernen«, nu hotel »Crone«, stod i spidsen for kampen for at få statuen til havnen. Byrådet gik til at forsøge prøveopstillinger på Havneplads osv., og statuen blev deponeret på oplagspladsen ved Bredgade, indtil beslutningen var taget. På samme plads hvilede senere Frederik den Syvendes statue i flere år.

I januar havde der været protestmøde på hotel »Ankerstjerne« - med fuldt hus. Grenaa Folketidende havde skrevet, at der var blæst om opstillingen af Søren Kanne, og Richard Udsen, der var hovedtaler ved mødet, slog i bordet og sagde, at der ikke var blæst, men storm om tingene. Mødet var en stor succes, festligt, folkeligt og fornøjeligt, og et antal borgere fra byen holdt med havnefolkene om at få statuen til havnen. Carlsberg-fonden, der havde betalt statuen, sendte havearkitekt C. Th. Sørensen til Grenaa for at se på de forskellige pladser, og der samledes underskrifter på en adresse til byrådet. Denne adresse blev båret rundt af redningsvæsnets mandskab og Richard Udsen m. fl., og den fik over 2000 underskrifter. Byrådet mente, at nogle havde skrevet under to gange! Ny Carlsbergfonden mente, at pladsen ved havnen var »arkitektonisk barbarisk« på grund af omgivelserne, og på det byrådsmøde, hvor afgørelse skulle træffes, mødte en flok »protestanter« op. Richard Udsen forfægtede deres synspunkter, men: byrådet vedtog med 10 stemmer mod 5, at statuen skulle stå ved kastanietræerne »nede på Torvet« - og dermed basta! Borgmester Aksel H. Hansen sagde til et krav om udsættelse, at han »valgte at slå strikken om halsen med det samme!«

I juni måned blev statuen så opstillet. Den stod tilhyllet i halvanden måned, før den højtidelige indvielse fandt sted ved det gamle kastanietræ.

Freden sænkede sig ikke over stedet. I oktober rasede en stærk storm og brød store grene af det tilbageværende gamle træ. Så måtte det også væk. Der plantedes et nyt, og der står i »Grenaa Folketidende«, at det var »fundet i en have nede bag Anlægget«. De nye træer voksede sig store og smukke, men ovennævnte havearkitekt C. Th. Sørensen anbefalede senere, at der skulle plantes Platan-træer over hele pladsen syd for kirken. Kastanierne forsvandt, Søren Kanne flyttedes nogle meter - men nu har han da haft fred længe . . .

Torvet ca. 1900 med kastanietræerne i blomst og telefoncentralens »stakitværk« på Vogels tag. Edv. Hansens købmandsgård skimtes op mod Vogel.

Villaen på H. P. Rosenvinges Plads

Af J. A. Nielsen

1959 indrettedes børnehave i den store villa ved Rosenvinges Plads. I 75 år havde Grenaa Asyl- og Diakonisseforening haft børneasyl og børnehave i en bygning vest for Vestre Skole i Vestergade, og en mængde børn vil have gode minder fra dette sted. Plejemødre tog sig af dem, når mor skulle på arbejde, eller når der var sygdom derhjemme. Forholdene var små og trange, og de senere så meget omtalte faciliteter var der meget få af! Asylet var en privat institution, rejst på initiativ af Pastor Jacobi og administreret af ovennævnte forening. En række diakonisser havde tilknytning til asylet og boede her under små forhold. Diakonisserne tog sig af hjemmesygeplejen i Grenaa og Gammelsogn, og deres virke var til stor velsignelse for mange.
Forholdene blev, som sagt, for trange i den lille bygning på Vestergade, der i sin tid havde kostet 7-8000 kr. at bygge, og Asyl- og Diakonisseforeningen købte da villaen på Rosenvinges Plads af dyrlæge E. Dyekjær. Villaen havde været beboet af dyrlæge M. Dyekjær og fru Thyra Dyekjær, og den kostede nu 60.000 kr.
I 1979 sendte Faaborg lokalhistoriske arkiv hosstående billede af villaen. Det er fotograferet af J. P. Christiansen og stammer fra toldforvalter Johnsens efterladenskaber. Denne Johnsen har sikkert været i Grenaa i en tid.
Villaen blev opført af kalkværksinspektør Mølholm i 1908 og bar navnet »Recta«. Mølholm var leder af Djurslands Kalkværk og havde tidligere været inspektør på kalkværket ved Bredstrup strand. Begge disse virksomheder er forlængst borte.
Villaen, som man altid kaldte det store hus, var omgivet af en have, der påkaldte sig stor opmærksomhed. På kalkværket udviklede der sig en stor mængde slaggeformationer, måske var det smeltet flint fra kalkstenen; det vides ikke nøje. Disse slaggeformationer anvendte Mølholm til opstilling af blomsterkummer i stil med de kummer, der i 1979 findes på Grenaa Torv. Mølholm tilplantede disse kummer med f.eks. hyacintgrupper i forskellige farver, og hans forskellige arrangementer blev fulgt med stor interesse. Mange spadserende lagde vejen ud omkring villaen for at nyde synet - og for at tage ved lære...
Mølholm solgte 1917 villaen til overlæge Axel Klindt, og denne solgte 1924 til dyrlæge M. Dyekjær. - Husene til venstre på billedet er Nygades østligste, og husene til højre ligger på Havnevej eller senere Østerbrogade. - Verandaen er borte nu, og her er indgangen til børnehaven. - Inspektør Mølholm byggede også villa »Vedbæk« lige over skellet til Gammelsogn ved Kejserbækken, senere direktør Henrik Rosenvinge, nu maskinmester Kai Ovesen.

Villa »Recta« ved Rosenvinges Plads
Inspektør Mølholm og A. C. Johnsen - står der bag på dette ituklippede billede. Den lille dame hedder sandsynligvis Anna Cathrine og er datter af toldforvalter Johnsen, Fåborg, måske tidligere Grenaa.

Grenaa-Hallen

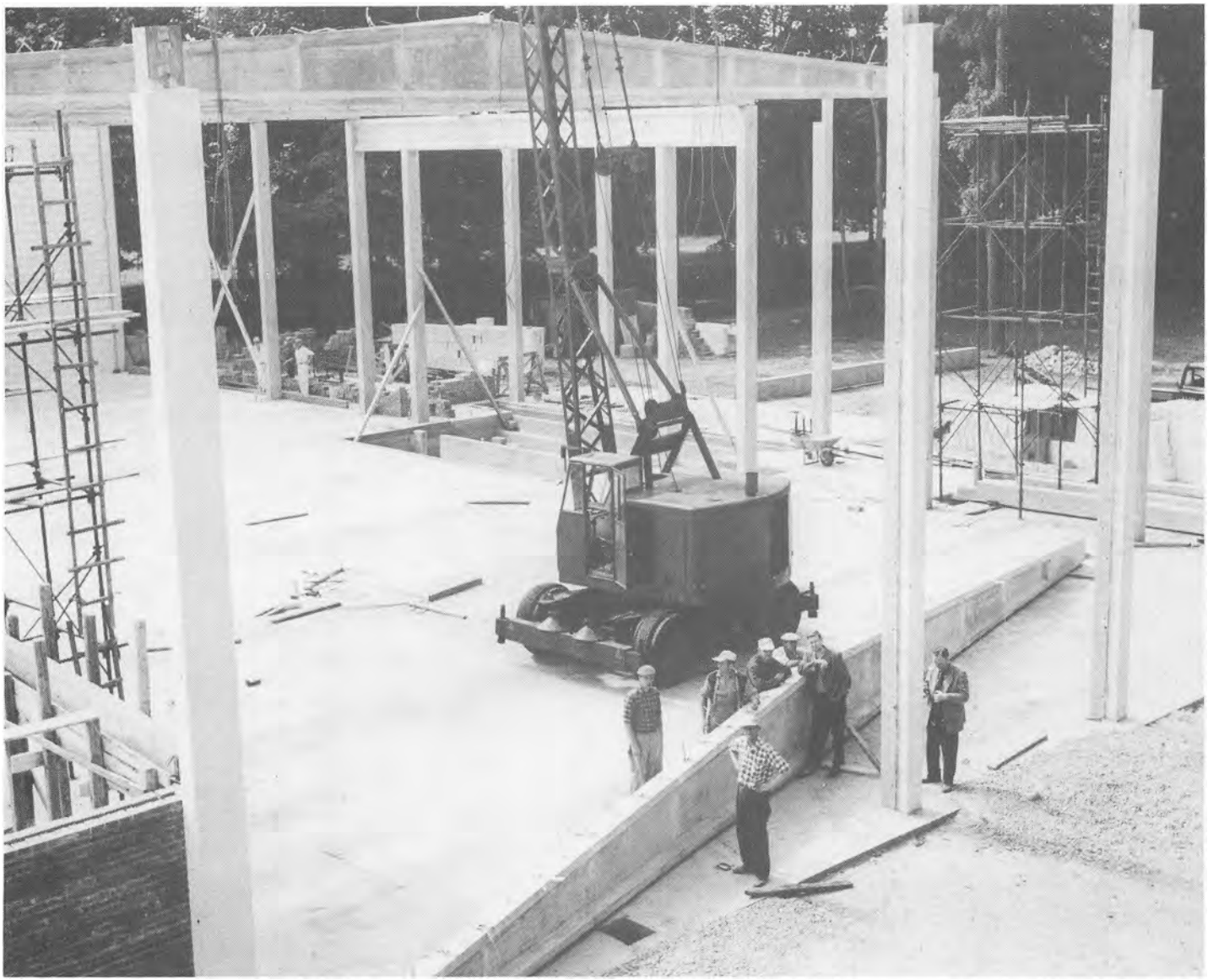

I 1959 meddeler bladene, at Grenaa-Hallen kom til at koste 567.000 kr. - Her er et billede fra stadsingeniørkontoret fra den gang, man lagde de store betonbjælker op til taget. - De tre herrer på højre side af bjælken er entreprenøren, Sigvald Andersen, haludvalgets formand Jens Wulff og materialist Svend Børge Andersen (BSA).

Kolonnemarch

Af J. A. Nielsen

I 1969 forsøgte Grenaa Idræts Forenings Atletikafdeling at genoplive en gammel tradition med kolonnemarch. Det voldte noget besvær, idet der manglede tilslutning først på året, men i oktober blev marchen til noget! Der deltog 17 hold damer og herrer. Hvert hold var på tre deltagere, og ruten var på 8 km og gik fra Torvet østpå, ad Josiassensvej til Skovsøen og derfra til Aarhusvej, gennem Anlægget og til Torvet. Marchen fungerede som et indslag i Mikkelsmarkedet, en anden gammel tradition, som ikke rigtig var noget...

Damer over 18 år vandt præmie for en tid på 67,15, damer under 18 på tiden 59,30, herrer over 18 år på tiden 64,20 og herrer under 18 på 60,30. Et hold der smuttede genvej, blev diskvalificeret - men fik trøstpræmie alligevel.

Op til 1934 var der en række kolonnemarcher i Grenaa, og arrangementerne var store succes'er. En march gik til Tolstrupvejen ved Aarhus landevej og til Torvet, en tur på 15 km. - Stigende trafik forbød sportsarrangementer på de store landeveje, og kolonnemarcherne blev henlagt til Nørreherred. F. eks. gik man over Baunhøj-Dolmer-Voldby-Sangstrup-Hammelev-Aastrup til Torvet. En kortere rute gik fra Voldby-vejen over Robstrup til Hammelev-vejen.

Et specielt indslag ved de gamle kolonnemarcher var et hold for old-boys. I »Grenaa Bys Historie« findes et billede fra de gamle gutters start ved det gamle rådhus på Torvet. Dette billede rummer et stort antal kendte personer, bl.a. byhistorikeren Carl Svenstrup, arrangører fra idrætsforeningen osv.

Kolonnemarcherne var en fortræffelig måde at vække opmærksomhed for sporten på. Deltagerantallet var ikke overvældende, men af tilskuere var der en mængde. I 1934 var der en lægebil med på turen, men ellers var det nok mest vablerne på fødderne, der voldte kvaler. En bestemmelse sagde, at deltagerne skulle gå turen samlet - med kun højst 5 meters afstand mellem hver! Det var tilladt at hjælpe en deltager, der ikke kunne følge med, ved at trække ham i en snor - men det var forbudt at bære nogen...

Billedet er fra en kolonnemarch, taget ude på ruten af fru Jenny Bloch, Stensmarksvej. De gamle herrers hold var på fire, og holdet gik udenfor konkurrence, blot for at være med. Fra venstre er det fisker Martinus Lund, Grenaa havn, husmand J. P. Jensen (Sjællænder), Stensmarksvej, opsynsmand Adrian Nielsen, Grenaa havn (opsynsmand på Grenaa strand), og smedemester J. Hougaard, Storegade, Grenaa. De tre første var ikke egentlige fodsportsmænd, men ganske simpelt var de vant til at gå, når de skulle nogle steder hen: Cykler og biler var ikke deres sag! Smedemester Hougaard derimod gik en længere tur hver søndag, ganske alene og i søndagspudset, som det ses her. En af hans ture var til Hoed Kro og hjem igen - efter en lille forfriskning i slyngelstuen. Til Fornæs Fyr og mange andre steder gik Hougaard regelmæssigt hver søndag gennem en lang årrække. Han var altså i træning. De friske, gamle mænd har taget deres pæne tøj på til turen, og de har stokken med, Jens Peter tilsyneladende kun for stads. Læg mærke til, at mændene har vest på (en selvfølge dengang), og urkæden til lommeuret i vestelommen ses tydeligt.

Grenaa Håndværkerforening 125 år

Af J. A. Nielsen.

Som aldersformanden mellem 1979-årets mange jubilarer står Grenaa Håndværkerforening, der omkring stiftelsesdagen 5. februar blev hyldet på behørig vis med reception, udgivelse af festskrift og med en festlig sammenkomst, som der endnu går ry af... Håndværkerforeningens bygninger i Anlægget, Pavillonen og Grenada, nyder by og egn godt af. Her samles unge og ældre til musik og dans, til bankospil og familiefester i stort tal. Pavillonen startede beskedent. De to første billeder viser huset, da det var en sommerpavillon med åbne verandaer. Stedet var meget populært, og der var altid koncert af en trio...

Billedet nederst til v. viser håndværkerforeningens bygning fra 1916 med restaurant forneden og selskabslokaler på 1. sal. Den gamle Pavillon ligger bagude.

Det andet billede viser Pavillonen med det nye Grenada foran, bygget 1970. Denne udvidelse kostede over 1 mill. kr.!

Grenaa-hallen ligger til højre - den er en selvstændig institution.

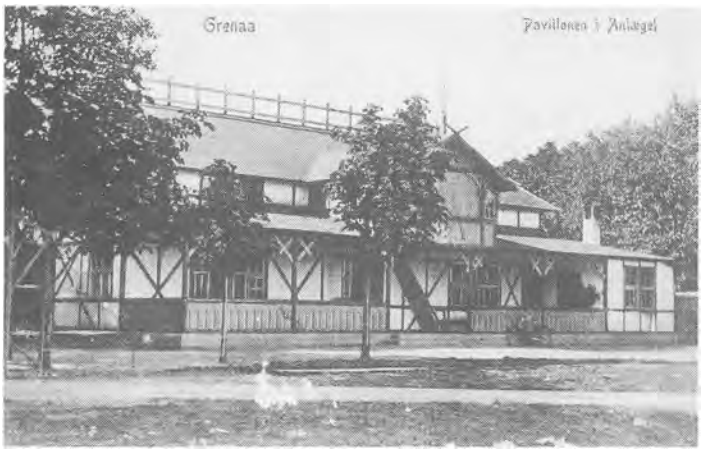

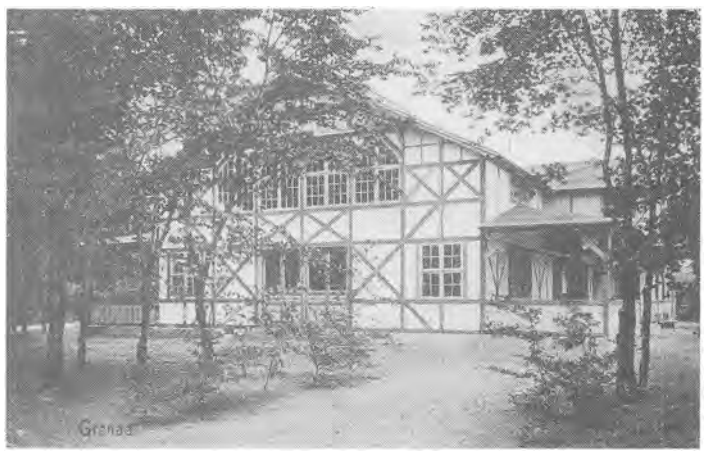

To forretninger i Grenaa fylder 100 år

Af J. A. Nielsen

Ved Grenaa torv ligger to vidt forskellige forretninger, der i 1979 har fejret 100 års jubilæum: Christopher Vogels manufakturforretning og Vilhelm Hansens boghandel, to forretninger, der som en naturlig ting hører med til billedet af Grenaa. Begge har naturligvis været behørigt omtalt i dags- og ugepresse, men årbogen må også være

Christopher Vogel

hed forretningen på Torvet i lange tider, men i nyere tid er navnet slet og ret »Vogel«. Forretningen blev startet af Christopher Vogel, og hans levnedsløb er ret usædvanligt og er ofte omtalt i pressen. Hans forældre (faderen var teglværksejer ved Flensborg fjord) realiserede alt, hvad de ejede, købte og lastede et skib med mursten og sejlede til Danmark. De lagde ind til Grenaa efter en anbefaling i Aarhus og købte gården Lillegade 21 (nu Lillegade 21a, 21b, og 21c). Dette store bygningskompleks er meget udførligt omtalt i »Grenaa Bys Historie«, bind C, side 44-54, og i bind B, side 402-404. Gården havde facader både til Lillegade og Storegade, og det er gennem dette kompleks, den kendte »smøge« fra de to gader går. Oprindelig lå smøgen dog helt mod vest, men flyttedes østpå i 1912, da en brand havde ødelagt vestre del af huset, og der opførtes et nyt hus (nr. 21c, slagtermester Ove Sørensen). C. C. Vogel etablerede en manufakturforretning, men det blev ingen succes, og i de store kornlofter indrettede han da en dansesal med beværtning. Han indrettede en grynmølle for boghvedegryn og tog borgerskab som glarmester. Børnene forlod Grenaa, og en af dem, Christopher Vogel, tog til Australien og Sydafrika.

I 1878 kom Vogel hjem »med nogen kapital«. Han havde været guldgraver i det fremmede og startede nu en herreekviperingsforretning i den østligste del af faderens ejendom (ved siden af »Strøiet«). Efter 20 års forløb købte Vogel »Det gamle Apotek« af apoteker Hoffmeyer, komplekset Lillegade-Torvet-Storegade. Det gamle, lave hus blev brudt ned (ja, der står nu lidt af apotekets laboratorium endnu - i bindingsværk), og et nyt, stort hus opfør-

Tre indehavere i 100 år. Christopher Vogel 1879-1916. (1849-1931).

Ove Vogel 1916-1974. (1889-1974).

Stig Vogel, der overtog forretningen i 1974.

tes hurtigt, nok det største byggeri i Grenaa på den tid. Isenkræmmer Ehrenreichs hus på den anden side af gaden var dog opført allerede 1880 - som den første tre-etages!)
Vogel byggede først mod Lillegade, Torvet og stykke ned ad Storegade. I 1907 fortsatte han byggeriet ved Storegade, og så stod komplekset, som det står i dag. I nedenstående afskrift af »Grenaa Folketidende« vil det ses, hvorledes ejendommen blev udnyttet. Den var tegnet af en tysk arkitekt, og tegningerne findes i Grenaa Egnsarkiv.

Afskrift fra Grenaa Folketidende 18-4-1900

Ang. højtidelighed ved nedlæggelse af mindetavle i Chr. Vogels hus på Torvet.
En smuk højtidelighed fandt i dag sted på Torvet her i byen, idet der under hovedindgangen til den nye, smukke Vogelske ejendom på Torvet blev indmuret en zinkkasse, indeholdende 2 metaltavler, hvorpå der fandtes indrisset en kort beskrivelse af det gamle apotek og den nye efter Grenaa forhold monumentale ejendom.

På mindetavlerne står:
4. påskedag, den 18. april 1900, i kong Christian den IXs 37te regeringsår, nedlagdes denne mindetavle tillige med nogle mønter fra nutiden til minde om denne bygnings fuldendelse. Bygningen er rejst på den grund, hvor der i over 100 år har været apotek, indtil apoteker Hoffmeyer byggede et nyt apothek i Østergade, hvorefter ejendommen i april 1899 overtoges af købmand Christopher Vogel, der lod den gamle bygning nedrive umiddelbart efter.
I bygningen findes en mindesten, som har været benyttet som gravsten over generalkrigskommissair Fischer, hvis datter var gift med apotheker Dahl, og som var den første, der begravedes på Grenaa nuværende kirkegård. Mindestenen henligger med rygsiden opad i forgården i plan med brolægningen, og størrelsen er 22½ × 41''.
Arkitekt Richard Jacobsen i Hamburg

Da Edv. Hansens købmandsgård delvis brændte i 1919, var der en vaks fotograf, der tog et billede af Christopher Vogels kompleks. Dette havde ikke kunnet lade sig gøre så godt tidligere. Her ses kompleksets side mod Storegade og Torvet. Helt til venstre: Erik Busks trikotageforretning -derefter en broderiforretning: Scheel & Hansen og senere Ellen Klindt (disse to forretninger er nu Hellemann Nielsens boghandel, M. Strøyberg) - Herefter indgang til lejligheder m. v., bl. a. tandlæge Hammer på 1. sal ved altanen - De næste to vinduer er Hellemann Nielsens oprindelige forretning. Under de hvide skilte: Guldsmed Christensen og Jensine Petersens lingeri- og trådforretning - På hjørnet Torvets materialhandel, startet 1914 af E. Jespersen, flyttede til isenkræmmer Ehrenreichs vestligste butik i Lillegade og derefter til Storegade 1, hvor efterfølgeren, BSA, stadig har en barnevognsafdeling - Indgang til lejligheder midt i facaden mod Torvet og derefter Vogels egen butik mod Torvet og Lillegade - På taget ses Vogels levende lysreklame - Postkassen på facaden blev senere til to meget store kasser, en på hver side af døren. Ved bombeattentatet i 1945 anbragtes bomberne her på trappestenen - og postkasserne fløj helt over på fortovet ved det gamle rådhus. - Isenkræmmer Ehrenreichs hus helt til højre, opført 1880.

Vogels forretning 1979.

har givet tegning til bygningen. Murerarbejdet er udført af murermester J. P. Sørensen, tømrerarbejdet af tømrermester A. Bilde, snedkerarbejdet af snedkermester S. Bilde, malerarbejdet af malermester Chr. Wessing, Sofus Larsen og Jens Udsen, blikkenslagerarbejdet af blikkenslagermester N. Stoffregen, kloakanlægget af Carl Petersen og gasindlægget af blikkenslagermester Julius Sørensen.

Bygningen toges i brug således:

Ejeren (Vogel) har butik med herreekvipering fra midten af Torvet til porten på Lillegade og lejlighed ovenover på 1ste sal.

Crome & Goldschmidt samt Horsens Tugthus-udsalg ved Georg Reventlow har butik mod Torvet og lejlighed på 1ste sal over butikken samt mod Storegade. Chr. Valeur Fausbøll har boghandel i butikken til Storegade og lejlighed på 2den sal over Reventlow.

Jydsk Telefon-Aktieselskabs centralstation for Grenaa findes på 3die sal, hvorfor der er rejst et stort stativ midt på taget mod Torvet og opsat lynafleder.

Knap bygningen stod, før den blev overalt
af folkevittighed »Vogelhaus« kaldt,
det navn er nu ikke så ilde;
en handlende, stænget af disk og af mur,
han ligner jo fuglen i trange bur;
selv fangen fugl slår dog trille.

Og vi, som i dette »fuglehus« bo,
Gud hjælpe os at blive vor gerning tro
og lykken ved arbejdet finde;
men lukker vi øjet, og vingen bli'r mat,
på englevinger trods dødens nat
o hjælp, at vi dit rige vi finde.

(C. P.)

Købmand Vogel, der sammen med sin broder, læge Vogel, og sin ældste søn foretog indmuringen, nedlagde den første sten over zinkkassen, idet han udtalte håbet om, at forsynet ville holde sin hånd over denne ejendoms beboere, og at den måtte stå der i mange år, byen til gavn og ære.

Senere samledes de tilstedeværende om et glas oppe i ejendommen, hvor der blev talt mange smukke ord om en nye ejendom.

— o —

Da Vogel byggede til Storegade, havde Erik Busk trikotageforretning i den vestligste ende af det gamle, lave hus. Til hans brug under byggeriet opførte Vogel et træhus på Torvet foran hovedfacaden! Dette viser, at trafikken på stedet har været af en anden karakter end i dag...

Samtidig med byggeriet købte Vogel en grund i Aagade og anlagde en have her. Der var en allé herfra og helt ned til åen, og langs med denne allé var der på hver side en bræmme af blomster, vintergækker, påskeliljer osv. - et mål for mange spadsereture. Ovennævnte træhus flyttedes ned i haven og står der den dag i dag. Frk. Ella Busk fortæller, at det blev skubbet fra Torvet til Aagade på planker, indsmurt i grøn sæbe!

Carl Svenstrup skriver, at Vogel var en dygtig reklamemand. Alle telefonpæle viden om var beklædt med farvestrålende plakater med tilbud på hans varer. Undertegnede mindes fra sin tid som annoncesætter på Grenaa Folketidende, at Vogel aldrig averterede - men det har måske nok været under sønnen Ove Vogel.

Forretningen voksede imidlertid støt, og efterhånden overtog Vogel alle forretningerne undtagen Hellemann Nielsens boghandel, som blot måtte flytte helt hen i »Erik Busks butik« længst mod vest.
Vogel kaldte bl. a. sin forretning »Flensborg Lager«, og ved juletid havde han et - efter den tid - meget stort lager af legetøj, placeret i kælderen mod Lillegade og Torvet. Man kaldte hans ting »Nürnberg-kram«, nok lidt ringeagtende, men en ting er sikker: Vogels legetøjskælder var noget helt enestående for børn og voksne, og de mange habitter og frakker ved bagvæggen faldt ganske igennem...
I 1916 solgte Christopher Vogel forretningen til sønnen Ove Vogel og fik nu bedre tid til at pusle med oldsager og antikviteter, som han opkøbte og placerede i stuerne og oppe på loftet. Omkring 1915 var der aktiviteter i gang for få oprettet museum for Djursland. Det var således, at et par opkøbere og samlere af oldsager havde solgt deres samlinger udenbys, og det fandtes uheldigt, at de meget store fund fra Djursland flyttede fra hjemstavnen.
Læserbreve i aviserne, bl. a. af lærer Mostgård, Homaa, og lærer Højfeldt, Grenaa, resulterede i, at Christopher Vogel skænkede sin samling til Grenaa by på betingelse af, at byen skaffede et lokale til den. En lang tid fik museet plads i gymnastiksalen ved den private realskole i Lillegade-Markstræde. Skolen var overtaget af kommunen. Her kunne Vogel nu rigtig sysle med sine kære, gamle ting. Han skænkede senere et større beløb til køb af malermester Hartmanns smukke hus på Søndergade (nu læge Løw), og her i denne gamle, historiske gård var Djurslands museum så, indtil man erhvervede købmandsgården længere oppe i gaden.
Christopher Vogels store bygning midt i byens hjerte er et smukt monument for den virksomme mand. Det første, man ser, når man træder ind i Djurslands museum, er et stort og meget vellignende maleri af museets stifter og velgører. Det må nok siges, at hans initiativer bar frugt: »Vogel« handler ikke mere med legetøj, men 3. generation, Stig Vogel fører ellers traditionerne videre.
Vogels børn udgav i 1923 en lille bog om Christopher Vogel. Her fortæller han selv om sine oplevelser i det fremmede og om alle hans aktiviteter i Grenaa.

Vogel lavede sit eget elektricitetsværk!

Da elektriciteten begyndte at spøge, var Grenaa byråd slet ikke med på noderne! Foregangsmænd var naturligvis på færde, og i aviserne kan ses interessante og morsomme indlæg om indførelse af det »det hvide lys«. Dog knap så voldsom som den debat, der i 1979 foregår om atomkraften...
Da byrådet ikke var tilsinds at bygge et elektricitetsværk, tog Christopher Vogel selv affære. I februar 1912 indsendte han til byrådet ansøgning om at måtte trække en el-ledning (dengang hed detnu ikke sådan!) fra sin have i Aagade til huset ved Torvet. Denne ansøgning gav anledning til en vældig og varm debat i byrådet. Det udførlige referat i Grenaa Folketidende afslører,

Lillegade 1898 med Vogels butik til højre. Christopher vogel står et stykke oppe under skiltet, drengen midt på gaden er Ove Vogel, pigen til v. hedder Palma Sørensen.

hvilke pudsige bemærkninger, der blev fremsat af de vise fædre, altså set med nutidsøjne.

Besværlighederne med at få lov til at trække ledninger over gaden førte til, at Christopher Vogel indrettede et elektricitetsværk i sin gård mellem Storegade og Lillegade. Her lavede han så strøm ikke alene til sit eget forbrug i det store hus, men også til adskillige andre, bl. a. til hotel Dagmar, mange andre huse i byens centrum, og selv tandlæge Hammer i Storegade 40 fik elektricitet fra Vogel. På taget øverst oppe anbragte Vogel en levende lys reklame med navnet »Chr. Vogel«, og denne reklame var længe en sensation for lillebyen. Installatør Axel Meier passede Vogels elværk i 40 år. Meier havde forretning i Vogels hus på Lillegade, hvor der nu er gardinafdeling. Når værket arbejdede, hørtes udstødningen tydeligt og naturligvis mest om aftenen, når der var stille. Fabrikant Qvist i Storegade havde også sit eget elværk, der ligeledes leverede strøm til »fremmede«.

Vogels forretning på Torvet ca. 1910. Ved siden af kasseapparatet, Christopher Vogel, næst efter sønnen Christopher, den næste unge mand hedder Lauritz Petersen, han blev senere borgmester i Struer. Pigen er en datter, Ida Vogel, den kraftige herre er Emilius Møller, København, grundlæggeren af det kendte firma af samme navn, der stadig forhandler National kasseapparater.

Vilhelm Hansens Boghandel

Af J. A. Nielsen

I et af byens mindste huse åbnede Vilhelm Hansen i 1879 en bog- og papirhandel. Han var fra Stege og kom til Grenaa som bestyrer for C. F. Lunds Enkes Boghandel, som havde butik i en lejlighed på hjørnet af Lillegade og Markstræde, lige ved siden af den private realskole. I 1879 etablerede han sig på Torvet og fik udviklet en bog- og kunsthandel af bedste kvalitet. Carl Svenstrup, der havde kendt boghandleren personligt, skriver om ham, at han »var en meget kunstelskende og kunstforstandig mand. Han var en af de første amatørfotografer i Grenaa og dyrkede faget med virkelig forståelse og dygtighed«.

Familien Hansen var »kultiverede personer«, og i deres butik var tonen helt speciel og slet ikke til at forklare. Plads var der ikke meget af: Til kundernes disposition var der i gamle dage nok kun 2-3 kvadratmeter til rådighed; men i krogen ved disk og bogskab var der alligevel en stol til afbenyttelse! Der foretoges nogle forandringer med tiden, men i al den tid, familien havde forretningen, var det meget beskedent, hvad der blev »udvidet«.

Boghandler Vilhelm Hansen døde 1904. Enken, fru Emilie Hansen, og sønnen, Knud Hansen, og datteren, Nathalie Hansen, førte forretningen videre og gjorde den til en institution i byen. Til sidst blev det nok Nathalie, der tog styret. Hun var en yderst elskværdig dame bag disken, men kunne godt »pjevse« lidt af Knud, når han stod og bredte sig ved den lille disk og forklarede teknikken ved et fotografiapparat. Forretningen var Kodakforhandler, og fotografien interesserede Knud Hansen meget - ligesom faderen. Man sagde om ham, at han prøvede alle de fotografiapparater, han fik ind i huset, og hans efterladte film er da også fra frimærkestørrelse og opefter! Ved boghandelens overgang til ny ejer og ved Nathalie Hansens død var arkivet desværre ikke på tæerne, og mange ting og sager fra boet havnede på fyldepladsen. Der blev dog fra fyldepladsen bjerget en film fra 1927, taget af Knud Hansen, hovedsagelig fra boghandelens trappesten. Den er kopieret til Grenaa Egnsarkiv og er et morsomt lille indslag fra de gamle dage.

Vilhelm Hansens butik:
I Carl Svenstrups gemmer findes en glasplade med optagelse fra Vilhelm Hansens boghandel. Personerne er Vilhelm og Emilie Hansen, og da Vilhelm Hansen døde 1904, kan man se, at billedet er omkring 80 år gammelt. Hos Vilhelm Hansens var der altid bogudstilling på den lille vinkeldisk, som var til stede i boghandelen, så længe familien Hansen stod for styret. Glaspladen er knækket, men billedet kan nok give anledning til studier over, hvad boghandelen havde at handle med. Over den lyse plet ses bl. a. tre af de ovale rammer, der er det helt store i 1979! Gaslampen minder om en svunden tid - men hvad er det dog for et rod på hylden til højre?

Ind imellem dukker der dog ting frem fra Vilhelm Hansen-familien. Afdøde installatør Harry Toftgård Jensen havde således på en eller anden måde bjerget et par kasser med billeder, film og breve fra familien Hansen. Tingene er overdraget Grenaa Egnsarkiv, og en del fine billeder er fremstillet fra de mange film og forsynet med forklarende tekster. Knud Hansen var ikke nogen ørn til at fotografere, men blandt hans optagelser findes mange udmærkede billeder, navnlig fra begivenheder fra Torvet, og næsten alle er optaget fra ovennævnte trappesten!

I nævnte kasser fandtes også en del tegninger af Nathalie Hansen, der viser, at damen har haft en kunstnerisk åre. Fra anden side er til arkivet indleveret et udmærket »selvportræt« af Nathalie Hansen.

I 1979 er fra arkivet i Fåborg indleveret ca. 50 billeder fra Grenaa, hidrørende fra toldforvalter Niels Johnsens efterladenskaber, postkort og optagelser af

Boghandler Vilhelm Hansen.

Boghandler Knud Vilhelm Hansen.

Boghandler Nathalie Vilhelm Hansen.

Vilhelm Hansen. Johnsen var toldassistent i Grenaa fra 1892 til 1902 og boede i toldstedet ved Grenaa havn.

Der er det interessante ved disse billeder, at nogle af dem er Vilhelm Hansens allerførste forsøg i fotografiens kunst. Et af dem er dateret 27. september 1892, og fru Emilie Hansen skriver i en fødselsdagshilsen til fru Johnsen, Fåborg:

> »Disse billeder har Vilhelm selv optaget, de er nogle af de første, men det er dog gået frem i den sidste tid, så de nye er endnu bedre«.

Boghandler Emilie Hansen.

Af en sådan lille bemærkning kan det udledes, at Vilhelm Hansen begyndte at fotografere omkring 1892. Da han døde 1904, har det været en ret beskeden række år, han har fotograferet i. Alligevel foreligger der en række fine billeder fra hans hånd, og det må nok antages, at Vilhelm Hansen selv har fotograferet de billeder, der er brugt til prospektkort fra by og egn. Boghandlerne og mange andre forretningsfolk udsendte ofte nye serier af postkort, og disse billeder (Grenaa Egnsarkiv har 500-600 forskellige fra by og egn) fortæller en mængde ting fra de gamle dage.

Det var også almindeligt, at boghandlerne fremstillede billeder af lokal art, indrammede dem og udbød dem til

salg. Således også med Vilhelm Hansen. Grenaa Egnsarkiv har et smukt antal af disse billeder (et stort et fra Baunhøj er tilsendt fra Californien!), og nogle af dem skyldes ganske sikkert Vilhelm Hansen.

Et af forretningens specialer var de såkaldte »kunstblade«, tegninger, litografier, grafik o. l. og i det ene af udstillingsvinduerne var der altid en lille udstilling af sådanne - sammen med kunstgenstande af mange slags.

Vilhelm Hansens Boghandel fik i 1958 ny indehaver, P. B. Petersen, der kom fra Aarhus. Forretningen flyttede 1976 til større forhold Torvet 8 - og i den gamle boglade har der siden været et sted for børnekonfektion.

Vilhelm Hansens boghandel 1979.

Vilhelm Hansens boghandel omkring 1900. Ejendommen ved siden af er Jernstøberiet, i dag E.B.M.s ejendom. Den næste bygning er den hvor forretningen i dag har til huse, sydligst ses hotel »Dagmar«.

Grenaa arresthus 100 år

Af C. E. Thomasen

For 100 år siden blev det nuværende arresthus opført i Grenaa i forbindelse med det eksisterende tinghus fra 1805. Før året 1879 havde man ikke haft noget selvstændigt arresthus i Grenaa.
Helt tilbage til år 1705 forefandtes der i byens ældgamle rådhus - som også var placeret et sted på Torvet - en »arrestkælder« eller rettere et »fangehul« i den dybe hvælvede kælder med over 1 meter tykke mure. Der synes kun at have været ét rum, men til gengæld var fangerne lænket på både hænder og fødder, og lænkerne blev kun fjernet et par gange om dagen, når fangevogteren bragte dem mad.
Dengang var der ikke nogen egentlig arrestforvarer. Det var vægteren, som var fangevogter, og den første vægter, man med sikkerhed ved navnet på, var Peder Jensen, som var vægter og fangevogter så langt tilbage som år 1707.
Det gamle rådhus var yderst forfaldent, og det var så som så med sikkerheden i »fangehullet«. Efter 1750 blev der indrettet ialt 4 celler i stueetagen, og her forefandtes »arresten«, indtil det nye rådhus var færdigbygget i 1808.
I det nye rådhus var der i stueetagen indrettet 6 arrestkamre, og hvert af disse arrestkamre havde et vindue med 7 jernstænger for (man kan endnu se mærkerne efter disse jernstænger i den nuværende arrestforvarers privatbolig).
Foruden de 6 arrestkamre var der i stueetagen bolig til arrestforvareren.

Arrestforvarer P. Koppel.

Denne bolig bestod af et værelse, et køkken, en gang og en grue.
Man har ikke navnene på alle de arrestforvarere, der har været gennem årene, men ved, at arrestforvareren i 1810 hed Thøger Jensen, som i 1816 blev afløst af Jens Balle, hvorefter der har været en eller to før en arrestforvarer Svendsen, som døde i 1864. Han blev efterfulgt af Peder Koppel, som søgte sin afsked i 1899. Som en pudsighed kan nævnes, at forplejningspengene til fangerne dengang var 10 øre pr. dag.
Efter Peder Koppel (som iøvrigt var en »stor« mand i Grenaa på den tid og en meget velhavende mand, som ejede flere store ejendomme og gårde) kom arrestforvarer Øhlenschlæger fra 1899 til 1910. Herefter kom arrestforvarer

Der findes ikke noget personbillede af arrestforvarer Øhlenschlæger, men her kommer han på cykel i 1908 - med den bedst tænkelige baggrund.

Et af Carl Svenstrups fotografier fra byhistorien med rådhus og arrestbygning. Hjørnet er det såkaldte »Rundetårn« - en metal-nødtørftsanstalt for herrer. Kunden i indgangen har ikke læst opslaget sådanne steder: »Bring klæderne i orden, før du går!«

Her ses politibetjent Willesen og arrestforvarer Hjort senior foran rådhuset, populært kaldet »Hotel Hjort«. som det ses på facaden. Kortet er stemplet 1913.

Hjorth, som fungerede til 1930. På det tidspunkt var det ret almindeligt, at en søn overtog stillingen efter sin far, og således blev Ejler Hjorth arrestforvarer efter sin far i 1930. Han var arrestforvarer i 40 år, altså indtil 1970.

Han blev efterfulgt af arrestforvarer C. E. Thomasen, som fratrådte med udgangen af maj måned 1979.

Omkring år 1870 var der tale om at rive hele rådhuset fra 1805 ned og bygge et nyt stort ting- og arresthus. Heldigvis blev disse planer ikke til noget - det ville have været utilgiveligt at nedrive den smukke bygning, som er holdt i ren empire-stil. I stedet blev der så i året 1879 opført den nuværende arrestbygning. Herved blev der frigivet plads til en bedre bolig for den daværende og efterfølgende arrestforvarere.

Arrestbygningen var tegnet af arkitekt Arboe og blev opført nord for rådhuset, og sammenbygget med dette. Bygningen består af to etager, og man mener, at der fra starten var en fællescelle på hver etage + 4 enkeltrum + 1 strafferum foruden et baderum. Ligeledes mener man, at der på loftet var et straffehul.

Rumopdelingen har gennem de 100 år ikke ændret sig meget, men der er selvfølgelig foretaget forbedringer. I 1962 blev der indlagt centralvarme, og der blev installeret håndvask i alle cellerne samt et brusebad i badstuen.

I dag er der i stueetagen et baderum med toilet, 4 enkeltceller, hvoraf en bruges til detention og en til læge- samt besøgsværelse, samt et kombineret kontor og opholdsrum for personalet. På 1. sal forfindes 4 enkeltceller + en 3-mands-celle samt et toilet (dette blev indrettet først i 70-erne).

Straffehullet på loftet er forlængst gledet ud af billedet.
Helt frem til 1968 bestod personalet ved arresthuset af 1 arrestforvarer + 2 arrestmedhjælpere (ekstramedhjælpere). I juni 1968 kom den første tjenestemandsansatte fængselsbetjent til arresten, og siden er styrken udvidet betydeligt: nemlig i 1970 med 1 mand og i 1972 med 2 mand. Hermed gled den sidste ekstramedhjælper ud af billedet.
I 1976 blev styrken igen udvidet med 2 mand, og med nye tjenesteplaner, der trådte i kraft 1. april 1979, blev arrest huset igen tilført 2 mand, således at styrken nu består af: 1 arrestforvarer, 1 vagtmester samt 7 fængselsbetjente/ overbetjente - i sandhed en stor udvidelse på kun 10 år, men til gengæld også en tiltrængt udvidelse.
Bygningsmæssigt må man vel betegne den 100-årige arresthusbygning som værende i »pæn stand«, men det må siges, at det skorter meget på moderne faciliteter for såvel ansatte som indsatte.
Alt fangearbejde foregår som cellearbejde, da der ikke forefindes arbejdsrum i arresten. Ligeledes forfindes der ikke lagerrum til råvarer og færdigvarer, og dette må derfor opbevares på gangen i arresthuset, hvilket til tider kan virke temmelig rodet. Det største ønske til forbedringer er derfor, at nogle gamle udhuse blev istandsat og anvendt til lagerrum.
Men trods mangler og lignende må man nok betegne arbejdsklimaet i arresthuset for værende godt.

Billederne til denne artikel er fra Grenaa Egnsarkiv. Tekster: J. A. Nielsen.

Arrestforvarer Ejler Hjort (junior) i de unge dage (omkring 1920) på Vilhelm Hansens trappesten på Torvet. Bog-handlereleven hedder Fini Brincker. Foto: Knud Hansen. Kopi: Max Laursen.

Arrestbygningen og rådhuset med »stjernegården« hvor der trækkes frisk luft. Billedet er fra omkring år 1900. Kopi: Max Laursen.

W. Meiers maskinfabrik 75 år

Tekst: Axel Meier.
Billedtekster: P. S. Johnsen.

Meiers Maskinfabrik blev i 1904 etableret af fabrikant Willy Meier, der året før havde været udsendt af Atlas for at montere maskiner på det nye Grenaa Andelssvineslagteri (oprettet 1903). Formanden P. Pedersen-Damgård fattede interesse for ham og spurgte om han ikke kunne tænke sig at blive selvstændig i Grenaa. Resultatet blev, at W. Meier flyttede til Grenaa og begyndte som reparatør med værksted i Schoubygade, bistået af sin ældste søn Johannes Meier (17 år). Startkapitalen var kr. 600.

Pengene var små. Om dagen reparerede de mejerimaskiner og slagterimaskiner, og om aftenen reparerede de symaskiner på familiens spisebord. Det var et hårdt arbejde for reparationerne på mejerierne og slagterierne skulle udføres udenfor disses normale arbejdstider.

Transporten klaredes dengang med hestevogn, som man lejede. En morgen var W. Meier og søn på vej til Ørbæk mejeri efter en hel nats reparationsarbejde, begge var dødtrætte og faldt i søvn. Hesten passede selv vejen, men lod sig friste af det dugfriske græs i vejgrøften, så vognen væltede og de 2 trillede af. Grinende over uheldet fik de vognen på hjulene igen og skyndte sig til mejeriet for at fuldende reparationerne.

Atlas værdsatte W. Meier's erfaring med slagterimaskiner og overdrog ham selvstændige opgaver på slagterierne. Resultatet blev, at W. Meier udviklede

Tre generationer, Axel, Johannes og Willy Meier, fotograferet 1954 i anledning af 50-års jubilæet.

Den gamle fabrik på Markedsgade omkring 1948.

nye maskinelementer, herunder et nyt fremføringsapparat til svideovne.
I 1908 blev værkstedet i Schoubygade for trangt og W. Meier købte derfor hjørnegrunden Markedsgade-Nytorv, hvor en ny fabrik blev bygget under bistand af arkitekt M. C. Toft. Det var hurtigt efter den første etablering og rygtet gik da, at byggeriet var større end W. Meier's økonomi kunne bære. Håndværkerne var derfor ivrige for at få á conto betalinger hos W. Meier.
Da byggeriet var i rejsehøjde kom arkitekten, der havde hørt rygterne, til W. Meier og spurgte forsigtigt: »Hvordan klarer vi nu det med pengene«? »Jeg har da betalt håndværkerne henad vejen, så halvdelen af byggeriet er betalt allerede«, svarede W. Meier. Hertil bemærkede Toft: »Er det det, så klarer vi nok resten«. Byggeriet blev fuldført til en samlet pris af kr. 15.000.
I 1912 blev fabrikken udvidet efter at W. Meier havde opfundet en skrabe-

W. Meier's maskinfabrik deltog i Industriudstillingen i Grenaa 1913. På billedet ses Willy Meier's søn Axel, der senere blev installatør i Grenaa og netop i år har fejret 60-års jubilæum.

Billedet er taget i den gamle realskoles gymnastiksal, der lå, hvor Alderdomshjemmet på Lillegade i dag har sin tilbygning hen mod Markedsgade.

Axel og Poul Meier.

maskine for svin. Johannes Meier blev den daglige leder af fabrikken, og der blev udviklet nye fremføringsapparater og skrabemaskiner, og der blev udtaget patenter. Sådan gik det gennem skiftende tider indtil 1946, da W. Meier i en alder af 82 år trak sig tilbage og fabrikken blev videreført af Johannes Meier og dennes brodersøn, ingeniør Axel Meier.
Efter krigen steg svineproduktionen, og det betød at maskinfabrikken fik en mængde ordrer og måtte udvides flere gange. De nye konstruktioner blev der taget patent på.

I 1963 blev ingeniør Axel Meier eneindehaver af fabrikken, der i 1968 blev omdannet til et familieaktieselskab.
Fabrikken i Markedsgade blev for lille. I 1970 købtes en grund i Grenaas sydlige udkant og i 3 år lejede man lokaler på Hessel til lager til at begynde med, og snart måtte også en del af produktionen flyttes hertil. I 1973 startedes byggeriet af den nye fabrik, der i 1976 fuldførtes, så at fabriksanlægget omfattede produktion, lager, velfærdsrum, kontor og tegnestue.
I 1974 er fjerde generation indtrådt, idet Poul Meier tiltrådte som disponent.

Ved fussionering af slagterierne i Danmark blev en række slagterier nedlagt. Det har ikke kunnet undgå at berøre firmaet. Der blev derfor satset på mere eksport. Konkurrencen er hård, men vanskelighederne blev overvundet og der har kunnet gennemføres en selvstændig eksport til: England, Irland, Holland, Sverige, Norge, Tyskland, Frankrig, Spanien, Venezuela, Grækenland og Østtyskland.
Firmaet er desuden leverandør til danske turnkey firmaer og her igennem er firmaets produkter eksporteret til lande som: Jordan, Sudan, Vietnam, Italien, Mexico, Peru, Hong Kong, Cameroon, Jugoslavien og Ungarn.
Ved 75-års jubilæet havde firmaet den glæde, at der indløb ordre på maskiner til Zambia og Philliphinerne. Produktionen er i dag så stor som nogensinde, og firmaet har glæde ved det nye fabriksanlæg.

Willy Meier begyndte sin virksomhed på Schoubygade i ovenstående bygning. - Hjørnebygningen er i dag, hvor Jægergrillen har til huse, og haven tilhører fru Irs. Sidenius, hvis hus ligger på hjørnet af Markedsgade og Schoubygade.

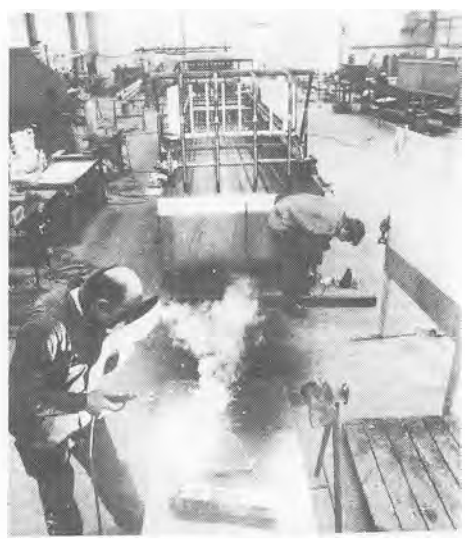

Produktionslokalerne i den nye fabrik.

Medarbejderstaben på jubilæumsdagen. *Fåret foran Axel Meier er en jubilæumsgave.*

Interiør fra den nye tegnestue.

Installatør Axel Meier 60-års forretningsjubilæum og 85-års fødselsdag

Af J. A. Nielsen.

Axel Meier.

Året 1979 har været forretningsjubilæernes år i Grenaa. Det mest udsædvanlige og sikkert enestående er ganske afgjort installatør Axel Meier, der ved siden af jubilæet fyldte 85 år. Axel Meier startede sin forretning i 1919 og er stadig indehaver af den, og det må nok siges at være en præstation af rang.

Grenaa fik elektricitet i 1920, og det var selvfølgelig en meget stor begivenhed. Installationerne over den ganske by medførte, at installatører med deres svende kom til byen, og dette kunne der nok skrives en lille historie om. Adskillige elektrikere fandt en hjertenskær under opholdet, og en række isenkræmmere og blikkenslagere m.v. lavede udstillinger af lysekroner og lamper. Tænk blot engang: Lamper til en hel by! Dér var noget at gøre...

Axel Meier, søn af W. Meier og montør på faderens maskinfabrik,gik over til elektriciteten og var parat, da det gik løs med installationerne i barndomsbyen. I 1919 åbnede han forretning i Lillegade 16 (dengang snedkermester Søren Bilde, nu AJ-huset, der netop har ændret husets facade). Axel Meier blev autoriseret installatør, og siden har han været med i den kolossale udvikling, der er foregået på el-området. Fra 1922 til 1964 havde forretningen til huse i Lillegade 1 (butikken, hvor firma Vogel nu har gardinafdeling m.v.). ved siden af installationerne handlede Axel Meier med radioer og grammofonplader, men disse »biting« er forlængst gået ud af sortimentet.

Vogel havde et privat elektricitetsværk, og dette passede Axel Meier i en meget lang årrække. Værket leverede strøm til en hel del huse i byens centrum, og motorens banken i aftenstilheden vil erindres af mange ældre.

Et kapitel i byens historie tog sin begyndelse, da Axel Meier købte det bombede hus på hjørnet af Storegade og Ågade. Det var naturligvis meningen at bygge et nyt hus her, men dette voldte mange kvaler, og den ryddede tomt lå øde hen og var ikke til nogen pynt. For at udnytte den gode plads i byens hjerte byggedes midlertidig en træbygning, og her var der udstilling for isenkræmmer Keller Pedersen lige overfor. Den mindre pæne tomt har

I butikken helt til venstre havde Axel Meier sin første butik. Huset er snedkermester Søren Bildes. I nabohuset til højre er August Møllers »tusindhandel«, senere »Varebørsen« og Anton Jensens møbelmagasin, nu HP-tøj. Derefter A/S Grenaa Folkebank, senere på Torvet. Under de næste to markiser startede bl.a. Chr. Pedersens blomster, nu Knud Møllers farvehandel. Huset, der rager ud over fortovet, er Hartmanns bageri, nu Kvist's bageri. Foto: Olaf Skjødsholm 1912.

sikkert været en mørk plet i Axel Meiers ellers succesrige liv, og læserbreve i aviserne var ikke just elskværdige...
Til sidst lykkedes det for Axel Meier. 1963 fik han endelig byrådets godkendelse af et projekt, og i juli 1964 rykkede firmaet ind i det nye hus på Storegade 7 - efter 45 år på Lillegade. Her er installatøren i sving fra morgen til aften og udviser en forbløffende vitalitet. Bladene i Grenaa har bragt udførlige fødselsdagsartikler, og i årbogen »Grenaa Før og Nu« kan Axel Meier ikke undværes. Han har været med både før og nu og er en sikker deltager i en mængde arrangementer i det pulserende liv.

Axel Meier færdes i det stille, men han har alligevel været med i en hel del foreningers ledelse, og hans erfaringer har der været trukket på utallige gange. I det private har Meier ry for at være en god ven sine venner, og han slapper gerne af i en munter kreds og i kolonialhaven ude i Fælleskæret, hvor han i en meget lang årrække har opnået fine resultater både i det frie og i det gamle drivhus.

60 år i chefstolen - det er ikke hvermands sag...

Her havde Axel Meier butik og bolig i 45 år. Nu Vogels gardinafdeling. I butikken ved siden af var der mælkehandel i mange år. Foto: Carl Svenstrup.

Axel Meiers forretning 1979.

25 år med Jyllands østligste redningsstation

Af Hans Thordrup.

Stationsleder Erik Larsen.

Bag navnet Falck-Zonen dækker sig den kendsgerning, at der for ikke så forfærdelig mange år siden fandtes to store redningskorps i Danmark. Falck er det ældste - oprettet i 1906, men kom temmelig sent til Grenaa. Det er baggrunden for, at man den 1. oktober kunne fejre 25 års dagen for stationens oprettelse her.

Zoneredningskorpset var i en årrække ene pladsen og siden tyverne knyttet til vognmand Rudolf Trolle Christensens forretning med udkørsel i Kannikegade. Her bestod materiellet i lang tid af to ambulancer og en kranvogn, og der blev drevet almindelig vognmandsforretning med både heste, lastbiler og lillebil ved siden af.

Alle udkald gik over privaten, og blev der udrykning trådte fru Anna Trolle Christensen frem på altanen på første sal med en trillefløjte og tilkaldte den faste redder. Var der brug for yderligere hjælp, trådte en af firmaets chaufører til.

Falck opererede fra Randers, Ørsted, Ryomgård, Hornslet og Rønde samt med ambulancetjeneste i Ebeltoft, da man besluttede at etablere en station i Grenaa. Man købte det tidligere sav-og høvleværk af trælastfirmaet Frederik Thykier og indrettede her de nødvendige lokaler under beskedne forhold. Ved indvielsen blev det fastslået, at det var Danmarks eneste Falck-station med tilhørende kæmpeskorsten. Et levn fra den tidligere virksomhed, og den blev senere blev pillet ned.

Etableringen af Falck-stationen i Grenaa på Markedsgade betød noget af en omvæltning. Der blev konkurrence i bestræbelserne for at knytte kunder til korpsene, og der blev ydet udstrakt service til alle sider.

Den første stationsleder hos Falck var redningsfører E. Henriksen, som kom til Grenaa fra Randers og ledede arbejdet gennem de første vanskelige år. Som medarbejdere fik han redderne Erik Jensen og Villy Jensen. Den sidste er stadig knyttet til stationen som redningsfører og kunne holde 25 års jubilæum før den, idet han forud for sin tiltræden var til 14 dages instruktion i Randers.

Den første Falck-station i Grenaa var udstyret med to ambulancer, en kranbil og en motorcykle med sidevogn.

Stationsleder Henriksen huskedes fra sine første år i Grenaa som den travle mand, der ofte kører rundt på motorcykle. Den var uundværlig for ham under natlige ekspeditioner. Mandskabet sov på skift i det lille vagtlokale, og blev der udrykning, for Henriksen fra sin lejlighed på Sygehusvej ned på mo-

Fra den beskedne start i 1954.

Fra starten i 1954.
Fra venstre daværende stationsleder E. Henriksen, repræsentant Lundberg, daværende redder Villy Jensen, nu redningsfører og redder Erik »Sprit« Jensen, der nu virker i København.

Vinteren 1962.
Fra venstre Ernst Johansen, Knud Udengård, Poul Nielsen, Villy Jensen og Erik Larsen.

torcyklen for at overtage vagten eller træde til, hvor der var brug for det.
Forholdene var såre beskedne i starten. Til vagtstuen hørte et lille kontor, hvorfra der var adgang til en vaskehal og garagen. På første sal var der udlejet lokaler til offentlige auktioner og til møbellager, og ved siden af garageanlægget startede fabrikant Børge Bjørnkilde en sodavandsfabrik.
Den 21. januar 1957 afløstes Einar Henriksen af den nuværende stationsleder Erik Larsen, der flyttede til Grenaa fra Randers. Han var uddannet frømand og tilførte således stationen nye aktiviteter. Den voksede støt med årene, og der blev klaret mange vanskelige opgaver i tidens løb. Vognparken og materiellet krævede stadig mere plads, og efter syv års forløb rykkede man ovenpå og indrettede nye vagtlokaler, kontorer og samlingsstuer, efterhånden som lejerne rykkede ud.
Yderligere oplevede man fra 1. januar 1963, at der skete en sammenslutning mellem Falck og Zonen. Det betød en rationel og effektiv opbygning af korpset, og i Grenaa nedlagde man den bestående Zone-station i Vesterport og samlede alt under een hat på Markedsgade.
I dag står man med en moderne fuldt udbygget redningstjeneste, som ikke alene dækker de lokale opgaver i stationens naturlige område, men også står til tjeneste for de mindre stationer med specialbistand. Således er man i Grenaa udstyret til at kunne tage sig af de kæmpemæssige transporttog, der i dag befarer landevejene til og fra færgehavnene på Djursland, og til at klare helt usædvanlige situationer til lands og til vands.

Vognparken i Grenaa består i dag af fire ambulancer, fem kranbiler og ladvogne, en redningsvogn, en dykkervogn, en båd, et miljøkøretøj og tre personbiler. Der er knyttet 25 ansatte til stationen, hvor J. Justesen er souschef. Man har fire vagtmestre og en salgsinspektør. Også en Falckoline tæller med i rækkerne - man er vel med på M/K-linjen.

Al sygekørsel under amtskommunen administreres under Falck, som formidler patienternes transport til de forskellige klinikker og sygehuse. Desuden har man i Grenaa overtaget lægevagten og overvåger året rundt en række redningsposter, som er opstillet på Djurslands kyster med direkte radio til stationen. Også en række virksomheder er tilknyttet korpsets alarmbord, så der i tilfælde af brand eller driftsstop kan gribes ind med omgående virkning.

Frømandstjenesten omfatter i dag fire mand og bistår ofte havarerede fartøjer i Grenaa havn - helt uden hensyn til, om det drejer sig om en vandgang i et sommerlunt bassin, eller om der skal hugges hul på isen først!

Udviklingen illustreres ganske godt af det forhold, at der i 1955 noteredes 1181 assistancer og blev kørt 25.000 km, mens man i år når op på 36.000 rapporter og køre 600.000 km.

Den romantik, som i gamle dage var knyttet til redningstjenesten, er måske i dag lidt mere virkelighedsnær. Men det er stadig et job, som stiller sine krav - selv om man er bedre udrustet end nogensinde.

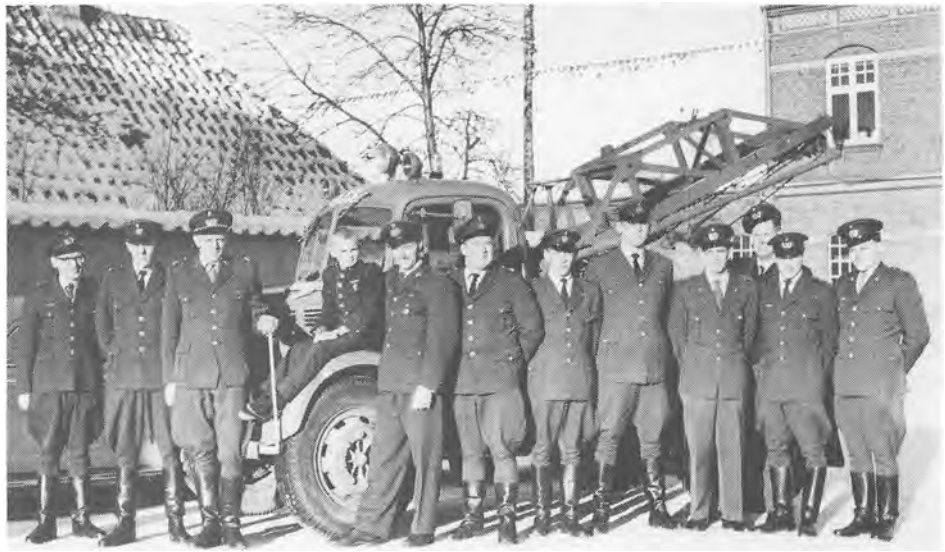

Den 1. januar 1963 blev korpsene Falck og Zonen lagt sammen, og Zonestationen ved Vesterport blev nedlagt.

Det daværende personale blev fotograferet på stationen i Markedsgade, med det gamle »fru Hees hus« i baggrunden, - dette hus er senere nedrevet.

Fra venstre ses: Redder Knud Udengård, der nu er værkfører ved Auto-Centrum. Redder Erik Jacobsen, der siden er fratrådt. Daværende stationsleder Chresten Husum, der nu er ejendomshandler. Ole Larsen, søn af stationsleder Erik Larsen, sidder på skærmen ved siden af sin far. Redder Per Sloth Andersen, der nu har autoværksted i Bønnerup. Nuværende assistent og stationens næstkommanderende Jørn Justesen. Assistent Søren Aagård, der nu er sikkerhedsleder på Grindsted-værket. Redningsfører Villy Jensen, der sammen med stationen holder 25 års jubilæum. Salgsinspektør Poul Nielsen, der nu er gået over i andet erhverv. Redder Ernst Johansen, der nu er vognmand i Sivested, samt redder Poul Nielsen, der desværre måtte fratræde for nogle år siden på grund af sygdom.

Den gamle kastanies endeligt - mange var kede af at den skulle væk - men den måtte falde for udviklingen.

Et minde fra 1955, der flyttes beholdere fra gasværket, i midten afdøde driftsleder Jens Anker Udsen.

Af et gammelt »sav- og høvleværk«, er der da blevet en pæn station.

Dykkerarbejdet toges op allerede i 1957.

Inden det blev almindeligt med store entreprenørkraner, gik Falck ind i dette arbejde. - Her rejses byens juletræ på Torvet - før dette blev reguleret.

Stationen har alle årene lidt af voksesværk, her er vi selv ved at bygge en carport til.

Også sværgodstransporter tager vi os af. 4 gange, med et års mellemrum, transporterede vi nybyggede kuttere fra Bønnerup til Grenaa havn, hvor de blev søsat.

De mange kilometre strand til trods, er vi forskånet for det store antal druknеulykker, men skulle det ske, er vi klar med dykkere og båd.

Stationen i 1958.

Assistent Jørn Justesen.

Et møde i sneen under en af de store snevintre.

Opgaverne er mangeartet, her fanges en syg svane.

En af stationens - og korpsets største bjergningsvogne. Den kan bugsere 2 køretøjer på hver 6 tons.

Den sidste nye ambulance - en Mercedes 240.

Station og vognpark i 1979.

Grenaa Latinskole

Af Johs. Hoffmeyer

Grenaa Gymnasium er i sin nuværende skikkelse kun 18 år gammel, men som lærd skole er den meget ældre.

Grenaas dygtige og flittige historieskriver, Carl Svenstrup, fortæller, at Grenaa i lighed med mange andre købstæder fik sin latinskole kort efter reformationen i 1536. Det nøjagtige år kender vi ikke, men skolen har i hvert fald eksisteret i 1555, og 3 år senere sørgede Christian 3 for, at skolen fik til huse i den såkaldte provstegård på Østergades nordlige side. Skolen brændte imidlertid sammen med hele byens østlige del i 1649. Vi ved, at skolen i 1664 rykkede ind i Lillegade 12, hvor farvehandler Knud Møllers ejendom nu ligger.

Da elevtallet i de små byers latinskole var meget ringe, i Grenaa var det sjældent over 25, påtænkte regeringen allerede ved slutningen af det 17. århundrede at koncentrere undervisningen i de større byer. Grenaa fik dog en frist efter indtrængende opfordring af den gamle Grenaa-dreng, kgl. konfessionarius, magister, dr. teol. Hans Leth, der henviste til, at han selv havde »frekventeret skolen i det ringe Grenaa og dog alligevel opnået sin dignitet«. Men i 1740 blev Grenaa Latinskole ofret, og denne gang skulle der gå 221 år, inden undervisningen kunne genoptages.

Vor viden om den gamle latinskole og dens virke er kun ringe, men endnu hænger på Djurslands Museum den gamle rektortavle, der er overført fra kirken, og som Grenaa Gymnasium som gave fra museet ejer i kopi, og flere af rektorerne har efterladt sig skriftlige vidnesbyrd.

Rektors løn har været så ringe, at han for at eksistere også har måtte fungere som kordegn. Det betød, at han skulle lede sangen i kirken både om søndagen og på de søgnedage, da der holdtes korsang om morgenen, og hvor eleverne havde mødepligt. Desuden skulle han hver søndag før gudstjenesten og 2 formiddage midt i ugen »katikisere« i kirken, dvs. gennemgå og forklare den lutherske katekismus og overhøre børnene og ungdommen i børnelærdommen. Rektorerne har gennemgående været ret unge mennesker, der har betragtet embedet som en forløber for et præstekald.

Latinskolens timeplan er bevaret og vidner om megen lærdom - udelukkende på latin. Om undervisningen har svaret til planen, er mere usikkert. I hvert fald fremgår det af flere rektorbreve, at eleverne er blevet overflyttet til Århus, når de skulle i mesterlektien, den nuværende 3 g.

Datidens lærere, de såkaldte hørere, har været mindst lige så fattige som rektor, og deres kvalifikationer har vel været derefter? Med det lille elevtal har rektor i latinskolens første 100 år været eneste underviser, og først ved midten af det 17. århundrede har skolen fået sin hører, og denne ordning varede latinskolen ud. Disciplinen har efter tidens vane været rå og brutal præget af hyppige afstraffelser og sikkert også af mobing, så det forslog. Elevernes smertensskrig og de tørre latinske remser har i disse år givet genlyd i byens små gader.

Trange og fattige har forholdene været på Grenaas gamle latinskole. Eleverne, ikke mindst de udenbys, har levet under forhold, vi i velfærdsstatens Danmark slet ikke kan forestille os. For at opretholde livet har de ofte måttet »synge for døre« i håb om borgernes gavmildhed. Andre skaffede sig midler til livets opretholdelse ved at virke som »løbedegne« ved omegnens kirker. En skik, som nærmest for kuriositetens skyld iøvrigt blev genoptaget et par år i 1960erne.

De heldigste af latinskolens elever - peblinge kaldes de - fik del i skolens legater, som karakteristisk nok blev tildelt til indkøb af »vadmel, groft klæde, lærred til skjorter, strømper, sko, huer og hatte... til fattige og flittige elever, om hvem der er godt håb om, at

de i fremtiden kan komme til at betjene Guds kirker eller skoler«, som der står i grev Christen Scheels gavebrev af 1641. Gavebrevets slutning udtrykker, hvad latinskolens formål var, i første række at forberede til et teologisk studium på Københavns Universitet. Kun et af de gamle legater eksisterer endnu. det blev i 1736 stiftet af en af skolen hørere, Frands Knudsen Blichfeld, også til indkøb af klæder og undertøj. Efter skolens nedlæggelse overgik det til Randers lærde Skole (nu Randers Statsskole) med den klausul, at »skjortelegatet«, som det kaldtes, skulle tildeles elever fra Grenaaegnen. I 1961 førte undervisningsministeriet det tilbage til Grenaa Gymnasium. Tiden havde ændret sig så meget, at det ikke var muligt mere at opfylde Blichfelds sociale ønske ved tildelingen af legatet. I stedet valgte man at lade legatet være den største hæder ved translokationen og tildele det til en dimittend for god skoleholdning. Det har aldrig været vanskeligt at finde emner. Der har som regel været for mange. Iøvrigt er legatsummen meget beskeden. Inflationen har forlængst indhentet Frands Blichfelds kapital.

Forarbejdet til Grenaa Gymnasium.

I årene efter 1740 måtte elever fra Grenaa-egnen, der ønskede en højere uddannelse, søge til nabobyerne, først og fremmest Århus og Randers. Senere blev mange unge fra Djursland studenter fra statsskolerne i Rungsted og Birkerød, i de seneste år Viborg.

Manglen på et Djurslands-gymnasium betød naturligvis store ofre og afsavn for forældrene (det var før Statens Uddannelsesstøtte), og tanken om et gymnasium i Grenaa dukkede op med korte mellemrum. Endelig i 1936 rejstes sagen på foranledning af borgmester N. S. Pallesen i Grenaa byråd, der gik ind for tanken. Men den anden verdenskrig hindrede en virkeliggørelse. Talgrundlaget var iøvrigt ikke særlig overbevisende, når det beskedent kunne fortælle, at 10 unge fra Djursland årligt tog studentereksamen.

Men den økonomiske fremgang sidst i 50erne satte skub i tingene, og efter forslag af viceborgmester Jens Anker Udsen, der sammen med provst H. K. Hein til sin død var en af gymnasiets varmeste venner, vedtog Grenaa byråd i 1958 at tage sagen op igen. Aktionen var sikkert ikke uden forbindelse med, at Løvenholm Fonden i 1955 havde optaget forhandling med undervisningsministeriet om at oprette et kostskolegymnasium på Løvenholm gods. Fondens testator, hofjægermester V. Uttental, havde længe haft i tankerne at oprette et jysk Herlufsholm. Når tanken ikke blev virkeliggjort, skyldtes det først og fremmest, at slottet, der er fredet i klasse A, ikke egner sig til skoleformål ligesålidt som avlsbygningerne til sovesale. Et meget dyrt byggeri ville være nødvendigt, ligesom skolen i sin egenskab af Djurslands gymnasieskole ville få store transtportproblemer med mere end 90 % af eleverne.

Det blev Grenaa byråd, der i samråd med Randers amts skoleråd og undervisningsministeriet tog stikket hjem. Og nu gik det hurtigt. I juli 1959 godkendte undervisningsminister Jørgen Jørgensen, at der oprettedes et kommunalt gymnasium i Grenaa. Det gjorde også forhandlingerne i byrådet lettere, at man samtidig lå i forhandlinger om at etablere nye store industrier i byen, og det gjorde i hvert fald ikke sagen vanskeligere, at man kunne love muligheder for højere undervisning i løbet af mindre end to år. Borgmester Aksel H. Hansen, som havde været noget tilbageholdende, var nu helt vundet for gymnasietanken, ligesom han var gymnasiet en trofast og varm ven i de næste år. For en gymnasiemand, der hidtil kun havde været menig i rækkerne, var det en positiv oplevelse gennem en lang årrække at samarbejde med folkevalgte myndigheder. Forudsætningerne var naturligvis, at man anerkendte, at den bevilgende myndighed og ansvaret lå hos byrådet. Skolens rektor var embedsmanden, der skulle ansøge om de nødvendige midler til skolens drift og iøvrigt udføre, hvad byrådet anså for rigtigt. Naturligvis var der divergenser, men til gengæld kan det fastslås, at Grenaa Gymnasium altid har fået de midler, der var rimelige, og min respekt for den sunde fornuft i byrådets afgørelse blev ikke mindre med årene. Tværtimod har jeg de bedste erindringer om kulturelle udvalgsformænd som f. eks. Thorkild Christensen og J. Chr. Jochumsen, som meget hurtigt satte sig ind i gymnasiets problemer og gang på gang skar igennem og lod den sunde fornuft råde. Grenaa har været veltjent med sine folkevalgte repræsentanter i den periode, de har varetaget gymnasiets interesser.

Jeg har også de bedste erindringer om samarbejdet med skolenævnet f. eks. ved læreransættelser. Bedst husker jeg en episode i forbindelse med en ansøgningssituation, hvor jeg fulgte de

gængse regler at indstille dem, der havde både embedseksamen og pædagogikum. Formanden Hanne Nikolaisen kasserede imidlertid pure min indstilling til fordel for nr. 3, der ganske vist ikke havde pædagogikum, men helt igennem var bedre kvalificeret. Det var at tale både fagforeningen GL og ministeriet midt imod, hvad jeg aldrig havde turdet. Da nævnsformanden telefonisk spurgte ministeriet, hvor det stod, at man skulle handle, som jeg sagde, blev man hende svar skyldig, for, som hun sagde, »den, der bliver ansat kan komme til at virke på gymnasiet i 40 år«. Hun havde ret, og nr. 3 blev ansat. Vi hørte intet fra København. Et af de mange eksempler på, at det kan lønne sig at handle imod paragraffer og vedtægter - i fornuftens navn.

Det blev overdraget arkitekterne Arne Gravers og Johan Richter at udarbejde et byggeprojekt, og samtidig nedsattes et byggeudvalg med borgmesteren som formand. Det blev besluttet, at skolen skulle rejses på arealer ved Ringvejen, og i januar 1961 begyndte udgravningen. I det tidlige forår blev rektoratet opslået, og i maj udnævntes lektor ved Holte Gymnasium, Johs. Hoffmeyer, til skolens første rektor. Der havde været 18 ansøgere, og blandt dem var udpeget 3 til at møde for skolekommissionen den 20. april 1961. Efter »samtalerne«, jeg tror, vi kom ind i alfabetisk orden, var der frokost på Hotel Dagmar for to af ansøgerne, den tredie var allerede rejst. Stemningen var noget trykket. Afgørelsen var jo ikke faldet, men som sædvanlig var det Jens Anker Udsen, der fik humøret sat nogle grader op ved at foreslå, at ansøgerne blev kørt til havnen, smidt i vandet, og den, der kom først til Anholt, ville få embedet. Hvis ideen var blevet virkeliggjort, havde det sikkert været nødvendigt at genopslå embedet. Iøvrigt blev alle tre ansøgere rektorer inden et år.

Teknisk skole, hvor undervisningen har fundet sted i det første skoleår.

Da skolen naturligvis ikke kunne stå færdig til det nye skoleårs begyndelse i august 1961, blev undervisningen det første år henlagt til den tidligere Tekniske Skole på Vestervej, en bygning, som Grenaa Handelsskole senere også fik brug for, inden den flyttede ud på heden som genbo til gymnasiet.

15. august begyndte undervisningen i landets yngste gymnasieskole, men allerede dagen før blev der holdt både grundstensnedlæggelse og rejsegilde på de nye bygninger ved Ringvejen. En meget repræsentativ forsamling var mødt op på byggepladsen, bl. a. undervisningsminister Jørgen Jørgensen, departementchef A. Michelsen og un-

dervisningsinspektør Sigurd Højby.
Også Løvenholm Fondens direktion var tilstede, idet man året før var blevet enig med Grenaa byråd om »i tilknytning til Grenaa Gymnasium at bygge et Løvenholm Kollegium for 60 drenge« på en grund ved Josiassensvej umiddelbart over for gymnasiet. Samtidig så man på pladsen naturligvis alle dem, der var direkte impliceret i byggeriet, og ikke mindst dem, der senere skulle bruge det. De mindste af dem var nogle børnehavebørn, der udstyret med små flag kastede særlig glans over festen. Gymnasiets fremtid synes sikkert. Der lød også kun optimistiske toner ved aftenens middag på Hotel Dagmar, hvor hyldesten ikke mindst samlede sig om den ældste af gymnasiets pionerer, fhv. borgmester N. S. Pallesen.
Det lyder så rørende i dag , hvor intet gymnasiebyggeri gennemføres under 30-40 millioner, at byggeudgifterne i grundstensdokumentet anslås til 6 millioner. Og budgettet holdt endda, og det gjorde det også, da skolen blev udvidet først i 70erne, hvor man ovenikøbet lå ca. ½ million under anslagssummen. De samlede byggeudgifter til Grenaa Gymnasium overstiger ikke 17 millioner. Held den, der fik bygget i rette tid.
Grundstenene befinder sig i muren til venstre for den vestlige indgang til festsalen. Grundstensdokumentet, der var anbragt i en blykapsel, blev nedlagt af borgmester Aksel H. Hansen. Den første sten blev indmuret af undervisningsminister Jørgen Jørgensen, den anden af rektor Hoffmeyer (som havde den med fra Holte Gymnasium) og den tredie af Løvenholm Fondens formand, bankdirektør Olaf Hedegård.
De forskellige talere understregede stærkt, at gymnasiet skulle være en skole af vor tid, hvor det, som borgmesteren sagde, »må være barnets evner og ikke familiens pengepung, der skal være afgørende for en videre uddannelse«. Ministeren understregede, at »folkeskolen er det fundament, hvorpå den højere skole hviler«, og, fortsatte han, fundamentet er uhyre vigtigt. Ikke alle børn skal være studenter, heller ikke alle de velbegavede, for der er i høj grad brug for dem ude i det praktiske liv. Landbruget og de øvrige

Lærerkollegiet 1961-62.

GRUNDSTENSDOKUMENT

Den 14. august 1961 i Kong Frederik den Niendes 15. regeringsår blev grundstenen nedlagt til denne bygning. Grenaa Gymnasium.

Den første latinskole i Grenaa oprettedes efter reformationen, således som det også skete i andre købstæder. Den havde til huse i den tidligere »Provstegaard« på Østergades nordre side, men huset nedbrændte i 1649 sammen med det øvrige af byens østlige del. Fra 1664, og til latinskolen nedlagdes i 1740, havde den lokaler i en lille ejendom, skænket af den daværende rektor, på Lillegades nordside i nærheden af Torvet.
I det følgende lange tidsrum har elever fra Grenaa købstad og dennes opland måttet søge optagelse på latinskoler eller gymnasier i andre byer. Dette har været besværligt og bekosteligt, og tanken om opførelse af et tidssvarende gymnasium i Grenaa har derfor flere gange været fremme. I 1936 rejstes sagen i Grenaa byråd, der gik ind herfor, men på grund af forskellige forhold, bl. a. udbruddet af den anden verdenskrig, blev spørgsmålet flere gange udskudt. I 1958 vedtog byrådet efter forslag af viceborgmester, driftsassistent J. A. Udsen, pány at tage sagen op, og efter en række undersøgelser af behovet for en gymnasieskole på Djursland, foretaget først af byrådet og senere i en større sammenhæng af Randers amts skoleråd og undervisningsministeriets gymnasieudvalg, godkendte ministeriet ved undervisningsminister Jørgen Jørgensen den 10. juli 1959, at der oprettedes en kommunal gymnasieskole i Grenaa.
Byrådet overdrog arkitekterne Arne Gravers og Johan Richter m. a. at udarbejde projekt til gymnasiet og nedsatte et tilsynsførende byggeudvalg med borgmester Aksel H. Hansen som formand.
I januar 1961 påbegyndtes arbejdet på grunden, der er beliggende på en del af de arealer, som Grenaa kommune i 1931 erhvervede fra herregården »Hessel«. Gymnasiebygningen opføres som en én-etages bygning med en samlings- og spisesal som midtpunkt og med klasselokaler, centralgarderobe m. v. placeret uden om. Gymnastiksale samt boliger til rektor og og pedel opføres som særskilte bygninger. Skolen bliver et fagklassegymnasium og får plads til ca. 360 elever, fordelt i 15 klasser.
Af anlægsudgifterne, der er anslået til ca. 6 mill. kr., afholder staten efter gældende lovgivning 25 % og kommunen 75 %. Af Løvenholm Fonden, som i løbet af 1 à 2 år opfører et kollegium for 60 drenge, der skal modtage undervisning på gymnasiet, ydes dog et tilskud på 300.000 kr. til kommunens andel af udgifterne.
Skolen påregnes at være færdigbygget til august 1962. Undervisningen påbegyndes dog i august 1961 i midlertidige lokaler i Teknisk Skole.

Grenaa byråd, den 14. august 1961.

Aksel H. Hansen
borgmester

Thorkil Christensen *Poul M. Christiansen* *Herluf Hansen*
Emil Hansen *H. K. Hein* *C. Husum* *S. M. Jensen*
An. Mogensen *Ragner Nielsen* *Lars Pedersen* *Kaj Pedersen*
Asta Petersen *Ebba Reimann* *Jens Anker Udsen*

erhverv kan ikke undvære tilgangen af dygtige unge. Men vi må erkende, at vor tid kræver, at der uddannes stadig flere på det grundlag, gymnasieskolen giver. Derfor må vi bygge gymnasier i stadig større udstrækning. Her skal eleverne ikke betragte sig som en snæver kreds, der føler sig hævet over andre. Nej, her skal de uddannes til en gerning, som skal videreføres og frugtbargøres ude i det danske folk«. Talen gengives så udførligt , fordi den er et typisk udtryk for den gamle Lejrehøvdings skoletanker i det samfund, hvori *han* levede.

Hvad selve intensionen angår, søgte skolen senere at leve op til hans ord. Den stræbte efter ikke at blive et elfensbensslot, men at yde et levende bidrag til det folkelige liv på Djursland, også fordi det viste sig, at den sociale spredning på den nye skole var langt større, end man endnu havde set i den danske gymnasieskole, hvor elever fra overklasse og embedsstand stadig var de fleste. På det grundlag forsøgte skolen også i dagliglivet at gøre gymnasiet til et billede på samfundet, og det blev ofte fremhævet, at en skole, som kun er lektier og kun har høje eksamensresultater som sit formål, ikke har den rette målsætning. Kun et skoleliv med mange aktiviteter og engagementer hos eleverne i forbindelse med den faglige uddannelse gør et gymnasium til en virkelig skole. Og i forhold til det samfund, som har oprettet skolen og betaler for den, er det værste, der kan ske den, at den bliver sig selv nok. Derfor har det altid på Grenaa Gymnasium været en stor glæde, at befolkningen i stor udstrækning kom på skolen, hvad enten man var særlig indbudt eller ej.

En sådan skolelinje giver naturligvis både anledning til skuffelse og glæde. Det skal indrømmes, at fordommene mod akademisk uddannelse i et af landets gymnasietomme områder ofte har været en hård nød at knække, men til de glædelige oplevelser hører studenternes dans omkring Søren Kanne på den første translokationsdag, hvor, som det måske lidt romantisk hedder i årsskriftet, »byen talstærkt tog imod sine studenter på det gamle torv. Hvad man kunne frygt, at gymnasiet skulle blive et elfenbensslot, var ikke sket. Gymnasiet var en folkets skole, og befolkningen tog imod sine døtre og sønner med de hvide huer, som var erhvervet på Djursland selv«. Dansen omkring Søren Kanne er iøvrigt blevet en fast tradition på hver eneste translokationsdag. Når der er tale om samarbejde, har samarbejdet med Djurslands folkeskoler været en af de store positive glæder. Bedømmelsen af gymnasieansøgernes evner for at læse har været både nøgtern og sikker fra folkeskolens side,bekræftet med det årlige møde med skolelederne, som har været en vældig inspiration for arbejdet med eleverne, også fordi det på den måde lykkedes at komme folkeskolens problemer på nært hold. De kommende elever blev på den måde ikke blot et problem på en blanket, men et spørgsmål om et menneskes fremtid. Denne procedure har desværre ikke været almindelig i gymnasieskolen.

De første studenter 1964-65.

- - - Nu var grundstenen lagt, men foreløbig skulle der undervises på Vestervej, og forinden var der blevet indmeldt elever og ansat lærere. Alt dette krævede et større administrativt apparat, som kun lod sig opstille, fordi Grenaas kæmner, den senere kommunaldirektør Henry Eldrup, så stærkt og dygtigt gik ind for sagen. Han var kort sagt manden, der administrativt mest hjalp med til at »få skolen op at stå«. 65 elever, der i årets løb blev til 69, blev fordelt mellem en sproglig og en matematisk klasse og en 1. real. Elevtallet var større end ventet i undervisningsministeriet, der telefonisk ankede over, at tallet var større end en prognose i januar 1961. Nu er min respekt for prognoser meget ringe, så jeg tillod mig at spørge ministeriet, om prognosen fra januar eller de levende mennesker, som jeg personligt havde indmeldt, skulle være afgørende. Jeg fik det svar, at hvis jeg ikke hørte andet, var elevtallet af august anerkendt. Jeg hørte aldrig mere om den sag. Bureaukratiets veje er uransagelige. I foråret 1966 modtog jeg en højtidelig ministeriel skrivelse, der anmode de mig om at genansøge eksamensretten til Grenaa Gymnasium. Jeg studsede lidt, ransa-

gede min hukommelse og kom til det resultat, at jeg aldrig havde fået en sådan, og det var samtidig med, at jeg var i færd med at sende det tredie studenterhold af sted og bekræfte det med underskrift i eksamensprotokollen. Jeg svarede det høje ministerium, at jeg aldrig havde fået en sådan eksamensret, men havde været i den tro, at eksamensretten lå i min udnævnelse til rektor. Efter et par måneders forløb fik samtlige kommunale gymnasier en ministeriel skrivelse, der betonede, at man for fremtiden ikke, som det hidtil havde været skik, hvert femte år skulle genansøge eksamensretten. Et bureaukratisk levn var fjernet.

Da der var lærermangel, var det spændende, om der kunne skaffes lærere til det nye gymnasium. Det gik dog ret smertefrit. Der var ansøgere nok, kun kneb det at skaffe en matematiklærer, men også på dette område stod heldet skolen bi. 15. august begyndte undervisningen med de 6 lærere - de såkaldte pionerer - som var nødvendige til de 3 klasser. Ganske vist var der ikke timer nok, men det afhjalp Vestre skole, og gymnasiets lærere fik en udmærket lejlighed til at undervise helt ned på folkeskolens nederste trin. Forhåbentlig var oplevelsen gensidig? Vestre skoles inspektør, Agner Jensen, og lærerkollegiet viste os stor hjælp og gæstfrihed - også på lærerværelset, selv om vi naturligvis ikke fik adgang til de »reserverede« sofaer for den »faste stok«, som vi iøvrigt pædagogisk og menneskeligt fik den største respekt for.

Meget hurtigt fandt gymnasiets lærere og elever melodien under de ret primitive forhold - faglokaler lånte vi på Vestre skole. På initiativ af eleverne holdt vi morgensang - ved foden af bygningens hovedtrappe. Det var forskelligt, hvem der sang for, rent var det ikke altid, men sunget blev der. Vi nåede inden foråret gennem en betragtelig del af Højskolesangbogen. Vi holdt også både forældremøder (med næsten 100% deltagelse) og skolefester, ja endda skolekomedie. En skolekoncert under medvirken af Randers Statsskoles kor samlede ca. 400 mennesker i Grenaahallen. En ulandsindsamling med ulandsoptog gennem gaderne gav mere end 500 kr. i bøsserne - i 1962! Jo, Grenaa Gymnasium markerede sig. I mellemtiden var der også - udelukkende på elevernes initiativ - blevet oprettet en gymnasieforening, som efter en konkurrence fik det forpligtende navn, Olympos. Undervisningen i oldtidskundskab havde ikke været forgæves. Olympos var fra starten en seriøs forening. Bestyrelsen smykkede sig med titler som præsident, vicepræsident og ceremonimester. Møderne var væsentlig foredragsmøder. Ved den første sammenkomst vedtoges det, at der ikke skulle nydes spiritus i foreningen. Denne bestemmelse er dog som så meget andet forlængst glemt! Der var også form over Olympos arrangementer, der altid indledtes med en sang fra Højskolesangbogen. En københavnsk rektor, der overværede et sådant møde, havde bagefter kun den kommentar: »Det er løgn, dette her. Men hvorlænge varer det«? Også *det* gode fortsæt blev hurtigt glemt. Men elevernes intension var alvorligt ment.

Også forældrene organiserede sig i »Grenaa Gymnasiums Venner« med politiassesor Orla Jørgensen som den første formand. GGV bestod til sidst i 70erne og foruden at holde møde med landskendte talere, der ofte fyldte festsalen, var foreningen en moralsk støtte for skolen og ydede en omfattende støtte til elevernes aktiviteter, bidrog til skolens udsmykning og uddelte legater ved translokationen. Ideen blev med stort held taget op af Randers Statsskole.

Fagklasseskolen på heden.

I mellemtiden var de nye bygninger ved Ringvejen omtrent blevet færdige, så undervisningen ved det nye skoleårs begyndelse i august 1962 kunne forlægges til de nye bygninger, ikke til lige stor glæde for pionereleverne fra Teknisk skole, hvoraf en del aldrig blev hjemme i de nye omgivelser, som forekom dem sterile og kolde. Men det var nu uretfærdigt mod den store og dejlige bygning, gymnasiet nu fik rådighed over.

Det er ikke underligt, at Richter og Gravers bygning gav anledning til diskussion. Det var både det dyreste (!) og det mest utraditionelle byggeri, Grenaa endnu havde set. Gymnasiet rejste sig i røde sten, anbragt på en hævet kvadratisk bastion. Selve bygningsanlægget ligger midt på plateauet, og undervisningslokalerne, som er varieret i form med fremspring og forskydninger i forhold til hinanden, omslutter anlæggets kerne: festsalen med forhal, centralgarderobe og lukkede korridorsystemer. Den bundne opgave var fagklassegymnasiet med korte indre trafiklinjer, båret af forsøg på at give hvert enkelt rum en faglig atmosfære..

Ideen forstærkes gennem de varierede rumhøjder med festsalen som domine-

rende element. Denne struktur fremhæves stærkt, når bygningen på festaftener ligger oplyst og har mindelser om et fepalads. Som arkitekt Poul Skriver sagde det om festsalen ved overrækkelsen af træprisen (utætheder i træværket gav anledning til vittigheden: trækprisen) til arkitekterne i november 1965: »Det er antikkens agora, torvet omgivet af kolonnaderne, klasseværelserne, hvor »filosofferne« forbereder de unge til de opgaver, samfundet vil pålægge dem«.

Lykkeligt, at alt senere byggeri på heden, Søndre skole, Handelsskolen og sidst biblioteket arkitektonisk og materialemæssigt er tilpasset gymnasiet, så bygningerne på forbilledlig vis harmonerer og er en pryd for det moderne Grenaa. Mindst harmonerer Løvenholm Kollegium, men det skal ikke lastes arkitekterne, hvis oprindelige projekt smukt var i overensstemmelse med gymnasiet, men blev ændret af økonomiske grunde.

Grenaa Gymnasium var den første skole i Danmark, der var bygget som fagklasseskole. Fagklasseprincippet havde dog i flere år været anvendt bl. a. på Holte Gymnasium.

Det var i Sverige, at man først var kommet på den ide at forlade hjemmeklasseskolen til fordel for en bygning, hvor hvert fag har sit lokale. Konsekvensen må blive en garderobe, anbragt centralt i bygningen, da dens funktion er både at rumme elevernes tøj og bøger, det første til udskiftning ved skoledagens begyndelse og afslutning, de sidste til udskiftning efter hver fagtime.

Faglokaler har i mange år været kendt i fysik og sløjd, men nu blev alle rum faglokaler, så lærerne ikke mere opsøger eleven, men eleven lærerne.

Systemet har indtil den store tilstrømning af elever stort set altid fungeret godt i Grenaa, men vist egentlig ikke andre steder. To grunde kan anføres: centralgarderobens rigtige placering her og en årlig ihærdig instruktion, så systemet er blevet vane, så meget vane, at det straks smitter af på nye elever.

Efter at have været »in« nogle år har undervisningsministeriets byggeafdeling helt forladt fagklassesystemet til fordel for klyngesystemet, hvor hver klasse får overdraget et område med de mest nødvendige faglokaler.

En af grundene er nok, at den fuldstændige udbygning af fagklasseskolen (som heller ikke er sket i Grenaa) er for dyr, da den vil kræve et for stort areal, men hvad enten man vil foretrække den ene eller den anden af de nye strukturformer, er hjemmeklasseskolen på gymnasielt plan een gang for alle forladt..

Fagklasseskolen er et barn af den tekniske udvikling med dens stærke anvendelse af audiovisuelle undervisningsmidler og øget brug af gruppe- og laboratorieundervisning, hvor det er helt afgørende, at bøger og andet undervisningsmateriel er til stede i lokalet. Vi erindrer mange af os, hvor lang tid der før kunne gå, inden lærer og »ordensduks« - blot fandt et historisk kort, for ikke at tale om, hvor besværligt det var at finde et rum med lysbilledapparat, fremvisningslærred og mørklægningsgardiner.

Disse ting findes i fagklasseskolens faglokale, samtidig med, at hele rummet er præget af fagets atmosfære.

Vandringerne efter hver time er ingen ulempe, men ganske simpelt en nødvendighed i fagklasseskolen og samtidig i overensstemmelse med den fagopspittethed, som endnu præger gymnasieskolen. Værre er nok savnet af klassesammenholdet fra hjemmeklasseskolen, men dette sammenhold udhules på den anden side af den moderne skoles mange små tilvalgshold.

Mon ikke sandheden er, at Grenaa Gymnasium med den struktur, bygningen fik - også ved udvidelsen i 70erne - tjente sit formål at være skolen af vor tid?

Gunnar Westmann: »Skjorten«.

Indvielse.

Som nævnt var den nye bygning ikke færdig ved indflytningen, hvor lærerne optrådte som flyttemænd, der rykkede frem, mens håndværkerne trak sig tilbage. Til gengæld oplevedes glæden

ved hver ny »erobring«, således festsalen i begyndelsen af 1963, og den blev der brug for til mange formål til det nye skoleårs 187 elever. Den ministerielle prognose var forlængst slået i stykker, idet det viste sig, at gymnasiet ikke blot opfyldte et behov, men skabte et nyt. De dristige pionerer i Grenaa byråd fik hurtigt løn for deres anstrengelser, og allerede ved indvielsen forudsagde den daværende formand for GL, (Gymnasieskolernes Lærerforening) nuværende folketingsmand Bernhard Baunsgård, at det meget snart ville blive nødvendigt at udvide skolen. Ordene vakte forargelse - selv i de glade tresser - men Baunsgård fik ret.

Den 17. september 1963 blev skolen imidlertid indviet med maner. Først 4 timers »normal« undervisning, dernæst højtidelighed for eleverne i festsalen. I forbindelse hermed pølser - sodavand!

Kl. 16,30 fulgte den mere officielle indvielse med ca. 200 indbudte, og de holdt ud til henad midnat, hvor der dog blev drukket andet end sodavand, og det blev der også - omend i smug - da eleverne den 21. september fejrede indvielsen med en »efterårsfest«.

I den samme week-end holdt skolen »åbent hus« for hele befolkningen, hvoraf mere end 1600 benyttede sig af lejligheden. Som en afslutning på festlighederne overrakte chefredaktør Winge i anledning af dagbladet Djurslands 50 års jubilæum skolen en legatkapital på 10,000 kr.

Der blev bygget mange gymnasier i disse år, og ingen bygherre undlod at aflægge Grenaa et besøg i forbindelse med planlægningen. Rektoratet tog efterhånden skikkelse af en kustodevirksomhed. Vore nabolande, selv det nybagte Slesvig-Holsten, undlod heller ikke at aflægge visit. Vi var ved at komme i verdensklasse.

Men den 17. september forekom os at være gymnasiets egentlige mærkedag, og ved et skolerådsmøde blev det vedtaget, at denne dato skulle være skolens fødselsdag. Det blev sådan, og hvert år fejredes fødselsdagen med halv fridag. Ved 10 års og 15 års jubilæerne blev festlighederne dog mere omfattende med indbydelse til gamle elever, som mødte op i stort tal.

Løvenholm Kollegium.

Ved grundstensnedlæggelsen var stridsøksen mellem Løvenholm Fonden og Grenaa byråd gravet ned. Grenaa havde sejret i kapløbet om Djurslands gymnasium og havde accepteret Fondens forslag om at påtage sig at undervise kostskoledrengene fra den anden side Josiassensvej. 300.000 kr. blev til gengæld Fondens bidrag til skolebyggeriet, da kostskolens elever lå uden for Grenaas forpligtelser.

Der knyttedes også den forbindelse mellem skole og kollegium, at skolens rektor blev kollegiets efor, og tre lærere fik det daglige opsyn med drengene.

Planen kunne imidlertid ikke umiddelbart virkeliggøres, da byggerestriktioner hindrede byggeriet. Byggetilladelsen blev først givet i juli 1963, og det kan godt røbes her, at tilladelsen først forelå efter en personlig forhandling mellem undervisningsminister K. Helveg Petersen og gymnasiets rektor. Da kosteleverne ikke mindst var tænkt at skulle være udenlandsdanske og danske sydslevigere, blev denne problemstilling løftestangen for byggetilladelsen uden for den ordinære byggekvota. At elever af de nævnte kategorier kun blev få på kollegiet, er en ganske anden sag. Men kollegiets mure rejste sig hurtigt, desværre som nævnt i en mere skrabet form end tænkt fra arkitekternes side og til skade for kostskolens miljø, men fra august 1965 begyndte Løvenholm Kollegium sin virksomhed i en bygning, som var lige så lidt færdig som gymnasiet i 1962. Desværre vidste det sig, at kun få søgte den nye kostskole. Taksterne var nok for høje, og der synes ikke noget umiddelbart behov for en ny gymnasiekostskole, slet ikke når den efter fundatsen kun skulle rumme drenge. Med årene blev fyldningsprocenten dog større, men ikke stor nok, og det årlige betydelige underskud var en stor belastning for fonden. Da staten derfor i 1969 stod for at skulle bygge en ny kostskole i Rungsted, valgte man den langt billigere mulighed at tage imod Fondens tilbud om at drive en drengekostskole i Fondens bygning - endda uden lejeafgift.

Staten forbedrede dog i de næste år bygningen med meget betydelige beløb, og det skete, så vidt mig bekendt, uden forhandling med bygningens formelle ejer.

I 1976 ønskede Fonden imidlertid at frigøre den i kollegiet bundne kapital - trods fundatsens ord. Der indledtes orienterende forhandlinger med Grenaa byråd, som var i færd med at virkeliggøre moderne biblioteksplaner. Kollegiebygningen var en mulighed. Imidlertid vidste det sig, at Fonden overfor staten havde forpligtet sig til at stille bygningen til rådighed et langt åremål frem, samtidig med at belæg-

ningsprocenten på kostskolen efterhånden var ret tilfredsstillende og ville blive det helt, hvis piger fik adgang til Grenaas Jomsborg.
Staten havde kort sagt behov for at drive kostskole i Grenaa. Grenaa kommune kom, som sagen lå, hurtigt ud af billedet, og i 1977 endte det med, at staten købte bygningen og dermed fik sit behov dækket for at drive en kostskole for begge køn. Løvenholm Kollegiums æra var endt. Kostskolen kaldtes fra nu af Grenaa Gymnasiums kostafdeling. Belægningsprocenten var 100. Alt det skete, samtidig med at lektor Erling Christensen fra Nyborg Gymnasium i marts 1977 afløste Johs. Hoffmeyer som rektor.
I sammenhæng med fortællingen om Løvenholm Kollegium erindrer jeg en politisk solstrålehistorie. I forbindelse

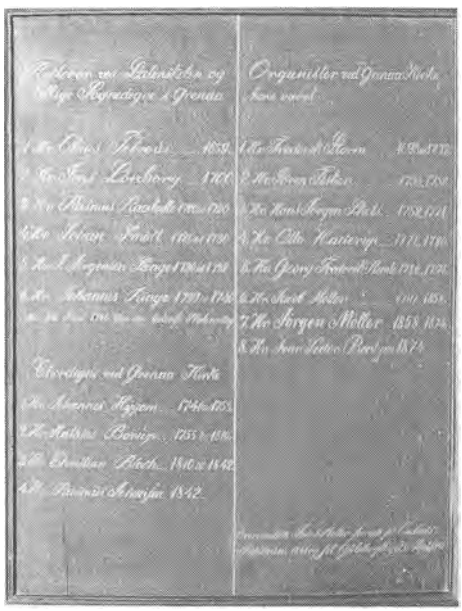

Rektortavle

med besparelser under den smalle Venstreregering Hartling 1973-75 var der - iøvrigt med accept af GL - planer om at fjerne økonomiinspektøren og den ene af kostlærerne fra statskostskolerne. Det ville betyde en meget forøget arbejdsbyrde for de to andre, samtidig med at et kommunalt gymnasium som Grenaa ingen regnskabsfører havde til at overtage jobbet, som statsskolerne havde det. Ved siden af var det blevet mere og mere almindeligt, at de sociale myndigheder sendte sociale tabere til kostskolerne, som derved fik store menneskelige og sociale problemer, men altså for fremtiden med mindre arbejdskraft, som hverken var uddannet til eller indstillet på den slags problemer...
I de dage mødte jeg tilfældigvis statsministeren i Tirstrup lufthavn. På grund af gammelt bekendtskab var jeg på talefod med ham og forelagde ham kort sagen, som han lynhurtigt forstod, og samtalen endte med, at han bad mig om en skriftlig redegørelse. Den blev hurtigt afsendt. Kostskolernes status blev ikke ændret og er siden heller ikke blevet det. Et lille eksempel på, det *kan* nytte at protestere - i rette tid og på rette sted.
Da planen om at anvende Løvenholm slot til skole måtte opgives, var det nødvendigt at ændre fundatsen, ligesom den igen blev ændret i 1977. For dog ikke helt at svigte testator blev der i tresserne indrettet en lejrskole i slottets ene længe, hvortil Grenaa Gymnasium havde førsteret ved lejrskoler og ekskursioner. I de første år var næsten alle skolens elever i længere eller kortere tid ude på lejrskolen, hvorfra både lærere elever har de bedste minder, også om samværet med Fondens daværende administrator, professor A. Howard Grøn. Siden blev det mest lektor O. Hammer-Pedersen, der sammen med sine biologer havde stort udbytte af opholdet på slottet. Sålænge Fonden ejede kollegiet, indbød den nuværende administrator, skovrider Joh. E. Due, hvert år de nye kollegiedrenge til et hyggeligt samvær på lejrskolen. Løvenholm Fonden og Grenaa Gymnasium var i de første år uløseligt knyttet til hinanden.

»Og sjældent var skolen i ro«.
Dansk skolelovgivning har i takt med de stærke ændringer i samfundet siden den første verdenskrigs afslutning været underkastet stadige forandringer. Det er ikke for stærkt sagt, at hver ny undervisningsminister har søgt at efterlade sig en reform. De mange mindre ændringer af folkeskoleloven blev i 1958 erstattet af den store reform, der afskaffede mellemskolen, hvis afløser blev realafdelingen. Reformen påvirkede gymnasiet stærkt, idet den 4-årige mellemskole og den etårige realklasse blev afløst af den 3-årige realafdeling. Gymnasiet mistede stort set sin barneskole.
Netop i året 1961, da Grenaa Gymnasium begyndte sin virksomhed, gennemførtes en ret revolutionerende gymnasiereform, der i højere grad gjorde gymnasiet til skolen af vor tid og lagde den gamle latinskoles traditioner bag sig. Det var i mange henseender et helt rigtigt tidspunkt at påbegynde en tidssvarende gymnasieundervisning i et område som Djursland helt uden gymnasiale traditioner. Men skolen fik ikke megen ro. Nye reformer ventede om

hjørnet, og Bernhard Baunsgårds profeti om nødvendigheden af en udvidelse gik meget hurtigt i opfyldelse.
Skolen havde imidlertid fundet sin rytme og sendte i 1964 sine første studenter og realister ud i samfundet. Men efter få års forløb ophørte gymnasiernes realklasser. I 1970 dimitteredes det sidste hold realister, men allerede året før, i 1969, var det sidste skud på det danske skoletræ, den 2-årige Højere Forberedelseseksamen, HF, blevet indført på skolen og blev snart så søgt, at det var nødvendigt at oprette 3 parallelklasser.
Hensigten var fra starten at opfange de unge mennesker, der var faldet ud af systemet og senere ønskede en boglig uddannelse, men hurtigt var flertallet af HFerne folkeskoleelever, der ønskede en kortere teoretisk uddannelse end studentereksamen, men med de samme rettigheder. HF tilfredsstillede uden tvivl et behov med mange spændende pædagogiske tilbud, men var også udtryk for tilfældighederne i dansk skolepolitik, der altid er veget tilbage for en helhedsløsning, som det også skete i 1975, da man gennemførte en reform for folkeskolen, men undlod en helhedsløsning, der også omfattede de 16-19 årige.
Skolens elevtal steg støt. I 1967 var tallet 355, i 1969 380, i 1973 456, og dertil kom, at HF med sine mange valgmuligheder krævede flere lokaler end de tidligere realklasser. I 1972 var 52 lærere knyttet til skolen, der var en af byens store arbejdspladser med dito gode skatteydere! Men arbejdspladsen var for lille. Gymnasiet var bygget til tre spor i hver årgang, to matematiske og en sproglig. Nu var der ikke tre, men

Grenaa Gymnasium

seks spor. Hvis man ikke skulle til at afvise elever, var en udvidelse uomgængelig nødvendig, og den kom. Den anslåede byggesum for en udvidelse var 11 millioner mod de 6 for den første bygning. Men også denne gang slog Grenaa kommune under borgmester Aksel H. Hansens ledelse til og påtog sig alene de 75% af byggeudgifterne i sikker forventning om senere dækning hos Århus amt og forventningen blev indfriet. Også denne gang kom en stor reformlovgivning skolen til gode, kommunalreformen, som indebar, at amterne skulle overtage de tidligere prækommunale gymnasier. De 25% var statens andel, og i byggedirektoratet mødte Grenaa igen den største velvilje. I november 1971 blev der holdt licitation under medvirken af det samme arkitektfirma som sidst, nu Richter og Kjær.
I januar 1972 begyndte byggeriet, mens kommunen nedsatte et tremandsbyggeudvalg bestående af viceborgmester Thorkild Christensen, kommunaldirektør Henry Eldrup og skolens rektor. Allerede i november 1972 blev sydfløjen taget i brug, og med det nye skoleår i august 1973 var hele nybygningen til rådighed. Tidsfristen var holdt, og økonomisk lå byggesummen, som nævnt, en del under overslaget. Lærerrådet og eleverne havde været involveret under hele byggeriet. Faggruppernes råd var gennemgående blevet fulgt ved indretningen af faglokalerne. Under beskedne former blev nybygningen indviet på 10 årsdagen for den første indvidelse - den 17. septem-

ber 1973. Det var karakteristisk for festligheden, at honoratiores var få. Hovedvægten var lagt på håndværkere, lærer og elever, skaberne og brugerne af bygningen. Værten ved den lejlighed var Århus amts kulturudvalg, som havde overtaget skolen den 1. april 1973, og skolens nærmeste foresatte i amtet var skoledirektør Herluf Rasmussen, som gymnasiet fra første færd havde et fortrinligt samarbejde med. Amtet viste den største respekt for skolens traditioner, også når de var øremærkede som udvekslingen med gymnasierne i Grenaas svenske og tyske venskabsbyer. Der blev også på anden vis taget hensyn til skolens ønsker, når det fx gjaldt anlæggelsen af en særlig vigeplads til skolebusserne, en betydelig udvidelse af sportspladsen, indretning af formningslokaler i den tidligere rektorbolig og en hårdt trængt ombygning og udvidelse af kontorfløjen, som det tilfaldt Erling Christensen at fuldføre. Nu må man kun håbe, at det lykkes inden længe at skaffe midler til opførelse af en sportshal til afløsning af de to små gymnastiksale, som slet ikke er tidssvarende til en skole af Grenaa Gymnasiums størrelse, med 650 elever og 62 lærere i 1979.

Med udvidelsen var gymnasiet stadig en fagklasseskole, måske endnu mere udpræget end før. De matematisk-naturvidenskabelige fag fik ved en ombygning bedre vilkår i den gamle bygning, mens de humanistiske fag helt kom til at dominere den nye. Nybygningen, der har nogenlunde samme størrelse som den første, rummer 20 fagklasser med 7 store hjælperum. Dertil kommer elevrummet (kaldet elevtemplet) med revolutionsbuen, hvorfra revolutionen efter spådommen en dag skal proklameres, et auditorium, bl. a. til dramatik og et sproglaboratorium med et hjælperum til alskens videoudstyr. EDB-rummet blev der fundet plads til i den gamle bygning. De nævnte lokaler ligger omkring en stor grønnegård, Egegården, der omgives af store spiseområder med kantine, læsesal og bibliotek, trivselsområder, som er nødvendige på en skole, hvor eleverne ofte må opholde sig indtil kl. 16-17 om eftermiddagen. Iøvrigt blev det en stor fordel for eleverne, at byens nye, fine bibliotek blev bygget i gymnasiets umiddelbare nærhed. Til stor forbavselse - også for arkitekterne - har Egegården en meget fin akustik, glimrende egnet til udendørs koncerter, som nok ville være hyppige, blot klimaet ville tillade det.

Med støtte fra Statens Kunstfond har Egegården gennem årene fået en fornem udsmykning med Edgar Funchs abstrakte skulptur med forbillede i Struerpigen og sidst gennem Chr. Poulsens keramikbrønd, som i lighed med andre betydelige kunstværker har været genstand for stærk diskussion. Men brønden vil overleve. Bag gårdens vinduer aner man Helge Holmskovs »stemmegaffel skulptur«, som findes i større udgave i Damparken i Haderslev. Forhallen er smykket med Harald Isensteins relief - en gave fra Djurslands Bank - vandrehallen af Gottfred Eickhoffs store kvindeskulptur, »Navigare«. På en af de lange gange i den gamle bygning fanges øjet af Gunnar Westmanns lille yndefulde bronceskulptur, »Skjorten«, hvor Ny Carlsbergfondet er giveren som til en del af de mange malerier, der smykker gange og lokaler. Elevarbejder i den nye bygnings sydfløj er resultatet af en konkurrence. Den klassiske udsmykning af oldtidskundskabslokalet må heller ikke glemmes. Mange gode gaver er regnet ned over Grenaa Gymnasium i årenes løb.

Skolelivet.

Denne beretning gengiver først og fremmest, hvorledes de ydre rammer for Grenaa Gymnasium blev til og blev ændret i skolens første 18 år. Inden for disse rammer har der været levet et skoleliv, men en mere fyldestgørende beretning om det må vente til en anden god gang. Kun kan det fastslås, at Grenaa Gymnasium i 1979 er en ganske anden skole end i 1961, således som samfundet og adfærdsformerne har ændret sig. Udviklingen omkring morgensangen er nok et karakteristisk eksempel på udviklingens gang. Den lidt stive morgensammenkomst led i stigende grad af svindsot, indtil sangen ganske forstummede. Nu er morgensangen blevet afløst af formiddagssamlingerne, hvor alle - også rektor! - kan få ordet inden for den tidsmæssige ramme. Man kan beklage, at sangen er ophørt, men til gengæld glæde sig over den elevaktivitet, som de mange indlæg er udtryk for. Disse sammenkomster er virkelig udtryk for skoleliv og må ses i sammenhæng med, at eleverne nu sidder i de fleste af skolens nævn og udvalg. Om elevindflydelse har man sagt »narresut«, men sandheden er dog, at eleverne ofte har øvet betydelig indflydelse gennem argumenternes vægt, uden at beslutningsretten egentlig har været lovfæstet. Det var også

en tilfredsstillelse for alle parter på skolen, at det lykkedes Grenaa Gymnasium i 1977 ved en landsaktion at få ørenlyd helt op i ministerkontoret og - også denne gang imod GLs ønske - at få bevaret gymnasieskolens mest dyrebare demokratiske instrument, samarbejdsudvalget.

Det har også været med til at fremme et bedre klima på gymnasieskolerne, at lærerrådene har opnået større indflydelse. Og det er i hvert fald min erindring, at høringsret i Grenaa i mange tilfælde blev beslutningsret. Også sund fornuft kan bidrage til et bedre skoleklima.

Adfærdsformerne har ændret sig betydeligt i Grenaa Gymnasiums første årtier. I 1961 stod man ret, når rektor viste sig i en klasse. Efter få års forløb blev man siddende. I 70erne tiltalte man ham med det samme du, som man anvendte overfor lærerne. Jeg husker første gang, det skete - jeg sad og talte med en elev, der som gymnasiast var kommet på kant med det hjemlige miljø. Vi kom på en eller anden måde i samtale, den, som han savnede hjemme. Pludselig siger han: »Jamen *dig* kan man jo snakke med«. Jo, det blev efterhånden et andet, men et bedre skolemiljø. Kun én årlig begivenhed, translokationen forblev uændret. Jeg forsøgte en »demokratisering«, men efter bebrejdelser bagefter fra både elever og forældre opretholdt jeg traditionen til det sidste - i kjole og hvidt.

Gymnasiet fik i sin tid ad uransagelige veje, men med lærernes tilslutning sit motto: navigare recesse est, vivere non est necesse, (det er nødvendigt at sejle, ikke at leve). Mottoet er gennem årene blevet kritiseret og fortolket, navnlig misfortolket. Det betyder jo ganske simpelt, at livet ikke er værd at leve uden holdning. Det sagde Sokrates i sin forsvarstale og Paludan-Møller i Adam Homo. Samtidig har vi sjældent oplevet en så intens holdningsdebat som i de sidste år. Appellen til holdning hos dansk ungdom vil forhåbentlig aldrig forstumme.

Biblioteket

Lidt om rådhusene i Grenaa

Af J. A. Nielsen.

Mens det store, nye rådhus i Grenaa tager form bringer årbogen nogle billeder fra Nytorv, Mogensgade, Markedsgade og Torvet, stederne, hvor det hele foregår...

Et fotografi af H. Bloch, der var fotograf i Mogensgade og Kannikegade fra 1868 til ca. 1880.
Billedet viser de østligste huse i Mogensgade og tømmerpladsen ved Torvet. Derefter købmandsgården på hjørnet Torvet-Nørregade. Huset helt til højre er hjørnet Østergade-Torvet (nu »Hjørnet«). Det kan ses, at gaden er uden brosten.

Billede fra Nytorv i 1935. Der er sat hjørner af til administrationsbygningen, som det hed. Der var stor ståhej om denne bygning, idet nogle byrådsmedlemmer holdt på, at byens rådhus skulle ligge på Torvet! Nytorv og Markedsgade var endnu 1935 »bag om byen« og derfor mindre agtet. Husene fra v. er Meiers Maskinfabrik, brandstationen og tømrermester Niels Bildes to huse. Bygningerne over træerne er Grønland. Udgravningen er begyndt - med hakke og skovl og hestevogne. En af arbejdsmændene indlagde sig berømmelse ved at hugge en stor »rod« over i jorden. Det viste sig at være et el-kabel, og strømforsyningen til Grønland m.m. blev afbrudt.
Foto: Carl Svenstrup.

De vestligste huse i Mogensgade. Foto: H. Bloch. Bagude Nytorv, hvor der var en stor have til det nuværende Lillegade 24. Her ligger nu Bolig-Nyts store, nye kompleks. Nytorv var ikke så stort som nu. Huset til venstre er Mogensgades vestligste hus på søndre side (fru Hjeresen). Porten er stadig til stede. De øvrige huse på dette og det andet billede af Bloch er alle borte.

Rådhuset bygges for en stor del på de grunde, der hørte til Thykiers Trælasthandel. Dette billede er af de store trælader og det store pakhus ved Markedsgade. Der var lager på loftet og 6 lejligheder i stueetagen for tømmergårdens folk. Det lille hus til højre er nr. 15, i mange år grisehandler Carl Sørensens.
Foto: Carl Svenstrup.

Det store pakhus ses her fra Thykiersvej. Huset til venstre ligger stadig her ved Grønlands-stien, og huset til højre er den katolske kirke. På de store tømmerpladser til venstre og højre er der nu parkeringspladser.
Foto: Carl Svenstrup.

Thykiers Trælasthandel havde en stor »tømmermark« ved Grønland. Da man solgte savværket ved Markedsgade til Falck, byggedes et nyt savværk ved Grønland. Senere, da Thykier solgte sine arealer ved Torvet-Markedsgade (nu det nye rådhus), flyttedes det nye savværk længere bagud på tømmermarken, og et nyt kompleks opførtes her (Silvan og kontor til gaden nu). Pælene på billedet er begyndelsen til savværket. De store tømmerstabler var et karakteristisk træk i gadebilledet Markedsgade-Grønland i gamle dage.
Foto: Carl Svenstrup.

Fattiggården i Ålsø

Af Frantz Mygind.

Frantz Mygind.

Når vi kører gennem Ålsø og drejer til venstre mod Ålsrode, kommer vi forbi en smuk gård på bakken over for Mølleskolen. »Birkehøj« hedder den i dag og har én af Danmarks flotteste udsigter udover Kattegat og Højberg. Da landsognene skulle have gadenavne og numre fik den Ålsrodevej nr. 20.

»Birkehøj« var oprindelig fattiggård og er muligvis allerede bygget inden Ålsø mølle blev bygget i 1856 af møller Jens P. Rasmussen. Fattigloven var blevet revideret i 1863 efter engelsk mønster, i landdistrikterne dog først den 6. juli 1867. Udgifterne tilvejebragtes ved almindelig ligning, ligesom midlerne til de kommunale udgifter blev skaffet tilveje. Fra samme lov følger: »På landet hører fattigvæsenet under sognerådet« og »Amtsrådet understøtter overbebyrdede kommuner og sogne ved hjælp af amtsfattigkassen«.

Se, det er jo noget, der hører fortiden til heldigvis! Fattiggården på »Møllebakken«, som den kaldtes dengang, var som sådan en ganske almindelig fattiggård eller fattighus. Dem var der flere af i landkommunerne. Kilder til denne epoke i dansk socialvæsen, som vi kalder det i dag, er ikke nemme at skaffe tilveje. Billeder er der sikkert ikke mange af. Fattiggården var ikke noget, man snakkede om.

Gårdejer Robert Sloth kan dog fortælle om den tid, da fattiggården i Ålsø blev oprettet i 1870. Den første bestyrer hed Jens Thinnesen, om hvem vi ikke kan få oplysninger. Omkring 1890 fik man en bestyrer ved navn Marius Jensen. Han blev der til 1908. Da kom fattigbestyrer Jens Kjeldsen, han blev der, til fattiggården blev lukket.

På omtrent samme tid som fattiggården blev oprettet, blev der indrettet et lokale til sognerådet, hvor de udførte de forskellige sognerådsforretninger. Det var en bygning, der blev meget benyttet.

Dengang havde fattiggården tre fløje. Den nordre fløj blev nedrevet sidst i trediverne. Et kapitel for sig er arresten på fattiggården samt spændetrøjen. Sognerådsformanden var den øverste myndighed på fattiggården, og når én af fattiglemmerne havde forbrudt sig mod hustugten, skulle han bestemme, om vedkommende skulle i arresten i den søndre længe. Robert Sloth fortæller, at den kun sjældent blev brugt i hans drengetid, hvor han dagligt kom på fattiggården. Arresten var et mørkt rum med jerngitter i døren. Der var en lille klap, hvorpå man stillede maden til arrestanten. Johannes Kjelsen, søn af den sidste bestyrer, har fortalt mig, at de 8 år, hans far var bestyrer, var der kun én, der kom i arresten. Det var Pot-Jens, som vi senere skal høre om. Spændetrøjen blev aldrig brugt i de 8 år, Jens Kjeldsen var bestyrer.

Persongalleriet af fattiglemmer var meget forskelligt, fortæller Kjeldsen. Der var én, der var skærsliber og hed Verdelin. Han gik rundt i landet med sin skærslibertrillebør om sommeren, men når vinteren nærmede sig, kom han tilbage til fattiggården. - Han lavede barberknive af gamle savblade og benskæfter af døde kreaturers ben. Han var meget fingernem. Han havde efter sigende en livlig fantasi. Han lovede børnene en gyngehest samt køkkenpigen på »Møllen« en grøn silkekjole, når, og det var vigtigt, hans onkel døde. Det blev aldrig opklaret, hvem denne onkel var, men det blev aldrig til andet end løfter.

En anden person i dette galleri var en plattenslager ved navn Pot-Jens. Han var en lille mand med et par store basartræsko. Jens Kjeldsen har fortalt, at han skulle have siddet i tugt- og forbedringshus i 22 år. Engang havde Pot-Jens fået fat i stor flot, sort kasket, hvorpå han klistrede en guldsnor. Han var da gået ind på en stor gård og havde sagt, at han kom fra skorstenstilsynet. Han havde så tilset og kasseret alle gårdens skorstene. Gårdmanden havde da klaget sig gudsjammerligt over den forventede udgift, men Pot-Jens lovede at klare sagen, hvis man stak ham 10 kr. Gårdmanden var ikke helt sikker på, han havde den rette

øvrighedsperson overfor sig.
PotJens'es basartræsko havde aldrig flyttet sig så højt og hurtigt ud af en gård med hund og gårdmand i hælene. Han havde siddet i arresten engang, iflg. Jens Kjeldsen, men da kom sognerådsformanden og besøgte ham i arresten. Hvad de to talte om, ved Johs. Kjeldsen ikke noget om, men Pot-Jens'es talegaver kom endnu engang på prøve og med gevinst. Sognerådsformanden forlangte, at fattigbestyreren skulle lukke ham ud øjeblikkelig. Pot-Jens havde lovet at forbedre sig, sagde sognerådsformanden.
En mand, som de kaldte Skyv-Mads hørte også til på fattiggården. Han skulle efter sigende havde skudt en røver i selvforsvar.
I perioden 1910-16 var der kun ca. 5-8 fattiglemmer. De hjalp til i marken om sommeren og slog med plejl i laden om vinteren og tjente lidt ekstra lommepenge. I den første bestyrers tid blev der lavet børster og og andre småting, som blev solgt på efterårsmarkedet i Trustrup og Grenaa.
Til sidst, inden fattiggården lukkede, fik fattigbestyreren 65 øre om dagen pr. person (1916). Det var ikke store penge - selv i de dage. Johs. Kjeldsen fortæller, at kosten mest var saltmad. Der var nogle store saltkar, så der var ikke de store variationer i kosten. Stort set levede fattiglemmer mere beskyttet, end ude i samfundet. Det var også det bedste, der kunne graves frem fra den tid. For det meste var det ydmygelser, elendighed og druk og anden dårligdom. Alene navnet fattiglemmer var diskriminerende. Nogle var måske tilfredse, som de havde det, andre flakkede om i flere måneder om sommeren ved tilfældigt arbejde og kom så tilbage til fattiggården om vinteren. En kaste i samfundet, men trods af en begyndende social forståelse.
Man måtte ikke gifte sig med hinanden på fattiggården uden sognerådets tilladelse, og den blev sjældent givet. Man havde ikke stemmeret hverken til kommunalvalg eller folketingsvalg.
Om fattiglemmers arbejde kan fortælles, at de, som var skikkede dertil, kunne pålægges at deltage i forefaldende såvel inden- som udendørs arbejde på gården, ligesom de var pligtige til også uden for denne at udføre ethvert til deres evner og kræfter svarende arbejde, som pålagdes dem af fattigudvalget, uden vederlag. De kunne dog ikke udlejes til private imod deres vilje, men af den ved arbejdet for private for kommunen indv. fortjeneste kunne udvalget godskrive de personer, som ved flid og god opførsel havde gjort sig fortjent dertil, indtil en femtedel, som de derefter måtte bruge efter eget ønske, dog ikke til køb af spirituøse drikke uden særlig tilladelse hertil i hvert enkelt tilfælde.
Hvad angår de på gården anbragte børn skulle såvel fattigbestyreren som hans hustru med omhu sørge for disse og holde dem til flid, orden og renlighed. Børnene skulle, så snart de havde nået den skolepligtige alder, til stadighed søge skolen, og den tid der blev tilovers efter lektielæsning, skulle de beskæftiges med passende håndarbejde, idet der dog også skulle gives dem lejlighed til den fornødne bevægelse i fri luft.
Enhver på fattiggården skulle rette sig efter den fastsatte husorden, ingen måtte forlade gårdens grund uden tilladelse, og som regel skulle de have udgangstillladelse på søn- og helligdagseftermiddage, hvorimod sådan tilladelse ikke gaves på søgnedage uden særlig grund, og personer, om hvilke man med sikkerhed vidste, at de ville opføre sig usømmeligt eller søge at skaffe sig brændevin, måtte der overhovedet ikke gives udgangstilladelse.
Fra 1. marts til 30. april og fra 1. september til 31. oktober stod man op kl. 7. Fra 1. november til 28. februar kl. 8, og i de fire sommermåneder kl. 6, hvorefter enhver redte sin seng og vaskede sig. I sommerhalvåret gik man i seng kl. 22 og i vinterhalvåret kl. 21. Tobaksrygning var kun tilladt til bestemte tider, og ingen måtte være i besiddelse af spiritus uden efter særlig tilladelse.
Skulle nogen af fattiggårdens beboere vægre sig ved at udføre det dem af fattigbestyreren anviste arbejde, skulle han udføre det skødesløst eller efterladende eller gøre sig skyldig i uorden eller forstyrrelse af fattiggårdens fred , skulle fattigbestyreren formane ham til at gøre sin pligt, men frugtede sådan en formaning ikke, kunne han anvende de til hans rådighed stående disciplinære midler, såsom nægtelse af udgangstilladelse, af tilladelse til tobaksrygning eller til ekstraforplejning, arbejde i fritiden eller arbejde under afsondring fra de andre beboere. Indespærring måtte kun bringes til anvendelse som nødmiddel, hvor sådant påkrævedes for at forebygge voldsomheder og sikre orden på fattiggården. Men iøvrigt kunne for disciplinære forseelser, begåede af beboerne, af fattigudvalget med samtykke i hvert enkelt tilfælde af politimesteren idøm-

mes straf af hensættelse i fængsel eller til tvangsarbejde, dog ikke udover et tidsrum af 6 måneder. Skulle noget barn vise trods eller genstridighed eller trods gentagen formaning gøre sig skyldig i grove uordener, urenlighed, ulydighed, usandfærdighed el. lign., var fattigbestyreren berettiget til at anvende tvang, derunder også legemelig revselse, dog kun inden for passende grænser.

De voksne skulle opfordres til flittigt at besøge kirken, og de ukonfirmerede børn over 12 år skulle vænnes til kirkegang. Endvidere skulle efter nærmere anvisning af den præst, hvem sjæleforsorgen for fattiggårdens beboere påhvilede: Fattigbestyreren eller hans hustru, hver søn- og helligdag læse en prædiken for de af beboerne, der ønskede sådant.

Beboerne skulle have en god, forsvarlig og sund føde i lighed med almuefolks almindelige levevis i byen, og det kunne også tillades dertil skikkede beboere at sørge for deres egen bespisning.

Hvordan forplejningen har været på fattiggården i Ålsø ved vi ikke meget om, men kostplanen fra fattiggården i Grenaa kender vi, og den lyder som følger:

Ifølge det udstedede bespisningsreglement gaves der daglig 5 måltider, nemlig davre, frokost, middag, midaften og nadver. De to første og de to sidste måltider var ens fra dag til dag og bestod for davrens vedkommende af ½ pund brød med ½ pot varm skummet mælk eller øl efter frit valg og for frokostens af en mellemmad med margarine, medens der til midaften gaves halvanden mellemmad og til nadver byggrynsvandgrød med mælk.

Middagsmaden varierede indenfor en uge og bestod om søndagen af okse- eller kalvekødsuppe med gryn og kartofler eller risengrød med kødefterret og stuvede kartofler. Om mandagen af byggrynsvandgrød med mælk og stegt flæsk eller frikadeller. Om tirsdagen af kålsuppe med gryn, kartofler og kogt flæsk. Om onsdagen af vælling eller grynsuppe med sirup og derefter klipfisk med dyppelse. Om torsdagen af ærtesuppe med kartofler og derpå plukfisk. Om fredagen af byggrynsgrød i mælk og kogt flæsk med stuvede kartofler. Om lørdagen øllebrød og pandekage.

Det var dog ikke livsvarigt at komme på fattiggården, idet enhver, når vedkommende erklærede at kunne ernære sig selv, og der var sandsynlighed derfor, af sognerådet kunne få tilladelse til at fraflytte gården.

Ålsø fattiggård blev nedlagt 1. april 1916 og en epoke var slut. De sidste fattiglemmer blev sendt til Randers. Fattiggården blev frasolgt af kommunen i Ålsø til et konsortium, som senere solgte den igen til gårdmand Niels Petersen, Lyngby.

»Birkehøj« med den dengang eksisterende Ålsø mølle i baggrunden.

Automobilet fortrængte herskabskusken

Af Børge Breitenbauch, Aalborg.

Trykt i Historisk Aarbog fra Randers Amt 1977.

Børge E. Breitenbauch født 1921 i Frederikshavn, vicetoldinspektør i Aalborg. - På grundlag af nogle familiepapirer fortæller artiklens forfatter om sin morfars tilværelse indtil 1906, da denne efter 25 år som førstekusk sluttede sin tjeneste ved hovedgården Meilgaard.

Niels Christian Rasmussen var husmandssøn, født i *Hytten,* Glæsborg sogn. - Kun 3 år gammel mistede han sin far, som i 1862 døde af brystsyge; men et par år senere fik han en stedfader, August Lund. Hans mor, Ane Cathrine, boede til sin død i 1911 i Tranehuse og fandt sit sidste hvilested på den ejendommelige Skippershoved kirkegård ved Meilgaard. Hun var kendt for kyndighed i kopsætning.

I sommeren 1874 fik Niels Rasmussen den lovbefalede skudsmålsbog. Den blev autoriseret af sognepræst P. Dyrhauge i Fjellerup, som attesterede, at Niels var udskrevet af *Hedegaard skole* med karakter for kundskab *mg* og for opførsel *mg* og konfirmeret i sin dåbs pagt.

Den første fæsteaftale indgik han med Mads Jensen, Fjellerup mark, hvor han arbejdede ét år. Ved fratrædelsen til november skiftedag 1874 attesterede husbond i skudsmålsbogen sin gode tilfreds med udført tjeneste.

Et par måneder før denne skiftedag havde Niels sikret sig nyt arbejde, idet hovedgården *Meilgaards* forvalter, Carl Erhardi, havde fæstet ham for et år frem til november 1875 mod en løn af 45 kr., der skulle udbetales med 1/3 for vinteren og 2/3 for sommeren. Arbejdsstedet var hovedgårdens stald.

Af skudsmålsbogen ses, at Niels Rasmussen i aug. 1876 fortsat var i hovedgårdens tjeneste og at han var blevet sikret et fornyet fæstemål indtil november 1877 mod 110 kr. i fast løn *»og 10 kr. til, hvis han tjener til tilfredshed«*. Dette løntillæg kom utvivlsomt til udbetaling, for i august 1877 blev skudsmålsbogen af hovedgårdens nye forvalter, Steenberg, tilført en ny aftale, gældende indtil november 1878, mod 140 kr. i løn.

Hermed slutter skudsmålsbogens fæsteaftaler, men ikke Niels Rasmussens tjeneste ved Meilgaard. Han fortsætter sit arbejde som staldmedhjælper med en kuskestilling som mål.

Der var naturligvis lejlighed til at stifte bekendtskab med andre blandt hovedgårdens personale, og derved indhentede skæben ham en dag i skikkelse af en svensk flicka.

Eleonora Kristina Tropp - kaldet Nora - var af fattig smålandsk landmandsfamilie. Da det var småt med arbejdsudbud i fødebyen Burseryd, besluttede 16-årige Nora og hendes søster at søge arbejde i Jylland. Et skib førte

Ane Cathrine Nielsen Lund - mor til Niels Rasmussen.

dem fra Varberg til færgestedet *Voer* i Randers fjord, hvor de kom i land en april-dag i 1877, og fra 1. maj blev de begge fæstet til tjeneste hos A. Høiriis på Holbækgaard. En opholdsbog som blev autoriseret til Nora af *Rougsø med flere Herreders Politikammer,* fortæller om denne aftale, som udløb til november 1877.

Herefter fulgte et års fæsteaftale med A. Friis, Julianeholm.

I sommeren 1878 lod Nora sig friste af et tilbud fra Meilgaards forvalter, som attesterede en aftale for et år mod 90 kr. i løn. Arbejdsstedet var herskabets køkken.

Kusken i liberi.

Et fornyet fæstemål fulgte, nu som *kokkepige,* gældende frem til november 1880. Det indbragte 100 kr. i løn.

Niels Rasmussen fik en dag i marts 1881 et - ikke uventet - besøg af sognefoged og lægdsmand H. Christophersen, Laen, som overrakte ham et *udskrivningsbevis* til krigstjeneste.

Niels, der målte 67¼ tommer i højde, var udskrevet »på 8 år af linien«. Han var tildelt 2. artilleribataillon og skulle møde den 30. maj samme år på Gl. Artillerikaserne på Christianshavn.

Brylluppet med Nora fandt sted 2 uger før afrejsedagen. Forlovere var hans stedfar og hans farbror, gårdejer Jens Brødbæk, Laen.

Rekrut 196 Rasmussen af Glæsborg fik sine rejseudgifter til hovedstaden godtgjort med 6 kr. 75 øre.

Hans signalement lød: middelhøjde, mørkeblondt hår og blå øjne.

Rekruttiden blev ikke uden afbrydelser, fortæller *afregningsbogen.* Han var syg to gange, først i 4 dage, derpå i 25 dage. For den øvrige tid indtil hjemsendelsesdagen, den 28. september samme år, fik han forplejningspenge. Det blev 91 dage à 3 skilling, i alt 2 rigsdaler 81 skilling, som omregnedes til 5 kr. 68 øre.

Niels Rasmussen var dog ikke klar til hjemrejsen, da rekruttiden sluttede. Inden han drog hjemmefra, havde hans høje foresatte, godsejer, baron Iuel-Brockdorff, bedt ham om at henvende sig i den kongelige stald på Christiansborg, når militærtjenesten var overstået. Her skulle han gennemgå nogle ugers uddannelse, som kunne gøre ham egnet til at overtage stillingen som sit herskabs førstekusk.

Han blev undervist af kgl. kusk C. Biegel, som i et *Kjøre-Brev,* dateret 31. oktober 1881, attesterer, hvori undervisningen havde bestået: kørsel med såvel to som fire heste, at passe heste, rengøring og pudsning af seletøjer samt rengøring og smøring af vogne - patentvogne indbefattet. Og i brevet medgav han Niels Rasmussen det vidnesbyrd, at denne stedse havde fulgt Biegels undervisning »med særdeles Flid og Paapassenhed i enhver Henseende, saaledes at jeg kan give ham min bedste Anbefaling«.

Med dette brev, som havde fået staldetatens chef, overstaldmesterens forevisningspåtegning, kunne Niels Rasmussen trygt rejse hjem til den ventende kuskestilling.

Et husmandssted i Tranehuse var i nogle år - efter Niels Rasmussens erindring indtil 1888 - rammen om kuskefamiliens tilværelse.

Heri skete en forandring, da hovedgården, i godsejer - senere kammerherre - Niels Iuel og frue, havde fået nyt herskab.

Den nye besidder, som havde overtaget hovedgården testamentarisk, lod dels foretage væsentlige bygningsmæssige ændringer ved hovedgården, dels opføre en bolig til førstekusken i hovedgårdens nærhed.

Utvivlsomt har Nora, førstekuskens hustru, glædet sig over forbedrede boligforhold, som dog næppe afgav ovenud god plads til familiens stedse voksende børneflok: en slagbænk måtte tjene som sengeplads for fem børn!

Det var tilladt herskabets børn at lege med kuskefamiliens børn, men i hovedbygningen kom de sidste kun ved særlige lejligheder, eksempelvis til fa-

stelavnsarrangementer. I øvrigt havde kuskebørnene lejlighed til at overvære den årlige ceremoni, når høsten var i hus: Daglejere og andre, som havde hjulpet med høsten, stillede op i hovedgården med deres redskaber og kaldte herskabet frem med råbet: Og nu til kålgården! Hvorefter det obligate traktement af æbleskiver fandt sted. (En skik, som også har været kendt i Vestjylland).
På sin vis herskede der patriarkalske forhold mellem herskab og personale, eksempelvis kaldtes sidstnævnte til andagt med kammerherreinden, når gongongen lød om morgenen. Men tiltaleformerne viste de stærke skel. Førstekusken blev tiltalt med *Du* og *Niels* af sin foresatte, godsejeren, som fik tiltalen *Deres nåde - kammerherren.*
At førstekusken var en særlig betroet funktionær, gav sig også udslag i, at han kunne disponere, når der skulle købes nye Oldenborgere. Det hændte derfor, at han i denne anledning var på rejse, for eksempel til Sverige.
Det daglige rutinearbejde i stald og vognremisse blev af og til krydret med en velkommen - omend måske uventet - opgave: Det hændte, at kammerherreinden fik lyst til at køre en tur i omegnen i sin *egen* vogn og med sine *egne* heste. Den ene af dem hed Musse. Men selv om kammerherreinden holdt tømme og pisk, så var der rigtignok to kuske med - sådan hørte det sig til!

De store - og utvivlsomt særlig travle - dage for staldpersonalet indtraf, når herskabet skulle befordres til festbanket eller jagt med påfølgende middag på en af Djurslands andre herregårde. I sådanne tilfælde kørtes med *firspand,* og både første- og andenkusk var i *liberi.*
Når jernbanen bragte ventende gæster, måtte Niels Rasmussen hente disse i Ryomgaard. Turen dertil, over Stenvad og Nimtofte, kørte han adskillige gange.
Den mest prominente gæst, han på denne måde hentede, var *prins Christian* - den senere konge, Christian X. Begivenheden fandt sted engang i 90'erne, da prinsen var officer i Randers.
Det var vist en noget benovet førstekusk, som efter hjemkomsten stod med med 5 kr. i hånden som drikkepenge fra prinsen!

Den indremissionske vækkelse, som for henved 100 år siden skabte en betydende bevægelse i det folkekirkelige liv ud over landet, vandt også frem på Djursland. - Heri havde præsten Vilh. Beck, som 1866-74 var sognepræst i Ørum-Ginnerup, en vistnok væsentlig andel.

Det var en følge af Vilh. Becks prædikantvirksomhed, at Niels Rasmussen - vistnok omkring 1890 - blev grebet af Indre Missions forkyndelse. Han blev så medrevet af missionens idé om lægfolks medvirken i det forkyndende arbejde, at han omkring 1893 begyndte at holde ugentlige mødeaftener i sit hjem. Blandt deltagerne heri var en del af hovedgårdens personale.

Uden at vide det skabte han gennem 13 års mødevirksomhed grundlag for at kunne foretage et nødvendigt sporskifte i tilværelsen, da han var 46 år gammel.

Kuskeboligen ved Meilgaard, opført antagelig ca. 1888. Niels Rasmussen fik lov til at være medbestemmende om husets rummæssig indretning.

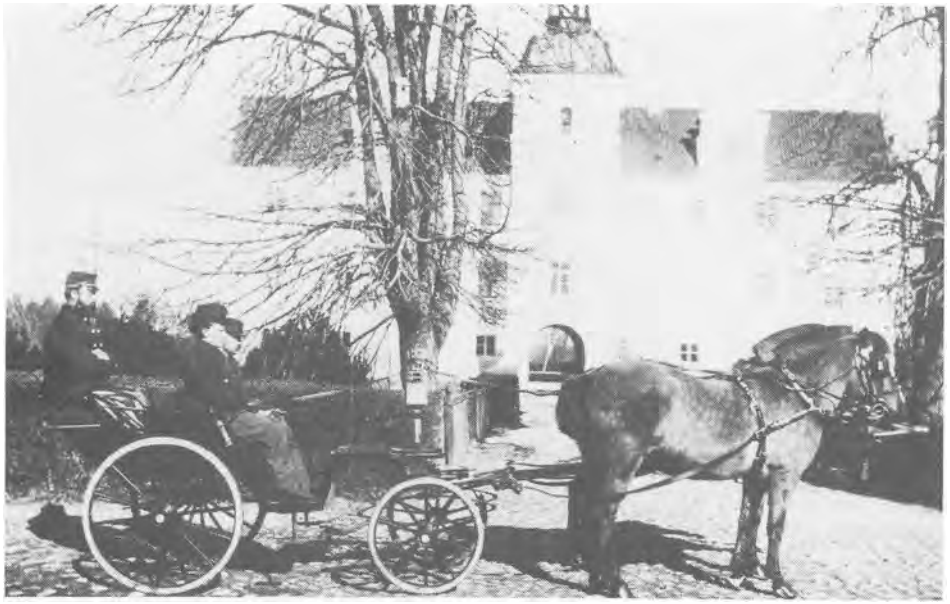

Kammerherreinde Iuel parat til en køretur med hjælper ved sin side. Førstekusken i uniform tager overblik fra bagsædet.

To kuske i liberi - firspand.

Motoriserede hestekræfter i skikkelse af et automobil holdt omkring 1905/06 sit indtog i hovedgården. Anskaffelsen af et sådant befordringsmiddel måtte medføre en reduktion af de levende hestekræfter, ligesom man fremtidig kun skulle beholde én kusk. Da førstekusk Niels Rasmussen ikke turde lære at styre et så avanceret køretøj, måtte det blive ham, der skulle forlade hovedgården. Det var derfor et lykkeligt sammentræf af begivenheder, at han netop på den tid var blevet opfordret til at gå ind i et lønnet hverv som indremissionær.

Hans ansættelse som missionær blev vedtaget på Indre Missions bestyrelsesmøde i november 1905 i Frederikshavn, og en forårsdag i 1906 fandt opbruddet fra Meilgaard sted. Han skulle have Østhimmerland som virkefelt med bopæl i Sdr. Kongerslev.
Familien Rasmussens bevægede afsked med herskabet fandt sted i hovedgårdens riddersal efter at den havde tilbragt den sidste nat i hovedgårdens personalefløj, idet kuskeboligen var rømmet dagen før afskeden og bohavet afsendt med vogn til familiens nye hjem.
Afskeden blev værdigt fulgt op med udlån af en charabanc, som transporterede den ikke ganske lille missionærfamilie til Ryomgaard.
Efter at Niels Rasmussen også havde virket i det nordenfjordske med Aabybro som udgangspunkt, blev Nimtofte fra 1925 hans sidste station. Han døde i 1935.

Grenaas nye bibliotek

Af Erik Lembo

Lidt forhistorie

Grenaa Bibliotek er det ottende ældste købstadbibliotek og havde i 1975 100 års jubilæum. I de første knap 50 år husedes biblioteket i nogle skabe i byens skole, hvor pladsforholdene efterhånden blev helt utilstrækkelige. I 1915 blev byens lokalhistoriker Carl Svenstrup bibliotekar. Han kæmpede ihærdigt for at skaffe biblioteket bedre lokaler, og da han ingen vegne kunne komme med byrådet, brød han til sidst overtvært, lånte nogle penge af sin mor og tilbød selv at bygge et bibliotek. Så gav byrådet sig dog så meget, at det stillede en grund til rådighed på den vej, der nu hedder Kærvej, og lovede gennem et forhøjet tilskud at påtage sig forrentningen og afdragene på lånet.

Huset Svenstrup lod opføre, er den midterste del af bygningen, som den ser ud i dag, og kostede 16.300 kr. Det var i de første år en smuk og god ramme om bibliotekets virksomhed, men ingen og da allermindst Carl Svenstrup kunne forestille sig, at biblioteket skulle forblive her i de næste 57 år. Allerede i 30'erne var det galt med pladsen. Der blev opført en lille tilbygning, og det var så meningen at bygge et helt nyt bibliotek efter 1942, når det sidste afdrag på lånet i huset på Kærvej var betalt. Krigen væltede denne som så mange andre planer. Samtidig steg udlånet under krigen med eksplosiv hast, og rammerne var endnu engang sprængt.

Straks efter krigsafslutningen tog Svenstrup med fornyet energi fat på arbejdet med omsider at skaffe biblioteket bedre pladsforhold. Sammen med bibliotekets bestyrelse udarbejdede han den ene plan efter den anden og fik lavet skitser af nye bygninger på snart sagt alle de tomme grunde, der fandtes i byen. Men hver gang undslog byrådet sig, og alle Svenstrups anstrengelser endte i 1953 med endnu en tilbygning på Kærvej, denne gang dog noget større end udvidelsen i 30'erne. Huset blev forlænget med 11 m og fik hermed et samlet areal på 230 m² i stueetagen.

Året efter blev biblioteket kommunalt. I 80 år havde det været en selvejende institution, der opretholdtes ved private bidrag og et såre beskedent tilskud fra kommunen og i de senere år også fra staten. Men en ny lov bestemte, at alle private folkebiblioteker nu skulle gøres kommunale. Samtidig trak Carl Svenstrup sig tilbage efter at have stået for bibliotekets drift i næsten 40 år, og den første faguddannede bibliotekar, Elisabeth Kjølseth blev ansat.

Indtil 1917 var der kun bibliotek for voksne. Så lykkedes det Svenstrup at få byrådet til at bevilge et lille tilskud på 150 kr. om året, så der kunne oprettes et bibliotek for børn i skolen i Vestergade. Og nogle år senere blev der også lavet et børnebibliotek på Havnevejens skole. Men først efter udvidelsen i 1953 blev der plads i folkebiblioteket på Kærvej til at bygge en børneafdeling. Og derefter kunne de to

Biblioteket set fra vest.

børnebiblioteker i skolerne omdannes og udvides til egentlige skolebiblioteker.
Under den nye overbibliotekars ledelse fortsattes bestræbelserne på at få bygget et helt nyt og tidssvarende bibliotek. Som følge af den rivende udvikling, alle folkebiblioteker gennemgik i 60'erne, blev pladsforholdene i bygningen på Kærvej mere fortvivlende end nogensinde tidligere, og der blev lavet lige så mange planer og tegninger som i Svenstrups tid, men alle anstrengelserne var stadig forgæves. Og biblioteket skulle passere sit 100 års jubilæum i 1975, før gennembruddet kom. (En mere udførlig skildring af bibliotekets historie findes i J. A. Nielsens: *Grenaa Minder,* 1975, side 5-20).

Det gamle bibliotek på Kærvej.

Byrådet beslutter at bygge ved N. P. Josiassensvej

Efter kommunalvalget i 1974 tog det nye kulturudvalg med formanden Chr. Husum som den drivende kraft for alvor fat på at få løst bibliotekets pladsproblemer. Kommunen havde i flere år haft en grund ved N. P. Josiassensvej reserveret til et nyt bibliotek, men nu begyndte man så småt at forberede opførelsen af et nyt rådhus i byens centrum. Og spørgsmålet for kulturudvalget var da, om man skulle forsøge at hægte sig på her med en fløj til biblioteket eller fortsat satse på N. P. Josiassensvej. De to placeringer ville hver have deres fordele. Rent umiddelbart kunne grunden ved N. P. Josiassensvej synes at ligge langt fra bymidten. Men regner man både Baunhøj, havnen og kvarteret omkring Århusvej med, er der faktisk tale om byområdets geografiske midtpunkt. I centrum ville det blive nødvendigt at bygge i to etager, og udvidelsesmulighederne ville blive meget små samtidig med, at parkeringspladser ville blive en mangelvare. Og kun de ældste børn ville have mulighed for på egen hånd at komme på biblioteket, mens beliggenheden ved Josiassensvej kunne give næsten en tredjedel af byens børn en chance for nogenlunde sikkert at færdes til og fra biblioteket uden en voksen ledsager. Endelig kunne biblioteket her blive et naturligt midtpunkt for områdets mange skoler: Søndre skole, Gymnasiet, Handelsskolen og inden få år sandsynligvis også en teknisk skole.
Efter mange overvejelser og efter, at udvalget på en studietur havde besøgt forskellige nyere biblioteksbygninger i Jylland, besluttede man at holde fast ved den oprindelige idé om at bygge på grunden ved N. P. Josiassensvej. Sideløbende med udvalgets overvejelser havde bibliotekets personale i samråd med Bibliotekstilsynet beregnet, hvor stort et moderne bibliotek i en kommune af Grenaas størrelse burde være, og et internt udvalg havde på dette grundlag udarbejdet et forslag til byggeprogram. Heraf fremgik det, at et areal på 1900 m² netto ville være nødvendigt, hvis man skulle skaffe plads til alle de aktiviteter, man i dag forventer at finde på et bibliotek. Kulturudvalget mente, at opførelsen af et hus af denne størrelse ville blive for dyr for kommunen, og forlangte, at der skulle skæres mindst 500 m² fra. Det betød, at man i første omgang måtte undvære en musikafdeling, en studielæsesal med studieceller og andre mindre lokaler, og det betød også, at man måtte opgive en påtænkt fløj med mødelokaler, som så hårdt savnes i byen.
Kulturudvalget forelagde nu det reducerede byggeprogram for byrådet og opnåede i januar 1977 en enstemmig godkendelse af planerne. Samtidig

blev det vedtaget at udskrive en konkurrence blandt 3 lokale arkitektfirmaer om en biblioteksbygning på hjørne-grunden mellem N. P. Josiassensvej og Åboulevarden. I oplægget til konkurrencen blev der bl.a. stillet krav om, at deltagerne skulle anvise, hvordan en udvidelse til den oprindeligt ønskede størrelse senere kunne foretages. Vinder af konkurrencen blev den unge arkitekt Edgar Rønnow Lynnerup, og efter at der var lavet forskellige mindre ændringer i skitseprojektet, blev der udarbejdet et overslag for byggeriet lydende på godt 10 mill. kr.

Byggesagens forløb

I løbet af sommeren 1977 foretog arkitekten sammen med ingeniørfirmaet Per Udsen detail-projekteringen.I november holdtes der licitation, og den 2. januar 1978 kunne byggeriet sættes i gang. Entreprenørerne havde bundet sig til en byggetid på 12 måneder, og trods to strenge vintre blev det kun nødvendigt at forlænge den med et par uger. Endnu mere bemærkelsesværdigt er det måske nu ved byggeregnskabets afslutning at kunne fastslå, at den anslåede pris for byggeriet ikke er blevet overskredet. I januar i år blev inventaret monteret i det nye hus, og samtidig var der hektisk aktivitet på Kærvej med forberedelserne til flytningen.

Biblioteket åbnes

Den 27. januar drejede personalet for sidste gang nøglen om i Carl Svenstrups hus, og efter en veloverstået flytning, der de fleste dage foregik i snevejr, kunne dørene til den nye byg-

Afdelingen for børn. Småbørnshjørnet med teaterhus.

Afdelingen for voksne. Tidsskrifthjørnet med læsepladser.

ning slås op den 19. februar. Efter den tre uger lange pause var lånerne blevet sultne, og de bestormede fra den første dag biblioteket for at kaste sig over herlighederne. Samtidig kom mange nye lånere til, ikke mindst efter at biblioteket en lørdag havde holdt åbent hus og »beværtet« 3000 gæster med åndelig føde i form af visesang og spillemandsmusik. Den 2. april holdtes den officielle indvielse, og så kunne hverdagen begynde. Og den har været yderst travl for personalet, der endnu ikke har fået den udvidelse, som den øgede aktivitet gør nødvendig: allerede nu kan det konstateres, at udlånet på årsbasis vil stige med 60% for børnebøger og 40% for bøger for voksne.

Det nye bibliotek har også vakt stor opmærksomhed udadtil. Alene i det første halve år har der været mange besøg fra biblioteker og kulturudvalg i hele landet. Desuden har Bibliotekstilsynet formidlet besøg af udenlandske gæster fra så fjerne steder som Korea og den afrikanske stat Sierra Leone. En af de ting, de besøgende især studerer, er belysningen i udlånene. For biblioteker har det altid været et problem at skaffe tilstrækkeligt lys både på den øverste og den nederste hylde i reolerne. Husets arkitekt har derfor i samarbejde med belysningsfirmaet Louis Poulsen udviklet et helt nyt armatur, der giver et fint skyggefrit lys, uanset om man stiller reolerne på kryds eller på tværs.

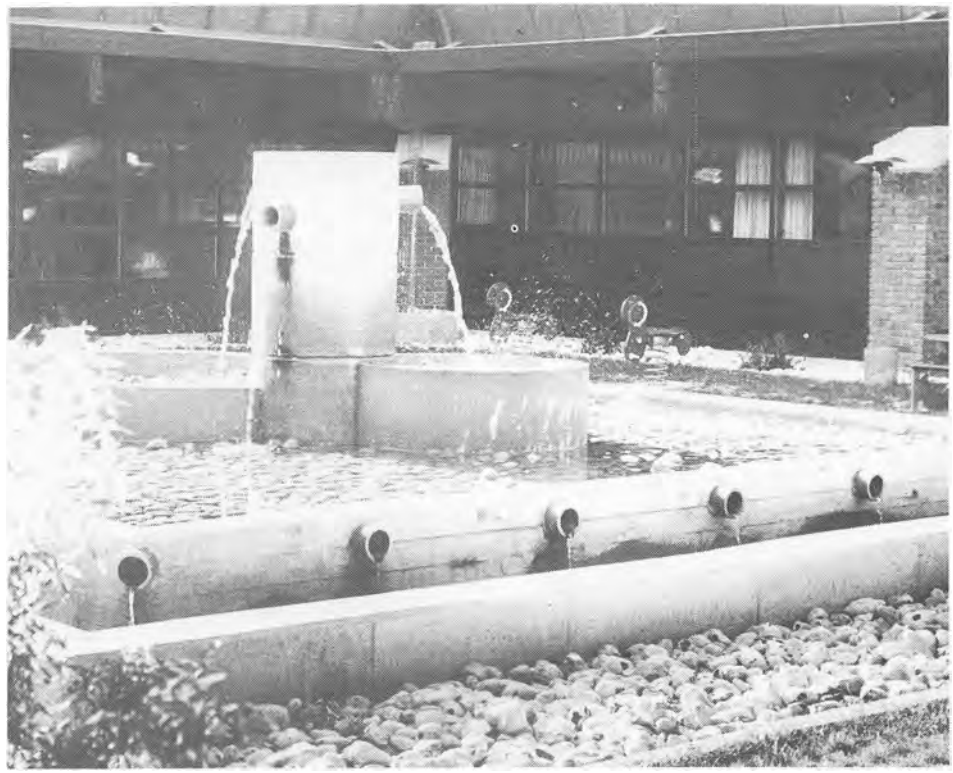

Atriumgården med vandkunst.

Bibliotekets indretning

Og hvad har Grenaas indbyggere så fået for de 10 mill.? - I udstrækning er huset på 1.800 m², hvortil kommer magasiner og sikringsrum på 450 m² i kælderen. Publikumsafdelingerne findes i hovedbygningen, der er opført i fire fløje omkring en stor atriumgård, mens kontorafdelingerne findes i to mindre annekser på hver sin side af hovedindgangen. Man kommer ind i en rummelig forhal, hvor der er plads til at arrangere mindre udstillinger af forskellig art. Her findes også ekspeditionsskranken, der er fælles for børn og voksne, og toiletter for publikum. Den allerede nævnte udformning af huset omkring en gård bevirker, at lånerne fra forhallen naturligt ledes enten til venstre til afdelingen for voksne eller til børnenes afdeling i den højre fløj. Der er ingen døre mellem udlånene. Men da man dels har sørget for en god lydisolering, dels har placeret de mest støjende afdelinger - henholdsvis Ungdomshjørnet i de voksnes fløj og de mindste børns område i børnesiden - nærmest indgangen, er det lykkedes at skabe et nogenlunde roligt sted i den fløj, der findes modsat indgangen. Her er der så anbragt nogle studiepladser for dem, der har brug for at koncentrere sig om læsningen.

Der er ved indretningen anvendt en ny type reoler med endegavle af træ og hylder af stål. Reolerne er opstillet, så de danner større og mindre alkover,

der bryder det store rums karakter af hal. Og der er overalt anbragt småborde og behagelige stole, så man kan slå sig ned, hvor man lyster.
Opstillingen af bøgerne følger i afdelingen for voksne i det store og hele den i alle folkebiblioteker anvendte systematik, men der er dog udskilt enkelte særsamlinger. Først for i det store område med tidsskrifter og aviser er der lavet et hjørne til lokal information. Her findes de kommunale vedtægter og regulativer, dagsordener for byrådsmøder, lokalplaner m.v., og her placeres også forskellige former for information fra amtet og staten. Af andre mindre afdelinger kan nævnes: bøger om håndarbejde og modeblade, bibliotekets samling af bøger med lokalhistorisk indhold, bøger med stor skrift for svagtseende, bøger på bånd for folk, der slet ikke kan se at læse eller på anden måde er handicappede, samt sprogkurser på plade eller bånd.
I børneafdelingen har man helt brudt med systematikken og opstillet faglitteraturen i store emnegrupper, så f.eks. bøger om alle de mange hobbies, børn interesserer sig for, står samlet og ikke skal opledes mange forskellige steder.
I et af annekserne er der et stort lokale, der med tiden skal huse Grenaa Egnsarkiv. Foreløbig står arkivet, der efterhånden er vokset til en anselig størrelse, hos den daglige leder, faktor J. A. Nielsen, Åstrupvej 5. I bibliotekets kælder findes dog allerede den komplette samling af indbundne årgange af alle de aviser, der gennem 130 år er udgivet i Grenaa. Aviserne udlånes ikke, men benyttes flittigt på stedet.

Selv om biblioteket i de første år må undvære en fløj med mødelokaler, er der ved indretningen skabt interimistiske muligheder for, at biblioteket selv kan arrangere møder i form af foredrag, forfatteraftener og filmforevisninger. I et hjørne af børneudlånet er reolerne blevet forsynet med hjul, så de kan skubbes ind til siden og give plads til stolerækker til 80-100 mennesker.

Fremtidsplaner

Som flere gange nævnt er den bygning, der nu ligger på N. P. Josiassensvej, kun første etape af et fuldt udbygget bibliotekskompleks. Og der er under projekteringen taget alle mulige hensyn til den udvidelse, som forhåbentlig kan gennemføres, inden der er gået alt for mange år. Der er lagt planer for, hvor og hvordan udvidelsen skal ske, og der er i de to kontorfløje, hvor en ændret rumopdeling vil blive nødvendig, anvendt lette skillevægge, der uden større besvær kan flyttes eller om nødvendigt helt fjernes.
Arbejdet for opførelsen af et nyt hovedbibliotek har naturligt i de senere år lagt beslag på de fleste kræfter på biblioteket og i kulturudvalget. Men det skal til sidst nævnes, at biblioteksvæsenet jo ikke kun skal tilgodese Grenaa by, men hele kommunen. Det er derfor med glæde, denne artikel kan afsluttes med en konstatering af, at de fire filialer også har fået deres forhold forbedret. Afdelingen på Anholt har i mange år haft et lille, men hyggeligt lokale på skolen. Og de tre filialer på fastlandet, i Lyngby, Trustrup og Ålsø, har alle siden kommunesammenlægningen i 1970 fået gode tidssvarende lokaler. Trustrup-afdelingen blev den sidste i rækken. Den blev så sent som i december 1978 flyttet til store lyse lokaler i den tidligere realskole. Men hermed er alt dog ikke nået. Det næste, der nu skal arbejdes for, må være anskaffelsen af en bogbus, der kan dække de mindre og de helt små samfund i yderdistrikterne, så bibliotekets tilbud, når ud til alle kommunens indbyggere på lige vilkår.

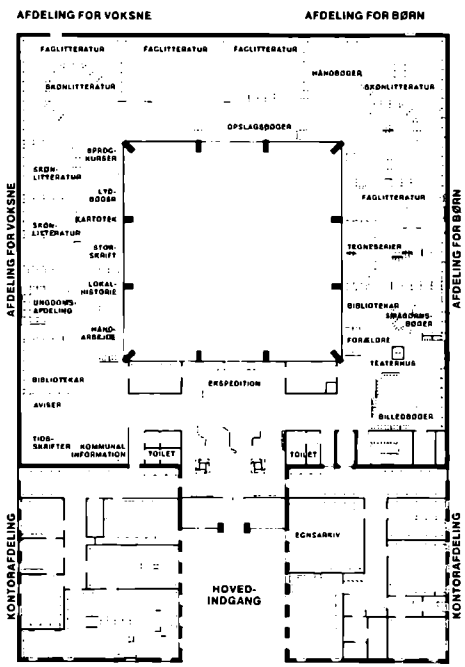

Plan over biblioteket.

Nina og Vilh. Beck

Af Bodil Rasmussen

89-årige fru Agnes Sloth Rasmussen, der bor på Rimsø hvilehjem, har fortalt, at hendes mors forældre boede i Tvedhuse, hvor de havde *et fæste* fra Meilgaard. Døtrene, Dorthea og Stine (henholdsvis Agnes Sloth Rasmussens mor og moster) kom til at tjene hos pastor Becks i Ørum. Dorthea var kun 13 år og kom derover og gik til præst samtidig med, at hun blev barnepige for børnene i præstegården. Stine blev kokkepige og lærte her sin tilkommende mand at kende. Han hed Per og tjente også i præstegården, og her holdt pastor Becks hans og Stines bryllup. - Sådan fortæller Agnes om sin mors slægt. Og hun fortæller, at folk fra hele omegnen ingen ulejlighed skyede for at høre pastor Beck. De stod op længe før dag for at kunne få røgtet og malket og komme til gudstjeneste i Ørum eller Ginnerup. Hendes bedsteforældre fra Tvedhuse gik på deres ben og nåede altid frem i god tid, også når der om sommeren var førstetjeneste kl. otte.

Om det andet hold bedsteforældre, hendes fars forældre, der boede i Homaa, fortæller Agnes sådan: »Om søndagen stræbte de at blive færdige og komme hen til det sted, hvor de kunne blive færget over sundet. Der var tit flere både undervejs til Ginnerup, men sommetider var vinteren så streng, at isen kunne bære. Så holdt de i et tov, *et rev, ja,* når de gik over isen...«

— o —

Ja, sådan har Agnes fortalt. Og ud af det hele kan jeg slutte, at pastor Beck virkelig stod højt, både i hjemmet blandt tjenestefolkene, og på hele egnen. Men hvem var nu denne præst? Herom vil jeg i det følgende komme med en redegørelse, der dog mest skal tage sigte på at fortælle om de 8 år, han var sognepræst i Ørum-Ginnerup.

— o —

Om præsteparret Becks barndom og ungdom skal jeg kort fortælle, at fru Nina Beck var født på et landsted ved Itzehoe. Hendes far var inspektør over de kongelige domæner i Holsten. I en ret tidlig alder omkom han på en jagt ved en vådeskudsulykke. Moderen flyttede derefter med sine tre døtre til Slesvig by, hvor børnene kom til at gå i skole. Undervisningen foregik på tysk, og selvom familien var dansksindet, var tysk dog det daglige sprog i hjemmet. Dette gav engang Vilh. Beck anledning til at sige: »Den eneste tysker, jeg holder af, er Nina«. Senere inddrog han dog også Luther i sin snævre tyske vennekreds. Men den stærkt nationale tid omkring 1864 havde ikke undladt at sætte sine spor, heller ikke i Vilh. Becks sind.

Fru Becks pigenavn var Nina Charlotte von Staffelt, og da hun fyldte 11 år, kom hun i huset hos morfaderen i København, general Rømer, og senere igen til Ubby præstegård ved Kalundborg. Her blev hun konfirmeret hos provst Beck, der var hendes onkel.

Provsteparret havde fire sønner, hvoraf den yngste, Vilhelm, nærede et stærkt ønske om at blive gartner. Herom ville provsten dog ikke høre tale. Vilhelm skulle studere. Men livet igennem bevarede han en glæde for plantning af buske og træer, således anlagde han 1 td. land stor have til præstegården i Ørslev. Livet igennem var det ham også en særlig glæde at holde møder ude i naturen: I skove og på græsskråninger, og hvor det ellers kunne falde for.

— o —

Efter universitetsårene, med den afsluttende teologiske embedseksamen, blev Vilh. Beck lærer på borgerskolen i Kalundborg, hvor han dog kun var ét år. I dette år blev han en velset gæst rundt om i borgernes huse, og her var det, han fik afsky for kortspil og dans, en afsky, der ikke forlod ham siden. »Disse Selskaber bestod ikke i Andet end en Mængde Mad og Drikke og saa Kortspil, Mændene med deres Kort i

den ene Stue, Kvinderne med deres Kort i den anden Stue, og naar man saa ikke kunde spise Mere og havde sat en Del Béter, saa gik man hjem med en fuld Mave og en tom Aand«, fortæller han i sine erindringer.

— o —

Da Vilh. Beck havde virket som lærer i et år, blev faderen syg, og sønnen kom hjem og blev hans kapellan. Først skulle han imidlertid aflægge en prøve i at prædike, og en prøve i at katekisere. - Det er morsomt i hans erindringer at læse om, at den mand, der blev én af Danmarks største prædikanter, klarede sig så dårligt i sin prøveprædiken. Herom fortæller han: »Jeg mødte saa i Trinitatis tomme Kirke. Den Første, jeg mødte, var Klokkeren, som meget overlegen sagde: »Stil Dem dér i Sakristidøren, og saa snart De ser de to Herrer, Censorerene, komme op af Kirkegulvet, saa skynd Dem paa Prædikestolen; thi de ville gjerne have det afgjort i en Fart«. Det var nu hans Maade at læse i Korsdør paa, en ganske hyggelig Indledning. Jeg gjorde, som han sagde, gik paa Prædikestolen, afleverede min Prædiken, tilsyneladende kun for det store Ur ligefor Prædikestolen, og det blev ikke sat i stærkere Bevægelse ved min Prædiken. Midt herunder lukkede en Student Kirkedøren op, saa op til mig, og da han kjendte mig, lo han, nikkede og gik. Ja, det var en hyggelig »Gudstjeneste«, som vore Professorer og Præster burde skamme sig ved at være med til at byde en ung Mand... Da jeg vilde gaa, sagde Professoren: »De maa holde en Prøveprædiken om igjen; De kan med Lethed faa bedste Karakter«, hvorpaa jeg svarede: »Nej Tak, den Komedie opfører man kun én Gang i sit Liv«, og gik«.

— o —

Vilh. Beck blev ordineret i Frue Kirke 1. maj 1856, og herefter var han sin fars kapellan i 10 år. I 1860 giftede han sig med sin kusine Nina, og i 1861 var han sammen med sin ven og kollega, pastor Johs. Clausen, der var kapellan i Stenmagle-Stenlille ved Sorø, med til atomdanne lægmandsforeningen »Forening for den indre Mission«, der var blevet stiftet 1853, til »Kirkelig Forening for den indre Mission i Danmark«.

Da provst Beck i 1865 døde, kom der en ny sognepræst til Ubby. Nina og Vilh. Beck havde da allerede 4 børn, og mens den unge fru Beck og børnene blev hos provstinden, der havde ret til at bo i præstegården »nådensåret ud«, tog Vilh. Beck sammen med Johs. Clausen, der også var blevet arbejdsledig, på en 7 uger lang møderejse i Jylland. Begge havde forinden søgt kald forskellige steder, Johs. Clausen bl.a. i Ryslinge på Fyn, hvor den hidtidige præst, grundtvigianeren Vilh. Birkedal, var blevet afskediget, men sammesteds havde oprettet landets første valgmenighed. Og Vilh. Beck havde bl.a. søgt kald i Ørum-Ginnerup på Djursland. På missionsrejsen, der fandt sted om efteråret, holdt de to unge højtbegavede teologer »forsamlinger« og møder, hvor de kom frem. De gæstede også Lyngby Seminarium, hvor professor Langhoff var forstander. Mellem ham og Vilh. Beck blev der ved denne lejlighed sluttet et varmt venskab, og senere holdt de ofte »forsamlinger« i den store smukke Lyngby kirke. »Langhoff er god at have med, han spiller så godt anden-violin« sagde Vilh. Beck engang.

I Lyngby traf Beck også den højtlærde, men iltre cand. phil. Sigvardus Høyer. Han var søn af den tidligere seminarielærer P. A. Høyer, som senere blev præst. Da Vilh. Beck traf Sigvardus Høyer, havde denne været lærer på Lyngby Seminarium i 12 år, men da dette i 1875 blev nedlagt, trådte han i missionens tjeneste. Han fik bygget missionshuset »Eben-Ezer« i Aarhus, og udfra dette hus virkede han i mange år og foretog bl.a. missionsrejser sammen med den navnkundige lægdmand Anders Stubkjær, Holstebro. Men mens seminariet endnu bestod, var han trofast til, i Vilh. Becks Ørum-tid, at fragte seminarieelever til og fra Ginnerup kirke. Han havde en båd, som han kaldte »Bekkasinen«, og dengang var Kolindsund jo endnu ikke blevet udtørret.

— o —

Når folk, hvor de to unge præster nåede frem, hørte, at Vilh. Beck søgte til Ørum, advarede de ham imod at blive præst dér. Det var et sulteembede, fik han at vide, og det var nogle forfærdelige folk, som boede der. Hans ven rådede ham da til at tage sin ansøgning tilbage, og han fik ham da også til at skrive derom til provst Koch i Gjerrild. På Becks spørgsmål om der var troende mennesker i Ørum-Ginnerup pastorat, skrev provst Koch i sit svarbrev, at det var der, der var en troende skrædder. Men så tilføjede han: »Det er sandt, han er jo død!« Ansøgningen blev alligevel ikke taget tilbage, og det var Vilh. Beck sidenhen glad for. Straks efter hjemkomsten fra Jyllandsrejsen fik begge de unge præster embe-

de: Johs Clausen blev kaldet til præst i Ryslinge, og Vilh. Beck til præst i Ørum-Ginnerup. Herom fortæller Vilh. Beck i sine erindringer:

»Straks efter Hjemkomsten fra Jyllandsrejsen sidst i Oktober kom min Udnævnelse til Præst for Ørum-Ginnerup i Djursland ved Grenaa. Der var 14 Ansøgere om Embedet, og jeg var Nummer 7 i Anciennitet. Det blev mig fortalt, at min Udnævnelse gik saadan til: Min formand i Ørum, Seidelin, var en ringe udstyret Mand som Præst, en god, stilfærdig Mand, men som Intet havde kunnet udrette til Livets vækkelse; han sad i næsten fortvivlede timelige Kaar og blev overset og ringeagtet af den Herremandsvælde, som huserede i disse Sogne. Sogneraadet, som styredes af Herremændene, havde indgivet en Ansøgning til Kulturminister Rosenørn-Teilmann om at faa »en dygtig Mand, men endelig ingen Grundtvigianer«. Der var et Par grundtvigske Degne dér paa Egnen. Men forøvrigt vidste disse Herremænd ikke Mere, hvad Grundtvigianisme var, end Studene i deres Stalde. Det var jo vistnok en Præst, de ønskede, der kunde være en behagelig Selskabsmand ved deres talrige Spillegilder, som huserede den Gang i en voldsom Grad paa de mange større Gaarde som disse Sogne vare fulde af, og det var vistnok en troende Præst, som de vilde være fri for«.

— o —

Ja, det er nok muligt, at det var ønsket om at få en selskabelig præst, der lå i sognerådets henstilling: »Endelig ingen grundtvigianer«. Men det kan også nok være, at de selskabsglade godsejere fik kam til deres hår! Det er rigtigt, som Vilh. Beck nævner det, at der dengang fandtes mange store gårde i Ørum-Ginnerup pastorat. Ejerne af Constantia, Ørbækgaad, Skærvad, Godthaab, Asgaard og Fannerupgaard benævntes som herremænd. Det var før disse gårdes udstykning til de mange statshusmandsbrug. - Det gik dog sådan for flere af disse herremandsfamilier at de blev grebet af Vilh. Becks forkyndelse og sluttede venskaber, der holdt ud over Becks otte præsteår i Ørum-Ginnerup.

— o —

Vilh. Beck var alene, da han fastelavnsmandag 1866 kom til sit nye sogn. Hans hustru, der ventede deres femte barn, var sammen med børnene og sin svigermor blevet i Ubby præstegård, hvor den gamle provstefrue som nævnt havde lov til at blive nådensåret ud. Samme ret havde naturligvis Vilh. Becks forgænger i Ørum, pastor Seidelin. Men præstegården her trængte også meget til at blive gjort i stand, og det ville den nye præst gerne have gjort, før han hentede sin familie hertil.

— o —

Om sin ensomme ankomst til Ørum fortæller Vilh. Beck følgende: »Jeg kom Fastelavns Mandag til Ørum. Ved en By, som hører til Sognet, ved Navn Ramten, kaldte jeg paa en Mand for at spørge om Vej. Han var drukken. Det var den første Hilsen, som mødte mig i dette Sogn, just ikke meget lystelig. Underligt nok blev det i dette Ramten, at Livet brød tidligst og stærkest frem, og vi fejrede altid Fastelavns Mandag dér med en Forsamling af Mennesker, som vare blevne vor Frelsers ædru Venner. Jeg følte mig forfærdeligt ene og ulykkelig i Ørum de første Dage, borte fra Alt, hvad jeg havde kjært, imellem vildfremmede Mennesker med Bevidsthed om, at Døden rugede helt

Nina Beck.

Vilh. Beck.

og fuldt over disse Sogne, i en gammel forfalden, uhyggelig Præstegaard, hvor jeg frøs om Natten, skjønt jeg havde to Overdyner og Varmedunk i Sengen, og frøs om Dagen i en Stue, som umuligt kunde blive varm. Dog min Formand og hans Hustru viste mig stor Omhu og gjorde Alt, hvad der stod i deres Magt, for at jeg skulde have det godt.

Den 18. Februar holdt jeg min Tiltrædelsesprædiken i Ørum Kirke. Kirken var fuld af nysgjerrige Mennesker fra hele Egnen. Provst Koch indsatte mig og talte et godt Ord til mig i Henhold til Dagens Evangelium. Til den gamle Præst talte han ærligt og skjønt om, at hans Arbejde i Ørum vel ikke kunde bestaa Ildprøven, men han selv ville blive frelst som en Brand af Ilden; og skjønt var det at se den gamle Mand tage imod dette med ydmyg Selverkjendelse, medens Taarerne randt ham ned af de furede Kinder.

Saa kom jeg da for første Gang paa denne Prædikestol, som siden skulde blive mig saa kjær. Men til at begynde med var den mig en skrækkelig Pinebænk. Dér stod jeg omgiven af alle disse fremmede, nysgjerrige Blikke, og jeg vidste, at det var ikke Mennesker, som hungrede og tørstede efter et Guds Ord, som jeg plejede at være omgivne af i Ubby, men kun nysgjerrige Mennesker, der stirrede efter en ny Præst. Jeg var saa ulykkelig og syntes, det var umuligt for mig at lukke Munden op. Da forundte Herren mig Noget, som ellers slet ikke ligger for min Natur. I et Nu forsvandt Ørum Kirke for mine Øjne, og jeg stod i Ubby Kirke, rundt om mig saa jeg alle de kjære gamle Venner, alle i Bøn - i Bøn for mig - de havde jo lovet mig paa den Tid at bede for mig. Det Hele var kun et Nu. Straks var jeg igjen i Ørum Kirke, og saa kunde jeg selv bede og prædike med fuld Frimodighed. Og hvilken Naade, hvilken Kraft og Frugt af denne ene Prædiken! Allerede under min Bøn før Prædiken blev en Degn fra et Nabosogn vakt. Og Hovedbestanden af det Liv, som blev dér i Sognet, blev vakt ved denne ene Prædiken.

Da jeg kom ud af Kirken, omringedes jeg af glade, nyvakte Mennesker, og de gamle Præstefolk tog dem med ind i Præstegaarden, for at vi kunde være sammen, og den gamle Præstegaard gjenlød af jublende Sang. Det er den største Naade, jeg har oplevet af mit Arbejde, hvad jeg oplevede den Dag. Paa én Dag var Ørum blevet mig et nyt Hjem«.

— o —

I maj måned hentede Beck sin familie til Ørum præstegård. Dog skulle hans mor vente med at komme, til den grundige ombygning af stuehuset var til ende. Efter den tid kom der nogle gode år for familien. Herom fortæller Vilh. Beck følgende: »Da vi havde faaet indrettet en stor og hyggelig Bolig, blev Ørum Præstegaard et underligt velsignet Sted, hvor de Hellige fra Nær og Fjern gik ind og ud som i deres Hjem. Og min Hustru og jeg have levet der otte lykkelige Aar, omgivne af de Helliges Kjærlighed, medens Livet bestandig derfra udbredte sig videre og videre. I Annexet Ginnerup, som laa paa Bredden af den store Sø Kolindsund, der nu er indtørret og har en stor Kirke, flokkedes Folk om Søndagen fra de omliggende Sogne, navnlig fra Grenaa. Og fra Landet Syd for Sundet kom der hele Flaader af Baade fulde af Mennesker, ikke mindst fra Lyngby Seminarim. Efter Gudstjenesten samledes vi om Sommeren paa Kanten ved Sundet for at tale og synge om det nye Liv, ligesom vi i Ørum samledes i et Krat i den smukke Aadal, som Byen ligger i. Det var en velsignet Tid...«

— o —

Derefter skildrer Vilh. Beck, hvor meget hans hustru kom til at betyde for ham, både i hans arbejde som præst, og som husmoder for præstegårdens store husholdning. Og han nævner et eksempel fra en vinterdag, hvor han kom hjem fra Ørum kirke og var meget forfrossen, »thi vi havde dengang ikke Varme i Kirkerne«. Han havde spurgt kusken, om de skulle køre i vogn eller slæde til Annekset, men denne havde svaret, at det var umuligt begge dele, for der lå 6 alen sne på byens gade. Vilh. Beck havde da taget sine støvler af og sad i slåbrok og tøfler og læste. Da kom hans hustru ind og sagde: »Men hvad sidder du dér efter? Du skal jo til Ginnerup!« Præsten indvendte at det var umuligt at køre. »Så kan du jo ride«, svarede hun, og pastor Beck måtte afsted med Niels kusk som følgesvend. »Og da vi kom til Ginnerup, var der en skjøn Forsamling i Kirken, og jeg takkede Gud for den Hustru, han havde givet mig.

Ogsaa med timeligt Arbejde har hun været mig en saare stor Hjælp. Da jeg kom til Ørum, havde jeg ikke Spor af Sands for Landvæsenet. Som en af »Herrerne i Aandernes Rige« mente jeg som saa mange taabelige Præster, at det var ikke Noget for en Præst at beskjæftige sig med Agerbrug, noget saa uaandeligt. Jeg fik da Forpagter og

det havde jeg i to Aar. Men det kneb jo med Indtægterne, og jeg kunde ikke svare min Formand hans Pension. Med Bevidstheden om, at Herren havde givet mig Ørum Embede, og i fuld Tro paa, at saa maatte ogsaa det timeligt Fornødne være der, gik jeg ud i Marken for at lede efter det, der manglede, og jeg fandt det: et 30 Tdr. Land stort Kjær, som kun gav mig den fornødne Brændsel - dér er det! Jeg gik hjem og skrev til Hans Majestæt Kongen en Ansøgning om at maatte sælge en halv Million Tørv, hvilket jeg ogsaa efter mange Underhandlinger fik Tilladelse til og blev saaledes Egnens største Tørvetriller. Det blev imidlertid ikke derved. Min Forpagter, som var min gode Ven, forlangte hvert Aar Afslag i Afgiften, som han ogsaa fik. Men en Dag sagde jeg Stop og skulde saa selv til at være Landmand. Jeg forstod mig ikke paa at drive et Landvæsen, jeg kunde sidde paa en Hest og kjøre et Par Heste, det var Alt, og min Hustru forstod sig lige saa lidt derpaa. Men saa tog jeg Øjne og Øren med mig hvor jeg færdedes mellem saamange Avlsbrugere, og opdagede, at det var dog langtfra saa svært at lære som Madvigs latinske Grammatik, og den havde jeg dog engang kunnet lære, og efter at have begaaet nogle Dumheder gik det helt godt med Bedriften. Ligesaa godt som med mine Naboers. Og til Ørum Præstegaard hørte der dog en Avling på 130 Tdr. Land. Men her var min Hustru mig atter en god Medhjælp. I to Sommermaaneder mødte hun hver Morgen Kl.5 hos Familien Fabricius paa Constantia, hvor hun lærte Mejerivæsen. Og fra den tid kunde vi rigtig godt komme ud af det. Jeg var glad ved mit Avlsbrug, og min Hustru var glad ved, at det kunde slaa meget bedre til i Husholdningen«.

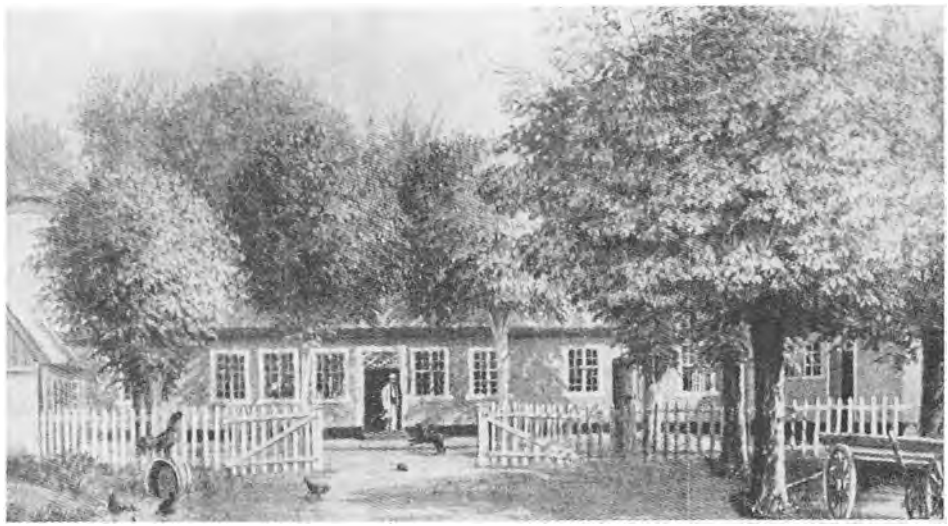

Ørum præstegård i Vilh. Becks tid, malet af hans kusine.

Da Nina og Vilh. Beck kom til Ørum, var de henholdsvis 32 og 37 år, og de havde som nævnt 4 børn. Nr. 5 blev født den første sommer i Ørum, mens præstegården var under ombygning. I Ørum-tiden fik de yderligere 5 børn, hvoraf dog to, Susanna og Immanuel, døde som spæde og blev begravet på Ørum kirkegård. På gravstedet lod Vilh. Beck anbringe en lille marmorplade med indskriften: »Guds Rige hører saadanne til«. I Ørum-tiden hjembragte Vilh. Beck også, fra en møderejse til Frederiksværk-egnen, en lille fireårig dreng, der »havde levet under triste forhold«. Denne lille dreng, som hed Hans, kom familien til at holde meget af, og han blev senere Nina og Vilh. Becks adoptivsøn.

— o —

Fru Nina Beck blev altså i sine første 15 ægteskabsår mor til 11 børn, samt mor til adoptivbarnet Hans. Når dertil kommer hjemmets udstrakte gæstfrihed, forstår man der har været noget at se til. Dog blev der holdt mange tjenestefolk, både karle og piger. Og de gifte folk med tilknytning til præstegården boede i småhuse nær derved. At folkeholdet var stort, får man et indtryk af, når man hører, at da Vilh. Beck blev forflyttet til sit fødesogn, Ørslev ved Slagelse, havde han en hel lille koloni af jyder med sig, med børn og gamle, ialt 22 i tal.

Vilh. Beck er blevet skildret som én af de største prædikanter, vor kirke har fostret. Der var myndighed og stor kraft i hans forkyndelse. - Og hvor han kom hen i Danmarks kirker og missionshuse og bakker og skove, flokkedes store skarer om ham. »Indre Mission er ikke en Retning, men et evangeliserende Arbejde paa Bibelens

og Folkekirkens Grund«, skrev han engang i sin Ørum-tid. Om opførelserne af de over 400 missionshuse, der efterhånden fulgte i kølvandet af den indremissionske vækkelse, sagde han, at de skulle være de daglige værksteder ved siden af kirken. »Hjælpeværksteder til kirken«, føjede han til.

— o —

Der er mange små træk fra Vilh. Becks Ørum-tid, og fra hans mange møderejser rundt om i landet.

Lærer Justesen i Ørum var en god kristen mand, der stod i personlig forbindelse med Grundtvig, og han var ivrig for udbredelsen af de grundtvigske livsanskuelser. I den hensigt havde han engang anmodet den grundtvigske præst, Vilh. Birkedal, Ryslinge, om at komme til Ørum kirke og tale. Men lærer Justesen havde ikke i forvejen nævnt noget herom til pastor Beck, eller fået hans sanktion til, at Birkedal måtte komme. Så dels af den grund, og dels fordi Beck nærede frygt for, at Birkedals forkyndelse skulle blive en hindring for hans eget arbejde i sognet, sendte han ham et brev, hvori han bad ham undlade at komme. »For ikke at skabe Splittelse i ubefæstede Sjæle«, som han skrev. Birkedal blev meget bitter over afslaget, idet han opfattede det som en uvilje mod ham personlig, hvad det ikke var. Men det byggede jo ikke ligefrem bro over de to bevægelser. Mange år senere skrev Beck da også til Birkedal: »Jeg har ofte været bedrøvet over at have svaret Dem, som jeg altid har set op til med Ærbødighed«.

— o —

Vilh. Beck havde sine svagheder og mangler som alle andre. Herom fortæller hans jævnaldrende kollega, pastor Kold, følgende: »Vi var sammen i Græsted for at indvie det nye Missionshus. Indvielsen var sat til et bestemt Klokkeslet om Eftermiddagen, men Gudstjenesten og Altergangen i Kirken trak saa længe ud, at da vi kom over i Præstegaarden for at faa noget at spise, var det allerede over Tiden, og vi kom ikke i Missionshuset før ved Aftenstid. Jeg var nervøs, fordi Folk havde siddet og ventet saa længe, men Pastor Beck nød Maaltidet med den største Ro, og da vi rejste os fra Bordet, skulde han have sig en Pibe Tobak. Da var jeg ved at blive vred paa ham, men det gik snart over, da vi kom til Festen i Missionshuset, og han holdt den dejligste Prædiken«.

— o —

Ja, dette at komme for sent til gudstjenester og møder var en svaghed hos Beck. Når han blev opfordret til at skynde sig, plejede han at komme med et citat fra H. C. Andersens »Fyrtøjet«: »Der bliver ikke noget af det, før vi kommer, som soldaten sagde, da han skulle hænges«. Når der blev »ringet sammen«, var det altid en halv time over den fastsatte tid. Den indremissionske vending »Om Gud vil« faldt i tidsmæssig henseende sjældent sammen med, hvad Vilh. Beck selv ville. Sognets folk vidste dette og indrettede sig derefter, enten ved først at møde den halve time senere, eller ved at tilbringe ventetiden i hyggelig samtale udenfor kirken.

Det var altid det samme, Vilh. Beck prædikede om, om synd og nåde, frelse og fortabelse, tro og vantro, himmel og helvede. Alle hans prædikener var skåret over én læst. Biskop Monrad sagde engang ved et præstekonvent, hvor Beck blev stærkt kritiseret, at pastor Beck var den eneste præst, biskoppen kunne holde ud at høre på i to timer uden at blive træt. Becks prædikener var lange, men folk kedede sig ikke, når han stod på prædikestolen. Som nævnt var der myndighed og stor kraft i hans forkyndelse, og han var en udpræget førerskikkelse, en general med store evner til at kommandere og føre en hær. »Hårene rejste sig på vore hoveder, når Deres far svingede lovens svøbe over al vor synd«, sagde en Ørum-mand, Jens Busk, mange år senere til én af Vilh. Becks sønner. Og han tilføjede: »Men han var en enestående agitator. Hvad ville han ikke have drevet det til som politiker«.

— o —

Når missionsfolk ofte er blevet betegnet som sure og uglade, så er det ikke en lære, de har fra Vilh. Beck, for han havde i høj grad humoristisk sans og kunne være morsom og vittig og hurtig til at replicere. Ligeså kunne det være kosteligt at høre ham efterligne folks fagter og stemmeføring og talemåder. Ved sit hjems fester var der ingen, der tog ordet, før han selv havde talt. Engang det trak lidt længe ud, før han tænkte på at få begyndt, bøjede hans ven, Johs Clausen, sig ind over det festligt dækkede bord og sagde: »Så, Vilhelm, lad nu din skude løbe af stabelen!« Og Vilhelm Becks »skuder« var altid fulde af værdier, og altid var spøg og alvor flettet sammen på fængslende måde. Og var der nervøsitet til stede, når unge teologer, efter at have prædiket i kirken, trådte over tærskelen til præstegården, så gik den snart over, når de fik sig sat ned i dag-

ligstuen eller i præstens værelse og fik piben eller cigaren tændt, og pastor Beck begyndte at fortælle historier, krydrede med spøg og vittigheder. Således sagde han engang, han havde afveget et bestemt princip, havde skiftet standpunkt: »En tilfrossen Beck kan også tø«.

Ved hans møder var det skik at indsamle en pengegave. Denne blev lagt på Vilh. Becks bekendte »grå slag«. Det rejste han med i adskillige år. Når han havde det på, så var han »slagfærdig«, og ved møder under åben himmel bredte han det ud ved talerstolen og indsamlede pengene herpå.

At Vilh. Beck også havde et mildt og kærlighedsfyldt sind, herom vidner følgende lille træk: Engang var han med en god ven på bjergtur, og da de ikke kunne stå fast på den isglatte vej, opfordrede føreren dem til at trække strømper udenpå støvlerne. Vennen efterkom opfordringen, men Vilh. Beck afslog, skønt han havde et par strømper i tasken. Da de to venner kom hjem på hotellet om aftenen, forklarede Vilh. Beck, at hans gamle moder havde strikket de strømper, han havde i tasken, og dem nænnede han ikke at slide op på isen.

— o —

Vilh. Beck erhvervede sig i tidens løb mange fjender. Således er det allerførste litterære arbejde, Jeppe Aakjær får udgivet - bortset fra stof til folkemindesamleren Evald Tang Kristensen - bogen »Missionen og dens høvding«, et hadsk angreb på »et par skumle præster med sur mave, som brødrene Moe eller Vilhelm Beck«.

Men Vilh. Beck fik også mange venner, og her behøver vi blot at tænke på de utallige småkårsfolk, der takket være Indre Mission kom ud af drikkeriets kløer. Også i det daglige fik han mange venner. Sønnen Axel Beck, fortæller sådan: »Thor Pontoppidan, Søn af Godsejer Pontoppidan paa Ørbækgaard, blev som en Storebroder blandt mine søskende. Godsejer Johan de Neergaard paa Fannerupgaard og hans Hustru var ogsaa mine Forældres Venner, og da de flyttede til Sverige, besøgte Fader dem flere Gange og holdt Møder hos dem. Tre andre Familier, der ogsaa blev knyttet til mine Forældre, var Familien Fibiger paa Sjørupgaarden i Nimtofte, Kammerjunker Lytzen paa Asgaard, og Godsejer Carøe paa Skjærvad. Blandt de første Ørum-venner skal særlig nævnes Brødrene Jens og Niels Dohn og deres Søster Grethe. De var mine Forældre inderlig hengivne...«

— o —

Tanken om forflyttelse strejfede af og til Vilh. Beck, og da præsten i hans sjællandske barndomssogn døde, fik han opfordring derfra til at søge embedet. Dette gjorde han, men blev dog vemodig overrasket, da den ene af de tre frøkener Lytzen fra Asgaard, efter gudstjenesten i Ginnerup kirke 6. januar 1874, fortalte ham under tårer, at han var udnævnt til Ørslev.

27. februar holdt han afskedsmøde på Voldby Højskole, hvis forstander, bornholmeren I. L. Vest, der 1867-68 havde været missionær i Ørum, var hans gode ven. 18. marts holdt han afskedsgudstjeneste i Grenaa kirke, og 22. marts i Ørum og Ginnerup kirker. Kort tid efter rejste han alene til Ørslev for dér at gøre forberedelser til sin hustands ankomst. I maj hentede han sin store flok, både hustru, moder, børn og tjenestefolk. Thor Pontoppidan, der under Vilh. Becks fravær havde været fru Beck en daglig hjælper, fulgte også med og blev hos familien i 3 år. Mange gode venner var behjælpelige ved flytningen, blandt disse kaptajn Starck i Grenaa. Han stillede to skibe til rådighed, fra Århus til Kalundborg.

— o —

Dette var en gennemgang af Nina og Vilh. Becks 8 Ørum-år. Mere kunne føjes ind, men jeg vil slutte med at omtale en mindesten, der er rejst i Ørum for Vilh. Beck: I 1937, da pastor Anker Vestergaard var sognepræst i Ørum-Ginnerup, udgav han en lille bog, der var »blevet til udfra Trangen til at samle og bevare Minder fra en for Pastoratet og Omegnen betydningsfuld Tid«. Bogen, som pastor Vestergaard kaldte »Fra en Vaarbruds tid i Ørum-Ginnerup«, solgtes til fordel for en mindesten, der rejstes samme år, altså i 1937.

Stenens indskrift lyder sådan:

Over Kirkedør jeg laa,
mens ud og ind de Slægter gaa.
Nu staar jeg her og minder
om Aandens friske Vaar,
som Sjæle fandt og finder
fra Vækkerens første Aar.
Vilhelm Beck 1866-74

Et postkort med »11 kendte forretninger i Grenaa«

Af J. A. Nielsen.

Fra et dødsbo udenbys har Grenaa Egnsarkiv i 1979 modtaget flere interessante ting, bl.a. et postkort med »11 kendte forretninger i Grenaa«. Kortet er ikke før set i arkivet og er derfor modtaget med særlig interesse. De fleste af de kendte forretninger eksisterer ikke mere; kun et par stykker trives i bedste velgående.

Fr. Hansen & Co., Møbelmagasin

Denne forretning lå i Østergade 18, og det var tre unge snedkere, der havde startet deres egen forretning: Frederik Hansen, Einer Andersen og Einer Schmidt. På fototidspunktet var der to butikker til højre for porten i vognmand Rud. Christensens ejendom (forresten også to til venstre!) Butikken, der ses her, var altså møbelmagasinet, til højre var slagterforretning (og det er der stadig; nu blot »i begge butikker«). Fr. Hansen døde tidligt, Einer Andersen trak sig ud af firmaets ledelse, men arbejdede stadig i firmaet. Einer Schmidt blev eneindehaver, flyttede til sin bolig i Kannikegade - og nu er indehaveren af det gamle firma: Jørgen Schmidt.

Afholds- og Højskolehotellet, Storegade-Aagade

Et centrum for mødeliv for by og egn, der desværre ikke er mere. Rejst ved en imponerende indsats af afholdsfolk og mange andre. Havde det vanskeligt med økonomien m.m., overgik til Missionshotel, sidst til Turisthotel med cafeteria. Nu overgået til kontorbrug m.m. - Isenkramforretningen på hjørnet har været med fra starten og er der stadig: Keller Petersen. Huset til venstre er det, der blev bombeødelagt i 1945 (Axel Meier nu). Afholdshotellet blev indviet 1907.

Laura Jørgensen, Skotøjsforretning, Lillegade 33

Laura Jørgensen mistede tidligt sin mand, der var blikkenslager og ejede Schoubyes købmandsgård på hjørnet af Lillegade og Overstræde. Fru Jørgensen købte en skotøjsforretning i nr. 34 lige overfor og flyttede over i nr. 33 (hvor nu skræddermester Henry Bech). Hun delte den store ejendom op i fire, og dermed forsvandt gårdens præg. Solgte forretningen i 1929 til skomager Anton Jensen. Fru Jørgensen har stadig børnebørn i Grenaa.

Kristian Hansen, Trikotage, Lillegade 22

Kristian Hansen, der var bogholder på Grenaa Dampvæveri, og hans kone, Karen Udsen, købte vævemester, uddeler m.m. Iversens forretning i Lillegade 29 (senere »Demokraten«) og

flyttede over i nr. 22 på hjørnet af Lillegade og Smedestræde. Forretningen hed - »Det uldne Hjørne«. Flyttede senere til Afholdshotellet på Storegade (hvor i mange år Bastiansen). På hjørnet her har en række forretninger haft stade: Ejler Krag startede her. B. Tellefsen, »Contanten«, og Arne Bilde-Olesen i »Herning Trikotage« og flere andre i nyere tid, nu »Lillegade 22«.

Jacobi Jacobsen, Cigarforretning, Østergade 1

Havde fra 1904 forretning i den store købmandsgård på hjørnet af Østergade og Nørregade og havde tillige lotterikollektion. Købte en del af ejendommen og byggede om. Solgte 1934 til L. Larsen. Senere indehavere: P. H. Kaltoft og Søren Friis. I dag er »Mor og Barn« indehaver.

Anna E. Petersen, Tapet og papir, Østergade 3

Fru Petersen var bogholderske på »Grenaa Folketidende« og startede papirforretning her. Brdr. Lassens Konditori havde været her tidligere og havde bageri i kælderen »under butiksvinduet«.
Efter E. H. Nyholm overtog fru Petersens søn, Viktor Fløistrup Petersen den gamle forretning, »Papirhuset« kaldet. Er stadig i familiens eje, nu med navnet »Vamok« og udelukkende med legetøj. Fru Anna E. Petersen handlede ved siden af papirsagerne også med orgler og pianoer.

Chr. M. Jensen, Cykler og Symaskiner, Lillegade 8

Nu købmand N. J. Larsen. - Chr. M. Jensen havde først forretning i Østergade og Torvet 19, men flyttede til Lillegade 8 i 1912. Var tillige autokørelærer og operatør i Biografen på Østergade (se billede i byhistorien!). Døde 1916. Hans enke drev forretningen med bestyrer, men solgte i 1925 til Jens Mogensen. Fru Jensen var en meget lang årrække inkassator for telefonselskabet, i hvis hus forretningen lå.

C. Forsmann, Guldsmed

Ejede og havde forretning i Torvet 8 (Mors og nu Vilhelm Hansens Boghandel). Solgte 1908 og flyttede til Lillegade 6 (hvor f.eks. frk. Helanders Hattesalon tidligere og nu Ole Bents Optik). 1916 købte urmager P. Sørensen guldsmedeforretningen og lagde den sammen med sin forretning. Forsmann flyttede til Haderslev. Fra hans datter, Gerda, har Grenaa Egnsarkiv modtaget en række interessante ting fra det gamle Grenaa, bl.a. postkortet med de elleve forretninger. Gerda Forsmann besøgte ofte barndomsbyen og fulgte nøje med i, hvad der skete med den. Efter hendes død kommer nogle af hendes ting hjem igen...

Jensine Pedersen, Trikotage, Storegade 4

Gadebetegnelsen er forkert. Jensine Pedersen havde forretning hos Vogel i Storegade 2. Det viser et billede, der kom frem ved Vogels jubilæum 1979. Jensine Pedersens mand var skipper og omkom i Nordsøen 1892. Familien boede på Klitvej ved Grenaa Havn, og en søn var afd. auktionsmester Søren Møller Pedersen. Jensine Pedersen startede trikotageforretning og flyttede fra Storegade til Lillegade 21. Hun døde 1956.

Hans Pallesen, Cigarforretning, Aagade 1

Hans Pallesen var som ung medhjælper i faderens vognmandsforretning og avlsbrug i Storegade 63. Var tillige musiker, både i byens orkester og i en koncerttrio bl.a. på sommerrestauration i Fåborg. Her lærte han at rulle cigarer (mod at lære cigarmageren at spille violin!) Pallesen begyndte fabrikation af cigarer i Storegade 46. Han kørte på cykel rundt i omegnen og solgte dem. Åbnede butik i Ågade 1 (det bombeødelagte hus). På billedet skimtes til venstre bogstaverne »nd« m.v. - Dagbladet »Djursland« startede nemlig her ved siden af Pallesen - i 1913. Trykkeriet var i den røde ejendom lidt længere til højre. Pallesen flyttede til Storegade 1, da Emil Holch byggede hjørnet Storegade-Torvet (nu fa. Jøns).

Henrik Bager, Skotøjsforretning, Lillegade 4

Forretningen grundlagt 1871 af faderen. Henrik Bager overtog 1917. Huset er et af de første fleretagers bygninger i Grenaa, opført 1881 lige efter naboen Ehrenreichs. Komplekset er en af byens mange købmandsgårde og er faktisk intakt endnu, bortset fra facaden til Lillegade. Der var port både til Lillegade og Mogensgade. Den til Lillegade er nu Bobers Frisørsalon. Ejendommen tilhører stadig familien Bager. Butikken er nu urmager Willy Nielsens Eftf., Kaj Sørensen.

Kun tre af disse elleve forretninger eksisterer endnu.

Vagtværnet

Kommunalt oprettet korps sat ind, da tyskerne fjernede politistyrken i Grenaa.

Af Rud. Christiansen.

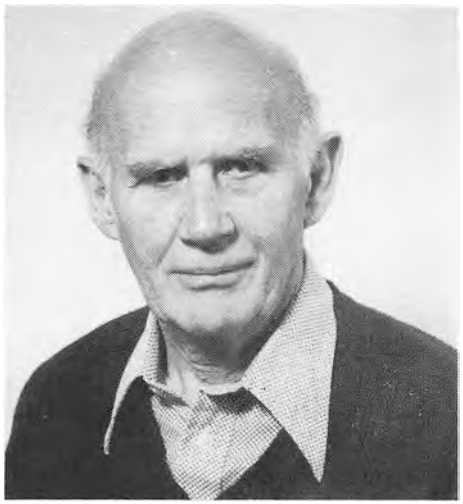

Rudolf Christiansen

Den mere og mere fortættede spænding i det sidste krigsår under 2. verdenskrig 1940-45 betød en stadig hårdere kurs fra et Nazi-Tyskland med en Adolf Hitler med ryggen mod muren. Stigende opstand i besatte områder, også i Danmark, var til alvorlig gene for værnemagten, og i irritation over uroen tog tyskerne en pludselig og overraskende beslutning om at arrestere politiet. Når politiet ikke kunne holde orden, kunne man fjerne det!
Mange danske politifolk blev ført i koncentrationslejre i Tyskland, men en stor part undslap sådanne bestræbelser. De »gik under jorden«, og det betød, at de førte en anonym tilværelse i den civile befolkning, der var flinke til at dække over deres identitet, og en del politikfolk gik ind i det illegale arbejde som frihedskæmpere. Atter andre flygtede med transporter til Sverige.
I Grenaa som andre byer havde man nu intet politi. Tyskerne brød sig en hatfuld om det danske dagliglivs funktioner. Det var udelukkende deres krigsmæssige opgaver der talte. Mangelen på ordenens håndhævere lod sig da også straks spore.
De staldkåde - for nu ikke så ringeagtende at kalde dem for gadedrenge - spillede straks op. Deres eskapader var tyskerne komplet ligeglade med.
Der blev skrig og skrål og slagsmål, navnlig ved værtshuslukketid, og pæne mennesker blev generet, når de færdedes på gaden. Det gjorde man ganske vist mindst muligt disse år, hvor der også ind imellem var udgangsforbud, men en vis trafik vil der altid være, hvor et samfund af forskellige årsager kontakter sig indbyrdes. Udover den pestilens at skulle passere en tysk patrulje, var det nu et ekstra mareridt, hvis unge i lømmelalderen fandt det morsomt at optræde provokerende.
De fremkomne episoder resulterede i højlydte protester og beklagelser, og de endte selvsagt hos kommunen, da der intet politi var at holde sig til.

Modtaget med skepsis.

Daværende borgmester N. S. Pallesen bragte sagen frem i et byrådsmøde, og det resulterede omkring oktober 1944 i Grenaa som andre købstæder i oprettelse af et kommunalt vagtværn. En mand ud af byrådets midte, slagteriarbejder Karl Kjeldsen, påtog sig hvervet som vagtværnets leder, og han rekrutterede i samråd med borgmesteren sine medarbejdere. Fra allerførste færd aftalte man med nogle solide kommunalarbejdere, at de skulle sættes ind.
Denne stab forblev rygraden i dette korps, men i løbet af ganske kort tid blev styrken udvidet med andre, som man anså for fornuftige og håndfaste folk, der også var parate til at medvirke til, at dagliglivets funktioner kunne foregå tåleligt, idet der ikke alene var brug for et sådant beredskab nogle aftentimer, men til afløsning i weekend'er og i dagtimer. Der blev med andre ord indarbejdet en turnus for denne tjeneste. Aflønningen var den normalt gældende for kommunale arbejdere.
Da vagtværnet blev oprettet, var der nok en del skepsis om denne foreteelse, som det altid er tilfældet, når der tages stilling til noget nyt. Kunne disse folk nu også klare denne balanceakt? De skulle holde ro og orden i byen, men man ville sandelig frabede sig, at de skulle optræde som besættelsestroppernes forlængede arm i lighed med Hipo-korps og landsforrædere, som de »grønne beskyttere« også opererede med.
Denne skepsis var hurtigt bortvejret. Vagtværnet viste sig straks at kunne holde balladem agere i ave. Der gik faktisk blot en uges tid, før betænkelighederne var bortvejret.
Karl Kjeldsen var glimrende til at sætte dette i system. Opgaven løstes på panserbasse-maner! Det vil sige, at mandskabet patruljerede i gaderne to og to sammen, og var der brug for flere, kunne der hurtigt rekvireres forstærkning fra rådhuskælderen, hvor der var

»station«. Her indrettedes samlings- eller mødelokaler, ligesom der blev indrettet soverum til mandskab på frivagt. Største beredskab havde man altid om aftenen fra kl. 8 til 1-2 tiden om natten, hvor de fleste kunne gå hjem.

Ikke mange dikkedarer.

Når det nævnes, at vagtværnet agerede i panserbasse-stilen, menes hermed, at man simpelthen optrådte som kommunale politibetjente i ældre tid.

Der var ikke noget med rapportskriveri af den enkelte. Indberetningerne skete mundtligt til vagtchefen. Når mandskabet var på gaden, og en og anden, der var for tung i opfattelsen, tiltrak sig utilbørlig opmærksomhed, var den stående vending: »Se så at komme hjem, inden vi fortryder«! Vor tids betjente skal være anderledes diplomatiske, hvis de ikke omgående bliver hængt ud for unødig voldsom adfærd. Den slags kritik var vagtværnet ikke ude for. Hvor skulle man også gå hen med den? Mandskabet var stærk nok til at tage en og anden vildmand i kraven og lade ham forstå, at nu var det slut med tålmodigheden. Jeg mindes ikke, at der en eneste gang blev slået. Udsigten var tilstrækkeligt overbevisende. Vagtværnsfolkene var iklædt sorte kapper og en tilsvarende kasket som en slags uniformering for at understrege autoriteten eller berettigelsen. De var som våben udstyret med knipler, og lod man lejlighedsvis den rutche ud af ærmet og fastgjort til håndleddet med en læderstrop samtidig med henstillingen om at forføje sig - ja, så var argumentationen tilstrækkelig.

Personer, der havde lagt op til ballade, blev ligefrem samarbejdsvillig og kammeratlige. De, der vil forsøge at optræde som de hårde nitter, er som regel de fejeste, hvis der er mulig udsigt til, at de selv får nogle kløø.

Dette med politistaven er som en parentes i denne beretning. Hvor kommunen havde fået gravet disse solide og fint polerede trækæppe op er en uløst gåde, men det må vel være fra et eller andet gammelt depot. Men det var et livsfarligt våben, ifald man i en kamps hede skulle komme til at ramme et offer i hovedet, og de blev hurtigt gemt væk igen. Mandskabet forsynede sig med »selvejer«-gummiknippel som nok så hensigtsmæssig. Sådant et massivt stykke gummislange med en blyklump puttet ind i den yderste ende kan lamme en arm med et hurtigt rap - men det var ikke nødvendigt. Som sagt var det nok med demonstrationen.

Amatøragtig døgnrapport.

Vagtværnets egentligste opgave kunne altså løses uden besvær, men der var mange andre politiopgaver, som man simpelthen måtte lade ligge til bedre tider. Og det vil sige: Når den ekstraordinære situation var overstået, og politi og retsmaskineri igen kunne fungere på normal vis.

Et område for sig var funktioner hørende under kriminalpolitiet. Der indløb til vagtværnet anmeldelser om mere og mindre grove tyverier og andre kriminelle handlinger. Vagtværnet forsøgte sig også ind imellem med sådanne opklaringsopgaver. Og det var ynkeligt! Mandskabet havde overhovedet ingen forudsætninger for at ordne sådanne ting. Man foretog nogle afhøringer, som naturligvis var alt for amatøragtige og - er jeg bange for - har kunnet virke stødende. Men det blev ved sådanne spilfægterier. Der var jo heller ingen domstole til at bringe tingene helt på det rene og udmåle en straf til misdædere.

Et vist hold i dagens opgaver havde vagtværnet dog i døgnrapporten. Der blev ført en sådan bog, som hver formiddag blev bragt op på borgmesterkontoret til N. S. Pallesens gennemsyn og underskrevet.

Bogen skal efter befrielsen have været anvendt i opklaringsfaser af henlagte synder, hvor det professionelle politi samt advokater og domstole igen kom ind i billedet.

Hvilken effekt rapporterne kan have haft for sådanne senere sager og opgør, har jeg ingen anelse om. Og hos retsmyndighederne fortaber det sig sikkert i tavshedspligtens mørke. Bogen - dette amatørarbejde - er nok senere gemt godt af vejen eller måske tilintetgjort.

Til vagtværnets jævnlige opgaver hørte, at besværlige restaurationsgæster måtte fjernes. Ofte ringede en opbragt vært eller servitrice, at nu måtte vagtværnet se at tage affære, for den og den kunne man ikke styre længere, vedkommende ville heller ikke gå på opfordring.

Ja, så traskede et par vagtværnsmænd til assistance, og ved deres tilsynekomst blev det mange gange den rene idyl. Vedkommende fulderist blev fulgt hjem på beskyttende vis - og det kom der mange betroelser ud af. Politi og taxa-chauffører oplever uden tvivl det samme i serien: »min kone forstår mig ikke«.

Visit i frisørsalon.

En enkelt episode skal med her som en art illustration. Den er tragi-komisk, og det blev en historie, som gik landets presse rundt. En af vagtværnets gamle kendinge fra disse restaurationsopgaver forvildede sig en aftenstund ind i en damefrisørsalon på Lillegade.

Han havde simpelthen baldret en rude i døren, og i hans omtågede tilstand har der nok foresvævet ham noget om, at frisører også bruger visse flydende ingredienser med alkoholindhold. Dog til udvortes brug! Det var ikke så meget hårets pleje, vor ven gik op i, han nåede næppe heller at smage på indholdet af flaskerne, men han sad og studerede etiketterne, da to vagtværnsmænd mødte op hidkaldt af en opskræmt damefrisørinde, der boede ved siden af salonen og havde hørt rudeknuseriet samt set situationen udvikle sig.

De to vagtmænd hankede op i den vildfarne gæst, så gik turen op ad Lillegade. På Torvet ud for kirken sagde den ene vagtmand: »Så skal vi her over«! Hans kollega blev såmænd lige så forbavset som fulderisten. Det var yderst sjældent, at vagtværnet brugte at indsætte nogen i detentionen, og vagtkammeraten, en ældre, rar og tålmodig mand, havde indstillet sig på turen ud ad Østerbro - som vi plejede. Intet andet var aftalt, men han indvilgede stiltiende, og nu kom vor »hjemmelsmand« op på mærkerne. Han blev halvædru og fuldkommen rasende, såsnart han blev klar over, at det trak op til en spjældtur, og han gjorde sig uden held de største anstrengelser for at slippe ud af det håndfaste tag og råbte og skabte sig. »Det er din ide«, råbte han som sandt var til den yngre og mere iltre vagtmand, der var blevet en kende træt af hans udskejelser -den sidst forefaldne en helt ny form -og nu ville prøve en anden metode end netop den at følge den berusede mand hjem til hans bopæl. »Jeg slår dig ihjel, så snart jeg kan komme til det«, bedyrede manden, og han var lige så vred og uregerlig, da optoget indfandt sig i hotel »Gitterly«, hvor arrestforvarer E. Hjort tog imod.

Hjort kunne være en barsk herre, der altid holdt korrekt, men kølig afstand til sit klientel.

- »Nå, er det dig, hold så op med dit forbandede råberi«, bemærkede han til sin kunde samtidig med, at han anbragte ham i cellen. Manden larmede dog forsat op, og det irriterede arrestforvareren voldsomt under hensyn til de andre indsatte.

- »Nu skal han få en forskrækkelse, og det er sikkert også tilstrækkelig«, sagde Hjort til vagtmændene. Han tappede en spand kold vand og gik ind i cellen med den, mens vi stod i døren. »Hvis du ikke øjeblikkelig lukker munden, får du dette her i synet«. Det havde også sin virkning. Manden indså, at spillet var tabt og lagde sig roligt på briksen.

Det hører med til den historie, at den endte som en solstråle. Den noget alkoholskadede mand blev senere daværende politiassistent E. Barretts protege. Barrett gjorde et stort og fortjensfuldt arbejde blandt disse mennesker, og vor ven blev en af dem, der kom ud af sin last. Han mødte en kvinde, åbenbart den rette for ham, og det kan der komme meget godt ud af!

De blev gift, han rettede sig - som det hedder - helt, parret fik eget hus og levede ordentligt og respektabelt sammen. Han gjorde heller aldrig alvor af at iværksætte sine i ophidselse udtalte morderiske trusler. Tværtimod hilste de to kombattander begge respektfuld på hinanden, når de senere mødtes.

At skynde sig langsomt.

Mangt og meget dukker op i erindringen fra disse år i sig selv uhyggelige sidste måneder af besættelsestiden. To unge mænd blev taget med på stationen - og det vil sige rådhuskælderen - da de havde været opsætsige og for rapkæftede. Her blev de så præsenteret for Karl Kjeldsen og forhørt om deres eskapader. Her var de heller ikke tilstrækkeligt forsigtige, og Kjeldsen blev rasende over deres næsvisheder. De fik skældud - en gevaldig gardinprædiken - som jeg ihvertfald ikke mindes at have hørt tilsvarende, og de var ganske kuede og forskrækkede, da de blev jaget hjem med bestemt opfordring til ikke at vise sig i rampelyset med det allerførste.

Der var situationer, hvor vagtværnet skulle »skynde sig langsomt«. Under mange døgns færden i gaderne kunne vi knapt undgå at bemærke cyklister, der færdedes som skygger og lavede ravage. Hvis nogle fra den usynlige hær havde puslet omkring et tysk, militært køretøj på Torvet eller andre centrale steder, var det klogest at holde sig på afstand og se eller vide så lidt så muligt.

Hvis så aktionen udløstes i et brag, og køretøjet blev ødelagt, bestod flere gange en vanskelig opgave i at holde for nysgerrige tililende tilbage. Opskræmte og vrede kunne så en tysk

patrulje fra hotel »Dagmar« straks efter dukke op. En aften, medens to vagtværnsmænd havde nok at gøre med at holde folk tilbage, der kom tilstede ad Østergade, skød tyske soldater vildt efter flygtende ned ad Mogensgade. To andre vagtværnsmænd opholdt sig på samme tid ved Mogensgades udmunding i Nytorv, og de skyndte sig hæsblæsende ned i vagtlokalet og påstod fornærmet, at tyskerne havde skudt efter dem!
Det var ikke sådan, at tyske soldater i det daglige fortrædigede vagtværnsmændene. De vidste naturligvis besked med vores opgaver og kendte os på uniformeringen, og de passede så deres!
Til vagtværnets oplevelser hørte også, at en dansk vognmand indfandt sig med køretøj og familie og forlangte natlogis. Han skulle arbejde i Tirstrup! Det var ikke for familien muligt at komme ind på et hotel. Nu stod den så her, og vi måtte hjælpe! Det var en frækhed og føltes som en provokation. Adskillige slog sig på vognmandserhvervet med tysk arbejde og fin fortjeneste hos deres entreprenører, som så tog sig betalt af den danske statskasse. Manden burde være smidt ud. Men her stod han med familie, og konen var ydermere frugtsommelig. Hvem kan bebrejde os, at vi lod dem overnatte i et kælderrum til næste dag.
Så forsvandt køretøjet med bemanding ud af vort »område«, og hvad blev dedets skæbne, ved jeg ikke. Sådanne vognmandsstalde i og omkring Grenaa var iøvrigt genstand for flere sabotager af frihedskæmpere, fordi forretningerne simpelthent var oprettet for at tjene det, man forstår ved judaspenge. Det var altså en gren af et personage, der gik under betegnelsen værnemagere.

Schalburgtagen

Bombenatten var for vagtværnet som for alle andre, der oplevede den, en grim og uforglemmelig oplevelse. Vagtværnet ventede også denne repressalie, som man gjorde mand og mand imellem.
Da det første drøn lød natten til den 24. februar, var kun et par mand på gaden i Nytorvs imiddelbare nærhed. Man var faktisk ved at tackle af for den arbejdsdag! De to kom straks ind til de øvrige og alle i forvisning om, at dette var Schalburtage og det ikke var gjort med den ene eksplosion.
Efter det tredie drøn blev der så lang ophold, at man nu turde tro på, at bombningen var overstået. Og så var det med at komme ud af starthullerne for at erfare, hvor stor skade, der var forvoldt.
Vagtværnsmændene løb tværs over Nytorv gennem Smedestræde og gennem gartner Chr. Pedersens og købmand Schjøtlers Nielsens smøge mod Storegade, idet drønene tydeligt havde tilkendegivet, at bombningen var sket i midtbyen. Allerede ved passagen af Lillegade fik man et indtryk af eksplosionernes kraft, idet mange ruder her var knuste, især i gadens nordside.
Skaderne i Storegade var rystende, og styrken løb hurtigt i retning mod ejendommen Storegade 7, hvor man kunne se ild blusse op. De yngre vagtmænd var selvsagt hurtigst og forrest, og tankerne var under løbet: er der kvæstede mennesker, måske døde. Omtrent ud for brandstedet mente den forreste vagtmand at få sine bange anelser bekræftet. Der lå det, der lignede et menneske på gaden! Han fór derhen. Og så viste det sig at være en udstillingsfigur, en voksoverkrop med hoved, og figuren var iklædt nydelig strikketrøje fra en trikotageforretning. Manden var så ophidset, at han greb figuren og slyngede den ind i den smadrede butik.
Vagtværnets indsats i redningsarbejdet vil blive nærmere beskrevet i Årbogen 1980, så det er der ingen grund til at repetere her, men det var en drøj tørn for alle.

Vagten slut

Tiden efter bombningen og indtil befrielsen var ligeså enerverende som den hidtidige tjeneste og formede sig stort set som hidtil. Byen slap for flere bombninger, hvilket man ikke i alle købstæder kunne trøste sig med. Vagtværnet slap også for at få nogen af mandskabet skadet, endsige skudt, men det var der tilsvarende korps andre steder, blandt andet i Århus, der var udsat for.
Befrielsesbudskabet, meddelelsen over radioen fra London hin maj-aften om den tyske kapitulation var - en befrielse. Den aften var vagttjenesten ikke stort bevendt! Ingen tog sig af noget som helst. Alle mennesker så at sige var på gaderne for at fejre denne store begivenhed i fælles lykkefølelse, og den var lige så fuld hos vagtværnet i bevidstheden om, at deres gerning var afsluttet.
Men de fleste blev i vagtlokalet hele natten, også dem der faktisk ikke havde tjeneste. Feststemningen kunne holde sig, og ingen var søvnige!
Næste morgen ved 6-tiden den 5. maj kom frihedskæmperne i stort antal

åbenlyst frem med deres rød-hvide-blå armbind på. De pakkede skydevåben ud i bunker rundt i rådhuset, og vagtværnet lod de forstå, at det godt kunne gå hjem. Nu skulle de nok tage sig af det videre fornødne. To fra vagtværnet stillede også grinende i vagtlokalet med frihedskæmper-armbind på. Det var den morgens overraskelse. Vi andre anede intet om, at nogen fra vagtværnet havde været med i en frihedskæmpergruppe.
Vi forlod lettede valpladsen og tog fat på vort normale arbejde påny.

Vagtværnet i Grenaa foreviget på rådhustrappen.
Øverst fra venstre: Rasmus Busse, Charles Worm, Johannes Nielsen, Hagbard Rasmussen. Midterste række: Borgmester N. S. Pallesen, Hans Christensen, Simon Press, Christian Skjødt. Forreste række: Karl Kjeldsen, Rudolf Christiansen, Alfred Lauritzen og Georg Jørgensen.

Fra krigsbarakker i Østrig til herregårdsliv på Djursland ...

Fortalt af Anna Langholm til Ingrid Marie Madsen.

Den nu 76-årige Anna Langholm fortæller om krig, sult og afsavn, slid og sprogvanskeligheder, men også om glæderne i hverdagen gennem et langt liv.

Der var krig, og jeg var femten år. Der var sult og ødelæggelse og elendighed omkring mig, derfor valgte jeg at rejse til Danmark, som blev mit andet fædreland, og hvor jeg aldrig har mærket til fremmedarbejderdiskrimination.

Sådan fortæller Anna Langholm, alt imens hun indrømmer, at det var Amerika, hun drømte om at komme til, men som ikke kunne tage imod hende, da hun søgte om indrejsetilladelse kort efter den første verdenskrig, mens hun opholdt sig på Møn. Jeg havde familie derovre og en onkel, som ville betale min rejse, men det blev aldrig til andet end drømme.

Barndomstiden i Østrig huskes også som en lykkelig tid. Mit hjem lå i nærheden af Wien, og min far var landmand. Der var arbejde nok. Vi børn hjalp med at malke og gøre rent, mens mor og far gik i marken. Jeg havde to søstre og en lillebror, han var kun 3 år, da jeg forlod hjemmet i 1918. Da krigen kom, var jeg 11 år, og snart var der kun ruiner og pløjemarker tilbage. Min far blev dræbt i krigen. Ingen ved, om han ligger i Rusland eller i Italien. Selv måtte jeg sammen med mor og mine søstre tit kravle ned i kælderen på et slot i nærheden. Det var beskyttelsesrum, når vi umuligt kunne blive oppe. Det skete, vi måtte opholde os i disse kældre op til 8 dage uden at få hverken vådt eller tørt. Da næsten alle huse lå i ruiner, boede vi i barakker. Da jeg var 15 år, vejede jeg 30 kg, og det var på det tidspunkt - sommeren 1918 - at jeg lyttede til en agent i barakkerne, der fortalte os, at vi kunne få arbejde i Danmark.

Jeg fik noget at tænke over. Jeg var ikke nogen bangebuks, og sulten kunne drive mig vidt. Der var tæt pigtråd hele vejen rundt om vore barakker, men jeg og min søster kravlede ufortrødent nedenunder, vi gravede os fri med hænderne, så vi kunne løbe ind til byen efter franskbrød og smør. Mor sagde naturligvis, at det var forbudt og farligt, og vi skulle lade være, men jeg sagde til hende, at hun bare skulle give os penge, så skulle vi nok klare resten. Mange af soldaterne var flinke og vendte ryggen til og bemærkede intet om vore små flugtforsøg, men andre skød omkring os og tog os i armen med denne advarsel: Næste gang bliver I skudt. jeg var tit ligeglad, det er man, når man er sulten. Ganske vist spiste vi sammen med soldaterne, men det var altid en rugbrødsskorpe og kartoffelsuppe, hvad min vægt på 30 kg, kan fortælle noget om. Når jeg tænkte på at forlade Østrig, syntes jeg, det var synd for mor, men så trøstede jeg mig med, at hun jo da havde tre andre.

Tre østrigske veninder 1919. Anna Langholm stående til højre.

Naturligvis betød min afrejse gråd og længsel for alle parter, og jeg kom også kun tilbage til barndomsegnen én gang siden, det var før den 2. verdenskrig, da min mand og jeg boede på Katholm. Jeg rejste til Østrig med min veninde, og vi blev hjemme en måned. Denne rejse glemmer jeg aldrig. Det var uhyre svært at tage afsked nok engang. Året efter døde min mor, og mine søstre er også døde. Jeg ved ikke, om min bror lever, jeg har mistet forbindelsen med ham. Jeg har fået breve retur. Jeg ved ikke mere noget om familien derhjemme. Vi talte en østrigsk dialekt, som jeg nok vanskeligt kunne forstå i dag, og de kan jo heller ikke forstå mit sprog.

Naturligvis var min mor ikke glad for at sende mig til Danmark som 15-årig, man måtte heller ikke rejse, før man var 16-år, men jeg rejste sammen med en gammel mand, som var jeg hans egen. Nu var jeg træt af at skulle stå nøgen til parade til lægeundersøgelser i barakkerne hver dag, nu ville jeg væk. Først var det de russiske soldater der huserede, senere - efter 1917 - blev det de amerikanske og italienske soldater. Nu kunne det være nok. Min rejseledsager og jeg blev først transporteret med de velkendte kreaturvogne, senere, da vi kom til fredeligt område, kom vi over i togkupé og kom således til Danzig, hvorfra vi kom videre til Møn, hvor jeg fik arbejde på herregården Nordfeld, der ligger ved Stege. Der var naturligvis mange sprogvanskeligheder, da jeg kom til Danmark, men jeg var ung og lærte hurtigt at begå mig. Jeg lærte mig endog polsk i Danmark, da jeg flere gange arbejdede sammen med polakker. De største sprogvanskeligheder opstod, når jeg skulle til købmand. Min rejseledsager klarede sig meget bedre end jeg, for han fandt selv varerne bag disken.

Sidste år bragte vi ovenstående billede, der skulle være staldpersonalet på Katholm ca. 1920. Anna Langholm kan oplyse, at billedet er fra ca. 1930, og hun ses stående som nr. 2 fra venstre. Manden bagved er Jacob Jensen, og yderst til højre fodermester Marx. De øvrige damer oplyses at være polakker.

Køkkenpiger på Mejlgård ca. 1920. Det er Anna Langholm til venstre. Pigen længst til højre er polak.

Jeg havde en veninde på Mejlgård på Djursland (hun bor også i Grenaa i dag), hun skrev til mig, om jeg kunne tænke mig at komme til Mejlgård, så var der arbejde til mig. Det kunne jeg, på den måde havnede jeg her, fortæller Anna Langholm.

På Mejlgård arbejdede jeg i køkkenet, der var mange karle og piger og daglejere, men der var også 12 elever. Det fremmede sprog summede i hovedet på mig, det var ike altid lige spændende. Ialt arbejdede jeg på Mejlgård i over 7 år, i en lille periode var jeg på Krabbesholm og på Boller, men så vendte jeg tilbage til Mejlgård. Det var også dér, jeg traf min mand, Søren Langholm. Som gifte folk kom vi nu til Katholm, hvor vi blev i 22 år.

Herregårdsliv bør nok her sættes i anførelsestegn, i det mindste, hvis man forbinder driverliv med ordet. Det blev ikke en drivertilværelse for Anna og Søren Langholm - tværtimod. De skulle tidligt op, Anna skulle malke 50 køer på en dag. Hun kunne klare 20 på 1½ time. Hun snakkede ikke tiden væk. Bagefter skulle hun rede karlekammersenge, der var tit 30.

Billederne fra den tid viser en ung og glad pige med smil og skæmt i øjnene.

Anna Langholm forstod at tage del i de daglige glæder i rigt mål.
Hun fortæller også om høstgilderne på herregårdene. På Katholm sørgede inspektøren for, der ikke blev holdt for mange gilder, men høstgilder det var der dog hvert år. Så blev loen pyntet med korn, roer og blomster. Man tog godt for sig af de våde varer og middagsmaden, der som regel var kartofler og flæskesteg - også til tider grød. Marken var mejet, og høet var høstet, nu skulle gårdsfolkene fejre det. Søren spillede tit til dansen. Helt fornemme stemningen fra et sådant høstgilde, kan vi vel næppe, men måske kan vi ane lidt af atmosfæren derude i loen. Det er ikke gilderne, Anna Langholm erindrer bedst, dem har jeg ikke interesseret mig så meget for, siger hun.
Da den 2. verdenskrig kom i 1940, levede Anna Langholm en nogenlunde beskyttet tilværelse på Katholm. Men

Friske piger på Mejlgård 1920. Anna Langholm til venstre.

selv i denne situation - det gælder jo ikke altid om at hytte sit eget skind - kunne hun længes efter at være sammen med dem derhjemme.
Adskillelsen har været svær gennem årene, det lægger hun ikke skjul på.
Det gør et dybt indtryk på Anna Langholm, når hun ser lidende og sultne mennesker på TV-skærmen, hun har en reel baggrund for at forstå disse mennesker. Det gør også et stærkt indtryk på hende, når talen er om fremmedarbejderdiskrimination, noget hun ikke selv har været ude for, men, siger hun, mange steder bliver de sendt hjem igen, det har Anna Langholm vanskeligt ved at forstå, men hun har nok også en langt større forståelse for disse store fremmedarbejderproblemer, end flertallet af den danske befolkning.
På spørgsmålet om, hvorvidt det var sliddet værd at arbejde for andre gennem et langt liv, svarer Anna Langholm, at det tænkte hun da aldrig på. Hun har bestemt samlet på de lyse timer, og ikke talt de mørke. En dag købte hun og Søren hus i Hammelev, og i dag bor de i et hyggeligt hjem i Fuglevænget. På skrivebordet står hendes søskende hjemme fra Østrig i smukke folkedragter - det eneste, der synligt minder om fortiden.

En del af medarbejderstaben på Katholm 1944. - Bemærk de unge piger, der er iført den tids »tjenestedragt«. Det fremgår tydeligt af billedet, at trækkraften var heste. Katholm havde naturligvis allerede før den 2. verdenskrig traktorer, men 1944 var sidste krigsår, hvor brændstof ikke var til at opdrive. Om personernes navne kan kun oplyses, at manden med den lille pige til højre er forpagter Høyer, der havde overtaget forpagtningen efter Horn. Manden på hesten, nr. 7 f. v., er Søren Langholm.

Grindstedværket

Af J. H. Weaver.

I dag er Grindstedværket en dansk ejet virksomhed, der sælger sine produkter - hovedsagelig vitaminer og emulgeringsmidler (modificerede fedtstoffer) til over 100 lande verden over. Eksporten udgør over 95% af omsætningen, hvilket betyder at Grindstedværket har en årlig valuta-indtjening på 200 mio. kr.

Men da Grindstedværket blev grundlagt for mere end 50 år siden, var udsigterne mere beskedne.

De første »spæde« skridt!

Under 1. verdenskrig byggede Svovlsyrefabrikken (Superfos) en fabrik i Grindsted med navnet »Hios A/S«, der fremstillede trækul og trækulstjære. Fabrikken blev allerede dengang kaldt »Grindstedværket« eller mere populært på jysk »æ benzol«. Ved krigens afslutning lå fabrikken hen i nogle år, indtil den i 1924 blev købt af to unge kemiingeniører Chr. Lundsgård og K. T. Herbst, der med købet grundlagde »Grindstedværket I/S«.

Man startede med produktion af mellemprodukter til farve- og lakindustrien. På grund af handelsrestriktioner blev produktionen imidlertid urentabel og interessentskabet blev likvideret.

Chr. Lundsgård fortsatte dog senere alene, men økonomien var meget stram. Lundsgårds »kongstanke« var at producere komplicerede organiske stoffer, der bl. a. kunne anvendes i lægemidler og medicin. Det lykkedes at få fodfæste på dette marked, og allerede i 1934 stiftedes et salgsselskab »Syntetic A/S«, der skulle varetage såvel salgsinteresser som patentinteresser indenfor medicinalvarerne.

Lundsgård var en alsidig og initiativrig mand, der udover fabrikken også dyrkede gartneri og leverede bl. a. jordbær til iscremeproduktionen. Måske var det denne interesse for syltning og saftproduktion, der førte Lundsgård ind på produktion af emulgeringsmidler (modificerede fedtstoffer) og aromastoffer - i første omgang til anvendelse i margarine - men senere også til iscremeindustrien og andre fødevarefabrikker.

Chr. Lundsgård døde af lungebetændelse i 1938, og med ham udløb den egentlige »barndom« for Grindstedværket. Det er dog bemærkelsesværdigt, at man allerede inden Lundsgårds død tydeligt kunne se konturerne af de 2 produkt-områder, der senere skulle være basis for en af Danmarks store virksomheder - nemlig fremstilling af råstoffer til medicinalvarer og næringsmidler.

Fra I/S til A/S.

Grindstedværket blev efter Chr. Lundsgårds død drevet af hans broder i nogle år, det blev imidlertid hurtigt klart, at ekspansionsmulighederne krævede yderligere kapitaltilførsel, og virksomheden blev derfor i 1939 omdannet til A/S med Dansk Gærings Industri (d.v.s. dengang Spritfabrikkerne), som hovedaktionær. Hele aktiekapitalen er senere overtaget af A/S Danisco - et danskejet børsnoteret aktieselskab.

Grindstedværket som det så ud i 1924. Chr. Lundsgård boede i villaen, der iøvrigt også blev benyttet som laboratorium.

Umiddelbart før 2. verdenskrig beskæftigede virksomheden 61 medarbejdere, som det lykkedes at fastholde gennem krigsårene, hvor hovedprodukterne blev suppleret med forskellige erstatningsprodukter.

Hurtig ekspansion.
Efter krigens slutning tog udviklingen for alvor fart. Begge produktområder - der nu blev organiseret som egentlige afdelinger - ekspanderede voldsomt og eksporten indtog en betydelig rolle i afsætningen. På dette tidspunkt lå Grindsted trafikalt ret isoleret, og specielt var den lange afstand til en lufthavn - et problem for salgsfolkene. Dette i kombination med et stigende behov for højtuddannede kemikere foranledigede oprettelse af laboratorier og kontorer i Århus/Viby i 1947 og 1951. Viby-laboratorierne blev senere flyttet til en ny bygning i Brabrand, hvor såvel laboratorier som kontorer for hele firmaet i dag befinder sig.
I efterkrigsårene blev endvidere oprettet datterselskaber i Tyskland, England, Frankrig, Brasilien og USA. Flere af disse har i dag egen produktion, hvoraf USA-selskabet i Kansas City vil være den største efter et nyt fabriksanlæg er færdigbygget primo 1980.

To fabrikker.
Grindstedværket oprettede allerede i 60'erne en spildevandsafdeling i Grindsted, der skulle sikre en forsvarlig rensning af de forskellige produktioners spildevand. Dette var mange år inden, den egentlige miljøbeskyttelse blev sat i system herhjemme, men man var allerede på dette tidspunkt klar over, at en fortsat ekspansion ville gøre

Fabrikken set i 1934.
Det ses tydeligt, at der var tale om en »blandet landhandel« med gartneri i forgrunden og fabrikken i lokalerne bagved.

Vindkraft var allerede på den tid »moderne«. Vindmøllen i midten af billedet leverede en del af energien til fabrikken.

situationen i Varde å-system uholdbar, hvis man ikke foretog en effektiv rensning. Samtidig blev det klart, at åsystemet ikke ville kunne modtage de mængder saltvand, som en fortsat udbygning ville medføre. Man besluttede sig derfor til at købe et areal nær ved kysten. Valget faldt på Grenaa, dels fordi de disponible arealer lå tæt ved kysten, og dels fordi Kattegat er så stor en »recipient«, at den saltbelastning en kemisk fabrik ville give, absolut ikke ville medføre gener for den naturlige flora og fauna.

Udbygning i Grenaa.
Grindstedværket havde i lang tid forsket i enzymer og var i slutningen af 60'erne teknisk i stand til at fremstille et antal enzymer til anvendelse i såvel fødevareindustrien som i vaskemidler. Sammen med en anden stor dansk virksomhed, Novo, var Grindstedværket blandt pionererne indenfor enzymer til vaskepulver. Tilsætning af enzymer til vaskepulver havde vist sig at forbedre vaskepulverets effektivitet ganske betydeligt og Grindstedværket besluttede at bygge en enzymfabrik på arealerne i Grenaa. Samtidig med at fabrikken var bygget og indkørt, blev der i USA sat et spørgsmålstegn ved enzymernes egentlige effekt og bl.a. på basis af Ralph Naders kampagne blev enzymer i vaskepulver forbudt.
Den totale afsætning af vaskepulverenzymer i USA faldt på 14 dage fra et 3-cifret millionbeløb til nogle få millioner, et tilsvarende dyk fandt naturligvis sted i enzymprisen, og Grindsted-

værkets bestyrelse og direktion måtte med dyb beklagelse skride til lukning af Grenaa-enzymfabrikken. Beslutningen var så meget mere beklagelig, da det senere viste sig, at hetzen mod vaskemiddelenzymerne var uberettiget, men da var muligheden for at gå i gang igen forpasset. I stedet valgte man i 1974 at udnytte en del af produktionsanlægget til basis for en stor vitaminfabrik. Man var allerede i 1954 gået ind i produktion af C-vitamin og i hurtig rækkefølge derefter B_1, B_6 og B_2-vitamin.

De eksisterende fabrikker i Grindsted var for små og trængte til fornyelse, men den ønskede udvidelse ville betyde en for stor saltbelastning i Varde å-systemet, valget faldt således helt naturligt på arealerne i Grenaa.

Beslutningen om at gå i gang med vitamin C og B_2 i Grenaa blev som nævnt taget i 1974, og der blev tale om en af de største enkeltinvesteringer i kemiske fabrikker i Danmark. Hele anlægget skulle koste over 200 mio. kr. C-vitaminfabrikken blev startet op i 1977 og i januar 1979 blev det første vitamin B_2 produceret i Grenaa. Fabrikkerne blev den første produktion i Danmark, der blev godkendt efter den nye miljøbeskyttelseslov, og der blev bl.a. indrettet et biologisk renseanlæg for spildevand med en kapacitet svarende til en by med 70.000 indbyggere. Der blev endvidere foretaget en række investeringer for at spare energi og kedelcentralen blev forsynet med egen elgenerator, der dækker ca. 60% af fabrikkens elektricitetsbehov.

Fabrikkerne er vidtgående automatiserede og styres fra 2 kontrolrum, hvor et meget avanceret programmérbart

Fabrikken i Grindsted, som den ser ud i dag.
Fabrikken ligger stadig på de samme arealer som fra starten.

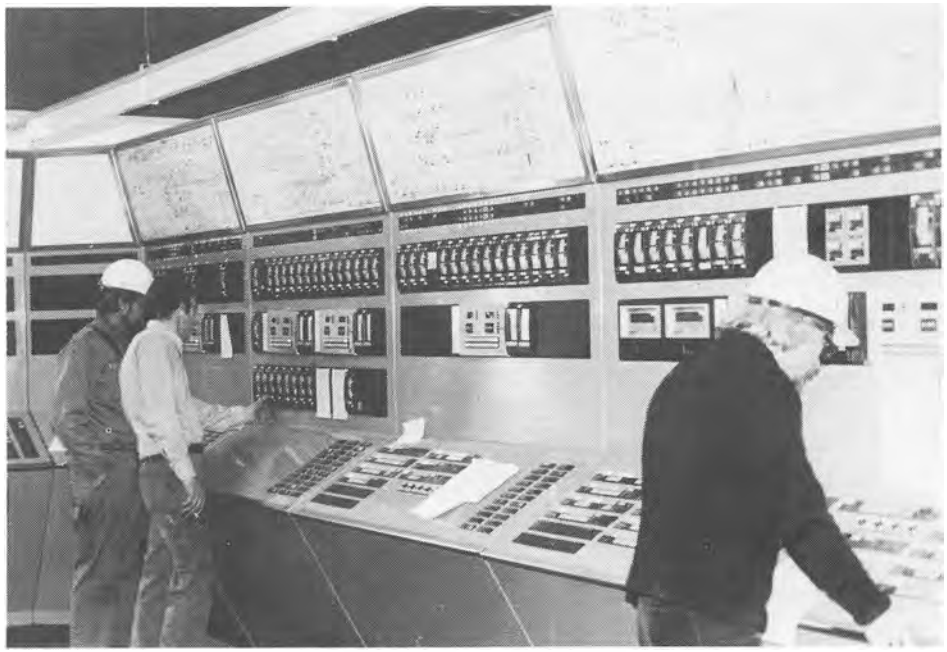

Kontrolrummet i vitamin C-fabrikken. Herfra kan operatører køre hele produktionen. En stor del af de automatiske styringer er leveret af danske firmaer.

processtyringsudstyr muliggør overvågning af samtlige afsnit i fabrikationen. En centralt placeret computer registrerer alle de målinger, der foretages via kontrolrumsautomatikken.
Selve driften af de 2 fabrikker foretages i 5 skift af totalt 110 medarbejdere medens 100 ingeniører, maskinmestre, håndværkere og kontorfolk sikrer en forsvarlig opbakning af driftspersonalet.

Grindstedværket og Grenaa.
Som en relativ »ny» virksomhed her i byen vil der altid være en vis tilbageholdenhed overfor, hvad der nu sker indenfor »hegnet«, især da vitaminfremstilling består af komplicerede kemiske processer. Grindstedværket har gennem det sidste år forsøgt at »afmystificere« vor virksomhed gennem »Åbent hus«, hvor byens borgere ved selvsyn kan se, hvad vi laver. Vi har endvidere et meget tæt samarbejde med kommunens og amtets teknikere vedrørende miljøbeskyttelse, og vort eget brandvæsen holder øvelse hver 14. dag - ofte i samarbejde med byens brandkorps.
Også byens og omegnens skoler besøger vor fabrik for at se, hvorledes en moderne fabrik fungerer.

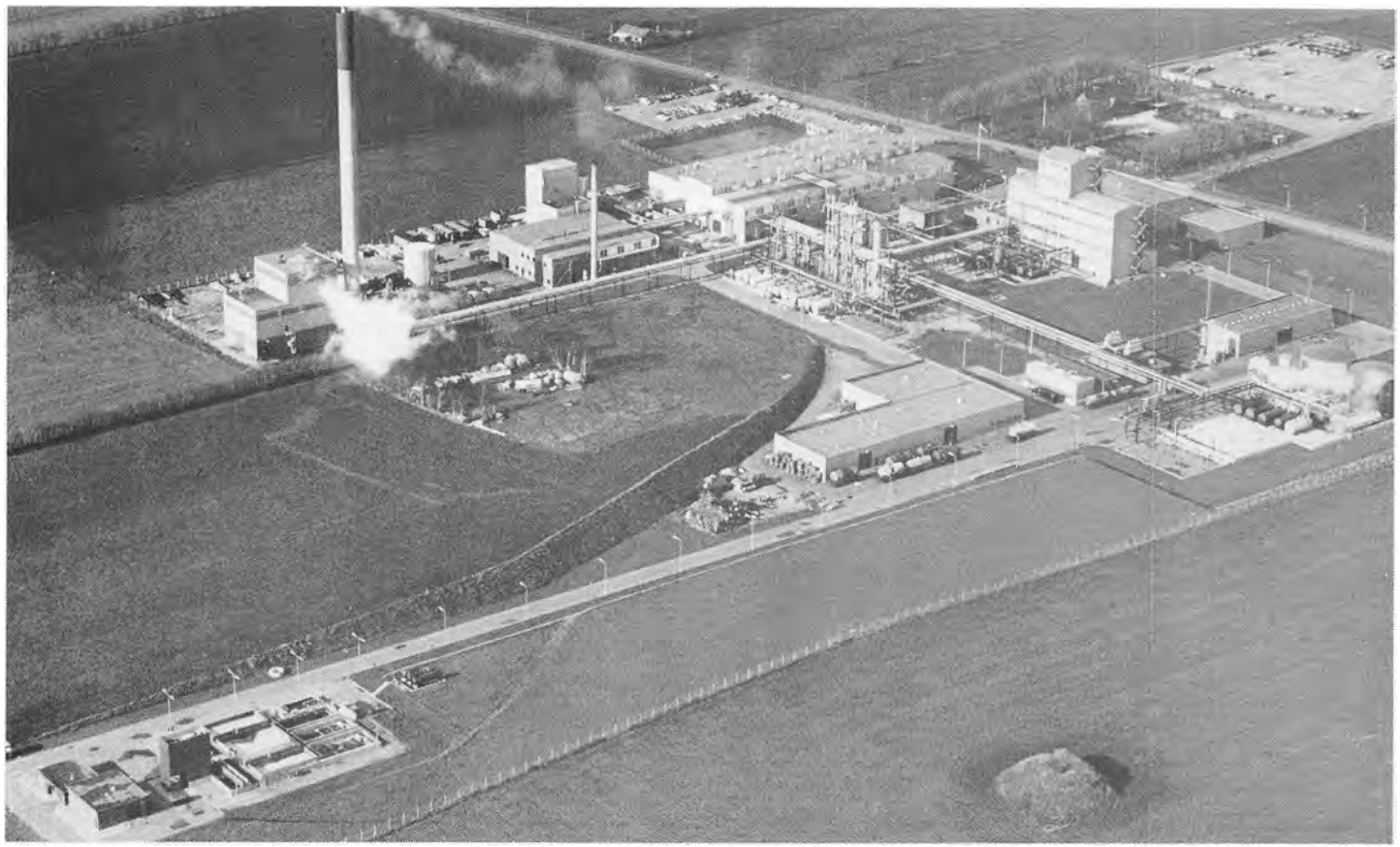

Grenaa-fabrikken i fugleperspektiv. Nederst til venstre ses rensningsanlægget, der har en rensningskapacitet svarende til en by på 70.000 indbyggerere. Fra toppen af hovedfabrikken - den høje bygning til højre på området - har man en fantastisk udsigt over hele Grenaa by samt havn og strand, idet øverste dæk ligger i 30 m's højde.

Træk af en skolebygnings historie

- og lidt om dens giver.

Af Hans Mogensen, Rimsø.

Når man østfra kommer ind i Rimsø by, ser man der, hvor vejen svinger mod syd, en gulstensbygning, som tidligere husede Rimsø forskole.

Da der til denne skoles oprettelse knytter sig særlige omstændigheder, skal der her fremføres nogle træk af denne skolebygnings tilblivelseshistorie.

I året 1885 skænkede sognepræst Th. L. Hammer, Karlby-Voldby, tidligere Rimsø-Kastbjerg, ved et legat en byggegrund i Rimsø samt en kapital på 1200 kr. til Rimsø-Kastbjerg kommune. Renterne af kapitalen skulle lægges til kapitalen, til der for den kunne bygges en asylskole eller pogeskole.

13 år senere synes sindene hos beboerne i Rimsø-Kastbjerg at have været stærkt optaget af skolespørgsmål. På et sognerådsmøde den 2. september behandledes et andragende fra en del beboere i Rimsø sogn om oprettelse af en, som man den gang kaldte det, pogeskole i Rimsø. Tilstedeværelsen af pastor Hammers byggegrund og legatkapital har formentlig forstærket ønsket om at få oprettet en forskole i Rimsø. Sognerådet vedtog, at man ville imødekomme beboernes ønske på betingelse af, at beboerne i Rimsø og Emmelev privat ville udrede en trediedel af lærerindens løn og af de årlige vedligeholdelsesudgifter samt udrede det fornødne brændsel.

Alle vil vel nu have vanskeligt ved at forstå, at sognerådet kunne opstille sådanne betingelser i forbindelse med oprettelsen af en forskole. Forklaringen finder man nok i det forhold, at beboerne i Skindbjerg et par måneder i forvejen havde fået bevilget tilskud til en privatskole der på samme betingelser. Desuden var det jo ved oprettelsen af forskolen i Rimsø kun den ene halvdel af kommunen, der fik skolevæsenet udvidet ved en forskole. Men også dengang har det nok knebet at forstå, at beboerne privat skulle skaffe en del af midlerne til en offentlig skoles oprettelse og drift, thi en måned senere forelå der for sognerådet et andragende fra beboerne i Kastbjerg, Selkær, Rimsø og Emmelev om oprettelse af pogeskoler i begge sogne. Sagen udsattes til et senere møde, hvor det vedtoges at bygge i Rimsø i sommeren 1899 og i Kastbjerg 1900. Sidstnævnte sted blev det dog først i 1906, men i Rimsø blev, som vedtaget, forskolen opført i sommmeren 1899, og den 31. oktober var der indstilling til lærerindeembedet. Som nr. 1 indstilledes frk. Jenny Lund, der som den første af de lærerinder, som kom til at virke her, blev ansat med en begyndelsesløn på 440 kr. og skolepenge samt husly og brændsel.

Da det viste sig, at man havde bygget temmeligt småt, måtte man i 1910 ved en tilbygning forlænge bygningen med 5 alen.

For at vise, at det var andre tal, man i 1910 regnede med end i dag, kan det oplyses, at sognerådet fandt et tilbud fra to lokale håndværkere på 870 kr. rigeligt højt. Det lykkedes at få det ned på 840 kr.

Pastor Hammer, hvis navn altså er knyttet til denne bygning, og hvis billede havde sin plads i skolestuen, var født den 30. december 1817 i Viborg, hvor hans far var skræddermester. Pastor Hammer har fortalt, at han fik privat undervisning af den senere meget kendte professor Rasmus Nielsen, dengang elev i Viborg latinskole, og det var ham, som fik faderen overtalt til at sætte sønnen i den lærde skole. »En beslutning, som han efter megen kamp kom til, da det dengang var temmelig ualmindeligt, at en borgers søn kom til studeringerne«.

Nogle af hans venner fra studentertiden blev senere kendte mænd. Blandt andre kan nævnes digteren J. C. Hostrup, som han vistnok som regensianer en tid delte værelse med, og maleren Jul. Exner, som flere gange skal

havde tegnet eller malet ham. Sin teologiske embedseksamen tog han i 1844. I flere år virkede han som lærer ved skoler i København, blandt andet ved Vajsenhuset. 1863 udnævntes han til sognepræst i Rimsø-Kastbjerg. Herfra forflyttedes han i 1876 til Karlby-Voldby, hvor han virkede, til han i 1892 søgte sin afsked. - Han døde i Grenaa i begyndelsen af 1893.

Han skildredes som en børneven. Her har man vel forklaringen på, at han med sin gave har villet bidrage til oprettelsen af en skole for små børn. En, der huskede ham fra sine drengeår i Rimsø sogn, har fortalt, at han på sin fødselsdag, den 30. december, samlede sognets børn i præstegården til juletræ. Noget, man dengang ellers ikke kendte her på stedet. Vistnok både mens han var i Rimsø og i Karlby, arrangerede han ferieophold for københavnske skolebørn i præstegården og hos nogle af sognets beboere. Man har fortalt, at han, når ferien var slut, lod børnene takke ved at lade dem gå rundt hos ferieværterne og synge en sang, han havde skrevet til anledningen.

Når pastor Hammer ni år efter sin forflyttelse fra Rimsø-Kastbjerg stiftede sit legat til fordel for denne kommune, hang dette nok sammen med, at han i sin præstetid her var kommet til at holde meget af dette sted. Gamle mennesker, der var vokset op i Rimsø i de år, pastor Hammer var præst her, fremsagde i sin tid undertiden et vers af en sang, pastor Hammer havde skrevet til Rimsøs pris. Dette vers lød således:

»Rimsø, mit Rimsø, hvor har jeg dig kær,
yndigst på jorden og himlen så nær.
Grønklædte marker om stråtækte bo,
alt, hvad du ejer, gør hjertet så fro«.

Det er blevet fortalt, at pastor Hammer, mens han boede i Karlby, gerne ved aften skulle en tur i haven, hvor han fra en høj kunne se over til Rimsø. Over indgangsdøren til den tidligere forskole i Rimsø var indmuret en granitsten med indskriften: »Til minde om mine forældre«. Det var pastor Hammers ældste søn, læge Haldor Hammer, Grenaa, senere Brabrand, som lod den sten indmure. Han har derved villet tilkendegive et ønske om, at denne skolebygning måtte stå som et minde om hans forældre, Th. L. Hammer og Therese Christine Nøsted. En anden af dette præstepars sønner, var tandlæge Olaf Hammer, som vist i mange år var Grenaas eneste tandlæge.

Den gamle skolebygning, som den ser ud i dag.

Baunhøj Mølle gennem tiderne

Af Ingrid Marie Madsen

Som et vartegn over byen
Baunhøj-møllen stadig står.
Strækkende sig op mod skyen,
nu - som gennem hundred' år.
Ganske vist gik vingerne i stå -
kværnens malen ligeså,
men din silhuet sig strækker
stadig op mod himlens blå...

Sådan digtede nu afdøde dekoratør J. E. Kirk i 1966 i sangen: Grenaa Pris. Sådan synger man endnu af og til i forskellige forsamlinger, og sådan føler mange det endnu, når de har været borte fra byen og kører ind ad indfaldsvejene til Grenaa. Baunhøj mølle er stadig byens vartegn.

Ved at blade i Carl Svenstrups: Fra det gamle Grenaa, må vi formode, vi fik dette smukke vartegn nærmest ved en tilfældighed - en stridighed. Stridigheden opstod, da byens distriktslæge Chr. Arendrup fik afslag på sin ansøgning om at genoptage hestemøllens virksomhed til kornmaling på sin gård i Storegade. (Hans forgænger havde afstået fra dette).

Møller-næringen var i gamle dage et overordentligt indbringende erhverv. Møller-næringen var priviligeret ligesom f.eks. farvervirksomheden. Konkurrenter var altså udelukket. Af den grund regnedes ejerne af Grenaa Mølle, Rødkjærene, mellem byens fornemste familier og var meget velstående. Denne mølle havde været i Rødkjærenes eje siden 1817 og forblev det til 1891. Da blev den solgt til købmand Otto Thykier, Grenaa.

Nu blev situationen imidlertid en anden, idet Arendrup, i sin ærgelse over at kancelliet ikke kunne anerkende hans synspunkter, straks i 1848 købte 5 skp. land af byfogedembedets jord på Baunhøjbakkens top. Der lod han opføre en vindmølle og fik sit privilegium angående hestemøllen overført til denne. Han optog et lån på 5000 rdl. mod pant i sin grund på Storegade. Pengene har antagelig været anvendt til at opføre møllen for, og i 1853 underskrev han kontrakt med møllersvend Jacob Andersen Munk, som han bortforpagtede møllen til. I skødet er der en klausul, som går ud på, »den på grunden værende høj ingensinde må sløjfes«. Arendrup, der beskrives som meget dygtig, men også brysk, havde ikke lutter venner i byen. Imellem de utilfredse var møller Rødkjær, som naturligvis ikke var begejstret over denne nye konkurrent. Ved hans og andres hjælp fik man en ung københavnerlæge J. Richter til at nedsætte sig i byen. Han fik bolig hos Rødkjær på Søndermølle, men stik dennes hensigt blev han hurtigt venner med Arendrup, så han blev ikke en trussel for Arendrups eksistens.

Allerede i 1855 bortforpagtedes møllen til Simon Peder Rasmussen. Året efter måtte møllen til tvangsauktion og solgtes til møllebygger Ludvigsen for 6300 rdl. Skødet må imidlertid være transporteret til Arendrup, idet det var ham, som oprettede købekontrakt med en ny mand, Peder Nielsen fra Allelev, det var i 1860. Han fik dog først endeligt skøde på møllen i 1868.

Rødkjærenes navn *var* slået fast, deres møllerforretning gik strålende, men på Baunhøj Mølle var det ganske anderledes. I håb om at slå et vældigt slag mod sin konkurrent, averterede Pe Smed, som Peder Nielsen blev kaldt i daglig tale, den 5. marts 1862 om mel og gryn til halv pris. Pe Smed endte da også med at blive en velsitueret mand på Baunhøj Mølle.

Jens Bang Pedersen fik i 1868 skødet på Baunhøj Mølle. Kort forinden havde der været brand i ladebygningen, men selve møllen stod uskadt. Jens Bang Pedersen solgte møllen i 1874 til Niels Bang Ebbestrup. Han drev kun møllen i få år, hvorefter han forpagtede den til en hr. Laursen. Den 5. december 1881 brændte møllen, tilbage stod kun den grundmurede sokkel. Ifølge referat fra »Grenaa Folketidende« var møllen godt assureret, så Ebbestrup led ikke noget tab, hvad derimod forpagteren naturligvis gjorde, idet han blev standset i sin bedrift på årets bedste tid. I december 1882 købte købmand P. Sørensen, Grenaa, jordene og de tilbagestående bygninger af Ebbestrup for 16.500 kr. I løbet af det næste år blev møllen genopført. Den nyopførte mølle med bygninger og jorder blev i 1888 solgt til møller Chr. Boserup. Det var en krævende opgave for ham at bringe Baunhøj Mølle opad i anseelse og omdømme. Chr. Boserup døde i 1893.

Fra 1893 til 1901 drev Chr. Boserups enke, Johanne Boserup møllen videre. I 1901 var Niels Henriksen møllerkusk på Baunhøj Mølle, én af møllersvendene var Robert Jørgensen, søn af pibe-

drejer Jørgensen, Storegade. En anden møllersvend var Jørgen A. Jørgensen fra Fyn.

Niels Henriksen kom meget i mit hjem, fortæller Christense Jørgensen. Mine forældre var Marie og Chr. Nørlem, der havde væveri og manufakturforretning i Lillegade 21, senere efter branden i 1912 i Lillegade 42. Da blev væveriet flyttet til Mellemstræde.

Han fik nu den idé at føre Jørgen og mig i samme selskab en aften. Hans idé lykkedes, vi blev kærester. Efter den tid kom jeg meget på Baunhøj Mølle og gik da også til hånde i køkkenet hos Johanne Boserup.

Der var nok at se til, for gårdmændene kørte helst til mølle i regnvejr, så havde de hele dagen for sig, og de tog sig god tid til at blive beværtet inden døre. Sådan en regnvejrsdag kunne snakken gå lystigt. Og den, der kom først til mølle, fik naturligvis først malet. Det hørte til almindelig gæstfrihed dengang at beværte folk på møllerne.

Niels Henriksen kørte møllervognen med de to stærke heste for. Der blev leveret mel til byens bagere, mest til bager Hornslet i Lillegade og grutning til købmand Christensen i købmandsgården skråt overfor. Naturligvis også til andre købmandsgårde i byen. Ellers gik møllervognen til Enslev, Dolmer og Thorsø med grutning.

Det var en stor dag for Christense og kæresten, da de med Marie og Chr. Nørlem i agerstolen kørte til Ebeltoft i møllervognen, som de havde lånt til udflugtsturen. Der blev spist kyllingesteg i Ebeltoft, inden møllervognen igen blev afleveret på Baunhøj Mølle.

Livet på møllen var herligt, siger Christense Jørgensen. Hendes kæreste for-

Baunhøj Mølle 1901.
På møllervognen Niels Henriksen. Christense Nørlem og Jørgen A. Jørgensen står på gårdspladsen sammen med møllersvenden Robert Jørgensen, søn af pibedrejer Jørgensen, Storegade.

pagtede møllen, da Johanne Boserup i 1901 solgte den til Aug. Henrik Sørensen. Senere blev Christense i 1907 gift med sin møller i Grenaa kirke og rejste land og rige rundt med ham som møllerkone på mange forskellige møller, sidst på »vejen hjem« nemlig i Vivild i 26 år. Nu er ringen sluttet, siger Christense Jørgensen.

Indtil 1913 var der flere hurtigtskiftende ejere (ifølge Carl Svenstrup), men ved auktionsskøde kom den i 1913 i J. Olesen Jensens besiddelse, og derved endelig under mere stabile vilkår. J. Olesen Jensen drev møllen nogle år, den senere tid udelukkende som motormølle. I tidens løb var Baunhøj Mølle blevet byens vartegn. I 1925 købte Grenaa kommune møllen for ca. 18.000 kr.

Møller Jørgen A. Jørgensen, der efter sit giftermål med Christense Nørlem blev selvstændig møller på mange forskellige møller rundt om i Jylland.

En samlet henvendelse fra mange af byens borgere resulterede i, man vedtog at sætte møllen i stand og bygge nyt beboelseshus til forpagteren i 1930. Samtidig blev vejen reguleret.

Det hidtil så rentable erhverv gik nu langsomt men støt ned ad bakke efterhånden som landmændene mekaniserede og blev selvhjulpne. Sådan også for Baunhøj Mølles vedkommende. Den sidste møller på Baunhøj Mølle blev Peter Sørensen, der bl.a. for at styrke de økonomiske vilkår på et tidspunkt søgte byrådet om tilladelse til at holde grise. Møllens drift ophørte i 1955. Også op til vore dage har man drøftet Baunhøj Mølles betydning for byen, udgifterne i forbindelse med vedligeholdelse, og om man i det hele taget fortsat skal bevare dette byens vartegn. Carl Svenstrup sluttede et digt om Baunhøj Mølle med dette vers (skrevet den 28. juli 1929):

Bavnhøj Mølle! Nej, det må ej ske,
at vi ej på bakken skal dig se,
når vi fra det fremmede, det ny
vender hjemad til den gamle by.

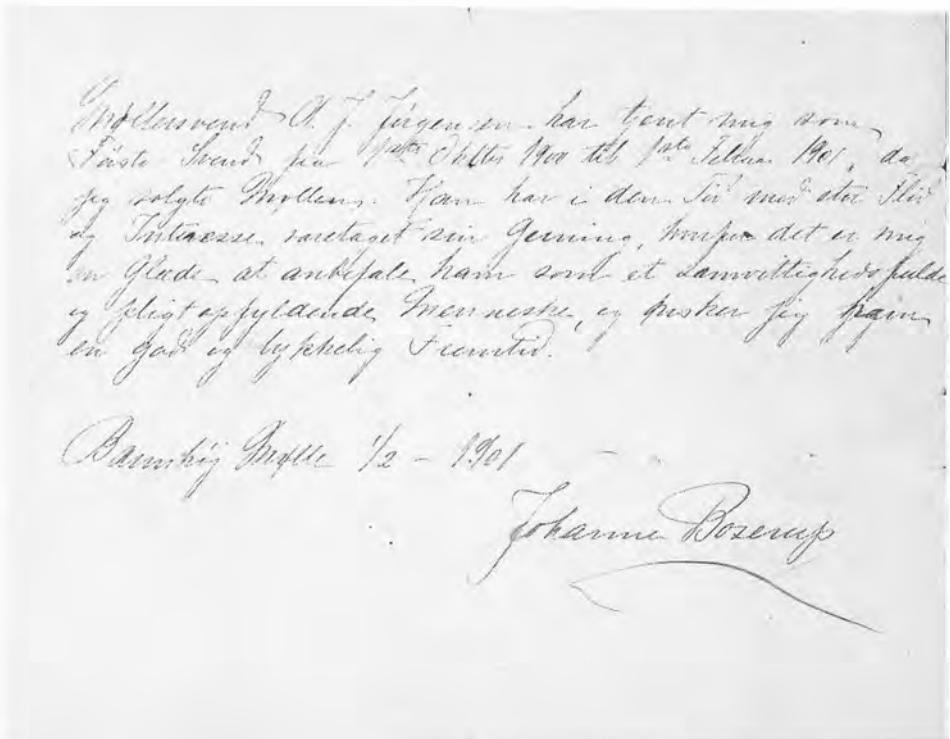

Johanne Boserup

Den daværende ejer af Baunhøj Mølle, Johanne Boserups anbefaling til møllersvenden Jørgen A. Jørgensen. (Forbogstaverne er ombyttet her).

Katholm - sagn og spøgeri..!

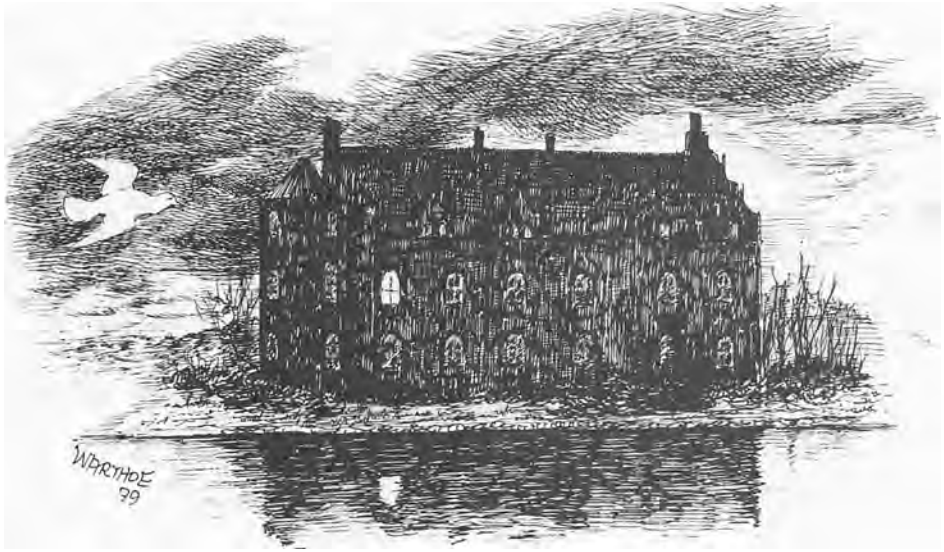

Det var ikke godt fat med Thomas Fastis stolte borg, Katholm, som nok oprindelig bar et andet navn, thi man ville vide, at den var bygget for uærlige penge. Dette rygte faldt en knøs, der havde arvet den, for brystet, han solgte derfor hele herligheden og smed pengene i havet med det ønske, at kun de, der skyldtes ærlig vandel, måtte flyde ovenpå. De sank alle med undtagelse af en toskilling. Den tog gutten med sig, og da han snart efter mødte en mand, som kom slæbende med en hunkat, der skulle druknes, købte han den for sin toskilling. Snart efter nåede han Grenaa, hvor han tog hyre på et skib, der skulle sejle til Indien. Sin kat havde han med, og undervejs nedkom den med killinger.

Omsider ankrede man op ved en fjern ø, hvor hele besætningen blev budt til middag hos høvdingen. Drengen lagde mærke til, at der ved hver kuvert lå en forsvarlig stok, og på sit spørgsmål fik han at vide, at den var til at jage rotter væk med.

Ikke så snart havde man taget plads og påbegyndt måltidet, før rotterne vrimlede frem og gjorde sig til gode med de fremsatte retter. Det hjalp kun lidt, at man slog efter dem, thi for hver rotte, der blev dræbt, kom der ti nye i stedet, men drengen hentede sin kat og slap den løs på rotterne, der snart var bidt ihjel alle som én. Det var første gang, man havde set en kat på øen, og dens færdighed som rottejæger gjorde den straks overordentlig populær; det endte med, at drengen solgte den til høvdingen for en utrolig mængde penge, og killingerne fik han afsat på lige så gode vilkår.

Da han kom hjem, var han hovedrig, han brugte pengene til at købe herregården tilbage for og gav den til minde om sit eventyr navnet Katholm.

Medens hovedparten af Katholms mandlige ejere, såvidt det kan skønnes, har hørt til den nogenlunde fredsommelige type, hævder fru *Helle Trolle* (1657-1722), som var gift med Palle Krag, sig ifølge sagnet væsentligt over gennemsnittet af fruer, hvad angår nederdrægtighed imod sine undergivne. Hvis hun således så, at en af godsets bønder var særlig velklædt, blev han straks kaldt op på hovedbygningen til hende, og hun spurgte inte-

resseret, hvor han havde fået de nette klæder fra. Det var ret ligegyldigt, hvad manden svarede, for enden på visen blev altid, at fru Helle lod sine folk tage de pæne klæder og i stedet udleverede ham nogle pjalter med en bemærkning om, at slige bedre sømmede sig for bønder. Det gode tøj blev hængt op på den lange gang, hvor det hang, til møllene havde ædt det.

Fru Helle havde mange skumle affærer på samvittigheden; bl.a. havde hun taget Thomas Fastis jordiske rester fra Ålsø kirke og lagt dem ned i Katholms kælder i en gammel sømkasse. Naturligvis havde hun også maskepi med den onde, hun havde forskrevet sig til ham, og en skønne dag oprandt stunden, hvor hun skulle høre ham til. Ifølge aftalen måtte hun stille i vinkælderen, men hun var ikke meget for at gå derned og sendte i stedet pigen efter en flaske vin.

Da pigen kom tilbage, spurgte nådigfruen let henkastet, om der havde været noget usædvanligt at se, men det havde der ikke. Et par timer senere følte fruen trang til nok en flaske, og pigen måtte pånyt en tur i kælderen, hvor der til hendes undren brændte lys på et gammelt rullebord. Helle Trolle blev meget urolig, da hun hørte dette, men kunne stadig ikke bekvemme sig til at gå derned og sendte atter pigen. Denne gang sad der en sort mand ved rullebordet, og han råbte, at hvis fruen ikke omgående kom, ville han selv hente hende.

Med den besked kom pigen op, og Helle Trolle, som ikke selv turde gå ned ad trappen, tvang pigen til at skubbe sig. Med et hjerteskærende skrig tumlede den nådige frue i dybet, men inden hun nåede sidste trin, havde fanden grebet hende og klasket hende mod væggen, som hun var en våd klud. Hovedet rev han af hende, og det glemte han i skyndingen at få med, da han fløj af sted med hendes sørgelige rester. Et sted havde hun trykket sin hånd mod muren som for at gribe for sig, og hér fremkom en blodig plet, der ikke siden har kunnet aftvættes.

Det måtte ikke hedde sig, at fanden havde taget Helle Trolle, og hovedet blev derfor lagt i en prægtig kiste, som ellers blev fyldt op med hesteknogler og brændestykker og bisat i kirken.

Fred efter døden har fru Helle ikke fået. På hverdagsaftener kommer hun i en hvid dues skikkelse flyvende til Katholm ad den mærkelige hulvej, medens hun på højtidsaftener med stort rabalder kommer anstigende i en lukket karosse med fire sorte hingste for. Inde i huset viser hun sig i sin egen skikkelse, hun går ned ad en trappe fra første sal, hen ad den såkaldte stengang, ind i spisestuen og herfra ned i kælderen, hvor hun forsvinder. Om det også er fru Helle, der rasler med lænker i Katholms spøgelsesværelse, hvor mange mennesker, deriblandt gårdens nuværende beboere, har fået nattesøvnen spoleret af mærkelige lyde, er ikke godt at sige.

Thomas Fasti (død 1600), der byggede Katholms to store fløje og tårnene, ombyggede også Ålsø kirke, men det kneb åbenbart med pengene, for han så sig nødsaget til at indgå på akkord med en lille trold, der havde krydset hans vej. Ifølge den skulle trolden bygge kirken, og hvis Fasti kunne gætte hans navn, inden byggeriet var til ende, skulle det hele være gratis, men kunne han ikke, måtte han tilhøre trolden med hud og hår.

Trolden arbejdede med lynets hast, og hvor meget Fasti end spekulerede, kunne han ikke finde frem til navnet. Han måtte da, hvor nødigt han end ville, forberede sig på at blive taget af trolden.

Den sidste dag, trolden arbejdede, gik herremanden omkring i sine triste tanker, han kom forbi en høj, der ligger ikke langt fra kirken, og her satte han sig for at kaste et sidste blik ud over denne skønne verden.

Pludselig hørte han barnegråd inde fra højen og en skinger kvindestemme, som sagde:

Tie stille
barnlille.
I morgen kommer Fin,
fader din,
med menneskeblod du skal drikke.

Nu kendte Fasti troldens hemmelighed, lettet om hjertet rejste han sig og gik ned til kirken, hvor puslingen mødte ham og viste ham det arbejde, han have udført. Fasti var tilsyneladende godt tilfreds, men så pegede han på en sten og sagde: »Åh, slå mig den lidt længere ind, Fin«!

Da trolden hørte sit navn nævne, slog han han rasende sin økse i muren, hvor der fremkom en stor revne, der aldrig siden lod sig dække. Derefter forsvandt han med et brøl, og hverken Thomas Fasti eller nogen anden så vist siden noget til ham. Måske sprang han i flint, som trolde har for vane, når de møder bitter modgang. Det samme sagn kendes fra Lunds domkirke.

Grenaa havn fra århundredskiftet op til vore dage

Fortalt af Jens Vester til Ingrid Marie Madsen.

Billedtekster: J. A. Nielsen.

Jens Vester.

Glimt fra Grenaa havn som skibsbygmester Jens Vester husker den fra begyndelsen af århundredskiftet, og som han har fået fortalt endnu længere tilbage.
Jens Vester er født og opvokset på Grenaa havn, hvor han stadig er aktiv i det firma, han selv startede den 12. oktober 1934.

Jens Vester fortæller: Omkring århundredskiftet var Grenaa havn stille og beskeden, indtil nogle unge mennesker fra Limfjords-øerne Jegindø, Venø og Fur opdagede muligheden for fiskeri fra Grenaa havn. De drog hertil med og uden både. De mest interesserede fik bygget kuttere i Esbjerg, Frederikshavn og andre store byer, og så kom der for alvor gang i fiskeriet. Der var store muligheder, masser af fisk, selvfølgelig til små priser, men de kuttere, der blev bygget, kunne tage store fangster.
Blandt disse fiskere var min far, Christen Vester, der kom fra Jegindø, og startede fiskeri med sin kutter »Emilie«. »Emilie« var blandt de syv kuttere, der i oktober-stormen 1921 forliste i Grenaa havn. Det var på mine forældres sølvbryllupsdag. Jeg glemmer aldrig denne katastrofe. Kutterne drev i det hårde vejr ind mod den søndre mole og sank. Senere blev »Emilie« hævet og solgt.
På den tid var fiskeriet drøjt. Man fiskede helt ovre ved Sejerø og som regel kompagni med en anden kutter. Der var 4-5 mand om bord, det tog ca. 14 dage at fylde dammen med fisk.
Tit solgte man fangsten i København. De døde fisk solgte man til fiskerkonerne på Gammel strand. De havde ord for at kunne gøre en torsk levende ved at stryge hen over den. De havde ikke meget at købe for, men fiskerne kunne efter en handel med dem som regel få til en kop kaffe på én af de små restaurationer derovre.
Kutterne dengang sejlede for sejl, dog havde de gerne en lille 6-8 hestes Houmøller-motor, så de kunne komme frem i stille vejr.

Billede fra Grenaa fiskerihavn, taget sandsynligvis mellem 1904 og 1906. Bådene er de typiske Grenaa-kuttere, og det er let at se, at forholdene er små. Der er dog alligevel en damper i havn! Dér, hvor den ligger, lossedes der altid kul i gamle dage. Plankeværket til venstre skærmer en oplagsplads. Losningen foregik på akkord, og når der »var kul i havnen«, var der penge at tjene!

Omkring 1916 oprettede fiskerne ved Grenaa en andelsforening, så de selv opkøbte fangsterne. Landstingsmand M. C. Jensen var et stykke tid bestyrer af andelsforeningen, som havde en stor fiskekvase. Denne kvase blev min far skipper på, og jeg var nogle gange med i København, hvor jeg fik mange uforglemmelige oplevelser.

Selv havde jeg også drømme om at blive fisker, men med søsygens slemme kvaler blev det aldrig til noget. I stedet for kom jeg i lære hos brødrene Rohde på deres skibsværft. De var et par unge energiske københavnere, der - indtil de blev gift - boede på det nye sømandshjem, der netop var blevet bygget og indviet i oktober 1917. Bl.a. var jeg med til at bygge den prægtige tremastede skonnert »Ingrid«, som netop har fået en kølhaling på min egen bedding. Brødrene Rohdes skibsværft lå, hvor fiskehandleren og kiosken ligger i dag. Vi var seks drenge, der kom i lære hos dem. Lønnen var ca. 6 kr. om ugen.

Fiskerne kunne ikke leve af fiskeriet fra Grenaa hele året. Fra påske og til hen i oktober drev man fiskeri fra Esbjerg. Det betød afsavn fra hjemmet, og disse måneder kunne være lange og drøje.

Nybyggerne fra Limfjords-øerne førte meget med sig. Først og fremmest arbejdsiver, men også fremsyn. En enkelt af dem, Anton Pinnerup, nedsatte sig som fiskeeksportør, og flere fangster gik til Århus og København. Velstanden blev ret god.

Der blev startet skibsprovianteringsforretning og en enkelt lille forretning med dagligvarer. Der kom skrædder og grønthandler, bager og skomager.

Afholdssagen var uhyre populær engang! Ved Grenaa havn startede logen »Ankerstjernen«i 1891. Den havde i fem år til huse i havnens første beværtning Søgade 24. Flyttede til nyt hus på Havneplads i 1897. Det er det lave hus til højre. Senere er sat en etage på. I 1906 var der 110 medlemmer i logen, så langt de fleste havneboere var afholdsfolk.
Det høje hus til højre er »Bonkes villa«, bygget 1902, nu fhv. vært på »Ankerstjernen« Richard Udsen. Huset til venstre: Johansens Restauration. Bemærk haverne foran husene!
»Ankerstjernen« hedder i dag hotel Crone.

Den første lille fiskerihavn afgiver ofte maleriske motiver. Her med kuttere, hyttefade, broer og flåder hos fiskeeksportørerne. Færge og roklubhus i baggrunden. (Fra »Demokraten« 1974).

Ja, også en slikbutik med slikpinde til 1 og 2 ører.
Der kom mange kuldampere i disse tider med last til Grenaa Gasværk og Grenaa Dampvæveri o.s.v. Grenaa havn var tilsluttet Grenaa by, men Havnevejen hørte til Gammel sogn, og dér boede de fleste fiskere.
Der blev bygget skole på Havnevejen, så landsognet kunne få skolegang der. Politik var der megen enighed om, det var mest Venstre, og der blev udført et stort arbejde for afholdsbevægelsen på Grenaa havn. Men efterhånden som velstanden voksede, blev der forskellige klasseforskelle. Foruden andelsbevægelsen for fiskeriet blev der etableret en brugsforening. Den lå, hvor Grenaa forvaltningskontor nu har til huse. Gennem en lang årrække var Anders P. Kirk bestyrer, men senere nedsatte han sig som fiskeeksportør, og brugsforeningen blev flyttet længere op i Strandgade, hvor den stadig ligger. Fiskerne fik fiskeauktion og isværk, og der var et par mindre skibsbeddinger. Der blev bygget motorfabrik. Det var altsammen før krigen 1914-18, men efter den tid kulminerede opgangstiderne omkring 1930. Da blev der nedgangstider for alvor, mange kom i knibe og var hårdt betrængt. Det skabte socialisme.
Havnevejen blev indlemmet i Grenaa 1941.
Der blev samme rettigheder for skolegang, sociale foranstaltninger o.s.v. Der var 3 lærere ved Havnevejens skole og der blev kun undervist i de mest elementære fag. I Grenaa skulle man betale for undervisning i realskole. Men vi følte os mere som én by efter den tid. Dog varede det længe, før sko-

Der sker altid noget ved Grenaa havn. Her er kommunens folk i gang med forbedringer ved lossekajen i nordhavnen - omtrent ved det første færgeleje.

I 1972 kom den ene af landets to største fiskekuttere, »Anita Nellemann«, i Grenaa havn til oppudsning.

levæsenet blev forbedret. Børnene voksede op og blev mere bevidste efter datiden og krævede samme rettigheder som i de store byer og mange fik en større og bedre uddannelse. Heldigvis blev der også mange dygtige håndværkere inden for forskellige fag. Der blev bygget og etableret nyt og efterhånden voksede by og havn selvstændigt og dygtigt.

I 1934 startede Grenaa-Hundested linien, det var også det år, jeg selv kom igang som skibsbygger. Indtil da arbejdede jeg for skibsbygger Petersen. Han sagde: Jens skal begynde i Sahara! Det var heller ikke andet end sand. Jeg kontaktede borgmester Toft, og da der ikke var andre end mig, der ønskede plads omme ved den dengang nye havn, ja, så fik jeg næringsbrev den 12. oktober. Jeg startede så hurtigt det var muligt og stod selv for arbejdet i land ved beddingen. Det blev til mange reparationer og kølhalinger i årenes løb. Det blev også til mange nybygninger, deriblandt har vi leveret 10 kuttere til den engelske havneby, Grimsby.

Så kom krigen i 1940. Mange af os husker efterkrigsvirkningerne. Senere igen velstanden og opblomstring af industri. Der kom mange nye virksomheder, mange tilflyttere, sommerhusbyggeri, campister, ja, - en stor omvæltning i den lille fredelige havneby. Flid og nøjsomhed karakteriserede stadigvæk havnen og dens befolkning. Om vinteren forøgedes fiskerflåden til det dobbelte. Grenaa havn har altid været en god isfri havn, hvorfor fiskerne fra de mere udsatte havne søgte hertil. Også fra vestkysten kom der mange kuttere i vintermånederne. Sømandshjemmet var hovedsageligt tilholdsted for de fremmede fiskere. Men mange unge fiskere tog også skippereksamen her, hvor man havde oprettet en navigationsskole.

Grenaa-Hundested færgen på vej ind.

Der var en vidunderlig nordstrand, hvor den lokale befolkning badede. Søndre strand lå mest øde hen ligesom heden. Dog mente den mest velhavende del af befolkningen, de havde mest ret der. Det blev selvfølgelig ændret med tiden, men de fleste strandgrunde blev solgt til velhavere, hvad vi jo fandt urimeligt. Det har ikke ændret sig, selv om det er lejet grund. Befolkningen blev sig mere og mere deres rettigheder bevidst, og der blev mere ligeret for alle.

Havnens forretningsliv blomstrede, mange dygtige folk tog deres tørn, der kom vodbindere, sadelmager, skibsinstallatør, posthus og bankafdeling. Der blev etableret en forskole for de 7-10-årige, det er der, hvor Simon Peters Kirkesal nu ligger. Der gik godstog til havnen og selvfølgelig buskørsel. I starten var det et hestekøretøj, en såkaldt kapervogn. Den første bil på Grenaa havn så man omkring 1914.

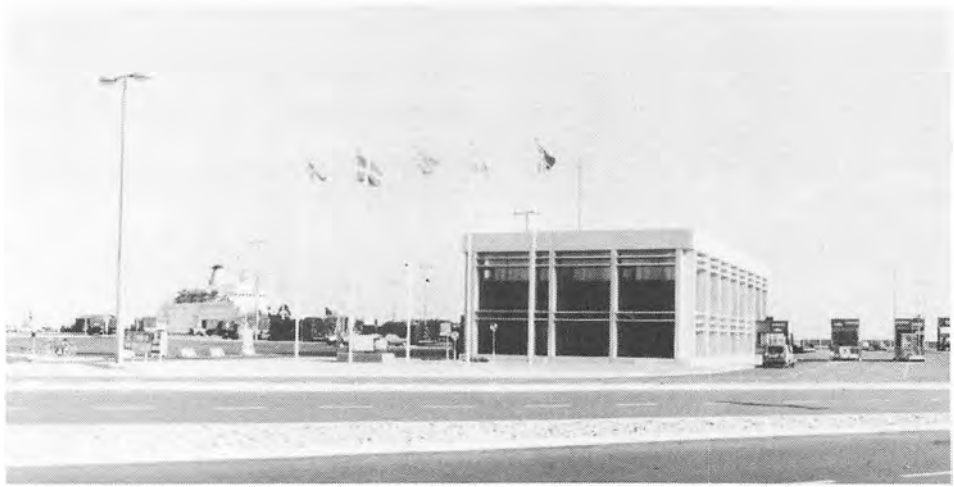

Europafærgens nye terminal-bygning.

Jens Vester kan i dag se tilbage på mange minder fra Grenaa havn, hvor han er født og hvor han har trådt sine barnesko, og hvor han senere fik sin livsgerning.

Hvor Søren Kannes gård lå - og hvor man for blot femten år siden kunne gå og plukke markblomster - ligger nu et tæt bygget kvarter. Husblokke og butikstorv, børnehave og gigtplejehjem er skudt op side om side i Søndenå-kvarteret tæt ved Grenaa havn. Her hvor der for 20 år siden var mark, skov og hede. Skoven er svunden ind, træerne måtte give plads til nybyggere ikke blot fra Limfjordsøerne men fra hele landet.

Nord for det sydlige bassin, som blev udvidet flere gange i årenes løb, og hvor nu Anholt-færgen, Grenaa-Hundested færgen og Sveriges bådene ligger side om side, ligger nu store moderne virksomheder, hvor mange beboere, også fra Grenaa havn tjener det daglige brød.

Fiskeriet fik nye opblomstrings-perioder, auktionshallerne blev udvidet flere gange, men fiskeriets vilkår er stadig de samme: man må på vestkysten flere måneder om året for at få det til at løbe rundt.

Man kan stadig møde folk fra Limfjordsøerne på havnen og mange efterkommere af dem og få sig en god snak om udviklingen fra dengang og op til vore dage.

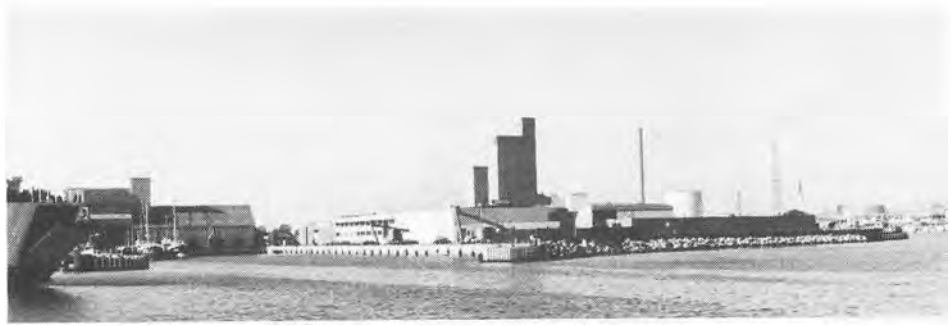

Grenaa havn 1979.

Et skib får ny Grenaa-motor hos Jens Vester. Man bakser den ind gennem et hul, der er skåret ud i skibssiden. (Fra »Demokraten« 1974).

Faldskærmsulykken med Emilie Sannom

Af J. A. Nielsen

Et af de hyppigste spørgsmål til Grenaa Egnsarkiv er: »Hvornår var det nu, det var, da Emilie Sannom slog sig ihjel ved faldskærmsudspring?«

Spørgsmålet gælder ofte væddemål eller debatter og uoverensstemmelser ved selskaber. Mangen flaske snaps har skiftet ejermand ved sådanne stridigheder...

Svaret er: 30. august 1931, og ulykken skete ved en flyve- og faldskærmsopvisning på markerne syd for Hessel, i nærheden af »Fru Annes Sten«. Løjtnant Clauson-Kaas gav flyveopvisning med en ældre maskine, og annoncer i aviserne reklamerer med, at hun udfører rygflyvning, Looping The Loop, ballonflugt, dykninger, bombekastning m.m. Før flyvningerne havde Clauson-Kaas udkastet 10.000 flyveblade med bl.a. annoncer fra lokale forretningsfolk. Karl Gustav Andersen var med oppe for at kaste papirerne ned.

Under flyvningerne gav skuespillerinden Emilie Sannom opvisning ved at gøre gymnastiske øvelser på og under planerne.

Der var en mængde mennesker til stede, og en komité af byens folk, der stod for stævnet, virkede som billetsælgere og kontrollører. En hel del tilskuere tog fribillet ved at placere sig på Fuglsangarealet, og disse gratister var de første ved stedet, hvor Emilie Sannom faldt ned. En af dem måtte afgive forklaring i retten.

Ridende politi var noget ganske usædvanligt. Godsejer Ove Svendsens marker var netop afhøstede, og sønnen Christian Svendsen sørgede til hest for, at publikum holdt sig fra en tilstødende roemark. Det kneb det dog lidt med, da ulykken skete og publikum stormede af sted over mod ulykkesstedet.

Da Emilie Sannom skulle op for at vise sit udspring, viste det sig, at der var pillet ved faldskærmens pakning. Skærmen var opbevaret i en frugtbod, og den kunne nu ikke anvendes. Efter en del debat mellem komitemedlemmer og de to medvirkende lånte Clauson-Kaas sin egen skærm til Emilie Sannom, og maskinen gik op. Dette udlån var ikke korrekt, og Clauson-Kaas gik kun efter indtrængende bønner af Emilie Sannom med til det. Nogle dage forinden havde hun måttet aflyse et udspring på Bornholm, og en ny aflysning ville være katastrofal for hendes renomé, sagde hun. Clauson-Kaas havde lånt sin skærm af militæret, og der skulle stilles en garanti på 1600 kr. for eventuelle beskadigelser af den.

Emilie Sannom gik altså op til spring med Clauson-Kaas' skærm. Maskinen steg til den fastsatte højde. Tilskuerne ventede spændt på faldskærmen, men den viste sig ikke. Der faldt ganske vist noget ned fra maskinen, og det så nærmest ud, som om der var kastet noget ud som prøve. Det viste sig imidlertid, at det var Emilie Sannom, der var sprunget ud. Faldskærmen virkede ikke, og udspringersken knustes mod jorden.

Der udløstes en besynderlig stemning hos de mange tilskuere. Nogle stod lammede, medens andre stormede over nævnte roemark - og Chr. Svendsen galoperede op og ned for at bjerge sine roer. Clauson-Kaas foretog en stejl dykning og landede på marken i god behold. Han var meget oprevet og

Emilie Sannom på forsiden af ugebladet »Vore Damer«. Forneden til højre står følgende:
»Emilie Sannom, Danmarks første kvindelige faldskærmsudspringerske, svævende i 900 meters højde over Sundet ved Dragør den 2. august 1931«. Foto: Kruse. Billedet er altså taget ganske kort tid før ulykken ved Grenaa.

komplet ubehersket. Han fægtede med armene og råbte til publikum: »Hvad står I og glor efter? Gå hjem, gå hjem, Mille er død, Mille er død«!
Der var ikke mange, der havde lyst til at blive, og snart gik de rystede tilskuere hjem ad landevejen. Ved Hessel passerede en lastbil med Emilie Sannoms lig, og den stemning, der havde grebet alle, er ikke til at beskrive.
Emilie Sannom skulle havde givet gæsteoptræden om aftenen i direktør Aage Brynjes sommerteater i Pavillonen. Nu aflystes forestillingen.
Ulykken fremkaldte de store overskrifter i aviserne og udførlige referater. Clauson-Kaas og Emilie Sannom havde sammen foretaget en række opvisninger over hele landet og var derfor kendt af alle. Clauson-Kaas var ofte i vinden. Han var en dristig flyver, og han havde været uheldig at havarere med to militærmaskiner og var suspenderet. Til flyveopvisningen her havde han lånt en faldskærm af militæret. Denne skærm var ikke godkendt til faldskærmsopvisning, og Clauson-Kaas måtte da slet ikke låne skærmen ud. Han påstod, som nævnt, at han kun gjorde dette, fordi Emilie Sannom pressede ham til det. Han hævdede også, at komite-medlemmer havde presset på for at få udspringet gennemført, men dette var der dog ingen der ville indrømme.
Clauson-Kaas måtte i retten, og aviserne bringer store referater af retsforhandlingerne. Der var tale om, at Clauson-Kaas skulle tiltales for uagtsomt manddrab, men den 13. april 1932, efter omfattende undersøgelser af faldskærm, lovbestemmelser og reglementer, fik Clauson-Kaas en bøde på 200 kr., »men ellers fri at være«. Der står i præmisserne, at bøden udelukkende var givet for udlånet af faldskærmen. »Den var absolut uegnet til fornøjelsesbrug«, står der...
En festlig dag med stor tilslutning endte tragisk. Mindet om ulykken har fæstnet sig i alle tilskueres erindring, og de jævnlige spørgsmål til arkivet viser, at den dystre begivenhed ikke glemmes. Grenaa Egnsarkiv har udklip m.v. fra begivenheden. Hvis nogen har et flyveblad at undvære, vil det være meget velkomment.
Emilie Sannom efterlod en ung datter. Kolleger og venner rejste et minde på hendes grav.

»Fru Annes Sten«, i gamle dokumenter kaldet »Hanne Stenen«. Den står ca. 500 meter sydøst for Hessel, hvis avlsgård ses i baggrunden. Hertil gik i gamle dage »Grenaa Byfred«, altså byjordens grænse.

Her ses Clauson-Kaas' maskine efter det ulykkelige faldskærmsudspring. Maskinen var åbenbart gammel og affældig, men den kunne godt slå kolbøtter og meget andet. Ved navnets »O« skimtes et reb hængende. Dette reb benyttedes ved udspringet, og ved retsforhandlingerne drøftedes indgående, hvilken rolle rebet spillede ved dramaet.
Foto: Jens Nis-Hansen, Grenaa havn.

Min barndoms by

Af Børge Mostgaard, Dronninglund.

Børge Mostgaard.

Født som lærersøn i Homå 1907 er de første minder fæstnet til denne lille velholdte by eller landsby nær Grenaa.
Noget af det første jeg husker var, at pigerne i skolen drillede mig, fordi jeg havde langt og meget lyst hår, og kaldte mig en tøs. Mor må have følt med mig, for hun tog mig i hånden og spadserede med mig til barbermester Munch i Trustrup, der - hvilket jeg var meget imponeret af - også var urmager. Han skilte mig af med krøllerne, som mor tog en lok af til erindring. Selv har jeg den nu. Det var en lang tur for 3-årige ben, senere kom jeg som ungt menneske til at gå den mange gange sammen med min far, når vi skulle i sangforeningen, far som dirigent, jeg som menig sanger.

Velsagtens for at »skåne« mor kom vi - min tvillingesøster, Nanna (senere overlærer fru Nanna Eldrup) og jeg i skole hos far, da vi var 6 år, og omtrent samtidig tjente jeg mine første penge ved om søndagen at gå ned på den da fungerende station i Ålsø og hente den om lørdagen udkomne avis, Grenaa Folketidende, der i modsat fald først kom til Homå med posten mandag, ligeledes kunne jeg også få udleveret evt. breve og pakker. Denne posttur indbragte nogle drikkepenge, som de i Homå boende modtagere stak mig for ulejligheden.
Far var formand i den lokale foredragsforening, der en overgang var den tids radio og fjernsyn. Mange kendte politikere, højskolefolk, sangere og skuespillere bragte den store verden ind i Homå forsamlingshus, hvor folk fra store dele af Djursland var ved at sprænge rammerne for at se og navnligt høre.

De flest af de optrædende boede hos mine forældre, og vi sugede til os med store øjne og åbne øren, når de ved kaffebordet bagefter udbredte deres oplevelser.
En af de mange, jeg særligt husker, var globetrotteren Aage Meyer Benediktsen, som havde rejst det mest af jorden rundt, og som, når han holdt foredrag, optrådte i et nok selvkomponeret sæt fløjlstøj med hvid krave, á lá Chr. d. 4. og med broderede hvide »bræmmer« ved ærmerne. Det må sikkert have været vanskeligt at holde disse helt hvide, for mor måtte ofte hjælpe ham med vask, og strygning og syning.
I forsamlingshuset kom ofte også andre optrædende. En mindre cirkus bestående af familien Bruhn var nogle af dem, ligesom sømandsforfatteren Knud Andersen kom og læste op om egne oplevelser i land og på søen. Harmonikaspillerne Alex og Ricard (Richard var fra Fornæs fyr) samt Gellin og Borgstrøm forlystede publikum med deres fantastiske spil.

Homå skole 1917.

Foredragsforeningen og sangforeningen holdt hvert år i Homå forsamlingshus en koncert og havde hertil engageret Andreasens orkester fra Grenaa til at medvirke. Orkesteret havde den gang de senere orkesterledere Udengaard og Møller med som musikere, ligesom også musikerne Rydahl og Løkke medvirkede. Der var sang og klang så det forslog, og så var der bal bagefter.

De årlige høstgilder, hvor Andreasens orkester også spillede, blev genoplivet gennem en lang årrække, her blev medbragte madkurve tømt under megen snak og latter, og der dansedes naturligvis også til langt ud på natten. Midt under festen blev de mænd, der skulle arrangere næste års fest udtaget af en særlig »komite«, der i bogstaveligste forstand fangede de udtænkte midt under dansen - dog toges tilbørligt hensyn at der ikke blev gengangere - og løftede dem under stor jubel fra festdeltagerne op under salens lamper som tegn på deres værdighed. Denne »ære« var ikke særlig eftertragtet, og man forsøgte at undslippe ved flugt, men stærke, høje mænd, som Marinus Møller og Severin Holm Møller m. fl. fangede hurtigt »ofrene« og fik dem »løvte op« op som det hed.

Under spisningen var der ofte talere, en af disse var min far lærer L. Mostgaard, der ofte drejede sine taler ind på det gl. ord: »Forøvrigt mener jeg Kartago bør ødelægges«, hvormed han sigtede til een eller anden del af byen, der trængte til en ansigtsløftning. Disse hentydninger forblev ikke uden virkning, da beboernes indstilling var, at deres by skulle være en pæn by, hvad den også både blev og var.

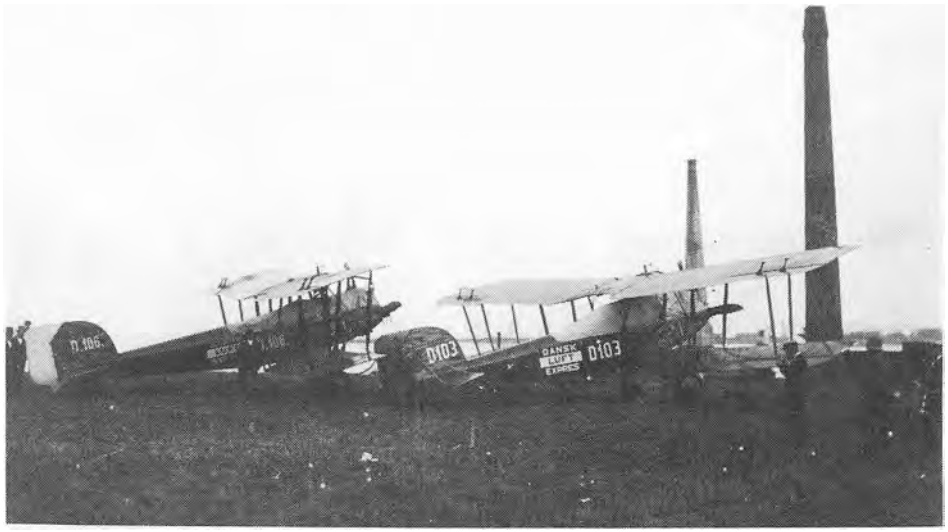

De to første flyvemaskiner, der gav opvisning og rundflyvning med passagerer i Grenaa 1919. Skorstenene i baggrunden er trankogeriet (senere fiskemelsfabrikken) og det gl. kalkværk ved havnen.

Som barn havde jeg ofte min gang nede ved Søren og Maren Skiffard, der havde en gård nede ved banelinien - (se billede 1978, side 126). De var barnløse, og vel derfor meget gode mod mig. Deres stuehus af bindingsværk må havde været gammelt, idet jeg husker, at i det værelse, hvor jeg sov i en seng med halm i bunden, var gulvet lerstampet, og der var næppe mere plads end netop til sengen. Søren drev bl.a. hesteavl og havde de fineste jydske hopper, der indbragte mange ærespræmier på Grenaa dyrskue. Hvert år fik de som regel et føl, og jeg husker endnu når Aage Nicolajsen, Kejsegården, og Rasmussen, Elstedgård ved Randers, kom for at købe hingsteføl. Det kunne nemt vare en hel dag, da der skulle forhandles om kontant beløb og de såkaldte vilkårspenge, der kun kom til udbetaling, hvis der blev en god hingst af føllet. De to købere var sommetider kørende i bil med Thomas Nielsen (også kaldet Thomas trut), der havde den første hyrebil i Grenaa. Jeg opnåede herved at få min første biltur, da de herrer blev kørt helt ud på marken til hoppen, der gik med det dyre føl. De nøjagtige ved handelen opnåede priser kan jeg ikke erindre, men det var noget med efter datiden store tal, og et år nok til at betale andenprioriteten på gården.

Hos disse to elskelige mennesker oplevede jeg også, hvordan man den gang klarede det meste selv. Der blev slagtet både gris og får. Fårene havde man også for uldens skyld. De blev vaskede og klippede om efteråret, hvorefter Maren kartede og spandt ulden i store bundter garn, som vi senere kørte til væveren med.

Jeg husker ikke nøjagtigt hvor han bo-

ede, men det var vist i retning af Albøge, hvor jeg endnu i tankerne kan se hans lille hus og stue, hvori væven optog næsten hele rummet. Senere hentede vi det færdige stof, der kaldtes hvergarnstøj, og var en grålig solid kvalitet med sorte, blanke ribbånd, og Matet med sorte, blanke ribsbånd, og Maren fik hvergarnsnederdel med en dyb lomme, hvori der godt kunne gemme sig en godbid af kandis el. lign.

Da det var under den første verdenskrig kneb det tit med mange forskellige ting, så der blev af de slagtede får også smeltet talg - kaldet tælle - der kunne flyde oven på varmt vand i en kærnetønde beregnet til hjemmekærning af smør, her dyppede man flere på pinde bundne væger eller taner, vistnok af flettet bomuldssnor, flere gange, og lod dem dryppe af, hængende på en stige, der lå på to kar.

På denne måde fik man »tællepråse«, der gav et spruttende og dårligt lys, men dog drøjede på den vanskeligt opnåelige petroleum.

Når vi kørte til væveren, havde vi ofte fårelår og skinker med til røgemanden, der så vidt jeg husker boede i Fladstrup eller der i nærheden, disse madvarer kunne så hænge på loftet ved skorstenen og anvendes i vinterens løb.

Kørte vi til Sørens og Marens familier, f. eks. til Bildegården ved Århusvejen, eller til den bag vandbeholderen på Baunhøj liggende gård, eller til Thorsø, hvor Marens søster var gift med gdr. Laurs Laursen, foregik det med de brede jyske heste for fjedervognen, hvor vi på den forreste agestol var anbragt i en fåreskinds kørepose, der kunne knappes med et par stropper på agestolens armlæn anbragte knapper.

Samtidig havde Maren og Søren store kørekapper på, der var godt forede og med ræveskindskraver, der kunne slås op om ørerne. Jeg blev anbragt i midten også godt pakket ind, og med en strikket hue ned om ørerne.

Blev det mørkt havde vi under vognen lys fra en ophængt flagermuslygte, der med sit svingende lys frembragte underlige skyggebilleder af vognens hjuleger og hestenes ben, og som ofte fik til resultat, at jeg tog en blund på turen, fordi det virkede søvndyssende.

Mange ture gik til Grenaa, hvor vi kørte ind til købmand Hermansen og fik varer, der ikke fandtes i Homå brugs. Hermansens forretning (senere Torben Skov) var i den nuværende museumsgård, og der spændte gårdskarle hestene fra og satte dem i stalden, hvor de fik den bag i vognen medbragte hakkelse og havre, så der også var hestekræfter til hjemturen. Imens forrettede vi indkøb i andre forretninger i byen. Blev Maren kaffetørstig var målet altid brdr. Lassens conditori, hvor kelner (som det hed) Jørgensen i sin hvide jakke, der altid var ren og hvid, sørgede for betjeningen.

I conditoriet var der et bur med en højttalende pagegøje, som altid tiltrak vi børns opmærksomhed. Brdr. Lassens forretning er glædeligvis still going strong, mon også »poppedreng ha sukker« eksisterer endnu?

Vinteren var også noget for sig den gang, der var mere sne og mere is. Jeg fik et år foræret et par skøjter af gdr. Claudius Mortensen, Homå. Far skulle være med til at købe dem, så de blev af gammel vane købt til at vokse med, to tommer for lange foran, så de var ikke nemme at løbe med. Vi var ofte i Tolstrup, hvor vi på de to damme slog mange timer ihjel og mange kulørte stjerner i isen. Om sommeren havde vi også her glæde af at fiske farvestrålende karusser eller salamandre, der levede i dammene, hvor de så kom fra? - men der var enorme mængder af begge slags.

Landmændene i Homå samlede sten på deres marker, og kørte dem sammen i store dynger i byen. Der var 2-3 stk. af disse dynger, og ofte morede vi os med at - som vi kaldte det - »slå gnister«. For at denne leg skulle være vellykket, foregik den altid når aftenerne var blevet mørke, således at vi, når vi kastede de mindre sten mod de store, fik den tiltænkte gnisteffekt. Ligeledes var det en yndet leg, at tumle rundt i de om efteråret sammenblæste store bladdynger, der på grund af de store lindetræer kunne være større end store myretuer. Om vinteren brugte vi slædebakken øst for Rasmus Jørgensens gård. Bakken var ikke imponerende, men i mangel af bedre, var den flittigt benyttet og med sit »bums« på midten ikke uden effekt og morskab for vi børn.

I mit hjem var der ingen overflod. Lærerne havde på det tidspunkt en ussel løn, selv efter datidens forhold. Far havde i mine første barneår 700 kr. om året. Bedre blev det først, da I. C. Christensen, degnen fra Hee i Vestjylland, fik ændret på sagerne ved at hæve lønforholdene til næsten det dobbelte. Et fik vi dengang lært, nemlig at spare, som senere er kommet mig til gode. Vi havde f. eks. ikke råd til at få en slæde, et ikke selv den gang noget særligt kostbart apparat, så stor blev vores glæde, da lærer Josphsen i Vejl-

by, som var fars seminarie- og klassekammerat fra Jelling, og god til at snedkerere kom med en slæde, som han havde lavet til os. Vi var lykkelige og sled den faktisk op.
I 1917 fik jeg min første cykel, som jeg overtog fordi far fik en anden. Den var med fast bagnav og stiv sadel med »trædepuder«, og pudsigt nok lignede den meget den, jeg fik udleveret ved militæret til tjenestebrug mellem garderkasernerne i Jægersborg og København i 1929. Den var også kun forsynet med een bremse, der virkede på forhjulet med en gummiklods og betjentes med et håndtag på styret.
En stor oplevelse for mig var, da jeg i 1919 så den første flyvemaskine. Jeg troede først, at det var een af Otto Mønsteds store lastbiler med fast gummi, der kom oppe på landevejen, men så pludselig maskinen dukke op over gdr. Alfred Pedersens gård i Homå (hvor bytinget nu er). - Dagen efter var der rundflyvning på bakken bag Wichmanns trankogeri på Grenaa nordstrand (senere fiskemelsfabrikken).
Far tog os børn med ud for at se. Vi havde ikke råd til billetter, så vi stod ved vejen ved det gl. kalkværk, det var betagende at se maskinerne, der osede ud af de lodrette udstødningsrør som lokomotiver.
En anden gang på samme tid var vi atter i Grenaa med far. På torvet kom far i snak med boghandler Knud Hansen, der stod på trappen uden for forretningen. K. Hansen spurgte vi børn om vi havde været i biografen? (den gl. på Østergade med gasmotor). Da vi måtte svare benægtende, gav han os billetter til en film, der hed »Henny Porten som malkepige«. Det var såmænd ikke andet end en pige, der sad og malkede en ko, men hvilken oplevelse første gang at se levende billeder.
I 1919 kom min tvillingsøster og jeg på Trustrup realskole, det var den gang ikke lige mig, men far var heldigvis stejl, jeg skulle. Efterhånden vænnede man sig til det, der skete jo af og til noget, f. eks. fodbold og lign., der satte kulør på enkelte lidt kedelige timer og skolegangen i almindelighed.
Om sommeren havde vi bl. a. udflugt med Ebeltoft-toget, der lød det lidt misvisende navn »Pæreskræveren«, og havde endestation og drejeskive i Trustrup. Udflugtsmålet var som regel Skovpavillonen i Ebeltoft, hvor den daværende vært, Hellgren med familie, leverede både drikkevarer og musik på den af brædder og bøgetræer omkransede estrade.
Vi havde også cykleudflugter bl. a. til Kalø slotsruin, heri deltog også lærerpersonalet, bestyrerparret herr og fru Gøtzsche, frk. Møller, herr Killegaard m. fl. og der var en gensidig glæde hos begge parter i det gode sammenhold og den respekt, der herskede lærere og elever imellem, både på skolen og uden for timerne. Vore udskejelser i skolefrikvartererne gik ud på besøg hos bl. a. fru Brøgger, der havde åbnet hjemmebageri på hjørnet lige over for skolen. Her kostede en flødeskumskage 10 øre, og den var virkelig lækker, tilsat både cream og syltetøj.
Tobakshandleren, lidt længere henne på samme gade, blev også besøgt, men der skulle spares for også at få en en smøg, 20 cigaretter (Alibaba) med tyrkisk tobak kostede 10 øre, mange penge for en skoleelev.
Fra realskolen gik vi til præst i skoletiden hos Lützen i Lyngby. Vi var mærkeligt nok ialt 48 børn, deraf var 24 fra realskolen i Trustrup, 24 fra Lyngby pastorat og holdet bestod af 24 drenge og 24 piger.
På denne tid indspillede man filmen »Præsten fra Vejlby« af St. St. Blicher. Det foregik i de naturlige omgivelser i Vejlby, hvor den gang den gl. præstegård stadig var tjenestebolig for den fungerende sognepræst. De gamle gårde, bl. a. Chr. Birchs gård, blev camuflerede med strimler på vinduerne og lign. for at illudere, som den gang først i 1600-tallet (se billede 1978 side 126).
Vi skolebørn skyndte os hjem for at overvære de spændende optagelser med skuespillere som Gunnar Tollnæs, Ingeborg Spangsfelt, Peder Nielsen og Viggo Wiehe, der hele dagen gik rundt i deres kostumer for at træde til, når der skulle filmes.
V. Wiehe spillede præsten, og havde en slags påklædningsrum i de til gården (Birch's) hørende gl. aftægtsrum. Han var temmelig høj, og slog en gang hovedet mod den lave dør, mens min kammerat Henry Josphsen og jeg hjalp ham af de store camufleringspuder og tunge sko med blyindlæg. Han gik imens og spiste blommer, og skulle hen i døren for at spytte sten ud, da han ramlede imod. De bandeord, han kom af med, harmonerede ikke med hans præstelige påklædning og rolle.
Han imponerede os med også at vise os sit guldur med kapsel, som havde den russiske ørn indgraveret og med dedikation fra den russiske kejser Alexander d. 3. til Wiehes far, der havde gjort tjeneste i politiet under kejserens besøg

hos sine svigerforældre Chr. d. 9. og dronning Louise.
Vinteren 1919 var meget streng og hård. Havnen i Grenaa var frosset til, så den udgjorde en god skøjtebane, hvor bl. a. bagermester Hartmann, med sit hvide hår, gav opvisning iført bowlerhat og stramme benklæder. Switsers Svava var indefrosset et stykke uden for havnen, og hvem der turde trodse kulden og isskruningerne, kunne gå ud til den.
Året efter var min tvillingsøster og jeg på en tur til Stevns for at besøge en faster. Vi kørte med den gl. kapervogn, der gik fra Grenaa by til havnen. Jeg husker tydeligt endnu dens knasende hjul mod Havnevejens grus, og tempoet, der bestemt ikke var imponerende. Vi ankom i støvregn til havnen, hvor vi skulle med en lille damper, der hed »Møen«, og som dengang udgjorde forbindelsen ved at sejle til København og mellemlande i Anholts havn på turen mod hovedstaden.
Som medpassagerer havde vi fru dr. Elmquist fra Trustrup, der havde sine to døtre Thora og Anna Sofie med. Døtrene gik på realskolen sammen med os, og Thora kom senere i huset hos overlæge Axel Klint. Fru Elmquist tog os med i land, da vi kom til Anholt, hvor opholdet vel varede et par timer. Vi var bl. a. oppe og se ud over øen på »randen« af den såkaldte »ørken«. Senere da vi passerede Kronborg, kaldte de på os, fordi vi skulle se den smukke indsejling til Øresund. I København skulle vi gøre ophold hos en fru Jørgensen, datter af Chresten og Mine Henriksen, der havde brødudsalg fra Ålsø mølle på »torvet« i Homå. Fru Jørgensens to døtre, var hvert år på sommerferie hos bedsteforældrene, og havde derfor ofte leget med os, der var nærmeste naboer. Den ene Ellen, var god til at spille klaver, og da revyvisen »Dukke Lise« netop var kommet frem, lærte hun os den.

Men barndommens glade dage nærmede sig afslutningen og efter overstået præliminæreksamen i 1923, begyndte et nyt afsnit i min tilværelse, som maskinlærling på W. Meiers maskinfabrik i Grenaa, og dette betød en omvæltning i mit hidtidige liv.

Homå 1977.

Kapervognen Grenaa-Havnen

Af J. A. Nielsen.

Dette gamle billede fra Østergade 35 (og lidt af 37) fortæller om et stykke Grenaa, der har undergået store forandringer.

Fra 1902 til 1921 kørte der en »kapervogn« fra Torvet til Havnen - med heste for. Allerede i 1866 forsøgtes der med kaperkørsel på strækningen. Dette blev dog ingen succes, og et nyt forsøg i 1871 gik det ikke meget bedre. I 1892 startede mælkehandler Niels Rasmussen fast rutekørsel til Havnen, til en begyndelse med en ganske almindelig charabanc, åben som forrest på billedet, men efter nogen tid forsynet med lærredstag og trækgardiner.

1902 solgte Rasmussen foretagendet til Rasmus Jacobsen, Østergade 35, og dermed skabtes den rute Grenaa-Havnen, der eksisterer den dag i dag. Rasmus Jacobsen satte fast tag på charabanc'en og glasruder i siderne, og vognen så nu ud som den bageste vogn på billedet. Til kusken var der et sæde med tæppe på, og, som det vil ses, var der skydedøre. Kusken stod dog i fri luft! Når der var travlt, kørte man med en ekstra, åben charabanc, den forreste vogn.

Christopher Vogel reklamerede med »Manufaktur og Herre-Ekvipering« på vognens sider.

Kapervognen var meget brugt, og på billeder af den ses, at folk står i trængsel både hos kusken og på bagperronen. Om sommeren kørte adskillige fra byen til stranden og til Johansens restaurant, der var »et bedre sted« dengang.

Årstal og oplysninger er fra »Grenaa Bys Historie«. Rasmus Jacobsen havde ved siden af kaperkørslen en købmandsforretning, en kaffehandel, står der på skiltet. Fru Jacobsen, damen til venstre, passede forretningen, og ægteparrets venlighed mod børnene i nabolaget mindes endnu...

Rasmus Jacobsen ses i den store vogn med kasket på. Sønnen Rasmus ses i forreste vogn. Damen til højre er hans søster. Hun er hjemme på ferie fra Amerika. Hun var den første i familien, der udvandrede, derefter fulgte broderen Alexander og til sidst Rasmus. Den sidste kom dog hjem igen, da han ikke altid tålte klimaet derovre.

Rasmus junior overtog købmandsforretningen, og huset ombyggedes 1919, og forsynedes med en større butik. Tredie generation, Egon Jacobsen, fortsatte en tid, men fik ansættelse på Grenaa Dampvæveri og er stadig ansat her.

Købmand H. P. Hansen var derefter i forretningen en lang række år, og det var stadig kaffen, der var en specialitet. H. P. Hansen averterede altid: »Ham med kaffen«! Forretningen blev nedlagt for få år siden. Den lille butik med kaffemøllerne og den beskedne udstilling i vinduerne kan fortælle om disse hyggelige småbutikker, der savnes af mange i vore supermarkedstider.

Kapervognen solgtes 1921 til Henrik Sørensen, der anskaffede en bil til ruten - og dermed var det forbi med den gamle hestevogn. Prisen for køreturen

med bilen var 1 kr. tur/retur. - Med skiftende ejere er ruten fortsat siden, nu med de nye »bybusser«, der har flere linier i byen.
Billedet viser flere interessante ting. Gadespejlene var en fast foreteelse i de fleste hjem og var ikke velsete af alle. Den lille pige mellem vognene boede i lejligheden til højre i huset. Hun blev senere gift med rigspolitichef m.m. Tune Jacobsen. Hendes og damernes hatte er nok et studium værd. Rasmus junior bærer en af de meget populære »stive hatte«, og hans flip er en af de såkaldte »fadermordere«, ganske almindelige og selvfølgelige dengang.
Billedet viser, at begge Rasmus'er var de kørende ved kapervognene.
Træerne er borte nu! Der stod langs Østergade til havnebyen træer på begge sider af vejen (langs Østerbrogade endda tre, idet der også var en række træer ganske tæt ved husene engang). Der var en bred gangsti og en vejgrøft, og det må erindres, at der ikke var nogen belægninger af nogen slags på hverken gangsti eller fortov. Træerne faldt 1935 - efter læserbrevs-protester! Vejen blev reguleret og sænket fra dommerkontoret til Kejserbækken. Resten af Havnevej var amtets domæne.
Hegnspælene foran er DSBs arealer, nu Robert Nellemanns autoforretning. Den lyse stribe i forgrunden er stenskærver til at reparere vejen med.
(Billedet med de 2 vogne er udl. af Egon Jacobsen, det andet er udl. fra Grenaa Egnsarkiv).

Regentbesøg i Grenaa

Af P. S. Johnsen.

En af årets begivenheder var kongefamiliens besøg den 23. juni. Da det var den femte i rækken af officielle regentbesøg, finder vi anledning til også at fortælle om de foregående, der af Carl Svenstrup er omtalt i byhistorien, og vi lader hermed den gamle byhistoriker fortælle:

1861:
I juni 1861 var der stort røre i Grenaa i anledning af, at kong Frederik d. 7de og grevinde Danner agtede at gæste byen. Ikke så langt historien går tilbage, havde nogen dansk konge sat sin fod på Grenaa grund. Der var travlhed med at berede den folkekære konge en festlig modtagelse. Man syede flag, rejste flagstænger, bandt guirlander o.s.v. Ved Sønderbro var rejst en æresport, en københavnsk arrangør (tapetserer) var kommen over for at lave den. Kongen og grevinden boede i byfoged, justitsråd Nyeborgs smukke bolig ved Sønderbro.
På Gæstgivergården på Storegade var det store taffel arrangeret for kongen og hans følge og byens honoratiores. Jeg husker, at vi smådrenge betragtede det som en ære at blive sendt ud i byen i ærindre af den kongelige kok. Om aftenen bragtes der kongen og grevinden et fakkeltog i deres bolig. Sangforeningen sang en af lærer J. K. Møller forfattet sang, og min fader holdt som sangforeningens formand en lille tale til kongen og hans hustru. Den følgende formiddag besøgte kongen Grenaa havn og beså de forbedringer, den i den sidste tid var undergået. Jeg ser endnu den svære kongeskikkelse, ledsaget af kommunalbestyrelsen, vandre omkring på Havnepladsen. Der hæftede han Dannebrogskorset på den dygtige, men beskedne og alvorlige havneingeniør Bruhns bryst. Om eftermiddagen kørte kongen videre til Benzon, Mejlgård o.s.v., og snart lå byen igen i de gamle folder.
Ovenstående er fortalt af John Richter, født 1850, søn af læge J. C. Richter, Grenaa. John Richter blev senere sognepræst.

1876:
Kong Chr. IX besøger Grenaa havn d. 9. september.
Midt under havnebyggeriet, umiddelbart efter at Grenaa-Randers jernbanen var taget i brug, fik Grenaa besøg af hele kongefamilien, der var på gennemrejse til Viborg for at overvære genindvielsen af den helt ombyggede domkirke. Selskabet bestod foruden kongeparret af kong Georg og dronning Olga af Grækenland, kronprins Frederik og kronprinsesse Louisa m. fl. Ankomsten til Grenaa var fastsat til tidlig om morgenen lørdag den 9. september af hensyn til rejsens fortsættelse til Viborg. Amtmanden, kammerherre Rosenørn fra Randers var kommet hertil dagen før for, som den første at kunne byde de høje herskaber velkommen. Kl. 6,30 lørdag morgen sejlede han og Grenaa havneudvalg

Fra kong Frederik VII's store rejse i 1861. Kongen står op i den med hvide heste forspændte vogn og taler til folket. Udsnit af et samtidigt litografi.

med dampskibet »Ydun« kongeskibet »Slesvig« i møde, gik om bord og blev præsenteret for kongen og kronprinsen. De viste begge stor interesse for planerne til den nye havn, som de så tegninger til. Et par timer efter vendte begge skibe tilbage. Der var bygget en landgangsbro, og foran den var der rejst et telt, udelukkende bygget af fiskeredskaber.
Grenaa byråd og en del af omegnens honoratiores var mødt, amtmanden udbragte et leve for kongen, hvorefter de kongelige herskaber hilste på de tilstedeværende. Efter en hastig køretur gennem byen, ved hvis indkørsel der var rejst en æresport, og efter et besøg i kirken var byrådet vært ved en let frokost på hotel »Dagmar«. Ved 12-tiden afrejste de kongelige herskaber til Viborg ad den nyindviede jernbane. Kongen lovede ved afskeden at komme igen, når havnen var færdig og skulle indvies. Det blev nu ikke til noget, da havnen, som nævnt, ingen officiel indvielse fik. Hjemrejsen fra Viborg til København foregik med jernbane.

1933:
Knap et par måneder efter havneudvidelsen fik byen besøg af kongen. Onsdag 2. august blev borgmesterkontoret tidligt om formiddagen ringet op af hofmarskallatet på Marselisborg. General Castenschiold meddelte, at kong Christian X om eftermiddagen kl. 2 agtede at aflægge Grenaa et besøg bl. a. for at bese det store, nye havneanlæg og hilse på havneudvalget.
Der blev overalt i byen travlhed med forberedelser til modtagelsen. Fra Sønderport over Torvet forbi rådhuset og ud ad Østergade var der rejst en flagallé, og alt var rettidigt i orden til modtagelsen. I sidste øjeblik kom amtmand Andersen fra Randers. Han havde været på en udflugt, men var telefonisk blevet kaldt hjem.
Præcis kl. 2 rullede den kongelige bil ind på Torvet. I bilen befandt sig foruden kongen bl. a. general Castenschiold. Man fulgte flagalléen over Torvet forbi rådhuset og ad Østergade til havnen. Her blev han budt velkommen af amtmand Andersen og borgmester Thoft. Sidstnævnte udbragt et leve for kongen.
Kongen tog straks ordet og takkede borgmesteren for velkomsten. Han udtalte håbet om, at den nye, store havn, som Grenaa stillede så store forventninger til, måtte svare til forhåbningerne og måtte blive til opgang og trivsel for by og egn. Kongen hilste derefter på byrådets medlemmer, de tilstedeværende embedsmænd og bestyrelser. Kongen med følge beså derpå under borgmesteren og byrådets ledelse både den nye og den gamle havn. På kajerne hilste kongen på adskillige skippere og arbejdere, der passede deres dont. Gang på gang måtte han stå stille, medens de mange amatørfotografer fik ham foreviget på en plade. Kongen så indenfor i motorfabrikken og i fiskeauktionen og var et lille trip om bord i en af skuderne i havnen. Efter rundturen på havnen samledes man på Badehotellet, hvor byrådet var vært ved et glas champagne. Kongen udtalte her sin beundring over den store havn

Kong Christian d. X og borgmester Thoft. Herren t. v. med høj hat er Jens Udsen, der efterfulgte Thoft, som borgmester i 1935.

og sin glæde over den gode modtagelse. Han havde ikke været i Grenaa siden 1891, og det var ham en glæde at se den udvikling, der havde fundet sted.
På tilbagevejen beså kongen Grenaa Dampvæveri. I byen gæstedes først kirken, derefter rådhuset. Kong Christian tog derefter afsked med hver enkelt af de tilstedeværende, og under dundrende hurraråb kørte den kongelige bil langsomt ned over Torvet for at fortsætte til Ebeltoft.

1951:
I juli 1951 oplevede Grenaa i en hel uge at være genstand for omtale i næsten alle landets blade. Årsagen var en dobbelt, dels Det danske Spejderkorps' korpslejr ved Grenaa strand, hvor ialt 8.000 spejdere var samlet en hel uge, dels kongeparrets besøg i Grenaa på gennemrejse til Ebeltoft, der fejrede 650 års jubilæum d. 7. juli.
Om morgenen, d. 6. juli ankrede kongeskibet »Dannebrog« op på rheden uden for Grenaa. Kl. 9,45 lagde skibet til ved vestkajen i den nye havn, hvor der var foretaget en stor afspærring. Indenfor stod en lang række af foreninger og korps opstillet, ligesom byrådet, amtsrådet og byens højere embedsmænd selvfølgelig var til stede. Da skibet lagde til, gik kongen og dronningen straks i land. Amtmand Holck udbragte det traditionelle 9 foldige leve for kongen, og borgmester Aksel H. Hansen bød i en hjertelig tale kongeparret velkommen til Grenaa. Han dvælede bl.a. ved, at kongens besøg ikke alene i de store byer, men også i småbyer var et udtryk for tanken om, at vi alle her i vort fælles hjem Danmark hører sammen og er led i den store helhed. Efter et kvarters kur på havnepladsen kørte kongeparret med kongen personlig ved rattet til stadion. De modtoges af spejderchefen Ove Holm og lejrchefen Jens Hvass og overværede en festlig indmarch af ca. 7.000 spejderdrenge, som alle havde bøgegrene i hænderne. De aflagde derefter et besøg i spejderlejren ved stranden og deltog der i et festligt kaffebord. Om eftermiddagen besøgtes Grenaa Dampvæveri, De gamles Hjem og kirken.
Om aftenen var der taffel på kongeskibet for en indbudt snævrere kreds af gæster.
Næste formiddag aflagde kongeparret jubilæumsbesøg i Ebeltoft og returnerede til Grenaa ved middagstid, hvorefter »Dannebrog« straks afsejlede med Århus som mål.

Kongeparret i samtale med amtmand Holck og borgmester Aksel H. Hansen.

Kong Frederik IX.s besøg i Grenaa var nr. 4 i rækken af kongebesøg her i løbet af de sidste hundrede år.

1979:
Lørdag d. 23. juni modtog et flagsmykket Grenaa dronning Margrethe, prins Henrik og prinserne Frederik og Joachim. Kongefamilien ankom til nordhavnen kl. 9,30, da kongeskibet »Dannebrog« gik til kaj.
Tusindvis var mødt op for at overvære modtagelsen. En række indbudte gæster havde taget opstilling indenfor afspærringen, hvor Djurslands hjemmeværnsorkester underholdt inden kongeskibets ankomst. Da landgangen var sat, gik den kongelige familie i land til signalet »Admiral fra borde«, hvoref-

Kongeskibet »Dannebrog« lægger til kaj.

Den kongelige familie modtages på rådhustrappen.

ter stiftamtmand Niels Møllmann med forsamlingen udbragte et nifoldigt leve og orkesteret spillede »Kong Kristian«. På kajen bød borgmester Arne Jessen velkommen og præsenterede derpå de mange gæster for de kongelige, bl. a. borgmestrene K. Løgstrup Knudsen, Midt-Djurs, og Knud Albæk, Nørre Djurs.

Turen gik herpå ad Havnevejen til rådhuset, hvor den officielle modtagelse fandt sted på rådhusets trappesten. Der var her velkomst ved borgmester Arne Jessen, viceborgmestrene Chr. Jochumsen og Børge Kildahl og den nye kommunaldirektør Per Gudme. I sin velkomsttale i byrådssalen omtalte

Borgmester Arne Jessen byder velkommen i byrådssalen.

borgmesteren bl.a. de tidligere kongebesøg, byens gamle historie og levende nutid samt benyttede lejligheden til at invitere på en genvisit, når det nye rådhus står færdigt. Borgmesteren sluttede sin velkomst med at overrække dronningen et specielt indbundet eksemplar af Carl Svenstrups byhistorie, mens prinserne hver fik overrakt et minieksemplar af de F-16 jagere, hvortil dele fremstilles hos Per Udsen & Co.
Dronningen takkede for den festlige modtagelse og udtalte de bedste ønsker for byen og dens borgere.
Efter et lille traktement begav man sig til fods gennem den indre by. Turen gik over Nytorv, Smedestræde, Lillegade, omkring kirken, hvor nok det største antal tilskuere havde taget opstilling. Ruten fortsattes gennem gågaden og nedad Kannikegade til pladsen foran Djurslands museum, hvor folkedansere underholdt inden besøget på museet. Her bød formanden, overlæge Hovesen, velkommen og gav en kort orientering om museets historie og fremtidsplaner. Efter en halv times besøg fortsatte dronningen til Gigtplejehjemmet, mens prins Henrik og prinserne af fyrmester H. E. Rasmussen fik forevist Fornæs fyr.
Inden afsejlingen kl. 15,30 afholdtes en reception for en række indbudte gæster ombord på kongeskibet. Afrejsen overværedes af henved 3000 tilskuere.
Trods et stramt tidsprogram og al mulig udsigt - fra morgenstunden - til heldagsregn, der dog delvis drev over netop som »Dannebrog« stævnede ind i havnen, en vellykket dag, der vil huskes længe.

Torvet passeres mens det småregner.

Djurslands museum beses. Overlæge Hovesen, med ryggen til, i samtale med dronningen, mens museumsinspektør Bjarne Flou ser til. Forrest t.h. de to viceborgmestre B. Kildahl og Chr. Jochumsen.

Træk af Lyngby seminariums historie...

Af Nanna Mostgaard Eldrup.

Min far, lærer Leopold Mostgaard, der var lærer i Homå fra 1907-1947 skrev til Grenaa Folketidende i 1941 9 kronikker, og det er på grundlag af disse følgende skildring bygger.

Lyngby seminarium blev oprettet ved kgl. rescript af 30. april 1813. Af reglementet heri fremgår det tydeligt, at man på højeste sted ønskede, at det skulle være et bondeseminarium med særlig tilgang af elever fra bondehjem, og det tilføjes, at hertil regnedes også sønner af degne og skoleholdere, opvokset på landet.

I sin start skulle seminariet have to lærere, hvoraf præsten i Lyngby-Albøge, pastor H. P. Barfoed skulle være førstelærer og forstander, mens andenlæreren skulle være en duelig teologisk kandidat.

Undervisningen skulle foregå i et nybygget hus på 6 fag, og heri skulle der indrettes et værelse til andenlæreren. Kost og anden forplejning måtte han få i præstegården.

Om de elever, der skulle gå på skolen, nævner reglementet, at de skulle finde logi hos de nærmestboende bønder og klæde sig som disse. De skulle, når de optoges, have en alder af 18-23 år. Var de værnepligtige, skulle det straks meddeles til landmilitsen.

Skulle der evt. melde sig flere, end der kunne optages, ville de bedste blive udtaget ved en prøve; dog skulle der tages særligt hensyn til unge mænd, der på grund af et eller andet handicap var uegnet til militærtjeneste (som det ville hedde i dag) når blot det ikke var så udtalt at det også ville gøre dem uegnede som lærere.

Reglementet indeholdt naturligvis også en fagoversigt. Religion og dansk nævnes først, dernæst faget Sjælelære, hvori bl. a. indgik behandling af skindøde! Eleverne skulle også have indsigt i de vigtigste love, som angik almuen. Mere overraskende forekommer det, at faget havedyrkning var væsentligt, og som eksempler nævnes behandling af frugttræer, dyrkning af køkkenurter og kendskab til behandling af humle, hør og krap (til farvning) samt biavl. Man skulle også kende noget til teoretisk landbrug samt gøre praktiske forsøg på en jordlod ved seminariet. Alle disse fag skulle førstelæreren tage sig af.

Til andenlærerens område hørte skrivning, regning og sang. Desuden skulle han undervise i geometri, naturhistorie astronomi, fædrelandshistorie og geografi i det omfang, det skønnedes nødvendigt for landsbylærere.

Elevernes ferieplan bærer også tydeligt præg af, at de senere skulle leve deres liv på landet blandt bønder. De skulle have 12 fridage i høhøstens tid, 12 når kornet skulle bjerges, desuden én dag hver uge til studier eller til arbejde for deres logivært, ligesom alle helligdage og tiden mellem jul og nytår var fridage. Den daglige arbejdstid var lang.

Undervisningen begyndte kl. 7 om sommeren, og om vinteren, når det blev lyst, og eleverne måtte blive på seminariet til kl. 9 om aftenen, dog afbrudt af et par timers pause til spisning og anden afslapning. Denne kunne bl. a. bestå i, at man indbandt bøger, flettede kurve eller arbejdede i pap. Man kunne også evt. få indblik i snedker-, maler- og drejearbejde, så det fremgår tydeligt, at seminariet skulle være indstillet på at lære de vordende lærere at udnytte tiden og blive alsidige.

At eleverne lydigt og flittigt skulle rette sig efter deres læreres undervisning og forskrifter var en selvfølge.

1857 blev den oprindelige bygning forhøjet med en etage. Ovenstående billede viser bygningen 1979, hvor den anvendes til bibliotek.

Men endnu andre pligter måtte de påtage sig. På skift skulle de deltage i gudstjenesten, og hjælpe degnen, så de kunne få indblik i deres senere gerning som kirkesangere. Det blev også pålagt dem søndag aften at deltage i møder, hvis de blev indbudt, og her f. eks. læse op efter deres forstanders anvisning, ligesom man ventede, at de anlagde små haver hos deres logiværter på gårdene.

Hvis det ikke lykkedes for eleverne, efter at de havde afsluttet uddannelsen, at skaffe sig en stilling, skulle de om vinteren deltage i arbejdet på omgangsskoler og om sommeren ernære sig ved bondearbejde. Endelig var det også muligt at udnytte uddannelsen ved at tage arbejde som huslærere, men de skulle også stadig stå i forbindelse med seminariet i de første seks år.

Skulle en ung mand tabe lysten til at være lærer, og heller ikke gå i gang med at søge embede, så var det hans pligt at underrette seminariets direktion og desuden at tilbagebetale 150 Rbd., som hans undervisning havde kostet. Og derefter var han, indtil han blev 36 år, pligtig at gøre militærtjeneste.

I sit arbejde som lærer påhviler det enhver »at danne unge mennesker, som igen skal danne andre, for tiden og evigheden«.

M. h. t. seminariets økonomi oplyser reglementet at der af Seminariefonden (fra 17. maj 1806) bevilges 750 Rd., der bør fordeles m. bl. a. 300 Rd. til

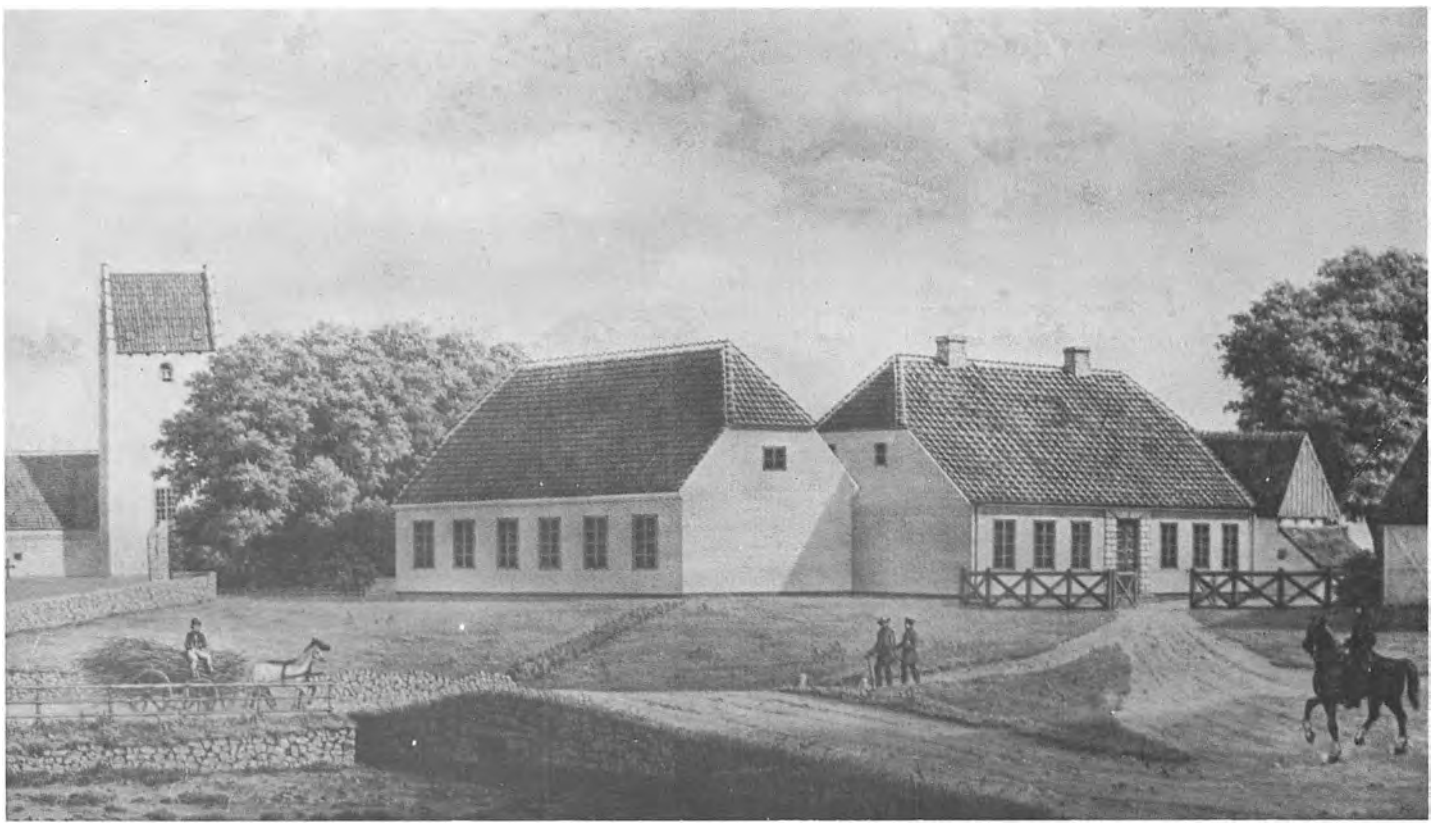

Lyngby seminarium opført 1842.

hver af de to lærere samt et tilskud på 50 Rd. til to fattige seminarister.
Af alle disse forskrifter fremgår det, at hensigten nærmest var at uddanne bønder til at være lærere, men som bønder blandt bønder. Det var ikke meningen, at de skulle kunne henregnes til den dannede middelklasse. De skulle virke vækkende på almuen, indpode gudsfrygt og fædrelandskærlighed og foregå den med et ydmyghedens eksempel.

Nu gik det sådan på Lyngby seminarium, at den teoretiske undervisning og elevernes *åndelige* udvikling kom til at indtage en vigtigere plads, end der egentlig var indrømmet dem. Alligevel måtte seminarieeleverne den første snes år skolen eksisterede, arbejde i forstanderens have eller lærerens mark.

En sognepræst i Vivild fik den tanke, at man burde oprette et industriseminarium, og også Lyngby seminarium måtte afgive en erklæring i sagen, som skulle afgøres af kongen. Det gav anledning til, at en ung bondesøn fra Vivild, Søren Andersen Lystrup, i efteråret 1813 blev elev på seminariet. Samtidig skulle han undervise i de kundskaber, han havde fra landbruget og modtog herfor et gratiale på 20 Rd., samtidig med, at han forpligtede sig til at blive på seminariet i 4 år. Den flg. sommer blev han sendt til en gartner på Løvenholm og derefter til sin hjemegn for yderligere at uddanne sig. Han blev imidlertid syg og måtte forlade seminariet 1817. Efter hans bortrejse standsede al tale om dyrkning af handelsplanter, tørveældtning osv. som undervisning på skolen.

I et værelse i præstegården startede så undervisningen i efteråret 1813 med 7 elever. Det var et meget tarveligt lokale, og undervisningsapparatet var ikke bedre.

Forstander var som omtalt pastor Barfoed, Lyngby-Albøge, og som andenlærer virkede kirkesangeren i Hyllested, cand. Steenberg, der for 50 Rd. årlig påtog sig at undervise i sang og musik, dog kun ganske få timer og kun, til en af eleverne blev dygtig nok til at kunne undervise i stedet for ham. Ret hurtigt efter kom en ny andenlærer, og man arbejdede også på at skaffe en til at påtage sig undervisning i gymnastik. Man fik også her en, der samtidig var elev på skolen.
Der fulgte nu en tid, hvor lærerne hurtigt skiftede, så forstanderen havde håbet, at man kunne få lærer og kirkesanger ved Lyngby skole til at overtage andenlærerembedet på seminariet. Det blev dog ved tanken.
I sommeren 1814 blev så seminariet færdigt, en tarvelig bindingsværksbygning, opført på præstegårdens grund. Den rummede 1 større og 2 mindre læsestuer, samt et værelse til andenlæreren. Der har været arbejdet under hensyn til den strengeste økonomi. Således skulle døre og vinduer kun males udvendig, medens den indvendige behandling blev udsat til senere og bedre tider!
Allerede i 1842 blev denne bygning dog nedrevet for at give plads for en mere tidssvarende til undervisning og endnu en til gymnastik. Hertil bevilgedes 4000 Rd. Oprindelig var den kun på én etage, men grundmuret og med tegltag. Heri var to klasseværelser og to beboelseslejligheder for ugifte lærere, (de fik hver to værelser) og på loftet indrettedes bibliotek. 16 år senere nedbrødes et skillerum, så der blev ét klasseværelse af to af lærernes værelser, men stadig var der for lidt plads til de aktiviteter, den ny lov af 15. febr. 1857 krævede. Det blev afhjulpet, da man fik en bevilling på ca. 3500 Rd. Der byggedes en etage mere ovenpå, og her blev plads til tegnestue, biblioteksværelse, lærerværelse, (der også var musikstue) og to værelser for en ugift lærer. Som festsal måtte man benytte skolens gymnastiksal.
Over hovedindgangen til seminariet stod i et indmuret felt »For Skolen og Livet«, et smukt og godt motto for arbejdet inden for murene. Desværre blev det dog fjernet, allerede inden seminariet blev nedlagt. I Randers amts årbog for 1922 kan man læse en beklagelse af, at det ikke fik lov at stå der, da bygningen senere blev anvendt til børneskole. Også da ville indskriften »have været en perle«, som der står, og »ikke mindst i en by som Lyngby, der gennem tre menneskealdre sendte en strøm af kulturspredere ud over hele landet«.
Seminarieeleverne boede i byen, ofte 2 og 2 sammen. Der var ikke mange bekvemmeligheder eller megen hygge på værelserne, men det tog man sig ikke af, tilmed da opholdet var ret billigt. Det kan som eksempel nævnes, at et kammer med seng og varme kostede 16-18 Rd. om året, og kosten ca. 70 Rd.Sommeren var den gode tid, hvor eleverne kunne opholde sig meget i det fri. »Man finder dem læsende på vejen og ved gærderne, så det kan undre den, der ikke ved, at her findes et seminarium«, fortæller en beretning.

Krigsåret 1848 fik en følelig indflydelse på seminarielivet, idet ikke mindre end 16 af det efterhånden ret store elevtal meldte sig som frivillige. Det skete efter slaget ved Slesvig, og de 16 sluttede sig til det frivillige jægerkorps i Aarhus sammen med kammerater fra Jelling. Initiativet var egentlig kommet fra Snedsted seminariums elever, men da var Lyngby allerede parat. Fra Snedsted deltog imidlertid ingen, så de må have ment, det var tilstrækkeligt, at de udtalte deres begejstring!

I årenes løb kom i alt 6 forstandere til at virke, 9 andenlærere, 4 tredielærere og også en fjerde- og femtelærer er nævnt. Om dem er udførligt fortalt i de omtalte kronikker fra 1941.

Særlig omtale fortjener forstander Carl Chr. Emil Langhoff, der ansattes i 1856. Under ham oplevede skolen en blomstringstid, også påvirket af de mange åndelige strømninger, der opstod overalt i Danmark. Teknisk og materielt var det en nytid. Da ligeledes forskellige nye skolelove førtes ud i livet, også i Lyngby, blev det en udviklingens tid for eleverne, der mærkede, at også økonomisk gik det fremad.

Gennem årene udgik en skare af betydelige mænd fra seminariet. Nævnes kan professor Christen Rovsing, docent Niels Fjord, Evald Tang Kristensen, den senere folkemindesamler, og forfatteren Severin Kjær, der bl. a. skrev en bog om præsten fra Vejlby, Søren Quist.

Langt over tusinde elever fik her deres første uddannelse, og mange af dem kom senere til at præge kulturlivet i Danmark på afgørende måde. Og forstander og lærere gav dem en god ballast både i Grundtvigs ånd, og senere, da pastor Vilh. Bech kom til Ørum-Ginnerup, også i indremissionsk retning, så de var vel udrustede til at bære de ikke altid blide kår, der ventede dem som landsbylærere.

Eleverne var flittige kirkegængere i Lyngby, men nogle tog også i båd over Kolindsund for at deltage i gudstjeneste i Ginnerup.

Ungdom har dog også behov for fest og fornøjelser. Dem tilgodeså de bl. a. i to sangkor, »Jubal« og »Enigheden«. Trods det gode navn på den ene var der dog ofte strid imellem dem, hvad medlemmerne gik meget op i.

Kolindsund gav eleverne mange glæder, når de om sommeren sejlede eller badede der, og om vinteren løb på skøjter. Men det skete også, at det krævede sine ofre.

Skulle man på bytur, gik den til Grenaa, men også Tirstrup fik besøg. Ved kroen her var endestationen for diligencen fra og til Lyngby, og rejsen med den hørte til de store oplevelser.

Hvert efterår blev der arrangeret bal, og hertil blev indbudt seminarielærernes døtre, lærerinder fra herregårde i omegnen, enkelte frøkener fra Grenaa, men først og fremmest smukke gårdmandsdøtre fra Lyngby og Trustrup. Vinteren bød på dilettantforestillinger og sommeren på udflugter til Rugård, Jernhatten eller Kalø, og det understreges, at alle kom pænt hjem uden at vække forargelse.

Også den tids grundlovsmøder deltog man i, bl. a. i Lykkesholm skov, hvor ofte Carl Møllers orkester fra Grenaa spillede; her sang eleverne flerstemmige sange, der holdtes taler og affyredes fyrværkeri.

Om optagelses- og årsprøver berettes der, og om forskellige traditioner i forbindelse hermed. De blev afholdt på selve seminariet, hvorimod den afsluttende eksamen foregik på Aarhus katedralskole med fremmede lærere og censorer, en ordning, som ofte gav ret vilkårlige resultater og var et forhadt, men nødvendigt onde for eleverne.

I de 61 år, seminariet bestod, kom det til at spille en væsentlig rolle for livet i Lyngby. Mange små hjem havde en indtægt af at have seminarister boende, mange havde dem også på kost. Det kan nævnes, at middagen kostede 1 Mark daglig. Mange af de små huse med tegltag i Lyngby stammer fra den tid. Der fandtes i byen også to-tre købmandsforretninger, en boghandel, et fotografisk atelier, og desuden fandt mange håndværkere en næringsvej her.

Det ramte derfor hårdt, da det i 1872 blev kendt, at Lyngby seminarium skulle nedlægges. I juli 1875 var dets tid forbi.

Lærerne flyttede andetsteds hen, og kommunen købte bygningerne, der blev bolig for andenlæreren og læreriden. Samlinger og inventar fordeltes på andre seminarier, og på de tidligere elevværelser i byen rykkede arbejdere fra udtørringsarbejdet i Kolindsund ind.

Lyngby gik en ny tid i møde.

Fra Grenaa Egnsarkiv

Af J. A. Nielsen.

I 1978-79 har Grenaa Egnsarkiv blandt meget andet fået foræret to store album fra forretningsfører Zacho Børgensens efterladenskaber - via fru skræddermester Henry Bech, en slægtning. Disse album rummer en mængde gode billeder fra Grenaa og omegn og portrætter af en lang række kendte og ukendte personer. En af de kendte er fotograf J. P. Christiansen, der gennem en lang årrække havde privat bopæl i Zacho Børgesens hus, Grønland 32. Christiansen fotograferede flittigt sine venner og bekendte, og det resulterede i en del sjove og interessante billeder af husfællerne på Grønland. J. P. Christiansen havde atelier i Kannikegade, og ved siden af at »tage« portrætter her havde han det speciale at fotografere ude, på værksteder, i hjemmene, persongrupper i det frie og meget andet. Der foreligger og kommer stadig flere udmærkede fotografier fra det Grenaa, der var engang, ikke så meget gadepartier o.l., men fotografier fra det daglige liv. Billederne, han lavede, var ikke kunstværker, men mest postkortformat, og billederne blev solgt til rørende lave priser, set med nutids øjne, f.eks. averteres med 12 postkortbilleder for 2 kr. 85 øre! Billederne var ofte forsynet med hvide tekster, og for arkivet er dette til stor nytte. På egnsarkivets afdeling i årbogen findes herpå en række eksempler på Christiansens arbejder. Ved disse billeder og tekster sættes fotograf J. P. Christiansen et minde: Hans fotografier er med til at bevare det gamle Grenaa. - Christiansen virkede i Kannikegade til 1936 og døde i 1952.

J. A. Nielsen.

Blandt billederne fra Grenaa Egnsarkiv indgår også materiale udlånt fra enkeltpersoner, og disse er i hvert enkelt tilfælde anført med navn, hvad angår billede og tekst. Hvor intet er anført er materialet fra Grenaa Egnsarkiv med tekst af J. A. Nielsen.

Zacho Børgesen lå inde som gardist under 1. verdenskrig. Han var herhjemme medlem af en lille »Pipforening«, og fotograf Christiansen har her fotograferet medlemmerne med en øl. Personerne er fra venstre: Forretter Jens Alby, tekstilarbejder Chr. Jensen, vistnok forretter Seidler og fotograf Christiansen.

Zacho Børgesen var garder og Christiansen fik lov at prøve uniformen og bjørneskindshuen og ses her i gården til Grønland 32.

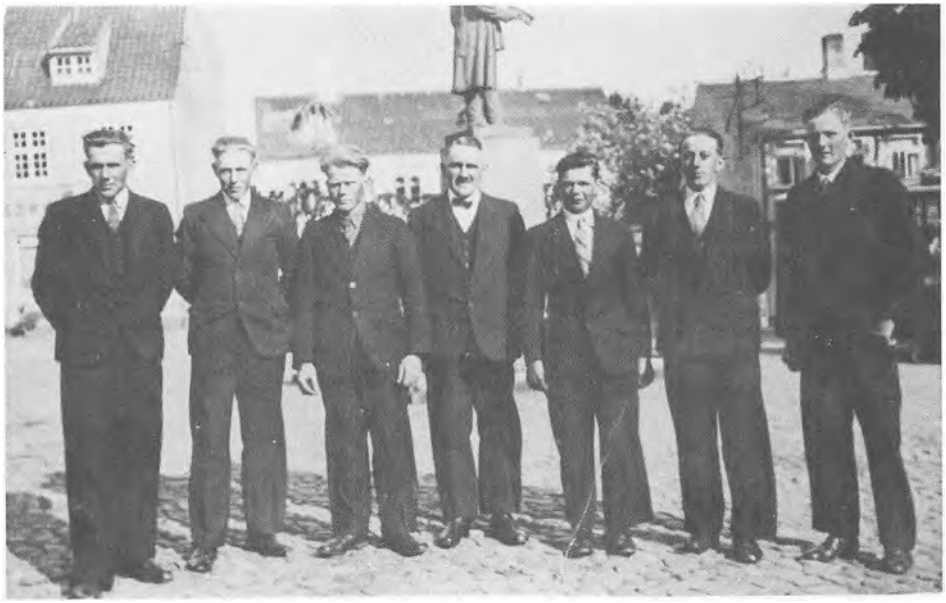

Hammelev. *Sessionsholdet fra Hammelev 1935. - Fra v. ses: Harry Broge, Harry Nielsen og Charles ?, begge karle på Stensmark. Sognefoged Frederik Bager, Villy ?, Harald Munk Pedersen og Børge Jahnsen, Hammelevgården. Billedet er taget på Torvet, mens dette endnu var brolagt. Statuen er Frederik den 7., bygningen t.v. er Andelsbanken, der havde til huse her i en lang årrække, derpå »Valhalla« og Peter Andersens restauration, de sidste to ejendomme, er hvor Bikuben er placeret i dag. Det var tradition, at de vordende soldater beværtede lægdsmanden efter veloverstået fremstilling, der foregik i Adams-kostume. I årene før 2. verdenskrig var indkaldelserne meget indskrænkede og de, der fandtes egnede, undgik i mange tilfælde indkaldelse ved at trække frinummer. På vort hold her var der ikke mindre end fem, der var så heldige, idet kun Harry Broge fra Hammelev måtte i trøjen...*
Udlånt af Frederik Jahnsen.
Tekst: P. S. Johnsen.

Sangstrup. *Pogeskolen i Sangstrup 1906. Skolen kaldtes aldrig andet end»pogeskolen«. Den ældre dame t.v. er madam Brøgger, den anden dame er hendes datter.*
Huset står endnu, men er en del ombygget.
Udlånt og tekst af Frantz Mygind.

Vogels hus på Torvet, taget på et heldigt tidspunkt, da man kan se både Storegade og Torvets facader. Vogels skilt på taget var en levende lysreklame: Vogel lavede selv elektricitet! Vogel havde på fototidspunktet kun butik på hjørnet af Torvet og Lillegade. Georg Reventlow var også manufakturhandler! Han flyttede herfra 1912 og har måske sit sidste udsalg her. Døren i midten er til trappegangen op til privatlejlighederne.
Foto: Olaf Skjødsholm.

Åen lige ned for Ågade mod Sønderbro 1912. Villaen hedder »Søndervang« - og grunden til den købtes 1910, så huset er helt nyt ved fotooptagelsen.
Foto: Olaf Skjødsholm.

Voldby. *Her er 7 stovte (stolte) Voldby-mænd i året 1921. Fotoet er taget uden for Anders Madsens gård efter en fødselsdagsfrokost hos værten, Anders Madsen.*
Fra venstre Hans Andersen (væver), snedkermester Anders Bilde, som var en af datidens store håndværksmestre, amtsrådsmedlem og sognefoged Peter Bager med stokken. Den lille mand er lærer Andersen, Voldby skole og derefter værten Anders Madsen samt Peter Mortensen. Helt til højre gårdejer Jens Hviid, Voldby.
Udlånt og tekst af Frantz Mygind.

Voldby. *Dameselskab på mejeriet i Voldby 1918. Personerne er fra v.:*
1. Trine Sørensen, sygeplejerske, Sangstrup.
2. Lotte Hansen, pensionist, hun døde i Amerika.
3. Else Marie Bruun, mejeribestyrer Bruuns mor.
4. Karen Hviid, Peter Hviids bedstemor.
5. Ellen Bruun, mejeribestyrer Bruuns datter.
6. Kirstine Nielsen, Værket.
7. Inger Bruun, Videbæk.
8. Karoline Bruun, mejeribestyrer Bruuns kone.
9. Dagny Bruun, gift med mekaniker Carlo Juul.
10. Signe Andersen, landpost Andersens kone, Dalstrup.
11. Ane Sloth, Rudolf Sloths mor.
12. Kirstine Fisher, Voldby mark.
13. Amalie Sørensen, fabrikant Valdemar Sørensens mor.
Udlånt af Dagny Bruun.
Tekst: Frantz Mygind.

Veggerslev. *Billedet viser en række kendte personer, fotograferet i Veggerslev præstegård 1929, mens den senere meget omstridte pastor Vedsted var præst her. Fra venstre ses pastor Vedsteds svigermoder, pastor Vedsted og frue, digterpræsten Vilhelm Gregersen, der sikkert dengang boede i Gjerrild som imeritus, fru Gregersen, frk. Welling, ejer af gården Ernstmark, pastor Otto Andersen, Karlby, og inspektør Andersen, Dalstrup plejehjem. Pastor Vedsted var en stor rimsmed, og i årbogen 1978, side 99, kan ses en prøve på hans kunnen.*

Gjerrild.
P. C. Dyrhauge var sognepræst i Fjellerup-Glæsborg 1868-1877 og rejste derpå til Gjerrild-Hemmed, hvor han virkede fra 1878-1894. Han var meget skoleinteresseret, men myndig og streng. Hans tid som præst faldt i overgangsårene fra brændevinsdrikkeri til afholdenhed og kirkegang, og i den anledning fortælles en historie fra en af pastor Dyrhauges friluftsgudstjenester på Bønnerup strand. Engang ved en bibellæsning, hvor han på pædagogisk vis lod deltagerne læse op af bibelen, skulle en mand læse om Jakobs drøm, men læste hårdnakket:
»Herren sendte Jacob en dram«.
Præsten lod manden læse det om og om igen, men manden sagde sindigt:
»Der står en dram«.
Præsten afbrød: »Det er umuligt«, hvortil bondemanden svarede med fast røst: »Sig ikke det hr. pastor, thi der står skrevet, at for Herren er intet umuligt«.

Voldby. *Skomager Svenstrup, Østergade, Grenaa, med familie på cykletur til Voldby i 1913. Billedet er taget foran Voldby skole, og det er lærer Andersen og frue, der står ved stakittet. Bemærk grøften ved vejen.*
Udlånt og tekst af Frantz Mygind.

Fotograf Christiansen gjorde ikke meget stads af sine »baggrunde«: Her er et billede af De unges Idræts køllesvingshold, og ophængningen af fanen må nok siges at være lidt primitiv. Køllesving var i sin tid en yndet idræt for piger. Lederen til venstre er Frida Christensen, senere Jürgensen. De to herrer er Johannes Petersen (»Haiser«) og Marinus Larsen. Læg mærke til, at Marinus har gamascher på. Sådanne lunende genstande var meget anvendt i gamle dage... Flere af pigerne bor stadig i Grenaa.

Ålsrode. *Folkedansere i Ålsrode forsamlet foran Morten Nielsens stuehus, der nu er nedrevet. Emilie Jørgensen, der i dag er 88 år ses i bageste række øverst til højre.*
Udlånt af Emilie Jørgensen.

Julestue i en af de meget små stuer over Vilhelm Hansens boghandel. Fra venstre: Nathalie Hansen, Emilie Hansen, Vilhelm Hansen (sidstnævnte døde 1904, og dette siger noget om billedets alder - det har fået visse alderstegn)!

En studie fra Mogensgade »i gamle dage« - til minde ihukommelse i en tid, hvor der opføres et nyt rådhus på arealet her...
Foto fra stadsingeniørkontoret.

Dette gamle billede fra Carl Svenstrups album viser Torvets vestside med Vilhelm Hansens boghandel til højre. Derefter Jernstøbergården (nu »Boston«, Flarups læderhandel m. fl.). Familien Mors (nu Vilhelm Hansens boghandel), hotel Dagmar som det så ud engang.

Badehotellet var åbenbart besat af militær under 1. verdenskrig, altså kort efter at hotellet var bygget. Vagten og kommandanten overvåger fotograferingen! - Broen er opført sammen med hotellet, så det var nemt for gæsterne at komme over til stranden. Til da fandtes kun en meget brøstfældig bro lidt længere til venstre.

I sin store beskrivelse af Grenaa havn nævner Carl Svenstrup i bind C, side 797, at havnen besejledes af en lang række skibe for DFDS, der havde en rute København-Grenaa m.m. - Navnet »Freja« nævnes ikke, men da der på skiltet på skibet står »Til Hobro«, er det klart, at det er en Københavnsdamper, som man altid sagde. Ruten gik både til Randers og Hobro, og bladene bragte altid meddelelser om, hvem der havde været med på turene. Det var ikke altid spændende oplevelser! Bemærk pullerten af træ! Og det karakteristiske enspænderkøretøj med den lille fjedervogn. - På fototidspunktet havde havnen kun den lille fiskerihavn og det bassin, der populært kaldes »Sydhavnen«.
Foto: Olaf Skjødsholm omkring 1912.

Markedsdag, Grenaa torv, vest for kirken. Tiden er før 1912. Dette år flyttede Georg Reventlow fra butikken på Vogels hjørne ved Storegade, og kandelabren her med 4 lygter må være helt ny, idet en lignende med 3 lygter er flyttet ned i det gamle anlæg 1912, står der i en gammel avis. Torvehandelen var i sin tid meget stor. Engang i markedernes glansperiode (før år 1900) meddeler en avis, at der var 130 boder og telte på markedet. På fototidspunktet her var markedernes størrelse mere beskeden, men vest og nord for kirken var der gerne fuldt besat med telte. Gøglet havde fast plads nord for kirken. Her vest for kirken er det gartneriprodukterne, det gælder. Teltholderne havde gerne deres faste pladser, og til efterårsmarkederne omsattes store partier agurker, æbler og pærer, og det var almindeligt, at byens folk købte deres gemmeæbler til markedet. Foto: Olaf Skjødsholm.

Karlby. *Skolebillede 1908.*
Lærer Sørensen står t.v., helt til højre hans datter. Han havde en hund, kaldet »Fotte«, som havde den egenskab, at den var »musikalsk«, idet den under sangtimerne anbragte sig i skolens forgang, hvor den sad og hylede, til stor morskab for børnene.
Lærer Sørensens sønner Marius og Vilhelm blev kendt som autoforhandlere i Grenaa gennem en lang årrække under navnet C. M. Bilde Sørensen.
Udlån og tekst: Frantz Mygind.

Karlby.
»Da vejen drejede venstre om«.
Billedet er fra ca. 1911. På den anden side af vejen lå i forrige århundrede en lille dam. Huset til højre beboedes omkring 1860 af kapellan K. J. Wied.
Udlån og tekst: Frantz Mygind.

Storegade 28 - tidligere malerfamilien Wessings ejendom ved den overdækkede port til Overstræde. I døren Marie Alby.

I årbogen 1978, side 60, bragtes et billede fra et optog på Torvet, og det mentes i kommentaren, at billedet var fra en børnehjælpsdag. Frk. Carla Herbst gør imidlertid opmærksom på, at billedet er fra en Valdemarsdag, og denne rettelse være hermed givet!
Et andet billede, sandsynligvis fra samme Valdemarsdag, bringes her, og der kan nævnes navne på et par af personerne. De 3 personer ved siden af hinanden til venstre i billedet er fru Anna Sidenius, der i sommer fyldte 90 år, hendes mand, landsretssagfører Sidenius, og herren med »stråtaget« er sagfører Press. Helt til højre nederst i billedet ses (uden blomsterkrans) Kirsten Lønskov, senere fru Herluf Hansen. Den alvorlige dreng til højre for hende er en af vejassistent Sørensens drenge.

Brugsforreningen i Lillegade 24. Personerne er fra venstre: 1. Forretter Viggo Nielsen. - 2. Uddeler Johannes Nielsen. - 3. Fru Marie Nielsen, senere mangeårig uddeler. - 4. Landpostbud Chr. Petersen. - 5. Tekstilarbejder Chr. Jensen. - 6. Snedker P. Brandi. - 7. Overpostpakmester Niels Mortensen. - 8. Ukendt. - 9. Pedel Søren Madsen. - 10. Zacho Børgesen. - Bemærk vægtene!

Allelev. *Den gamle smedie ca. 1914. Fra v.:Fru Ane Jacobsen, Ketty Jacobsen, smedemester Peder Jacobsen og smedesvend Poul ?, senere smedemester i Hyllested Skovgårde.*

Udlån og tekst: Børge Mostgaard.

En maj-demonstration vistnok ved Storegade 60, hvor indgangen i sin tid var til Storegade, ikke som nu til Nederstræde. - Foran: Farveriarbejder Søren Petersen (Gartner) og hustru Eva. Med fanen til venstre Zacho Børgesen.

Ringrideroptog på vej op gennem Storegade. Billedet er fra 1933, og man vil bemærke, at gaden er brolagt. Trods det tilsyneladende gode vejr er de mandlige tilskuere »reglementeret« påklædt, mørkt tøj og vest. I ejendommene op mod byen ses tre butikker, der alle forlængst er nedlagte. Ringriderfesterne før sidste verdenskrig havde langt flere deltagere end i dag, ofte op mod 125-150 ryttere.
Udlånt af Nanna Eldrup.
Tekst: P. S. Johnsen.

Juletræsfest i hotel »Dagmar«s sal (nu Folmer Mors). Fra venstre kendes: Jens Jensen, væver og musiker, Christian Rasmussen, Thomas Thomsen, Zacho Børgesen med sønnen Vagn. - De to til højre kendes ikke.

Dilettantforestilling - sikkert på hotel »Skandinavien« (nu Westmark tæpper). - Personerne er fra venstre:
Zacho Børgesen.
Ukendt.
Skomager Anton Jensen, »Mester Puk«.
Jens Alby.
Chr. Rasmussen.
Bag Jens Alby skimtes madam Samsing, meget kendt rullekone, kagekone, opvaskekone og meget mere.

Meilgaard. *Så mange unge damer var der i sin tid ansat på Meilgaard - på een gang. Årstallet er ca. 1912. Nogle af personerne kendes. Bagest fra venstre:*
1. Ukendt.
2. Anna Jahnsen, Hammelev, husholdningselev, senere sygeplejerske på Dalstrup. Dræbt på cykle på Voldby-vejen på vej hjem.
3. Birgitte Laursen, senere gift Svith ved Grenaa havn.
Foran fra venstre:
1. Marie Kruse fra Skagen.
2. og 3. kendes ikke.
4. Henriette Petersen, datter af landpost P., Fjellerup.
5. Ukendt.
6. Jenny Hühn, født Jensen, 17 år, i 1979 83 år (har givet oplysninger).
7. Ukendt.
8. Thora Christensen, (datter af smeden på Meilgård).
9. Huskes ikke.
Billedet er en gave fra familien Frederik Jahnsen, Hammelev.

I sin tid havde Svitzers »Svada« station i Grenaa. Her er skibet forhindret i at gå i havn. Isen dækker havet langt ud - se blot Fornæs fyr til venstre. Langt ude »ved »Svava«s stævn« sidder et andet skib åbenbart fast. Mændene med de lange stænger søger sikkert at fange lidt til middagsmaden. - Det var forbudt at gå ud på isen, men det ville folk da blæse på, og det ser endda ud til at være voksne personer, der er ude at kikke på. Fotograf Christiansen fremstillede en hel serie billeder fra disse sjældne isvintre. - Det nederste billede viser det sydlige havnebassin og søndre mole. Også her var det forbudt at gå ud på isen..!

Fotograf Christiansen fotograferede ofte på arbejdspladserne. Her er et par smede, som arkivet gerne vil have navne (og sted) på.

Tekstilarbejdere og funktionærer på udflugt til Hoed Kro. Et større selskab, der åbenbart har kunnet blive fotograferet uden at blive forstyrret af trafikken! På det originale postkortbillede kan kendes et stort antal af de voksne, og mon ikke nogle af børnene kan selv i første række? De tre musikere i højre side er fra venstre: Brock Jensen, Ove Udengaard og Bartholin Møller.

Forrettere i Katholm Skov.
Forretterne på Grenaa Dampvæveri holdt hvert år en udflugt til Katholm og andre skønne steder. Her er den lille forening i Katholm Skov.
Af personerne ses fra venstre, stående: 1. Viggo Nielsen. 2. Mathiesen. 3. Anton Nielsen.
Siddende: 1. Seidler. 2. ? 3. Andersen. 4. Frederik Børresen. 5. Jens Alby.

Foto af roere ved Pavillonen.
Repræsentant K. K. Hansen fortæller om dette billede, at roerne her i 1943 eller 1944 var ude på en tur til Kolind. Her spiste man en god middag og kom først hjem efter mørkets frembrud. Gæster og familie havde forberedt stor hjemkomstmodtagelse - men det gik i vasken, da roerne kom så sent hjem! Fra venstre er det: Ingeniør Myhre, bankassistent Louis Nielsen, repræsentant K. K. Hansen, herreekviperingshandler Poul Olrik og lærer Volmer Svenstrup.
Foto: Carl Svenstrup.
Kopi: Max Laursen.

Ved »Det lange hus« i Ålsø.
På dette sted i Ålsø er der på det sidste sket store forandringer: Der er anlagt fortov til lettelse for bl.a. børnene til Mølleskolen. - »Det lange hus«, som det med de tre skorstene populært hed, havde tre-fire lejligheder, og der boede engang en kagekone her. Det fortælles, at Ålsø-møllerens vogn tog brød med til hende - fra Hartmann i Lillegade! Men forøvrigt havde kagekonen et stort salg af Ålsø-møllens »Brosten«, hårde sirupskager til 2 øre, når ungdommen mødte op om aftenen for at få lidt ekstraforplejning. - I det lille hus var der i mange år telefoncentral. - I baggrunden skimtes Ålsø mølle og møllegården. Møllen er nedrevet. Til venstre for møllen ligger nu Mølleskolen. - Foto: Carl Svenstrup omkring 1915-20 (det er slægtninge på vognen).

Lyngby. *Elever fra Lyngby skole giver opvisning på højskolen 1921 el. 22.*

Bag. række fra v.:
Anna Hansen, Lyngby.
Bertha Vester, Lyngby.
Ubekendt.
Asta Møller, Lyngby.
Borghil Krogh, Lyngby.
Ellen Drejer, Allelev.
Esther Friis, Allelev.
Petrea Larsen, Lyngby.
Ellen Christensen, Lyngby.
Frida Bjerre, Lyngby.

Mell. række fra v.:
? Bruhn, Lyngby.
Kathrine Knudsen, Lyngby.
Ubekendt.
Betty Larsen, Lyngby.
Olga Larsen, Lyngby.
Ketty Jacobsen, Allelev.
Marie Jensen, Allelev.
Edith Johnsen, Allelev.
Ellen Bach, Lyngby.
? Rytter, Lyngby.
? Vester, Lyngby.
Ubekendt.
Else Kjeldsen, Allelev.
Helga Kjær, Allelev.
Lærer frk. Fevre, Lyngby.

Forr. række fra v.:
Valborg Høj, Lyngby.
Ubekendt.
Marie Drejer, Allelev.
Anna Empacher, Fladstrup.
Birthe Friis, Allelev.
Karoline Holm, Fladstrup.
Gerda Friis, Allelev.
Carla Bjerre, Lyngby.
? Rytter, ?
Ubekendt.
Udlån og tekst: Børge Mostgaard.

Ålsrode. *Træskomand Karl Rasmussen, kaldet Gjæller, og hans hustru Jensine, fotograferet foran deres hus 1907. Huset tilhører i dag Arne Mikkelsen.*
Udlånt af Emilie Jørgensen.
Tekst: Frantz Mygind.

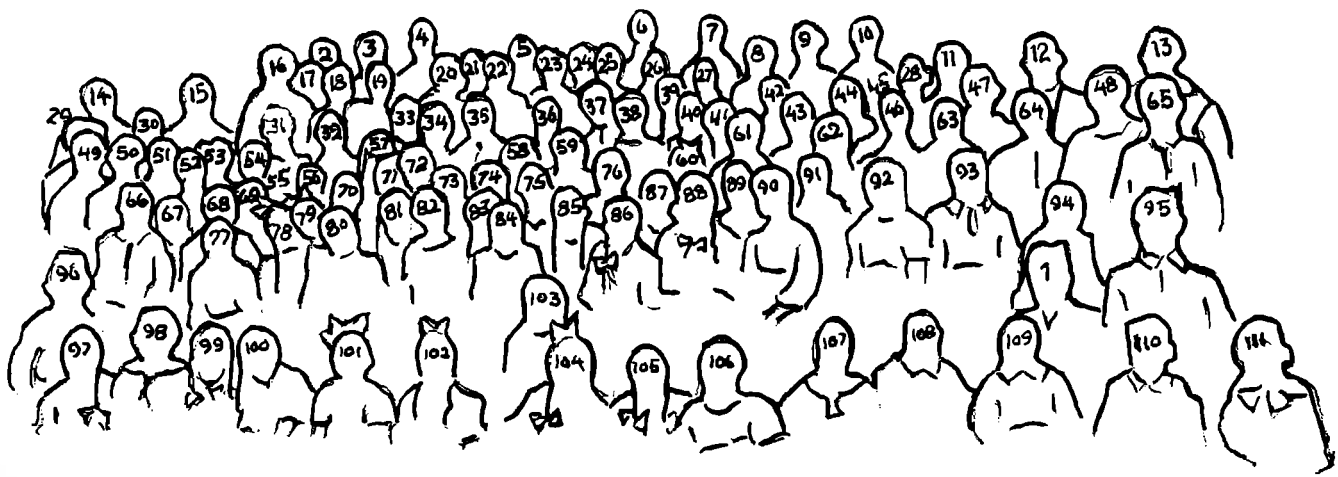

Trustrup. *Trustrup realskole, lærere og elever 1920.*

1. *Aksel Therkilsen, Attrup.*
2. *Ukendt, Trustrup.*
3. *Otto Kraglund, Kolind.*
4. *Christian Drasbæk, Kolind.*
5. *Ukendt.*
6. *Asger Toubro Pedersen, Trustrup*
7. *Vagn Katholm, Homå.*
8. *Ehlers Bach, Balle.*
9. *Herman Christiansen, Hyllested.*
10. *Carl Richard Iversen, Trustrup.*
11. *? Hansen, Balle.*
12. *Skolebest. G. Gøtzsche, Trustrup*
13. *Fru M. Gøtzsche.*
14. *Lærer ? Krogh, Trustrup.*
15. *Lærer ? Kildegaard, Trustrup.*
16. *Mogens Blach, Lykkesholm.*
17. *Peder Brøgger, Attrup.*
18. *Henrik Lauritsen, Trustrup.*
19. *Gunnar Svenningsen, Holme.*
20. *Aksel Østerris, Hyllested.*
21. *? Meineche, Lyngby.*
22. *Sigvald Christensen, Attrup.*
23. *Sigvald Hansen, Hoed.*
24. *Gunnar Sloth, Balle.*
25. *Kaj Schmidt, Høgholm.*
26. *Ukendt.*
27. *Ukendt.*
28. *Mourits Bech, Trustrup.*
29. *Lærerinde frk. ? Penter, Trustrup*
30. *Lærerinde frk. Marie Møller, Trustrup.*
31. *Jens Anker Jensen, Homå.*
32. *Ukendt.*
33. *Anders Carlsen, Anholt.*
34. *Victor Nielsen, Ålsø.*
35. *Richard Jensen, Trustrup.*
36. *Eskild Dalgård Sørensen, Trustrup.*
37. *Viggo Rasmussen, Ålsø.*
38. *Ukendt.*
39. *Holger Friis, Frederiksdal.*
40. *Estrid Dahlsgaard, Kolind.*
41. *Thilde Rasmussen, Ålsø.*
42. *Ferdinand Andersen, Trustrup.*
43. *Asta Bonde, Sdr. Homå.*
44. *Ivar Mønsted, Fævejle.*
45. *Anna Kirstine Kjeldsen, Allelev.*
46. *Esther Pedersen, Balle.*
47. *? Bech (?), Trustrup.*
48. *Elna Sørensen, Tirstrup.*
49. *Børge Mostgaard, Homå.*
50. *Evald Kjær Andersen, Kolind.*
51. *Alfred Holm Pedersen, Ebeltoft.*
52. *Ove Laursen, Hoed.*
53. *Ansgar Andersen, Trustrup.*
54. *Søren Pedersen, Perstrup.*
55. *Lydia Drejer, Allelev.*
56. *Toni Hansen, Trustrup.*
57. *Gerda Govertz Jensen, Lyngdal.*
58. *Ukendt.*
59. *Esther Iversen, Trustrup.*
60. *Nanna Mostgaard, Homå.*
61. *Rovsing Drejer, Balle.*
62. *? Hansen, Trustrup.*
63. *Rovsing Drejer, Balle.*
64. *Henry Josephsen, Vejlby.*
65. *Aksel Gøtzsche, Trustrup.*
66. *Aage Bech, Trustrup.*
67. *Rasmus Christensen, Hyllested.*
68. *Peder Christiansen, Hyllested.*
69. *Ellen Gøtzsche, Trustrup.*
70. *Ukendt.*
71. *Ukendt.*
72. *Vivi Elmquist, Trustrup.*
73. *Gerda Flitner, Lyngby.*
74. *Inger Friis, Frederiksdal.*
75. *Frida Sørensen, Tirstrup.*
76. *Ellen Andersen, Trustrup.*
77. *? Hansen, Trustup.*
78. *Sigrid Gøtzsche, Trustrup.*
79. *Eva Govertz Jensen, Lyngdal.*
80. *? Flitner, Lyngby.*
81. *Anna Sofie Elmquist, Trustrup.*
82. *Ukendt.*
83. *Astrid Lauritsen, Trustrup. (Udlånt billedet).*
84. *Ukendt, Trustrup.*
85. *Thora Elmquist, Trustrup.*
86. *Inger Acton, Trustrup.*
87. *Kristense Brøgger, Attrup.*
88. *?, Hansen, Trustrup.*
89. *Anna Thomsen, Trustrup.*
90. *Edith Drasbæk, Kolind.*
91. *Ellen Margrethe Toubro Pedersen, Trustrup.*
92. *Lilly Lauritsen, Trustrup.*
93. *Cecilie Henriksen, Lyngby.*
94. *Erling Fossum Hansen, Trustrup.*
95. *Jes Jessen, Ingvorstrup.*
96. *Ejgil Rasmussen, Trustrup.*
97. *Ellen Nielsen, Trustrup.*
98. *?, Rasmussen, Trustrup.*
99. *Inge Fossum Hansen, Trustrup.*
100. *?, Hansen, Trustrup.*
101. *Anna Bech, Trustrup.*
102. *Inger Gøtzsche, Trustrup.*
103. *Ebba Buhl, Hoed.*
104. *Else Bech, Trustrup.*
105. *Agnethe Fossum Hansen, Trustrup.*
106. *Aase Friis, Frederiksdal.*
107. *Otto Larsen, Trustrup.*
108. *Johan Simonsen, Balle.*
109. *Helge Bøjstrup, Trustrup.*
110. *Aage Buhl, Hoed.*
111. *Ukendt.*

Udlånt af A. Dolberg, Sdr. Onsild.
Navneangivelse: Børge Mostgaard og A. Dolberg.

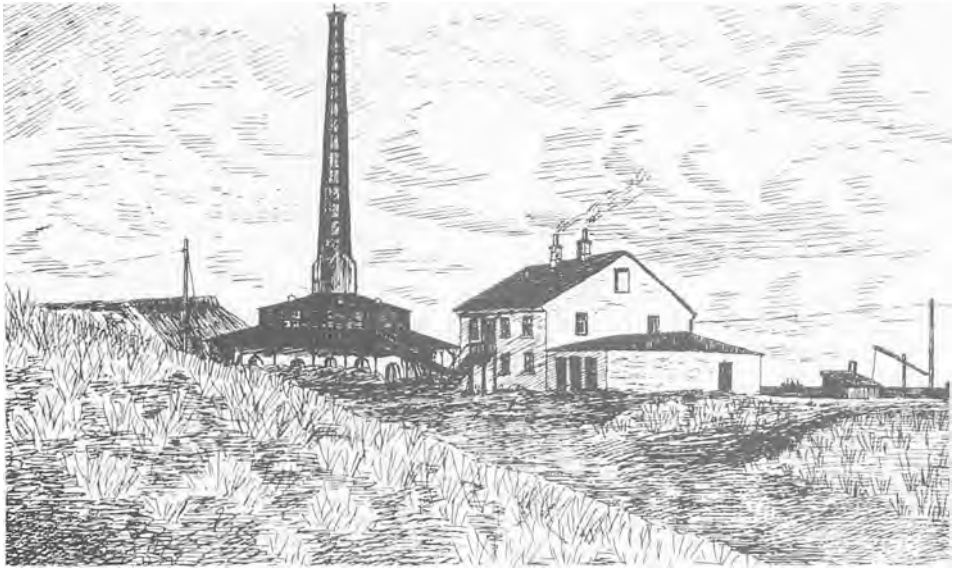

»Det er forkert, det der«!

Undertegnede er taknemmelig for henvendelser angående de skriverier, jeg ind imellem får trykt. De viser, at det skrevne bliver læst, og jeg ved da godt, at læserne er glade, når de finder noget, der er forkert...

I Grenaa Folkebiblioteks jubilæumsbog 1975, side 99, står der - i første oplag - at skorstenen på kalkværket ved Bredstrup strand blev revet ned i 1951. Det er forkert, fortalte en læser i telefonen. Jeg giver indsenderen ret: Skorstenen sprængtes 1959. Grenaa Folketidende har en stor artikel om det den 11. maj 1959.

Om samme kalkværk står der i samme bog, at en vippebrønd på en tegning »må være fortidig«. Ja, fortæller en, der havde en moster i huset, den stod nu dernede i 1948, men den blev ikke brugt.

J. A. Nielsen.

Dette billede er dateret 1902 og viser toldstationen ved Grenaa havn. Huset er borte og afløst af en servicestation. Toldassistent Niels Johnsen var her 1873-1902, da han blev toldforvalter i Faaborg. Det her viste billede stammer fra familiens bo. Knud Hansen skriver følgende digt på bagsiden:

»Her boede Lykken i mange år,
her Anna-Cathrine Lyset så,
her levedes mangen en lykkelig Stund,
her havde De »Trofast«, den gamle Hund,
og trofaste Venner gik ind og ud,
blandt dem jeg beder Dem regne Knud«.

Husene til venstre ligger stadig på stedet, nr. 223 nærmest toldhuset: Wenzel Rasmussen.

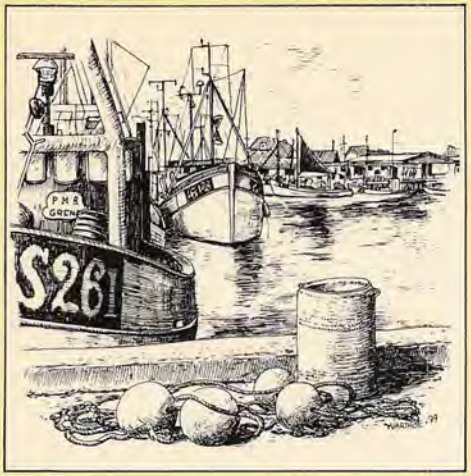
S261

